२५

परोपकाराय सताम् विभूतयः

देवसिराइ प्रतिक्रमणसूत्र.

સંસ્કૃત અવચૂરિ, શબ્દાર્થ, ભાવાર્થ, ફુટનોટ, હેતુ, ઉપયોગી વિષયો સહિત.

સ્વધર્મી ભાઇઓ બ્હેનોને ભણવા નિમિત્તે
શ્રી સુરતનિવાસી ઝવેરી ઉત્તમચંદ મૂલચંદ
તરફથી ભેટ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા.
શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ તરફથી
શા. વેણીચંદ સુરચંદ.—મ્હેસાણા.

અમદાવાદ.
શ્રી સત્યવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. સાંકલચંદ હરિલાલે છાપ્યું.
કિંમત પઠન પાઠન.

વીર સંવત ૨૪૩૯. સને ૧૯૧૩. વિક્રમ સંવત ૧૯૬૯.

अविहिकया वरमकयं, उस्सुअवयणं वयंति सव्वण्णू ।
पायच्छित्तं जम्हा, अकए गुरुअं कए लहुअं ॥ १ ॥

यतः

जहा विसं कुट्ठगयं, मंतमूलविसारया ।
विज्जा हणंति मंतेहिं, तो तं हवइ निव्विसं ॥ २ ॥
एवं अट्ठविहं कम्मं, रागदोससमज्जिअं ।
आलोअंतो अ निंदंतो, खिप्पं हणइ सुसावओ ॥ ३ ॥

અર્થ—"અવિધિએ કરવા કરતાં નહિં કરવું એ શ્રેષ્ઠ," એ વચનને સર્વજ્ઞો **ઉત્સૂત્ર** વચન કહે છે, કારણકે નહિ કરનારને ગુરૂ પ્રાયશ્ચિત્ત અને અવિધિએ કરનારને લઘુ પ્રાયશ્ચિત્ત છે. ૧

મંત્ર મૂળના વિશારદ વૈદ્ય શરીરવ્યાપ્ત વિષને મંત્રોએ કરીને હણે છે. ત્યારે તે શરીર નિર્વિષ થાય છે. ૨

એજ પ્રમાણે ગુરૂની સમીપે પોતાના પાપ પ્રકાશતો વળી આત્મ સાખે નિંદતો એવો ભલો શ્રાવક, રાગદ્વેષથી બાંધેલા એવા આઠે પ્રકારના કર્મને શીઘ્ર હણે છે. ૩

યદ્યપિ વિષાર્ત્ત પુરૂષ મણિ મંત્રાક્ષર ઔષધિના પ્રભાવ જાણતો નથી તોપણ તેનો પ્રભાવ અચિંત્ય છે તેથી તેનું વિષ ઉતરે છે; તેજ પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ સૂત્રોના શબ્દોનો પણ અચિંત્ય મહિમા છે તેથી તેના અક્ષરના શ્રવણમાત્રથી પણ લાભ થાય છે.

૧૨૬૪

પ્રસ્તાવના.

ઉગતી વયના પણ અધિકારી બાળકોને અને જ્ઞાન ક્રિયા ઉભયની રૂચી ધરાવનારા જીજ્ઞાસુઓને આચાર અને ક્રિયાકાંડના મૂળ સૂત્રો વિધિ, હેતુ અને અર્થના સ્પુટ જ્ઞાન સાથેજ શીખવાય તો ધર્મ ક્રિયાનો મૂળ હેતુ જળવાઇ રહે, અને તેના પ્રણેતાના ઉચ્ચ આશય, વિચારદ્રષ્ટિ અને સમાનભાવના અનુપમ ઉદ્દેશો સમજાય અને તેની સફળતા થાય.

ઘણેખરે ઠેકાણે પ્રાયઃ આ અમુલ્ય ક્રિયાઓ માત્ર ગતાનુગતિકપણે, શુષ્કભાવે અને માત્ર શુદ્ધાશુદ્ધ ઉચ્ચારમાં અમુક ટાઇમે ગગડાવી જઇ તે ક્રિયાની સાર્થકતા માનવામાં આવે છે અને તેના અતિ ઉચ્ચ ઉદ્દેશની સફળતા એટલામાંજ પૂર્ણ થયેલી મનાય છે. એ ખામીને અટકાવવાને ખાતર અને વિજાતીય ધર્મભાવનાથી સેળભેળ થઇ ગયેલા જનસમાજના ઉંડા હૃદયોમાં વધતી જતી નાસ્તિકતા અટકાવી તેને સ્થાને નિત્ય ક્રિયાના સૂત્રો અને તેનું તાત્વિક હાર્દ સમજાવી તેનું વાસ્તવિક મૂલ્ય અને જરૂરીયાત દ્રઢાવવા માટે આ માર્ગે અમારા પ્રયત્નને જુદા જુદા રૂપમાં આગળ વધારવાને અમો યત્નવાન થયા છીએ.

આ વિષયને લગતા અનેક આકારવાળા અને જમાનાને અનુકૂળ થઈ પડે તેવા અનેક ગ્રન્થો અમારા તરફથી બ્હાર પાડવામાં આવ્યા છે. તે સઘળાનો વધુ ને વધુ આદર થતો જાણી અમારા પ્રયત્નની સફળતામાં અમને સંતોષ થયો છે. પણ બિચારા માત્ર પાશ્ચિમાત્ય વાસના અને સંસ્કારમાંજ પોષાઇ વૃદ્ધિ

પામેલા ભેજાવાળા જૈનાભાસો આવા ક્રિયાકાંડના પુસ્તકો ભણી અને તેના પ્રસિદ્ધ કરનારાઓ ભણી અનેક પ્રકારના અભિપ્રાયો બાંધી તેમને જુના વિચારના અને સુધારાથી વેગળા રહેલા માનવા જેવી ભૂલ કરે છે. અમને તેમની દયા ઉપજે છે. જેઓ માત્ર પરભાષા કે જુદા જુદા ધર્મના ખંડ ખંડ ભાગને જેમ તેમ જાણીને પોતાને સુધારક પંક્તિમાં હોવાનો દાવો કરે છે તેવા અધુરાઓજ ખરી રીતે ખરી ધર્મભાવનાથી બેનસીબ રહે છે. જેના પ્રણેતા શ્રીમન્ **મહાવીરદેવ** મહાન્ સમર્થ અને સંપૂર્ણ જ્ઞાની નર હતા, તેમનાં કથેલાં આચાર અને ક્રિયા વગેરેના ફરમાનો ભલે સાધારણ બુદ્ધિના મગજને ઓછી કિમ્મતના લાગે, પણ વાસ્તવિક રીતે તેઓશ્રીના પ્રત્યેક શબ્દ, ઉપદેશ અને આદેશ પ્રાણી માત્રના હિતને સાધવાને માટે સર્વાંશે અમોઘ છે, એ અમને તો નિર્વિવાદ સિદ્ધ થયું છે અને તેથીજ અમો આ બાબતની જરૂરીયાતને યથાશક્તિ પૂર્ણ કરવા અમારી ધારણામાં આગળ વધીએ છીએ. સંસ્કૃત ભાષાના શરૂઆતના અભ્યાસીઓને અને અન્ય જીજ્ઞાસુઓને પણ ઉપયોગી થઇ પડે તે માટે અમોએ વિદ્વાન્ અને શાસ્ત્રજ્ઞ મુનિ મહારાજાઓને વિનંતિ કરી પ્રતિક્રમણના મૂલ સુત્રની અવચૂરિ પૂર્વાચાર્યકૃત અવચૂરિના આધારે તૈયાર કરાવી છે. અભ્યાસીઓને સરળતા ખાતર અમે મૂળ સૂત્રના નીચે ગુજરાતી અર્થ અને ઉપર સંસ્કૃત છાયા (અવચૂરિ) ગોઠવી છે, જેથી પદેપદના અર્થનું સ્પષ્ટ ભાન થઈ શકે એમ છે. અવચૂરિને લીધે વિભક્તિની સ્પષ્ટ સમજ થવાથી શીખેલ અર્થ લાંબો વખત યાદ રહી શકે છે. શબ્દાર્થ જાણીને ભાવાર્થ જાણવાની આવશ્યક્તા હોવાથી ગાથા દીઠ અર્થ દાખલ

કરેલ છે અને વિશેષ સમજને ખાતર ફુટનોટમાં અનેક ઉપયોગી બાબતો દાખલ કરેલ છે. એકંદરે આ પુસ્તક પ્રત્યેક જૈનશાળાઓ, જૈન કન્યાશાળાઓ અને જૈન હાઇસ્કુલોમાં પદ્ધતિપૂર્વક શીખવવાને બહુ ઉપયોગી થઇ પડે તેમ છે. માટે તેનો છુટથી સર્વ લાભ લઇ શકે તેવા હેતુથી યોગ્ય જીજ્ઞાસુઓને વિના મૂલ્યે કે અલ્પ મૂલ્યે આપવાના અમારા સાહિત્ય પ્રસિદ્ધિના ઉદ્દેશની સિદ્ધિ અર્થે અમોએ આ ગ્રન્થ અમારી ગ્રંથમાળાના ૨૫ મા મણકા તરિકે બ્હાર પાડયો છે.

પ્રતિક્રમણના સૂત્રોનો યથાર્થ અર્થ સમજવા સાથે તેનો હેતુ–રહસ્ય સમજવામાં આવે અને તે પ્રમાણે ક્રિયા કરવામાં આવે તો ઉત્તમ ભાવ ઉત્પન્ન થવાથી **તદ્દહેતુ** અથવા **અમૃત** ક્રિયા સાધ્યને પ્રાપ્ત કરી આપે, તે માટે અમો આરંભમાંજ દરેક ક્રિયાઓના હેતુ આપીએ છીએ; તે પ્રમાણે ભવ્યજીવો વર્તન રાખશે તો અમારો પ્રયાસ ઘણે અંશે સફળ થયેલો જણાશે.

પ્રતિક્રમણના સામાન્ય હેતુઓ.

(દેવસિ પ્રતિક્રમણ હેતુ.)

પ્રથમ સામાયિક લેવું જોઇએ. " સમ " એટલે સમતા તેનો " આય " એટલે લાભ છે જેને વિષે તે " સામાયિક " કહેવાય. ધર્મનું મૂળ આજ્ઞા છે તેથી દરેક ક્રિયા ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞાપૂર્વક તેમની સમીપે કરીએ, જેમ જિનને વિરહે જિનપ્રતિમાનું પૂજન વંદન ફળદાયી થાય છે તેમ તેમને (ગુરૂ

મહારાજને) વિરહે [1]સ્થાપનાચાર્યની સમક્ષ આજ્ઞાપૂર્વક ક્રિયાઓ
કરવી સફળ થાય છે. [2]ગુરૂસ્થાપના ન હોય તો (થોડા કાળ
માટે) પુસ્તક અથવા નવકારવાળીની સ્થાપના સ્થાપીએ, તે
સ્થાપવા માટે જમણો હાથ અવળો સ્થાપના સન્મુખ રાખીએ.
આમ કરવાનું કારણ સ્થાપનામાં આચાર્યના ગુણવાળાનું આહ્વાન-
કરવું તે છે. કારણકે આહ્વાન મુદ્રાની આકૃતિ તેવી છે. પછી
" નવકાર તથા પંચિંદિઅ " કહેવા. " નવકાર " મહા મંગળ
રૂપ છે અને "પંચિંદિઅ"માં આચાર્યના છત્રીશ ગુણનું વર્ણન
છે. તેનું આરોપણ સ્થાપનામાં કરવાનું છે એ હેતુ છે. પછી
"ખમાસમણ" દેવું તે ગુરૂના વિનય અર્થે છે. પછી " ઇરિયા-
વહિયં " પ્રતિક્રમવા સંબંધી આદેશ માગવો, કેમકે આજ્ઞા એ
ધર્મનું આરાધન છે. એમ આદેશ સંબંધી સર્વત્ર સમજવું. પછી
" ઇરિયાવહિયં " પડિક્કમવા તેનું કારણ એ કે તેની અંદર
પાપનું આલોચવું થાય છે. પછી " તસ્સ ઉત્તરી " કહેવી તે
ઇરિયાવહિ પડિક્કમતાં અશુદ્ધ રહેલાં એવાં પાપની વિશુદ્ધિને
અર્થે છે. પાપની વિશુદ્ધિ થવાથી સંવરક્રિયાઓ વિશેષ ફળી-
ભૂત થાય છે. પછી શેષ પાપને ટાળવા અર્થે કાયોત્સર્ગ
કરવો, તેના રક્ષણાર્થે ક્ષેત્રને વાડ હોય તેની પેઠે આગાર (છૂટ)
રાખવાની જરૂર છે તે માટે " અન્નત્થ૦ " કહેવું. પછી એક
" લોગસ્સ "નો કાઉસ્સગ્ગ કરવો, તેનો હેતુ એ છે કે તેથી
પ્રભુના નામોનું સ્મરણ–ધ્યાન થાય છે. તે કાઉસ્સગ્ગનું માન
પચ્ચીશ શ્વાસોશ્વાસનું કહ્યું છે તેથી " ચંદેસુ નિમ્મલયરા "

---

૧ નવકારથી પંચપરમેષ્ઠીની અને પંચિંદિયથી ગુરૂની એમ બંને સ્થાપના એકી સાથે સ્થપાય છે કેમકે દેવવંદન સ્તવનાદિકાળમાં પહેલી અને અન્ય સ્થાને બીજી ઉપયોગી છે. ૨ અક્ષાદિરૂપ યાવત્કથિક સ્થાપનાચાર્ય.

સૂધી પચ્ચીશ પદ થાય છે, તે એકેક પદે એકેક શ્વાસોશ્વાસ ગણતાં ત્યાં સુધી કાઉસ્સગ્ગ કરવો જોઇએ. "લોગસ્સ" ન આવડે તો ચાર "નવકાર" ગણવા; જો કે તેથી તો બત્રીશ શ્વાસોશ્વાસ થાય છે, પણ "લોગસ્સ" નથી આવડતો તેથી "નવકાર"થી ન છૂટકે અપવાદરૂપે કામ ચલાવવું પડે છે. પછી પ્રગટ "લોગસ્સ" કહેવો, તેનું કારણ કે સામાયિક લેવા પૂર્વે દેવવંદન કરવું જોઇએ. તે સામાન્યતઃ "લોગસ્સ" ના પાઠથી થઇ જાય છે. પછી "ખમાસમણ" દઇ મુહપત્તિ પડિલેહવાનો આદેશ માગી મુહપત્તિ પડિલેહવી, તેનું કારણ એ છે કે આગળ ખમાસમણ પૂર્વક આદેશો માગવાના છે, તે ખમાસમણ દેતાં પાંચે અંગ (બે હાથ, બે ઢીંચણ, મસ્તક) ભેળાં થાય ત્યાં જીવહિંસાનો સંભવ છે; તેથી તેમાં કોઇ જીવ રહેલ હોય તે પડિલેહણથી દૂર થાય. પછી બે "ખમાસમણ" પૂર્વક "સામાયિક સંદિસાવું" અને "સામાયિક ઠાઉં" એવા બે આદેશો માગવાના છે. પહેલાથી સામાયિક લેવા સંબંધી આદેશ (આજ્ઞા) મંગાય છે, ને બીજાથી સામાયિકમાં સ્થિર થવા સંબંધી આદેશ મંગાય છે. પછી એક "નવકાર" ગણી ગુરૂ પાસે સામાયિક દંડક ઉચ્ચરવા સંબંધી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે, અત્ર ગુરૂ ન હોય તો જ્ઞાનવૃદ્ધ શ્રાવક પાસે તે પ્રમાણે પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે, અને તે "કરેમિભંતે" ઉચ્ચરાવે છે, આ પ્રાર્થના ગુરૂના વિનયાર્થે છે. ગુરૂને અભાવે જે વડીલ શ્રાવક હોય તેની પાસે સૂત્રો બોલવા સંબંધી આદેશો માગવા, તેના પાર્યા પછી કાઉસ્સગ્ગ પારવો, સર્વ આદેશો તેમનેજ માગવા દેવા, અને બીજાઓએ તેમની

નિશ્રાએ વર્ત્તવું, ઈત્યાદિ વિનયકરણી કરવી જરૂરની છે. જિનાજ્ઞા એવીજ છે, માટે તેનો ઉપયોગપૂર્વક ખપ કરવો. પછી ચાર ખમાસમણ દેવાપૂર્વક ચાર આદેશો માગવામાં આવે છે. તેમાં "બેસણે સંદિસાવું" એ બેસવાની રજા માગવા સંબંધી છે. અત્ર ઉભો હોય તેજ બેસવાની આજ્ઞા માગે તેથી સામાયિક ઉભા ઉભા લેવું એમ સૂચવાય છે. બેઠેલો બેસવાની આજ્ઞા માગે તે જેમ હાસ્યપાત્ર થાય છે તેમ અત્ર પણ સમજવું. પછી "બેસણે ઠાઉં" એટલે બેસું છું. એજ પ્રકારે "સજ્ઝાય સંદિસાવું" એટલે સ્વાધ્યાય કરવાની આજ્ઞા આપો અને "સજ્ઝાય કરૂં" એટલે સ્વાધ્યાય (પઠન પાઠન) માં પ્રવર્તું છું. પછી મંગલિક અર્થે ત્રણ નવકાર ગણવા. અહીંથી દેવસિ પ્રતિક્રમણનો આરંભ થાય છે. પ્રથમ પચ્ચખ્ખાણ લેવા માટે ગુરૂના વિનયાર્થે વાંદણા દેવામાં આવે છે, તેની પહેલાં ખમાસમણ દેવાપૂર્વક મુહપત્તિ પડિલેહવી. આ ખમાસમણ દેવાનો અધિકાર શ્રીસેનપ્રશ્નમાં છે. મુહપત્તિ પડિલેહી, વાંદણા દઇ, પચ્ચખ્ખાણ લઈ, ખમાસમણ દઇ "ચૈત્યવંદન" કરવું, તે કરતી વખતે બન્ને ઢીંચણો[1] ભૂમિપર સ્થાપીને યોગમુદ્રાએ બેસવું. પછી જંકિંચિ કહેવું. ચૈત્યવંદન અને જંકિંચિથી જિનનું સ્મરણ તથા વંદન થાય છે. હરકોઈ શુભકાર્યના આરંભમાં દેવવંદન કરવું જોઇએ. એ હેતુથી અત્ર પણ ચાર સ્તુતિએ દેવવંદન કરવામાં આવે છે. પહેલી સ્તુતિથી અમુક અરિહંતનું આરાધન, બીજીથી સર્વ અરિહંતનું આરાધન, ત્રીજીથી શ્રુતજ્ઞાન-

૧ ડાબો ઢીંચણ ઉભો રાખી ચૈત્યવંદન કરવામાં નમ્રતા અને જમણો ઢીંચણ ઉભો રાખી વંદિત્તુ બોલવામાં વીરાસન બતાવવામાં આવે છે.

નું આરાધન, અને ચોથીથી ધર્મકાર્યોમાં નડતાં વિઘ્નોને દૂર કરનારા શાસન દેવતાનું સ્મરણ થાય છે. આ દેવવંદનમાં બાર અધિકાર આવે છે, તે લખીએ છીએ. "નમુથ્થુણં'થી જીઅભયાણું" સુધી પહેલો અધિકાર ગણાય છે. તેથી સમવસરણમાં વિરાજીત ભાવઅરિહંત ભગવાનની વંદના થાય છે. નમુથ્થુણંની છેલ્લી ગાથાથી દ્રવ્યજિનને વંદના થાય છે. અનાગતકાળે થનારા તીર્થંકરો જેમના જીવો અત્યારે દેવલોક વિગેરેમાં છે તે, તેમજ સિદ્ધ સ્થાનમાં ગયેલા તીર્થંકરો પણ દ્રવ્યજિન કહેવાય છે. એ બીજો અધિકાર. "અરિહંત ચેઇઆણું" થી ત્રીજો અધિકાર ગણાય છે. અને તેથી એક ચૈત્યના સ્થાપનાજિન (પ્રતિમા) ને વંદન થાય છે. "લોગસ્સ" એ ચોથો અધિકાર છે, તેથી નામજિનને (જિનેશ્વરના નામોત્કિર્તનરૂપ) વંદના થાય છે. "સવ્વલોએ અરિહંત ચેઇઆણું" થી ત્રણ ભુવનના સ્થાપનાજિનને વંદન થાય છે. એ પાંચમો અધિકાર. "પુખ્ખરવરદીથી" વિહરમાન જિન (વિચરતા જિન શ્રી સીમંધરાદિ) ને વંદન થાય છે એ છઠ્ઠો અધિકાર. "તમતિમિરપડલ" ઇત્યાદિ ત્રણ ગાથાથી શ્રુતજ્ઞાનને વંદન થાય છે એ સાતમો અધિકાર. "સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં"થી સર્વ સિદ્ધને વંદન થાય છે, એ આઠમો અધિકાર. નવમા અધિકારમાં "જો દેવાણુવિ દેવો" ઇત્યાદિ બે ગાથાથી તીર્થાધિપ શ્રીવીરસ્વામિની સ્તુતિ થાય છે. દશમે અધિકારે "ઉજ્જિંતસેલસિહરે" એ ગાથાથી રૈવતાચલમંડન શ્રી નેમિનાથને વંદન થાય છે. "ચત્તારિઅઠ્ઠદસદોય" એ ગાથાથી અષ્ટાપદ પર્વતને વિષે સ્થાપેલા ચોવીશજિનને તથા બીજી અનેક રીતે જિનેશ્વરોને વંદન થાય છે, એ અગ્યારમો અધિકાર અને છેલ્લે એટલે બારમા અધિકારે "વેઆવચ્ચગરાણું" ઇત્યાદિ પાઠથી સમ્યક્દૃષ્ટિ દેવનું સ્મરણ

થાય છે. એ પ્રકારે બાર અધિકારના સ્થાનકો જાણી તે તે સ્થાનકે ચૈત્યવંદન કરનારાઓએ ઉપયોગપૂર્વક વંદન કરવાનું લક્ષ્યમાં રાખવું જરૂરનું છે. વળી ચાર ખમાસમણપૂર્વક ચારને થોભવંદન કરવાનું છે. પહેલા ખમાસમણથી "ભગવાનહં" એ પદવડે અરિહંત ભગવાન અથવા ધર્માચાર્ય પણ લેવા એટલે જેનાથી ધર્મ પામ્યા હોઇએ તેને વંદન કરવું. બાકીના ત્રણ પાઠથી અનુક્રમે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુને વંદન થાય છે. અત્ર વળી "ઇચ્છકારી સમસ્તશ્રાવક વંદુ" એ પાઠથી સર્વ શ્રાવકોને વંદન કરાય છે. આ વિધિનો પ્રચાર થોડો હોવાથી તે પ્રમાણે વર્તવા અને અન્યને વર્તાવવા ઉપયોગ રાખવો. પછી દેવસિપ્રતિક્રમણ ઠાવાનો આદેશ માગી જમણો હાથ તથા મસ્તક ચરવળાપર સ્થાપી "સવ્વસ્સવિ દેવસિય" નો પાઠ કહેવો. અહીં ચરવળા ઉપર હાથ તથા મસ્તક સ્થાપવા તે ગુરૂનું ચરણસ્પર્શવારૂપ સમજવું, તથા સાથે પાપ ભારથી નમવાનું થયું એમ પણ સમજવાનું છે. "સવ્વસ્સવિ દેવસિય" થી દિવસના પાપનું સામાન્યપણે આલોચન થાય છે, તે પ્રતિક્રમણનું બીજક સમજવું. પછી ઉભા થઇ "કરેમિભંતે" નો પાઠ કહેવો. અહિંથી પહેલું આવશ્યક શરૂ થાય છે, તે સમતાની વૃદ્ધિ અર્થે જાણવું. આવશ્યક એટલે અવશ્ય કરવા યોગ્ય કરણી. પછી કાંઇક સ્ફુટ રીતે પાપની આલોચનારૂપ 'ઇચ્છામિ ઠામિ' કહેવું. પછી "તસ્સ ઉત્તરી" આદિ કહી અતિચારની આઠ ગાથાનો કાયોત્સર્ગ કરવો. તે કાયોત્સર્ગની અંદર પંચાચાર સંબંધી જે દૂષણો લાગ્યાં હોય, તે સમકિતની શુદ્ધિ માટે સંભારી કાઢવાં; જેથી આગળ પાપને વિશેષ આલોચતી વખત સુગમ પડે. પછી "લોગસ્સ" કહેવો એ બીજું આવશ્યક. પછી ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહી

ને વાંદણાં બે દેવાં (અહીં મુહપત્તિના ૫૦ બોલ, વાંદણાના પચીશ આવશ્યક તથા સત્તર પ્રમાર્જના વિગેરે બાબતો ઉપર ધ્યાન રાખવાનું છે. આ સર્વ આજ પુસ્તકના છેવટના ભાગમાં આપેલ છે ત્યાંથી જોઇ લેવું) એ ત્રીજું આવશ્યક. અહિંથી આગળ ચાલતાં છેક " અબ્ભુટ્ઠિયો૦ " સુધી પ્રતિક્રમણ નામક ચોથું આવશ્યક જાણવું, અહીં ગુરૂની સમક્ષ પાપ આલોચવું છે તેથી તેમના વિશેષ વિનયાર્થે દ્વાદશાવર્ત્ત વંદન કરવું, પછી " જો મે દેવસિયો અઈઆરો કઓ " તથા " સાત લાખ અને અઢાર પાપસ્થાનક " ને આલોચવા, તે પાપની સામાન્ય આલોચના જાણવી. પછી " સવ્વસ્સવિ " કહેવું તે ગુરૂ આગળ પ્રાયશ્ચિત્ત માગવારૂપ છે. અત્ર ગુરૂ "પડિક્કમેહ" એટલે 'પ્રતિક્રમણ કરો' એમ કહે. એ પ્રકારના દશ માંહેલાં બીજા પ્રાયશ્ચિત્તને ગ્રહણ કરી, બેસીને મંગળિક અર્થે એક 'નવકાર' ગણે, સમતાની વૃદ્ધિને અર્થે "કરેમિભંતે" કહે, વારંવાર કરેમિભંતે કહેવાથી સમતાની વિશેષ વૃદ્ધિ થાય છે, જે અતિ આવશ્યક છે. પછી સામાન્ય પાપ આલોચવારૂપ " ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં જો મે દેવસિઓ" કહે, પછી "વંદિત્તુ" કહે તે વિશેષ સ્ફુટપણે પાપની આલોચનારૂપ છે. જે જે દોષ લાગ્યા હોય તે તે દોષોનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા મહા પશ્ચાત્તાપ પૂર્વક મહાવૈરાગ્યભાવથી ચિંતન કરવાનું છે, જેવા સંકિલષ્ટ અધ્યવસાય પાપ બાંધતી વખતે આવ્યા હોય, તેવાજ અગર તેથી વધારે વિશુદ્ધ અધ્યવસાય પાપને આલોચતી વખતે આવે તો તથાપ્રકારે યથાર્થ રીતે તે પાપનો ક્ષય થઈ શકે છે, અન્યથા પ્રતિક્રમણ કર્યા છતાં પણ પાપનો ક્ષય થતો નથી. ઉપયોગ વગરની ક્રિયા નિષ્ફળ પ્રાય થાય છે, માટે સાવધાનપણે આલોચન કરવા ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.

વંદિત્તુ કહેતી વખતે ડાબો ઢીંચણ વાળીને જમીન ઉપર સ્થાપવો અને તે (ડાબા ઢીંચણ) ના તળીયા ઉપર જમણા પગની બાજુના પાછળના અધોભાગનો સવ ભાર આવે તેમ જમણો પગ ઉભો રાખી બેસવું, ખરી રીતે તો આ બે ઢીંચણ જેવી રીતે સ્થાપવાના કહ્યા છે તેવીજ રીતે ભૂમિપર ફક્ત બંને પગની અંગુલીજ ભૂમિપર સ્થાપીને ઉભડક બેસવાનું કહ્યું છે, તેમ ન બને તો ઉપર મૂજબ બેસવું. આવા ઉત્કટ આસનથી ઉપયોગ એકાગ્ર થાય છે, અને તેથી અતિચારની ચિંતના બરાબર થાય છે. "તસ્સ ધમ્મસ્સ૦" ગાથાથી ઉભો થઇને શેષ "વંદિત્તુ" બોલે. આ વિધિ ભારને ઉતારીને હળવો થનાર મજુરની પેઠે શ્રાવક પણ પાપરૂપી ભારથી હળવો થયો એમ સૂચવવા અર્થે છે. પછી ગુરૂનો અપરાધ ખમાવવા અર્થે બે વાંદણા પૂર્વક "અબ્ભુઠ્ઠિયો અભિંતર" સૂત્રથી અપરાધ ખમાવે. પ્રતિક્રમણ કરવાથી પણ જે અશુદ્ધ રહ્યા હોય તેવા ચારિત્રાચારના અતિચારની શુદ્ધિને માટે કાઉસ્સગ કરવાનો છે તેથી પ્રથમ બે વાંદણા દે, અહિંથી પાંચમું આવશ્યક શરૂ થાય છે. ચારિત્રાચારની વિશુદ્ધિ કષાયની ઉપશાંતિએજ થાય, તેથી આચાર્ય ઉપાધ્યાય, સ્થવિરાદિ પ્રત્યે તથા સર્વ જીવ પ્રત્યે કરેલા અપરાધ ખમાવવા માટે "આયરિય ઉવજ્ઝાએ" સૂત્ર બોલે. તે પહેલાં વંદન કરે (બે વાંદણા દે) તેનું કારણ, જેમ હરેક ક્રિયા પંચ પરમેષ્ઠિને નમસ્કાર કરીને કરવામાં આવે છે તેમ ગુરૂ સમીપની સર્વ ક્રિયા ગુરૂના બહુમાનાર્થે વંદન કરવા પૂર્વક કરવી તે છે, તેમજ આઠ કારણે વાંદણા દેવામાં આવે છે તેમાંનું કાયોત્સર્ગ પણ એક કારણ છે. અવગ્રહમાંથી પાછો ઓસરતો

ઓસરતો " આયરિય ઉવજ્ઝાએ" બોલે, તે જાણે પોતે કષાય ચતુષ્ટયથી પાછો નિવર્ત્તતો હોય એમ બતાવે છે. પછી સમતાની વૃદ્ધિ અર્થે " કરેમિભંતે " કહી પ્રથમ લખેલા હેતુ પ્રમાણે "ઇચ્છામિઠામિ, તસ્સ ઉત્તરી" ઇત્યાદિ કહી બે લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. તેનું કારણ ચારિત્ર વિનાનું એકલું જ્ઞાન પાંગળું છે, ચારિત્ર સહિત જ્ઞાન સફળ થાય છે. બીજા આચારો કરતાં ચારિત્રાચારમાં વિશેષ દૂષણ લાગે છે, તેથી તેની વિશુદ્ધિ માટે પ્રથમ કાયોત્સર્ગ કરવો. પછી સમ્યગ્જ્ઞાનનું મૂળ દર્શન (શ્રદ્ધા-સમ્યક્ત્વ) છે, તેથી દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ માટે એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ જ્ઞાનાચારથી પ્રથમ કરવો. તેને માટે ચતુર્વિંશતિ જિનના ગુણોત્કિર્તનરૂપ "લોગસ્સ૦ સવ્વલોએ" ઇત્યાદિ કહીને કાઉસ્સગ્ગ કરે. પછી જ્ઞાનાચારની વિશુદ્ધિને અર્થે "પુખ્ખરવરદી૦ સુઅસ્સ ભગવઓ " ઇત્યાદિ કહેતો એક લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરે. પછી એ સર્વ આચારના નિરતિચારપણે સમ્યક્ આચરણથી ઉત્કૃષ્ટ ફળ પ્રાપ્ત કરનાર સર્વ સિદ્ધોને વંદન કરવારૂપ "સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં" કહે. પછી શ્રુતજ્ઞાનથીજ સર્વ ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાય છે, તે શ્રુતધર્મની વૃદ્ધિ શ્રુતદેવતાથી થતી હોવાથી તેના સ્મરણ અર્થે એક નવકારનો કાયોત્સર્ગ પારીને "સુઅદેવયાની " સ્તુતિ કહે. સ્વલ્પ પ્રયાસે દેવતા સાધ્ય હોવાથી આઠ શ્વાસોશ્વાસ (એક નવકારના આઠ શ્વાસોશ્વાસ થાય છે) નો કાયોત્સર્ગ કરવો. તેજ પ્રમાણે જે ક્ષેત્રમાં આપણે રહીએ છીએ તે દેવતા અનુકૂળ હોય તો આપણું ધર્મકાર્ય નિર્વિઘ્નપણે પરિપૂર્ણ થાય તેથી તેના સ્મરણાર્થે પણ એક નવકારનો કાઉસગ્ગ કરી, પારીને "જીસે ખિત્તે સાહૂ"ની થોય કહેવી. પછી મંગલાર્થે

એક નવકાર ગણી, બેસીને મુહપત્તિ પડિલેહવી, તે હવે પછી ગુરૂને દ્વાદશાવર્ત્ત વંદન કરવું છે તેને અર્થે છે. લૌકિકમાં પણ રાજા અમુક કાર્ય બતાવે તે કર્યા બાદ પ્રણામ કરીને નિવેદન કરવાનું પ્રવર્તન છે, તેમ આ છેલ્લું વંદન સમજવું. પચ્ચખ્ખાણરૂપી છઠ્ઠું આવશ્યક તો પહેલાંજ થઇ ગયું છે તેથી હવે તે કરવાનું નથી. પછી છ આવશ્યક સંભારવા. પછી "ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં" કહી બેસી ઉચ્ચ સ્વરે "નમો ખમાસમણાણં નમોऽર્હત્" ઇત્યાદિ પૂર્વક "નમોऽસ્તુ વર્દ્ધમાનાય" ની ત્રણ સ્તુતિ અને "નમુત્થુણં તથા સ્તવન" કહેવા. "ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં" એટલે અમે અનુશાસ્તિ–ગુરૂની આજ્ઞા–હિતશિક્ષાને ઇચ્છીએ છીએ,[1] તે આજ્ઞા પ્રમાણ કરવારૂપ "નમો ખમાસમણાણં" ઇત્યાદિ પદથી ગુરૂને તથા પંચ પરમેષ્ઠિને નમસ્કાર થાય છે. અને ઉચ્ચ સ્વરે ત્રણ સ્તુતિ તથા નમુત્થુણં અને સ્તવન કહેવાય છે. તે "ષડાવશ્યક નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ થયા" તેનો હર્ષ ઉત્પન્ન થએલો છે એ સૂચવવા અર્થે છે. "નમોऽસ્તુ" તથા રાઇપ્રતિક્રમણમાં "વિશાલલોચન" ને બદલે સ્ત્રી "સંસાર દાવાની" ત્રણ ગાથા કહે; કારણ કે "નમોऽસ્તુ, વિશાલ લોચન, નમોऽર્હત્" એ પૂર્વાંતર્ગત છે, તેથી સ્ત્રી ન કહે, એમ કહેલું છે. પછી ઉત્કૃષ્ટકાળે વર્તતા ૧૭૦ જિન વાંદવા અર્થે વરકનક કહે. તથા ચાર ખમાસમણ પૂર્વક ગુર્વાદિકને વંદન કરે, પછી અઢીદ્વીપમાં રહેલા મુનિઓના વંદન અર્થે "અડ્ઢાઇજ્જેસુ" કહે. દરેક ક્રિયા દેવ ગુરૂના વંદન

---

૧ અર્થાત્ ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞાપૂર્વક મેં પ્રતિક્રમણ કર્યું છે. એમ સંભારના કરવાની મતલબ એ છે કે પ્રતિક્રમણ સંબંધી હવે બીજા આદેશ ગુરૂ મહારાજ પાસે માગવાના નથી.

પૂર્વક શરૂ થાય અને દેવ ગુરૂના વંદનપૂર્વક પૂરી થાય, એ અર્થે અત્ર છેલ્લે પણ દેવગુરૂનું વંદન કરવામાં આવે છે.આ દેવ ગુરૂ વંદન મુનિને નમોઽર્હત્‌થી ચાર ખમાસમણ દેવા સુધી જાણવું અને શ્રાવકને અડ્ઢાઇજ્જેસુ કહેવા પર્યંત જાણવું. પછી પ્રથમના "કાઉસ્સગ્ગ" કરતાં રહેલ અતિચારને ટાળવા અર્થે દૈવસિક પ્રાયશ્ચિત્ત વિશોધનાર્થે ચાર લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરે, પછી મંગળાર્થે પ્રગટ લોગસ્સ કહી બે ખમાસમણ દેવા પૂર્વક સજ્ઝાયના બે આદેશ માગી, બેસી, એક નવકાર ગણી, સજ્ઝાય કહે. ત્રણ આચારની વિશુદ્ધિ અર્થે કાઉસ્સગ્ગો કરવામાં આવ્યા છે, અને તપાચારની વિશુદ્ધિ માટે પ્રથમ પચ્ચખ્ખાણ કર્યું છે, તેથી તેની વિશુદ્ધિ થઇ ગઇ છે. તથા પ્રતિક્રમણ કરતાં જે વીર્ય ફેરવવું પડે તેથી વીર્યાચારની શુદ્ધિ થાય છે. સજ્ઝાય કહ્યા બાદ દુઃખક્ષય કર્મક્ષયનો ચાર લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. આ લોગસ્સ પૂરા કહેવા, બાકી સર્વ કાઉસ્સગ્ગો "ચંદેસુ નિમ્મલયરા" સુધી કરવા. કાઉસ્સગ્ગ કર્યા પછી પારીને મંગળાર્થે એક જણ "લઘુશાંતિ" કહે, બીજા કાયોત્સર્ગમાંજ સાંભળે. કાઉસ્સગ્ગ પારી પ્રગટ "લોગસ્સ" કહે. તે પછી ઇરિયાવહિ પ્રતિક્રમે તથા ચઉક્કસાયથી જયવીયરાય સુધી ચૈત્યવંદન કરી સામાયિક પારવા પર્યંત જે વિધિ છે તે સર્વ કરે. સજ્ઝાય પછીની વિધિની હકિકત મૂળ ગ્રંથમાં નથી. તે વર્તમાન પ્રવૃત્તિને અનુસારે લખી છે. ઇતિ.

રાઈપ્રતિક્રમણના સામાન્ય હેતુઓ

પ્રથમ સામાયિક લઇ "કુસુમિણ[1] દુસુમિણ ઉડ્ડાવણી રાઇ પાયચ્છિત્ત વિસોહણુથ્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં" ઇત્યાદિ કહી ચાર લોગસ્સનો ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણ એટલે "સાગરવરગંભીરા" પદ સુધી ગણતાં એક લોગસ્સના ૨૭ પદ થાય તેને ચાર ગુણા કરતાં ૧૦૮ પદ થાય છે તેટલો કાયોત્સર્ગ કરવો. અત્ર એ વિશેષ છે, કે અમસ્તુ કુસ્વપ્ન આવ્યું હોય અગર ન આવ્યું હોય તો ૧૦૦ શ્વાસોશ્વાસનો (ચંદેસુ નિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સનો) કાયોત્સર્ગ કરે અને સ્વપ્નમાં સ્ત્રીસેવન થયું હોય તો ૧૦૮ નો કરે પણ પ્રમાદવશાત્ કેવું સ્વપ્ન આવ્યું હતું તેની સ્મૃતિ ન રહે, તેથી ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણનો કાયોત્સર્ગ કરવાનું પ્રવર્ત્તન છે. એ કાયોત્સર્ગથી રાત્રિ સંબંધી ઘણા પાપ દૂર થાય છે. પછી સર્વધર્માનુષ્ઠાન દેવગુરૂવંદન પૂર્વક કરવું, માટે પ્રથમ "જગચિંતામણિ" નું ચૈત્યવંદન "જયવીયરાય" પર્યંત કરવું. પછી "ભરહેસર"ની સજ્ઝાય ઉત્તમ પુરૂષો તથા સ્ત્રીઓનાં નામ સ્મરણાર્થે કહેવામાં આવે છે. પછી "શક્રસ્તવ" કહેવાય છે, તે પ્રતિક્રમણનો આરંભ થયો તેની પહેલા દેવવંદન કરવા અર્થે છે. પ્રથમ ચૈત્યવંદન કર્યું પણ તે આવશ્યક બહારની ક્રિયા છે. પછી "કરેમિભંતે" કહે તે પહેલું આવશ્યક. પછી ચારિત્રાચાર, દર્શનાચાર તથા જ્ઞાનાચારની વિશુદ્ધિ અર્થે અનુક્રમે એક એક લોગસ્સ તથા આઠ ગાથાનો કાયોત્સર્ગ કરવામાં આવે છે. અત્ર ચારિત્રાચારનો એક લોગસ્સનો કાયોત્સર્ગ કરવામાં આવ્યો અને દેવસિકમાં બે લોગસ્સનો કરવામાં આવે છે તેનું કારણ દિવસ કરતાં

૧ રાગાદિમય કુસ્વપ્ન અને દ્વેષાદિમય દુઃસ્વપ્ન.

રાત્રીને વિષે પ્રવૃત્તિ ઓછી હોવાને લીધે પ્રાયઃ અલ્પ દોષ લાગે છે તે છે. દોષનું ચિંતવન ત્રીજા કાયોત્સર્ગમાં કરાય છે, અને પહેલા કાયોત્સર્ગમાં નહિ તેનું કારણ એ છે કે પહેલા કાયોત્સર્ગમાં નિદ્રાનો ઉદય હોય, તેથી દોષનું સંભારણું બરાબર ન થાય માટે ત્રીજામાં સંભારવામાં આવે છે. પહેલા કાઉસગ્ગ પછી "લોગસ્સ" કહેવાય છે. તે બીજું આવશ્યક. ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહીને વાંદણા દેવાય છે, તે ત્રીજું આવશ્યક. વાંદણા દીધા પછી ઇચ્છા૦ રાઇઅં આલોઉં૦, સાત લાખ, અઢાર પાપ સ્થાનક, વંદિત્તુ, અબ્ભુઠ્ઠીઓ વિગેરે કહેવામાં આવે છે તે સર્વ ચોથા આવશ્યકની ક્રિયા છે, તેના હેતુ દૈવસિક પ્રતિક્રમણ પેઠે જાણવા. પછી પ્રથમ ત્રણ આચારોના કાયોત્સર્ગથી પણ અશુદ્ધ રહેલા અતિચારોની એકત્ર શુધ્યર્થે તપ ચિંતવનનો કાયોત્સર્ગ કરવાનો છે, તે ન આવડે તો સોલ નવકારનો કરે એમ પ્રવર્તન છે, પણ ખરી રીતે તો તપનું ચિંતવન કરવું જોઇએ. તેની વિધિ આ પ્રમાણે " શ્રી વીર ભગવંતે છ માસી તપ કર્યો, હે ચેતન ! તે તું કરી શકીશ ? (અત્ર ઉત્તર મનમાં ચિંતવવો કે) શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી. તો એક ઉપવાસ ઓછો કર ! શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી. તો બે ઉપવાસ ઓછા કર, એમ યાવત ૨૯ ઉપવાસ ઓછા કરવા પર્યંત ચિંતવવું અને દરેક વખતે શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી. એમ મનમાં બોલવું. પછી પંચ માસી કર, ચઉ માસી કર, ત્રીમાસી કર, દ્વિમાસી કર, માસ ક્ષપણ કર, અહીં પણ દરેક વખતે ઉત્તર મનમાં ચિંતવતા જવું. પછી એક દિવસ ન્યૂન, બેદિવસ ન્યૂન એમ તેરદિવસ ન્યૂન (૧૭ ઉપવાસ) સુધી વિચારવું. પછી ૩૪ ભક્ત (૧૬ ઉપવાસ) કરી શકીશ ? ૩૨ ભક્ત કર, ૩૦ ભક્ત કર, એમ બબે ભક્ત ઓછા કરતાં

યાવત્ ચોથ ભક્ત સુધી કહેવું. પછી એક ઉપવાસ કર, આયંબિલ કર, નિવિ કર, એકાસણું કર, બેઆસણું કર, અવડ્ઢ કર, પુરિમડ્ઢ કર, સાડ્ઢપોરિસિ કર, પોરિસિ કર, નમુક્કારસી મુઠ્ઠિસહિઅં કર, અહીં સર્વ સ્થાનકે શક્તિ નથી, પ્રણામ નથી; એમ ચિંતવવું પણ જે તપ કર્યો હોય પણ અત્યારે કરવો નથી, ત્યાં કહેવું કે શક્તિ છે પણ પ્રણામ નથી, અને છેલ્લે જે તપ કરવો હોય ત્યાં શક્તિ પણ છે, અને પ્રણામ પણ છે. એમ કહી કાયોત્સર્ગ પારીને લોગસ્સ કહેવો "આ પાંચમું આવશ્યક.[1]" છઠ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહીને વાંદણા દેવા. પછી તીર્થવંદનાદિક કરી કાયોત્સર્ગમાં જે પચ્ચખ્ખાણ કરવા ધાર્યું હોય તે અત્ર પ્રગટપણે લેવું, એ છઠ્ઠું આવશ્યક. પછી ષડાવશ્યક પૂરા થયા તેનો હર્ષ થયો તેથી વીરસ્તુતિરૂપ "વિશાલલોચન" કહે, પણ મંદસ્વરે કહે. કારણકે ઉચ્ચસ્વરે બોલવાથી હિંસકજીવો જાગી હિંસામાં પ્રવર્તે છે, તેનો કારણિક પોતે થાય. આખું રાઇપ્રતિક્રમણ મંદ સ્વરેજ કરવું જોઇએ. પછી દેવવંદન કરે, પછી ચાર ખમાસમણપૂર્વક ગુર્વાદિકને વાંદી, "અઢાઇજ્જેસુ" કહે. પછી સીમંધરસ્વામીનું તથા સિદ્ધાચળજીનું ચૈત્યવંદન કરે તે સમાચારી પ્રમાણે તથા સામાયકનો બે ઘડી કાળ પૂર્ણ કરવા માટે જાણવું. એથી બે ઘડીથી ઓછા કાળમાં ઉઠી શકાય નહીં એમ સૂચન થાય છે. આ પ્રતિક્રમણમાં "જગચિંતામણિ" તથા વિશાલલોચન એમ બે ચૈત્યવંદનો આવે છે છતાં સીમંધર સ્વામી આદિના ચૈત્યવંદન કરીએ છીએ તે વિશેષ મંગળિકને

---

૧ રાઇપ્રતિક્રમણનું પાંચમું આવશ્યક કયું તે સ્પષ્ટ સમજાતું નથી. રાઇપ્રતિક્રમણનો કાઉસ્સગ્ગ ૫૦ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણ કહેલો છે તેથી ચારિત્રાચાર અને દર્શનાચારના મળી બે લોગસ્સના કાઉસ્સગ્ગને પાંચમા આવશ્યક તરીકે ગણવું ઠીક લાગે છે. પછી બહુશ્રુત કહે તે પ્રમાણ.

અર્થે સમજવું. તેજ પ્રમાણે સાંજના પ્રતિક્રમણમાં " નમોઽસ્તુ વર્દ્ધમાનાય " તથા " ચઉક્કસાય " ચૈત્યવંદનો આવે છે, છતાં આરંભમાં દેવવંદન કરીએ છીએ, તે પણ વિશેષ મંગળિકના અર્થ સમજવું. ભગવાનાદિને વાંદ્યા પહેલા શ્રાવક પૌષધમાં હોય તો તે " બહુવેલ સંદિસાહુ " તથા " બહુવેલ કરશું " એવા આદેશો માગે. છુટા શ્રાવક ને તેમ કરવાનું નથી. કયા આવશ્યકથી કયા આચારની શુદ્ધિ થાય છે તે આ પુસ્તકમાં પાછળ લખ્યું છે ત્યાંથી જોઇ લેવું. આ "હેતુઓ" "પ્રતિક્રમણ ગર્ભ હેતુ" તથા " પ્રશ્નોત્તર રત્નચિંતામણિ " ગ્રંથને આધારે લખવામાં આવ્યા છે.

આ ગ્રંથમાં બાળકોના મગજમાં ઉતરી શકે તેવી સરળ અને જમાનાને અનુસરતી ભાષામાં સમજીને મુખ પાઠ કરી શકાય તેટલાજ સંક્ષિપ્ત અર્થ લખવામાં આવેલ છે.

આ ગ્રંથમાં શરૂઆતમાં પ્રતિક્રમણ સૂત્રો સાર્થ અવચૂરિ સાથે આપેલછે.પછી સામાયિક લેવા પારવાની વિધિ, પ્રતિક્રમણ વિધિ, પૂર્વાચાર્ય કૃત ચૈત્યવંદન, અને સજ્ઝાય વિગેરે અનુક્રમે આપેલ છે. અને ત્યારબાદ પ્રતિક્રમણને વિશેષ ઉપયોગી બાબતો જેવીકે ૧ મુદ્રા, ૨ સ્થાપના, ૩ મુહપત્તિ પ્રતિલેખના, ૪ સત્તર પ્રમાર્જના, ૫ વાંદણાના ૨૫ આવશ્યક, ૬ ઇરિયાવહિના અઢાર લાખ ચોવીશ હજાર એકસોને વીશ ભાંગા, ૭ પ્રતિક્રમણનો કાળ, ૮ આવશ્યકવડે આચાર વિશુદ્ધિ, ૯ પ્રતિક્રમણની ક્રિયા, કર્મ અને કર્ત્તા, ૧૦ રાઇ પ્રતિક્રમણ મંદ સ્વરે કરવું, ૧૧ પ્રતિક્રમણના સૂત્રોનું દરેક જણે મનન કરવું, ૧૨ કાયોત્સર્ગની દૃષ્ટિ, ૧૩ પ્રતિક્રમણમાં દૃષ્ટિ કેમ રાખવી, ૧૪ પ્રતિક્રમણક્રિયા કેવા આસને કરવી, ૧૫ સાધુ સાધ્વીથી શ્રાવક શ્રાવિકાએ કેટલે દૂર રહેવું જોઈએ, ૧૬ મુહપત્તિનું પ્રમાણ, ૧૭ ચરવળાનું પ્રમાણ, ૧૮

તમસ્કાયની વૃષ્ટિ. એમ અઢાર બાબતોનું સ્ફુટપણે સમજ સાથે વિવેચન આપેલ છે.

તે પછી આવશ્યકના સૂત્રો ન્યૂનાધિક બોલવાથી કેવો અનર્થ થાય છે તેવા દ્રવ્ય અને ભાવ આવશ્યકના પ્રસિદ્ધ દ્રષ્ટાંતો આવશ્યક સૂત્રમાંથી ઉદ્ધરીને મુનિ મહારાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજીએ લખી આપેલાં દાખલ કર્યા છે, તે ઉપર ખાસ ધ્યાન દેવા જરૂર છે.

આશા છે કે ભવ્ય સત્ત્વો આ ગ્રંથનો યથાવિધિ લાભ લઇ યોજકના પ્રયાસને સફળ કરશે !

આ ગ્રંથમાં મતિમંદતાના દોષથી અગર પ્રમાદવશાત્ શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ લખાણ થયું હોય તે ત્રિવિધ ત્રિવિધ મિચ્છામિ દુક્કડં.

આ ગ્રન્થની સામાયિક સૂત્ર પર્યંતની સંસ્કૃત અવચૂરિ એક વિદ્વાન્ મુનિવર્યે લખી આપી છે તથા સંપૂર્ણ અવચૂરિ પન્યાસજી મહારાજ **શ્રીમદાનંદસાગરજીએ** તપાસીને સુધારી આપી છે, મુનિ મહારાજ **શ્રીમત્કર્પૂરવિજયજીએ** આવશ્યક સૂત્રના દ્રષ્ટાંતો લખી આપ્યા છે અને શેઠ **કુંવરજી આણંદજીએ** પ્રુફશીટ જોવામાં સહાય આપી છે તેથી તે સાહેબોનો અંતઃકરણથી આભાર માનીએ છીએ.

જે કોઇ વિદ્વાન્ મુનિ મહારાજા અગર શ્રાવક ભાઈઓને આ ગ્રંથમાં ભૂલ ચૂક માલૂમ પડે તેઓ સાહેબે અમારા ઉપર કૃપા કરી સત્વર લખી જણાવવું. જેથી અમારી ભૂલ સુધરે અને નવી આવૃત્તિમાં સુધારો કરી શકાય. "માણુસ ભૂલને પાત્ર છે" પરંતુ ભૂલ સુધારવી તે સજ્જનનું અવશ્ય કર્ત્તવ્ય છે. છેવટ દ્રવ્યની સહાય આપનારા સદ્‌ગૃહસ્થોનો અંતઃકરણથી આભાર માની વિરમીએ છીએ.

લી. પ્રસિદ્ધ કર્તા.

શુદ્ધિ પત્રક.

પૃષ્ટ	લીંટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩	૪	०	'સમવસરણ ન હોય ત્યારે પણ આઠ પ્રાતિહાર્યતો હોયજ છે.' એ વાક્ય વધારવું.
૩	૬	અને	તેનો
૫	૧૩	ચારિત્રનો	યથાખ્યાત ચારિત્રનો
૫	૧૪	રહેછે.	રહેછે; તેજ ત્યાં ચારિત્ર છે.
૧૪	૨૦	ધળે	ધૂળે
૧૫	૬	(૮)	(૭)
૨૧	૧	जिणं	जिनं
૩૭	૧૮	૭–૮	૮–૯
૫૩	૧૭	(૧૫૬)	(૧૫૬) ગુરૂ (૨૦)
७८	१३	तवाचारो	तवायारो
૧૦૧	૧૨	લેખ	લેખ અને
१४०	१०	दमिना	दमिनां
१४६	९	नमता	नमतां
१४६	१८	भक्तिमता	भक्तिमतां
૧૮૩	૧૪	સુધમા	સુધર્મા

સદ્ગ્રન્થોના પ્રચાર અર્થે જૈન પ્રજાને

બે બોલ.

દિવ્ય પ્રતિભાવંત સત્પુરૂષોના હૃદયમાંથી વહેતા જ્ઞાનામૃતના ઝરણાંઓના સંગ્રહ ગ્રન્થો જગતનું અનેકધા હિત સાધે છે. તપ્ત હૃદયમાં શાન્તિ રેડે છે અને મરવા પડેલી દિવ્ય ભાવનાઓને પુનર્જીવન આપે છે. જ્ઞાનીઓના સ્થૂલ દેહના વિરહે તેમના અક્ષર દેહનો સમાગમ પણ અત્યંત ઉપકારક નિવડે છે. એવા પુરૂષોના અક્ષર દેહ રૂપ ગ્રન્થો એ દેશ, પ્રજા અને ધર્મની અમુલી મીલકત છે. તેને સંભાળ ભરેલી રીતે જાળવી રાખવા; સર્વત્ર વિસ્તારવા અને તેના પર યોગ્યતાનુસાર અનુવાદ કરવા એ દેશ પ્રજા અને ધર્મની ઉત્તમ સેવા બજાવવા રૂપ છે.

પોતાના વ્હાલાંઓના પુણ્યાર્થે, કે સ્મરણાર્થે વિધિવાદ, અર્થવાદ કે કથાઓના ગ્રન્થો છપાવી તેને વિના મુલ્યે કે અલ્પ મુલ્યે ગામોગામ અને ઘેરોઘેર ફેલાવવાની જરૂર છે. એ જરૂરને કાંઇક અંશે પૂરી પાડવાને અમોએ ધનવાન અને ઉદાર સજ્જન સ્ત્રી પુરૂષોની દ્રવ્યાદિ સ્હાયવડે આચાર અને તત્ત્વના ન્હાના મ્હોટા ગ્રન્થો છપાવી પ્રજામાં હજારોની સંખ્યામાં ફેલાવ્યા છે. હજુ પણ અમારો એજ ઉદ્દેશ છે.

જે જે સજ્જન સ્ત્રી પુરૂષોને પોતાના કે પોતાના વ્હાલાંઓના પુણ્યાર્થે સ્મરણાર્થે કે માત્ર પરમાર્થ દાવે એવા ઉત્તમ ગ્રન્થો છપાવી પ્રજામાં વ્હેંચાવવા હોય તેમનું કામ અમો નિસ્પૃહ ભાવે કરી આપવાને તૈયાર છીએ. દરેક કુટુંબ તરફથી ન્હાનું કે મ્હોટું એક પણ ઉત્તમ પુસ્તક સર્વત્ર છુટથી ફેલાવી જગતમાં પોતાની હૈયાતી સફળ કરવી જોઇયે. મદદગારોએ નીચેના શીરનામે પત્ર વ્યવહાર કરવો.

લી૦ સેવક વેણીચંદ સુરચંદ.
સેક્રેટરી. શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ.
શ્રી મહેસાણા.

અનુક્રમણિકા.

॥ बे प्रतिक्रमणनां सूत्र ॥

॥ ॐ श्री मुनिसुव्रतस्वामिसर्वज्ञाय नमः ॥

॥ ॐ नमो गुरुभ्यः ॥

अर्हन्द्वादशभिर्गुणैर्विजयते सिद्धस्तु तैरष्टभिः
षट्त्रिंशद्भिरमीभिरत्र जयति श्रीयुक्त आचार्यराट् ।
श्रीमत्पाठकपुङ्गवो मुनिपतिस्तैः पंचसप्ताधिकैः
सद्भिर्विंशतिसंख्यकैरिति शतं चाष्टोत्तरं श्रेयसे ॥ १ ॥
ॐ मुनिसुव्रतनाथो गुरुश्च सिद्धिं ददातु कार्येऽस्मिन ॥
यस्योत्कटप्रतापो जागर्त्त्यतिभीष्मकालेऽस्मिन् ॥ २ ॥

*अथ नवकार पंचमंगलरूप.

नमोऽर्हद्भ्यः	नमः सिद्धेभ्यः ।
नमो अरिहंताणं	**नमो सिद्धाणं ।**
નમસ્કાર હો અરિહંતોને,	**નમસ્કાર હો સિદ્ધોને,**

---

* કેવળજ્ઞાન પામીને ભવ્ય જીવોને બોધ દેતા અગર બોધ દેવાને વિચરતા તીર્થંકર મહારાજા તે શ્રી **અરિહંત** તેમના બારગુણ આ પ્રમાણે.
૧ અશોક વૃક્ષ–જ્યાં ભગવંતનું સમવસરણ રચાય ત્યાં ભગવંતના દેહથી બાર ગુણુ આસોપાલવનું વૃક્ષ દેવતા રચે છે. જેના નીચે બેસી ભગવંત

नम आचार्येभ्यः नम उपाध्यायेभ्यः ।

नमो आयरियाणं नमो उवझायाणं ।

નમસ્કાર હો આચાર્યોને, નમસ્કાર હો ઉપાધ્યાયોને,

ધર્મોપદેશ આપે છે તે.

૨ **સુરપુષ્પવૃષ્ટિ**—એક યોજન પ્રમાણ સમવસરણ ભૂમિમાં જળ સ્થળમાં ઉત્પન્ન થયેલા સુગંધી પંચવર્ણા સચિત પુષ્પોની વૃષ્ટિ ઢીંચણ પ્રમાણ દેવતા કરે છે તે.

૩ **દિવ્ય ધ્વની**—ભગવંતની વાણીને માલવકોશ રાગ, વીણા, વાંસળી, આદિકના સ્વર વડે દેવતા પૂરે તે.

૪ **ચામર**—રત્નજડિત સુવર્ણની ડાંડીવાળા ચાર જોડી શ્વેત ચામરો સમવસરણમાં દેવતાઓ ભગવંતને વીંઝે છે તે.

૫ **આસન**—ભગવંતને બેસવાને રત્નજડિત સુવર્ણમય સિંહાસન દેવતાઓ સમવસરણમાં રચે છે તે.

૬ **ભામંડળ**—ભગવંતના મસ્તકની પાછળ શરદઋતુના સૂર્યના કિરણ-જેવું ઉગ્ર તેજવાળું ભામંડળ (તેજનું માંડલું) દેવતા રચે છે તે. ભગવં-તના તેજને પોતાના તેજમાં સંહરી લે છે તે ન હોય તો ભગવંતના મુખ સામું જોઇ શકાય નહિ.

૭ **દુંદુભિ**-ભગવંતના સમવસરણ વખતે દેવતાઓ દેવદુંદુભિ વગેરે વાજીંત્રો વગાડે છે તે. એ એમ સૂચવે છે કે હે ભવ્યો ! તમે શીવપુરના સથવારા તુલ્ય આ ભગવંતને સેવો ?

૮ **છત્ર**—સમવસરણમાં ભગવંતના મસ્તકઉપર ઉપરા ઉપર શરદ-ઋતુના ચંદ્રતુલ્ય ઉજ્વલ અને મોતિની હારોએ સુશોભિત ત્રણ ત્રણ છત્રો દેવતાઓ રચે છે તે. ભગવંત સમવસરણમાં પૂર્વાભિમુખે બેસે છે અને બીજી ત્રણ દિશાઓમાં ભગવંતના જેવા પ્રતિબિંબો દેવતાઓ સ્થાપે છે, તે-થી બાર છત્ર સમવસરણમાં હોય. એ એમ સૂચવે છે કે ત્રણ ભુવનના

नमो   लोके सर्वसाधुभ्यः
नमो   लोए सव्वसाहूणं ।
નમસ્કાર હો   લોકમાં રહેલા સર્વ સાધુઓને,

સ્વામિ એવા આ ભગવંતને તમે ભજો સેવો !

અતિશય એટલે ઉત્કૃષ્ટતા. વિશિષ્ટ ચમત્કારવાળો ગુણ. આ મૂળ ચાર છે;

૧ **અપાયાપગમાતિશય**—(અપાય–ઉપદ્રવ અને અપગમ—નાશ) આ બે પ્રકારનાં છે.

अ—સ્વાશ્રયી—એટલે પોતાના સંબંધમાં અપાય એટલે ઉપદ્રવનો દ્રવ્યથી અને ભાવથી નાશ કર્યો છે તે.

દ્રવ્ય ઉપદ્રવ.—સર્વ રોગો. આ પોતાને ક્ષય થઇ ગયા હોય છે.

ભાવ ઉપદ્રવ.—અંતરંગ એવાં અઢાર દૂષણ. આ અઢાર નીચે પ્રમાણે.

(૧) દાનાંતરાય. (૨) લાભાંતરાય. (૩) વીર્યાંતરાય. (૪) ભોગાંતરાય. (૫) ઉપભોગાંતરાય. (૬) હાસ્ય. (૭) રતિ. (૮) અરતિ. (૯) ભય. (૧૦) શોક. (૧૧) જુગુપ્સા–નિંદા (૧૨) કામ. (૧૨) મિથ્યાત્વ. (૧૪) અજ્ઞાન. (૧૫) નિદ્રા. (૧૬) અવિરતિ. (૧૭) રાગ. (૧૮) દ્વેષ.

આ રીતે સ્વાશ્રયી અપાયાપગમાતિશય.

ब પરાશ્રયી અપાયાપગમ અતિશય—કે જેનાથી પારકાના ઉપદ્રવ નાશ પામે. એટલે જ્યાં ભગવાન્ વિચરે, ત્યાં દરેક દિશામાં મળીને સવાસો જોજન સુધીમાં પ્રાયઃ રોગ, મરકી, વૈર, અતિવૃષ્ટિ, દુકાળ આદિ થાય નહિ.

૨—**જ્ઞાનાતિશય**—જેનાથી ભગવાન્ લોકાલોકનું સ્વરૂપ સર્વ પ્રકારે જાણે છે તે, કારણ કે તેમને કેવળ જ્ઞાન છે તેથી કાંઇ પણ તેમને અજ્ઞાત રહી શકતું નથી.

૩—**પૂજાતિશય**—જેનાથી શ્રી તીર્થંકર સર્વ પૂજ્ય છે એટલે ભગવંતની પૂજા રાજા, બલદેવાદિ, દેવતા–ઇંદ્રઆદિ કરે છે અગર કરવાની અભિ-

एष पंचनमस्कारः । सर्वपापप्रणाशनः

एसो पंचनमुक्कारो। सव्वपावप्पणासणो

એ પાંચેને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપને સર્વથા નાશ કરનાર છે.

લાષા કરે છતે.

૪—**વચનાતિશય**—જેનાથી શ્રી તીર્થંકરની વાણી દેવ, મનુષ્ય અને તીર્યંચને પોત પોતાની ભાષામાં સમજાય છે તે. કારણ કે તેમની વાણી સંસ્કારાદિક ગુણવાળી છે. આ વાણી ૩૫ ગુણે સહિત છે. તે ગુણો નીચે પ્રમાણે:—

૧ સર્વ ઠેકાણે સમજાય તેવી. ૨ યોજન પ્રમાણ સંભળાય તેવી. ૩ પ્રૌઢ. ૪ મેઘ જેવી ગંભીર. ૫ શબ્દવડે સ્પષ્ટ. ૬ સંતોષકારક. ૭ દરેક મનુષ્ય એમ જાણે જે મનેજ કહે છે એવી. ૮ પુષ્ટ અર્થવાળી. ૯ પૂર્વાપર વિરોધરહિત. ૧૦ મહા પુરૂષને છાજે એવી. ૧૧. સંદેહ વગરની. ૧૨ દૂષણરહિત અર્થવાળી. ૧૩ કઠણ વિષયને સહેલો કરે એવી. ૧૪. જ્યાં જેવું શોભે તેવું બોલાય એવી. ૧૫ ષડ્ દ્રવ્ય અને નવ તત્વને પુષ્ટ કરે એવી. ૧૬ પ્રયોજન સહિત. ૧૭ પદ રચના સહિત. ૧૮ છ દ્રવ્ય નવતત્વે પટુતા સહિત. ૧૯ મધુર. ૨૦ પારકો મર્મ જણાઇ ન આવે એવી ચતુરાઇવાળી. ૨૧ ધર્મ-અર્થ પ્રતિબદ્ધ. ૨૨ દીપ સમાન પ્રકાશ અર્થ સહિત. ૨૩ પરનિંદા અને પોતાનાં વખાણ વગરની. ૨૪ કર્તા, કર્મ, ક્રિયા, કાળ, વિભક્તિસહિત. ૨૫ આશ્ચર્યકારી. ૨૬ વક્તા સર્વગુણસંપન્ન છે એવું જેમાં લાગે તેવી. ૨૭ ધૈર્યવાળી. ૨૮ વિલંબ રહિત. ૨૯ ભ્રાંતિ રહિત. ૩૦ સર્વ પોતાની ભાષામાં સમજે. ૩૧ શિષ્ટ બુદ્ધિ ઉપજાવે એવી. ૩૨ પદના અર્થને અનેકપણે વિશેષ આરોપણ કરી બોલે તેવી. ૩૩ સાહસિકપણે બોલે એવી. ૩૪ પુનરૂક્તિદોષ વગરની. ૩૫ સાંભળનારને ખેદ ન ઉપજે એવી.

આઠ પ્રાતિહાર્યના આઠ અને ચાર મૂળ અતિશયના ચાર મળી કુલ ૧૨ ગુણ અરિહંત ભગવાનના જાણવા.

આઠ કર્મનો ક્ષય કરીને સાધ્યું છે મોક્ષપદ જેણે તે **સિદ્ધ** ભગવાનના

मंगलानां च सर्वेषां । प्रथमं भवति मंगलम् ॥
मंगलाणं च सव्वेसिं । पढमं हवइ मंगलं ॥ १ ॥
મંગલોમાં અને સર્વમાં પેહેલું હોય છે મંગલ,
અર્થ-શ્રી અરિહંત (પરમાત્મા) ને નમસ્કાર થાઓ, શ્રી સિદ્ધ

આઠ ગુણ છે તે આ પ્રમાણે.

૧ અનંત જ્ઞાન—જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. આથી લોકાલોકના સ્વરૂપને સમસ્ત પ્રકારે જાણે છે.

૨ અનંત દર્શન—દર્શનાવરણીય કર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. આથી લોકાલોકના સ્વરૂપને સમસ્ત પ્રકારે દેખે છે.

૩ અવ્યાબાધ સુખ—વેદનીય કર્મનો ક્ષય થવાથી સર્વ પ્રકારની પીડા રહિત-નિરૂપાધિકપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

૪ અનંત ચારિત્ર—મોહનીય કર્મના ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. આમાં ક્ષાયક સમ્યકત્વ અને ચારિત્રનો સમાવેશ થાય છે. આથી સિદ્ધ ભગવાન સ્વસ્વભાવમાં સદા અવસ્થિત રહે છે.

૫ અક્ષયસ્થિતિ—આયુ કર્મનો ક્ષય થવાથી નાશ નહિ થાય એવી અનંત સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે. સિદ્ધની સ્થિતિની આદિ છે પણ અંત નથી તેથી સાદિ અનંત કહેવાય છે.

૬ અરૂપીપણું—નામ કર્મનો ક્ષય થવાથી વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શરહિત થાય છે કેમકે શરીર હોય તો એ ગુણો રહે છે. પણ સિદ્ધને શરીર નથી. તેથી અરૂપીપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

૭ અગુરૂલઘુ—ગોત્ર કર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી ભારે હળવો અથવા ઉંચ નીચપણાનો વ્યવહાર રહેતો નથી.

૮ અનંત વીર્ય—અંતરાયકર્મનો ક્ષય થવાથી અનંત દાન, અનંત લાભ, અનંત ભોગ, અનંત ઉપભોગ અને અનંત વીર્ય—શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે-સમસ્ત લોકને અલોક અને અલોકને લોક કરી શકે તેવી

શક્તિ સ્વાભાવિક સિદ્ધમાં રહેલ છે; છતાં તેવું વીર્ય કદી ફેરવતા નથી અને ફેરવશે નહિ કેમકે પુદ્ગલ સાથેની પ્રવૃત્તિ એ તેમનો ધર્મ નથી. એ ગુણથી–પોતાના આત્મિક ગુણોને છે તેવાને તેવા રૂપે ધારી રાખે, ફેરફાર થવા દે નહિ.

પાંચ આચારને પાળે અને બીજાને પળાવે એવા અને વળી ધર્મના નાયક છે તે **આચાર્ય** મહારાજના છત્રીશ ગુણો છે તે નીચે પ્રમાણે..

૧ સ્પર્શનેંદ્રિય (ત્વચા–શરીર) ૨ રસનેંદ્રિય (જીભ) ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય (નાક) ૪ નેત્રેંદ્રિય (આંખ) અને ૫ શ્રોતેંદ્રિય (કાન) એ પાંચ ઇંદ્રિયના ત્રેવીશ વિષયોમાં મન ગમતા ઉપર રાગ અને અણુગમતા ઉપર દ્વેષ આચાર્ય મહારાજ કરે નહિ.

બ્રહ્મચર્યની નવ પ્રકારની ગુપ્તિ એટલે શીયલની નવ વાડોને જાળવી રાખે. ક્ષેત્રનું જેમ વાડથી રક્ષણ થાય છે તેમ આ નવ વાડોથી શીયળનું રક્ષણ થાય છે.

૧ સ્ત્રી પશુ નપુંસક જ્યાં ન હોય ત્યાં વસે.

૨ સ્ત્રીની સાથે રાગથી વાતો કરે નહિ.

૩ સ્ત્રી બેઠી હોય તે આસને પુરૂષ બે ઘડી સુધી બેસે નહિ અને પુરૂષ બેઠા હોય તે આસને સ્ત્રી ત્રણ પહોર સુધી બેસે નહિ.

૪ રાગ વડે સ્ત્રીના અંગોપાંગ જૂએ નહિ.

૫ સ્ત્રી પુરૂષ સુતા હોય અગર કામભોગની વાત કરતા હોય ત્યાં ભીંતના આંતરે રહે નહિ.

૬ અગાઉ ભોગવેલા વિષયાદિને સંભારે નહિ.

૭ સ્નિગ્ધ આહાર કરે નહિ.

૮ નીરસ એવો પણ અધિક આહાર કરે નહિ.

૯ શરીરની શોભા ટાપટીપ કરે નહિ.

સંસારની પરંપરા જેનાથી વધે તે **કષાય** તેના ચાર પ્રકાર છે ૧ ક્રોધ

ન નમસ્કાર થાઓ, શ્રી ઉપાધ્યાય (મહારાજ) ને નમસ્કાર

૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ એ ચાર કષાય આચાર્ય મહારાજ કરે નહિ.

મહાવ્રત એટલે મોટાં વ્રત પાળવામાં આકરાં હોય તે **મહાવ્રત** પાંચ છે.

૧ **પ્રાણાતિપાત વિરમણ**-કોઇ જીવનો વધ કરવો નહિ.

૨ **મૃષાવાદ વિરમણ**-ગમે તેવું કષ્ટ આવી પડે તેમ હોય તોપણ અસત્ય વચન બોલવું નહિ.

૩ **અદત્તાદાન વિરમણ**—કોઇની અણ આપેલી નજીવી ચીજ પણ લેવી નહિ.

૪ **મૈથુનવિરમણ**—મન વચન કાયાએ કરીને બ્રહ્મચર્ય પાળવું વિષય સુખ ભોગવવા નહિ.

૫ **પરિગ્રહ વિરમણ**—કોઇપણ વસ્તુનો સંગ્રહ કરવો નહિ તેમજ ધર્મોપકરણ પુસ્તક આદિ વસ્તુ પોતાની પાસે હોય તેના ઉપર મૂર્છા રાખવી નહિ. એ પાંચ મહાવ્રત સાધુ મુનિરાજ પાળે છે.

આચાર્ય મહારાજ જે પાંચ આચારને પાળે છે તે આ પ્રમાણે-

૧ **જ્ઞાનાચાર**—જ્ઞાન ભણે ભણાવે, લખે લખાવે, જ્ઞાન ભંડાર કરે કરાવે, ભણનારને સહાય આપે.

૨ **દર્શનાચાર**—શુદ્ધ સમ્યકત્વને પોતે પાળે, બીજાને પળાવે અને પડતાને સમજાવી સ્થીર કરે.

૩ **ચારિત્રાચાર**—પોતે શુદ્ધ ચારિત્ર પાળે બીજાને પળાવે અને પાળનારને અનુમોદે.

૪ **તપાચાર**—૭ બાહ્ય અને ૭ અભ્યંતર એમ બાર પ્રકારનો તપ પોતે કરે, કરાવે અને કરતાને અનુમોદન આપે.

૫ **વીર્યાચાર**—ધર્માનુષ્ટાન (ધર્મક્રિયા) કરવામાં છતી શક્તિ ગોપવે નહિ તથા તમામ આચાર પાળવામાં વીર્ય શક્તિ સંપૂર્ણ રીતે ફેરવે તે.

ચારિત્ર ધર્મની રક્ષાને અર્થે મુનિને પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિરૂપી

ધાઓ, (અઢીદ્વીપ પ્રમાણ) લોકક્ષેત્રમધ્યેના સર્વ (પ્રકારના) સાધુઓને

આઠ પ્રવચનની માતાને પાળવાની જરૂર છે. તે આ પ્રમાણે–

૧ **ઇર્યાસમિતિ**–સાડા ત્રણ હાથ માં આગળ દૃષ્ટિ નીચી રાખીને ચાલવું.

૨ **ભાષાસમિતિ**—સાવદ્ય વચન બોલવું નહિ.

૩ **એષણાસમિતિ**—અપ્રાસુક આહાર પાણી આદિ વહોરવાં નહિ.

૪ **આદાન નિક્ષેપણસમિતિ**—વસ્ત્ર પાત્ર અણપુંજી ભુમિ ઉપર લેવું મૂકવું નહિ.

૫ **પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ**—મલ મૂત્ર અણપુંજી જીવાકુલ ભૂમિએ પરઠવવું નહિ.

૧ **મનગુપ્તિ**—મનમાં આર્ત રૌદ્ર ધ્યાન ધ્યાવાં નહિ.

૨ **વચનગુપ્તિ**—નિરવદ્ય વચન પણ કારણ વિના બોલવાં નહિ.

૩ **કાયગુપ્તિ**—શરીર અણપડિલેહ્યું હલાવવું નહિ.

પાંચ ઇંદ્રિયના વિષયને સંવરનાર તેથી ૫ ગુણ, નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર તેથી નવ, ચાર પ્રકારના કષાયરહિત તેથી ચાર, પાંચ મહાવ્રતના પાંચ, આચારના ૫, પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ મળી અષ્ટ પ્રવચન માતાના આઠ, એમ સર્વે મળીને છત્રીશ ગુણ આચાર્ય મહારાજના થયા.

સિદ્ધાંત ભણે તથા બીજાઓને ભણાવે તે **ઉપાધ્યાય–પાઠક–વાચક** તેના ગુણ ૨૫:—

૧ આચારાંગ ૨ સૂયગડાંગ ૩ ઠાંણાંગ ૪ સમવાયાંગ ૫ ભગવતી ૬ જ્ઞાતાધર્મકથા ૭ ઉપાશક દશાંગ ૮ અંતગડ ૯ અનુત્તરોવવાઇ ૧૦ પ્રશ્ન વ્યાકરણ અને ૧૧ વિપાક એ અગ્યાર અંગ અને ૧ ઉવવાઇ ૨ રાયપસેણી ૩ જીવાભિગમ ૪ પન્નવણા ૫ જંબૂદ્વીપ પન્નતિ ૬ ચંદપન્નતિ ૭ સૂરપન્નત્તિ ૮ કપ્પિયા ૯ કપ્પવડંસિયા ૧૦ પુપ્ફિયા ૧૧ પુપ્ફ ચૂલિયા અને ૧૨ વન્હિ–

નમસ્કારથાઓ, એ પાંચ નમસ્કાર, સર્વ પાપના નાશ કરનાર છે. વળી સર્વ મંગલોમાં, પ્રથમ મંગલ (કલ્યાણરૂપ) છે.

પદ (૯) સંપદા (૮) ગુરૂ (૭) લઘુ (૬૧) સર્વવર્ણ (૬૮).

ઇતિ નવકાર સૂત્ર. ૧

દશાંગ એ બાર ઉપાંગને ભણે ભણાવે તેથી ૨૩ ગુણ થયા. ૨૪ ચરણસિત્તરિ અને ૨૫ કરણસિત્તરિને પાળે એમ ૨૫ ગુણો થયા.

મોક્ષ માર્ગ સાધવા માટે યત્ન કરે તે **સાધુ** તેના ગુણ ૨૭ તે આ પ્રમાણે જાણવા.

૧ પ્રાણાતિપાત વિરમણ. ૨ મૃષાવાદ વિરમણ. ૩ અદત્તાદાન વિરમણ ૪ મૈથુન વિરમણ અને ૫ પરિગ્રહ વિરમણ. એ પાંચ મહાવ્રત અને ૬ રાત્રિ ભોજન વિરમણ એ ૭ વ્રતને પાળે તેથી ૭ ગુણ. ૭ થી ૧૨ પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય એ છકાયની રક્ષા કરે તેથી ૭ ગુણ. ૧૩ થી ૧૭ પાંચ ઇંદ્રિયનો નિગ્રહ કરે એટલે તેનાં વિષયવિકારોને રોકે તેથી પાંચ ગુણ. ૧૮ લોભનો નિગ્રહ. ૧૯ ક્ષમાનું ધારણ કરવું ૨૦ ચિત્તની નિર્મળતા રાખવી. ૨૧ વિશુદ્ધ રીતે વસ્ત્રની પડિલેહણા કરવી. ૨૨ સંયમ યોગમાં પ્રવૃત્ત રહેવું (૫ સમિતિ ૩ ગુપ્તિ આદરવા; નિદ્રા, વિકથા અને અવિવેક ત્યજવા) ૨૩ અકુશળ મનનો સંરોધ એટલે માઠા માર્ગે જતા મનને રોકવું ૨૪ અકુશળ વચન સંરોધ ૨૫ અકુશળ કાયાનો સંરોધ ૨૬ શીતાદિ પરીસહ સહન કરવા અને ૨૭ મરણાદિ ઉપસર્ગ સહેવા એમ ૨૭ થયા.

એ પ્રકારે અરિહંતના ૧૨, સિદ્ધના ૮, આચાર્યના ૩૬, ઉપાધ્યાયના ૨૫, અને સાધુના ૨૭ મળી કુલ્લે ૧૦૮ ગુણ પંચપરમેષ્ટિના જાણવા.

अथ पंचिंदिअ.

पंचेन्द्रियसंवरणः तथा नवविधब्रह्मचर्यगुप्तिधरः

पंचिंदिअसंवरणो तह नवविहबंभचेरगुत्तिधरो ।

પાંચ ઇંદ્રિયોને સંવરનાર, તેમજ નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્ય ગુપ્તિના ધરનાર,

चतुर्विधकषायमुक्त इति अष्टादशभिर्गुणैः संयुक्तः ।१।

चउविहकसायमुक्को इअ अट्ठारसगुणेहिं संजुत्तो ।१।

ચાર પ્રકારના કષાયે રહિત, એમ અઢાર ગુણોએ સહિત ।૧।

पंचमहाव्रतयुक्तः पंचविधाचारपालनसमर्थः

पंचमहव्वयजुत्तो पंचविहायारपालणसमत्थो ।

પાંચ મહાવ્રત સહિત, પાંચ પ્રકારના આચાર પાળવામાં સમર્થ,

पंचसमितः त्रिगुप्तः षट्त्रिंशद्गुणो गुरुर्मम ।२।

पंचसमिउ तिगुत्तो छत्तीसगुणो गुरू मज्झ ।२।

પાંચ સમિતિવાળા, ત્રણગુપ્તિવાળા, [1]છત્રીશગુણવાળા ગુરૂમારા ।૨।

અર્થ—પાંચ ઇંદ્રિયો (ના વિષયો) ને રોકનાર, તથા નવપ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિના ધરનાર, ચાર પ્રકારના કષાયથી મુક્ત, એ અઢાર ગુણોએ સહિત. ૧ પાંચ મહાવ્રતે યુક્ત, પાંચ પ્રકારના આચાર પાળવાને સમર્થ, પાંચ સમિતિ એ સમિતા (અને)

---

૧ આ છત્રીસ ગુણોનું વર્ણન નવકારની ફુટનોટમાંથી જોઇ લેવું.

ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્ત, (એ) છત્રીશ ગુણોએ સહિત (તે) મારા ગુરૂ (છે). ૨

પદ (૮) ગાથા (૨) ગુરૂ (૧૦) લઘુ (૭૦) સર્વવર્ણ (૮૦).

ઇતિ પંચિંદિઅ સૂત્ર.[२]

अथ खमासमण वा प्रणिपातसूत्र.

इच्छामि क्षमाश्रमण वंदितुं यापनीयया

इच्छामि खमासमणो वंदिउं जावणिज्जाए

ઇચ્છું છું હે [२]ક્ષમાશ્રમણ! વાંદવાને શક્તિ મુજબ

नैषेधिक्या मस्तकेन वंदे

निसीहियाए मत्थएण वंदामि ॥

અન્ય વ્યાપાર તજી મસ્તકે કરી વાંદું છું.

અર્થ—હે ક્ષમા શ્રમણ! મારા શરીરની શક્તિ સહિત તથા પાપવ્યાપાર તજીને (આપના ચરણકમલને) વાંદવાને ઈચ્છું છું (અને) મસ્તકે કરી વાંદું છું. ૩

ગુરૂ (૩) લઘુ (૨૫) સર્વવર્ણ (૨૮).

॥ अथ सुगुरुने शाता सुखपृच्छा ॥

॥ इच्छकार, सुहराइ, सुहदेवसि, सुखतप, शरीर निराबाध, सुख संजमजात्रा, निर्वहोछो जी,

---

૧ હે ક્ષમાસહિત તપસ્વી મુનિરાજ.

स्वामी शाता छेजी? भात पाणीनो लाभ देजो जी ॥ ४ ॥ इति.

અર્થ—(હે ગુરૂજી!) આપ સુખે રાત્રિ, સુખે દિવસ, સુખે તપશ્ચર્યામાં, શરીર સંબંધી રોગરહિતપણામાં, સુખે સંયમ યાત્રામાં પ્રવર્ત્તો છો જી એમ ઇચ્છુછું. સ્વામી શાતા છે જી? ભાત પાણીનો લાભ દેજો જી. ૪ ઇતિ.

अथ इरियावहि.

इच्छाकारेण संदिश हे भगवन्! ईर्यापथिकीं प्रतिक्रामामि

इच्छाकारेण संदिसह भगवन् इरियावहियं पडिक्कमामि।

ઇચ્છાથી આજ્ઞા આપો! હે ભગવન્ ચાલતાં લાગેલા પાપને પડિક્કમું.

અર્થ—આપની ઇચ્છાપૂર્વક હે જ્ઞાનવંત? (પૂજ્ય?) આદેશ આપો તો ચાલવાના માર્ગમાં જે પાપ લાગ્યું તે પાપથી નિવર્તું,-પ્રતિક્રમું! ત્યારે ગુરૂ આદેશ આપે કે પ્રતિક્રમો, પછી શિષ્ય કહે કે—

इच्छामि। इच्छामि प्रतिक्रमितुं ईर्यापथिक्या विराधनायाः।

[1]इच्छं। इच्छामि पडिक्कमिउं। इरियावहियाए विराहणाए।

ઇચ્છું છું ઇચ્છું છું પડિક્કમવાને ચાલવાદિકે લાગેલી વિરાધનાને.

---

१ गुरोरादेशस्वीकारार्थमिदं वचनम्.

અર્થ—આપની આજ્ઞા પ્રમાણુ છે. હું પાપ થકી નિવર્ત્ત- વાને ઇચ્છુંછું, ૧. જવા આવવાના માર્ગમાં તથા સાધુ શ્રાવકના માર્ગમાં જે વિરાધના (પાપ યુક્ત ક્રિયા) થઇ હોય. ૨ જેમકે.

गमनागमने प्राणाक्रमणे बीजाक्रमणे हरिताक्रमणे

गमणागमणे । पाणक्कमणे बीअक्कमणे हरियक्कमणे

જતાં આવતાં, બે ઇંદ્રિય આદિને ચાંપતાં, બીજ ચાંપતાં, લીલું ઘાસ ચાંપતાં,

अवश्यायोत्तिंगपनकोदकमृत्तिकामर्कटसंतानसंक्रमणे

उसाउत्तिंगपणगदगमट्टीमक्कडासंताणासंकमणे ।

ઝાકળ કીડિનાં દર લીલફુલ પાણિ માટી કરોળિયાનાં ઘરને ચાંપવા- ભાંગવાદ્વારા.

અર્થ—એક સ્થાનકથી બીજે સ્થાનકે જતાં આવતાં, ૩ (બે ત્રણ અને ચાર ઇંદ્રિયવાળા) જીવોને પગેકરી ચાંપવાથી, ધાન્યના બીજને ચાંપવાથી, લીલી વનસ્પતિને ચાંપવાથી, આ- કાશમાંથી પડતા ઠારને, કીડીયોના નાગરાંને, પાંચવર્ણી નીલ ફૂલને સચિત્ત માટીયુકત સચિત્ત પાણીને, કરોળીઆની જાળને પગે કરી ચાંપવાથી વા મસળવાથી, ૪

ये मया जीवा विराधिताः ।

जे मे जीवा विराहिया ।

જે મેં જીવો વિરાધ્યા.

અર્થ--જે જીવોની મેં વિરાધના કરી હોય અર્થાત જે જીવોને દુઃખી કર્યા હોય, ૫

તે કયા જીવો.

एकेन्द्रिया द्वीन्द्रियास्त्रीन्द्रियाः चतुरिन्द्रियाः पंचेन्द्रियाः ।

एगिंदिया बेइंदिया तेइंदिया चउरिंदिया पंचिंदिया।

એકેંદ્રિય, બે ઇંદ્રિય, તે ઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય પંચેંદ્રિય.

અર્થ—એક ઇંદ્રિયવાળા, બે ઇંદ્રિયવાળા, ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા, ચાર ઇંદ્રિયવાળા, પાંચ ઇંદ્રિયવાળા, ૬

તેઓને કેવી રીતે વિરાધ્યા ?

अभिहता वर्त्तिताः श्लेषिताः

अभिहया वत्तिया लेसिया

લાતેમાર્યા, ધૂલેઢાંકયા, ભૂમિસાથે ઘસ્યા,

संघातिताः संघट्टिताः परितापिताः क्लामिताः

संघाइया संघट्टिया परियाविया किलामिया

એકઠા કર્યા, સંઘટ્યા, પરિતાપ્યા, ખેદ પમાડ્યા,

अवद्राविताः स्थानात् स्थानं संक्रामिता जीवितात्

उद्दविया ठाणाउ ठाणं संकामिया जीवियाउ

ત્રાસ પમાડયા, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે મૂકયા, જીવિતથી

व्यपरोपिताः तस्य मिथ्या मम (मिथ्या करोमि) दुष्कृतम्

ववरोविया तस्स मिच्छामि दुक्कडं. ॥

માર્યા તે પાપનો મિચ્છામિ દુક્કડ (હો).

અર્થ—લાતેમાર્યાહોય, ધળેકરીઢાંકયાહોય, ભૂમિસાથે

મસળ્યા હોય, માંહોમાંહે શરીરે શરીરે એકઠા કર્યા હોય, થોડા સ્પર્શથી દુહવ્યા હોય, પરિતાપ ઉપજાવ્યો હોય, મૃત-પ્રાય કીધા હોય, ત્રાસ પમાડયા હોય, એક સ્થાનકથી બીજે સ્થાનકે મૂકયા હોય, જીવિતવ્યથી જુદા કર્યા હોય; તે સંબંધી જે પાપ લાગ્યું હોય તે પાપ મારૂં નિષ્ફળ થાઓ ! ७

પદ (૨૮) સંપદા (૮) ગુરૂ (૧૪) લઘુ (૧૩૬) સર્વવર્ણ (૧૫૦)

ઇતિ ઇરિયાવહિયં સૂત્ર. ૫

अथ तस्स उत्तरी.

तस्य उत्तरीकरणेन प्रायश्चित्तकरणेन विशुद्धीकरणेन

तस्स उत्तरीकरणेणं पायच्छित्तकरणेणं विसोहीकरणेणं

તેની શુદ્ધિ માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાએ કરી, વિશુદ્ધિએ કરી,

विशल्यीकरणेन पापानां कर्म्मणां निर्घातनार्थाय (निर्घातनार्थम्)

विसल्लीकरणेणं पावाणं कम्माणं निग्घायणठाए

શલ્યરહિતપણે, અશુભ કર્મોને નાશ કરવા

करोमि कायोत्सर्गम् ॥

ठामि काउस्सग्गं ॥

કરૂંછું કાઉસ્સગ્ગ.

અર્થ—[1]તેને વિશેષ શુદ્ધ કરવાને, ગુરૂ પાસે આલોયણા કર-વાએ કરી આત્માના અંતરમેલને ટાળવાએ કરી આત્માને શલ્યથી

---

૧ પાપથી લેપાયેલ આત્મા ઇરિયાવહીથી શુદ્ધ થયેલ હોય છતાં પણ જેટલો અશુદ્ધ રહ્યો હોય તેને વિશેષ શુદ્ધ કરવાને.

રહિત કરવાએ કરી અને તેથી સર્વ પાપકર્મોનું ઉચ્છેદન કરવાને માટે હું કાયવ્યાપારના ત્યાગ કરવારૂપ કાઉસ્સગ્ગ કરૂં છું. ૮ ઇતિ પદ (૬) સંપદા (૧) ગુરૂ (૧૦) લઘુ (૩૯) સર્વવર્ણ (૪૯)

*अथ अन्नत्थ ऊससिएणं.

अन्यत्र	उच्छ्वसितात्	निःश्वसितात्	कासितात्	क्षुतात्
अन्नत्थ	**ऊससिएणं**	**नीससिएणं**	**खासिएणं**	**छीएणं**
શિવાય	ઉંચો શ્વાસ,	નીચો શ્વાસ,	ખાંસી,	છીંક,

* આ સૂત્રવડે કરવાનો કાઉસ્સગ્ગ ૧૯ દોષ વર્જીને કરવાનો છે તે દોષ આ પ્રમાણે—

૧ ઘોડાની પેઠે એક પગ ઉંચો રાખે, વાંકો પગ રાખે તે **घोटकदोष**

૨ જેમ વાયરાથી વેલડી હાલે તેમ શરીરને ધુણાવે તે **लतादोष**

૩ થાંભલા પ્રમુખને ઓઠીંગણ દઇ રહે તે **स्तंभादि दोष**

૪ ઉપર મેડી અથવા માળ હોય તેને મસ્તક ટેકાવી રહે તે **मालदोष**

૫ ગાડાની ઉંધની પેઠે અંગુઠા તથા પાની મેળવીને પગ રાખે તે **उधिदोष**

૬ નિગડ (બેડી)માં પગ નાંખ્યાની પેઠે પગ પહોળા રાખે તે **निगडदोष**

૭ નગ્ન ભિલ્લડીની પેરે ગુહ્ય સ્થાને હાથ રાખે તે **शबरिदोष**

૮ ઘોડાના ચોકડાની પેરે હાથ રજોહરણ યુક્ત આગળ રાખે તે **खलिणदोष**

૯ નવ પરણીત વધૂની પેરે માથું નીચું રાખે તે **वधूदोष**

૧૦ નાભિની ઉપર અને ઢીંચણથી નીચે લાંબું વસ્ત્ર રાખે તે **लंबोत्तरदोष**

૧૧ ડાંસ મસાના ભયથી, અજ્ઞાનથી અથવા લજ્જાથી હૃદયને આચ્છાદન કરી સ્ત્રીની પેરે ઢાંકી રાખે તે **स्तनदोष.**

૧૨ શીતાદિકના ભયથી સાધ્વીની જેમ બંને સ્કંધ ઢાંકી રાખે એટલે સમગ્ર શરીર આચ્છાદિત રાખે તે **संयतिदोष.**

जृम्भितात् उद्गारितात् वातनिसर्गात् भ्रमर्या (अकस्मादिहभ्रमेण)

जंभाइएणं उड्डुएणं वायनिसग्गेणं भमलीए

બગાસું, ઓડકાર, વાછુટ, ચકરી,

पित्तमूर्च्छया ।

पित्तमुच्छाए ।

પિત્તનો ઉછાળો,

અર્થ—જે આગારોનું વર્ણન કરૂં છું તે શિવાયના બીજે સ્થાનકે (કાયવ્યાપારનો ત્યાગ કરૂં છું.) તે બાર આગારોનાં નામ.

ઉંચોશ્વાસ લેવાવડે, નીચોશ્વાસ મૂકવાવડે, ઉધરસ આવવાથી, છીંક આવવાથી, બગાસું આવવાથી, ઓડકાર આવવાથી, બા સંચરવાથી, ચકરી આવવાથી, પિત્તના પ્રકોપથી, ૧

सूक्ष्मैः अंगसंचालैः सूक्ष्मैः श्लेष्मसंचालैः

सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसंचालेहिं

સૂક્ષ્મ શરીરનું હાલવું, સૂક્ષ્મ શ્લેષ્મ (બળખા)નું હાલવું

---

૧૩ આલાવો ગણવાને અર્થે અથવા કાયોત્સર્ગની સંખ્યા ગણવાને અંગુલી તથા પાંપણના ચાળા કરે તે **भमुहंगुलीदोष.**

૧૪ કાગડાની પેરે ડોળા ફેરવે તે **वायसदोष.**

૧૫ પહેરેલાં વસ્ત્ર ચૂકા અથવા પ્રસ્વેદે કરી મલીન થવાના ભયથી કોઠની પેરે ગોપવી રાખે તે **कपित्थ दोष.**

૧૬ યક્ષાવેશિતની પેરે માથું ધૂણાવે તે **शिरःकंपदोष.**

૧૭ મુંગાની પેરે હું હું કરે તે **मूकदोष.**

૧૮ આલાવો ગણતાં મદિરાનીપરે બડબડાટ કરે તે **मदिरादोष.**

૧૯ વાનરની પરે આસપાસ જોયા કરે, ઓષ્ટ પુટ ચલાવે તે **प्रेक्ष्यदोष.**

सूक्ष्मैः दृष्टिसंचालैः। एवमादिभिः आकारैः।

सुहुमेहिं दिट्ठिसंचालेहिं एवमाइएहिं आगारेहिं।

સુક્ષ્મ નેત્રનું ચલાયમાન થવું, એ આદિ અપવાદોવડે,

अभग्नः अविराधितः भवतु मम कायोत्सर्गः

अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउस्सग्गो

નહિ ભાંગેલો નહીં વિરાધેલો હોય મારો કાઉસગ્ગ,

અર્થ—સૂક્ષ્મશરીરનો સંચાર થવાથી, સૂક્ષ્મ શુંક અથવા કફ ગળવાથી, સૂક્ષ્મદૃષ્ટિના સંચારથી ૨. પૂર્વોક્ત આગારો વિગેરે બીજા[1] (પણચાર) આગારોથી, મારો કાયોત્સર્ગ, અખંડિત, અવિરાધિત, હોજો ! ૩

(ક્યાં સુધી ?)

यावत् अर्हतां भगवतां नमस्कारेण न पारयामि

जाव अरिहंताणं जगवंताणं नमुक्कारेणं न पारेमि

જ્યાં સુધી અરિહંત ભગવંતોને નમસ્કાર કરવાએ કરી, ન પારૂં,

---

૧. અગ્નિના ઉપદ્રવથી બીજે સ્થાનકે જવું પડે, તથા વીજળીના પ્રકાશથી વસ્ત્રાદિ ઓઢવા પડે. ૨. બિલાડી, ઉંદર વિગેરે આડા ઉતરતા હોય, તથા પંચેંદ્રિય જીવનું છેદન ભેદન થતું હોય તો બીજે સ્થાનકે જવું પડે. ૩. અકસ્માત્ ચોરની ધાડ આવી પડે તેથી અથવા રાજાદિના ભયથી બીજે સ્થાનકે જવું પડે. ૪. સિંહ વિગેરે ઉપદ્રવ કરતા હોય, અથવા તો સર્પાદિક ડંશ કરતા હોય, અથવા ભીંત પડે તેવી હોય તો બીજે સ્થાનકે જવું પડે.

અર્થ—જ્યાં સુધી અરિહંત ભગવાનને નમસ્કાર કરવા વડે ન પારૂં, ૪

तावत् कायं स्थानेन मौनेन ध्यानेन आत्मीयं व्युत्सृजामि

ताव कायं ठाणेणं मोणेणं झाणेणं अप्पाणं वोसिरामि.

ત્યાં સુધી, શરીરને, સ્થિર ઉભું રહેવાએ કરી, મૌને કરી, ધ્યાને કરી, પોતાની (કાયને) વોસરાવું છું.

અર્થ—ત્યાં સુધી પોતાની કાયાને, સ્થાનકવડે, મૌન રેહેવાવડે (અને) ધ્યાનવડે (પાપક્રિયાથી) વોસિરાવું છું. ૫ ઇતિ. સૂત્ર. ૬.

પદ (૨૮) સંપદા (૫) ગુરૂ (૧૩) લઘુ (૧૨૭) સર્વવર્ણ (૧૪૦)

अथ लोगस्स वा नामस्तव.

लोकस्य उद्योतकरान् धर्म्मतीर्थकरान् जिनान्

लोगस्स उज्जोअगरे, धम्मतित्थयरे जिणे ।

લોકને પ્રકાશનાર ધર્મ્મ તીર્થંકર જિન

अर्हतः कीर्त्तयिष्यामि चतुर्विंशतिमपि केवलिनः

अरिहंते कित्तइस्सं, चउवीसंपि केवली । १ ।

અરિહંતને સ્તવું છું. ચોવિશે કેવલિ

અર્થ —લોકને (કેવળજ્ઞાન વડે) ઉદ્યોતના કરનારા, ધર્મતીર્થના કરનારા, (રાગદ્વેષના) જિતનારા, કર્મશત્રુનો નાશ

કરનારા (અને) કેવળજ્ઞાની એવા ચોવીશે[1] તીર્થંકરો અને બીજા-
ઓનું પણ કીર્તન કરીશ. ૧

ऋषभमजितं च वंदे संभवमभिनंदनं च सुमतिं च

उसन्नमजियं च वंदे, संन्नवमन्निणंदणं च सुमइं च ।

ઋષભદેવને અને અજિતનાથને વાંદું છું. સંભવનાથને, અભિનંદનજીને અને સુમતિનાથને અને

---

૧ શ્રી **ઋષભદેવ**નો જન્મ વિનિતાનગરીમાં થયો, તેમના **ના**ભિરાજા પિતા અને **મ**રૂદેવી માતા હતાં. બધા તીર્થંકરોની માતાઓ પહેલા સ્વપ્ને સિંહ દેખે પણ મરૂદેવા માતાએ પ્રથમ વૃષભ દીઠા; એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી તેમનું શ્રી ઋષભદેવ નામ રાખ્યું, તથા ધર્મની આદિના પ્રવર્તાવનાર તેથી બીજું **આ**દિનાથ નામ પણ કહીએ. તેમનું પાંચશે ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને ચોરાશી લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. તેઓ સુવર્ણ વર્ણવાળા અને વૃષભ લાંછનવાળા હતા. તેમને સો પુત્ર હતા. મોટાનું નામ ભરત હતું. તેને આરિસાભુવનમાં કેવળજ્ઞાન થયું હતું અને ૯૯ પુત્રો દીક્ષા લઇ કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયા હતા.

શ્રી અજિતનાથ અયોધ્યાનગરીમાં જન્મ્યા, તેમના પિતા જીતશત્રુ રાજા અને તેમની માતાનું નામ વિજયારાણી હતું. તે રાજા રાણી પ્રથમ પાસાબાજી રમતાં ત્યારે રાણી હારી જતી અને રાજાની જીત થતી હતી અને ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી રાણી જીતે અને રાજા હારે, એવો ગર્ભનો મહિમા જાણીને અજિતનાથ નામ દીધું. તેમનું સાડાચારશેં ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, બહોંતેર લાખ પૂર્વનું આયુ, સુવર્ણવર્ણ, અને લાંછન હાથીનું હતું.

શ્રી સંભવનાથનો શ્રાવસ્તિ નગરીમાં જન્મ હતો. અને તેમના પિતા જીતારી રાજા અને સેના રાણી માતા હતાં. દેશમાં દુકાળ હતો, છતાં ભગવંત ગર્ભે આવ્યાથી અણચિંતવ્યો પૃથ્વીમાં ધાન્યનો સંભવ થયો; તેથી સંભવનાથ નામ દીધું. તેમનું ચારસો ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુ હતું. તેઓ સુવર્ણ વર્ણવાળા તથા લાંછન ઘોડાનું હતું.

पद्मप्रभं सुपार्श्वं जिणं च चन्द्रप्रभं वंदे

पउमप्पहं सुपासं, जिणं च चंदप्पहं वंदे । २ ।

પદ્મપ્રભુને, સુપાર્શ્વનાથ જિનને અને ચંદ્રપ્રભુને વાંદું છું.

અર્થ—(શ્રી) રીષભદેવ તથા અજિતનાથને વાંદું છું,

શ્રી અભિનંદન સ્વામીનો અયોધ્યા નગરીમાં જન્મ હતો અને તેમના પિતા સંવર રાજા અને સિદ્ધાર્થા રાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી ઇંદ્રમહારાજ આવીને ભગવંતની માતાને ઘણીવાર સ્તવી જતા હતા. તે વારે રાજાપ્રમુખે જાણ્યું જે એ ગર્ભનોજ મહિમા છે. માટે અભિનંદન નામ દીધું. સાડા ત્રણુશેં ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર તથા પચાસ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. લાંછન વાનરનું અને સુવર્ણ વર્ણવાળા હતા.

શ્રી સુમતિનાથનો અયોધ્યા નગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા મેઘરથ રાજા અને સુમંગલા માતા હતાં. પ્રભુ ગર્ભમાં રહ્યા પછી–તે ગામમાં એક વણિકની બે સ્ત્રીઓ હતી, તેમાં ન્હાનીને પુત્ર હતો અને મ્હોટી વંધ્યા હતી, પણ તે છોકરાનું પ્રતિપાલન બન્ને માતાઓ કરતી હતી. એમ કરતાં તે વાણીયો જ્યારે મરણ પામ્યો ત્યારે મ્હોટી સ્ત્રી ધનની લાલચે કહેવા લાગી જે " પુત્ર મારો છે, માટે જેનો પુત્ર હોય, તેનું ધન થાય. " તેમજ ન્હાનીનો તો દીકરો હતો તેથી તેણે કહ્યું કે " એ પુત્ર મહારો છે અને ધન પણ મહારૂં છે " એમ બન્ને સોકયોનો ટંટો થયો. તે વઢતી વઢતી દરબારમાં આવી, તે વારે ગર્ભના મહિમાથી રાણીને ચુકાદો કરવાની ભલી બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઇ, તેથી એ બન્નેને રાણીએ કહ્યું કે "બન્ને મળીને ધન અર્દ્ધા અર્દ્ધ વહેંચી લો અને છોકરાના પણ બે ભાગ કરી અર્દ્ધો અર્દ્ધ વહેંચી લો ! " તે સાંભળી નાની સ્ત્રી બોલી કે " મારે દ્રવ્ય જોઇતું નથી, છોકરાના કાંઇ બે વિભાગ થાય નહિ, એ છોકરો એનો છે તે મહારેજ છે." તે સાંભળી રાણી બોલી કે " એ છોકરો ન્હાની સ્ત્રીનો છે. કેમકે પુત્રનું મૃત્યુ

સંભવનાથ, અભિનંદન સ્વામી તથા સુમતિનાથને, પદ્મપ્રભુ,
રાગદ્વેષના જિતનારા સુપાર્શ્વનાથ તથા ચંદ્રપ્રભુને વાંદું છું ૨.

થાય ત્યાંસુધી પણ મ્હોટી સ્ત્રીથી ના કહેવાણી નહી અને ન્હાની સ્ત્રીએ મારવાની મનાઇ કરી, માટે પુત્ર અને ધન એને હવાલે કરો અને મ્હોટી સ્ત્રીને ઘરથી બહાર કાઢો." ગર્ભના મહિમાથી ભગવંતની માતાને એવી બુદ્ધિ ઉપની તે માટે સુમતિ નામ દીધું. તેમનું ત્રણુશેં ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, ચાળીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન ક્રૌંચ પક્ષીનું હતું.

શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામીનો કૌશાંબીનગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા શ્રીધરરાજા અને સુસીમારાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાને કમલની સજ્જાએ સુવાનો ડોહલો ઉપન્યો (જે દેવતાએ પૂર્ણ કર્યો) તેથી અને ભગવંતનું શરીર પદ્મ (કમલ) સરખું રકત વર્ણે હતું તેથી પદ્મપ્રભ નામ દીધું. તેમનું અઢીશે ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, અને ત્રીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. લાંછન પદ્મનું હતું તથા રક્ત વર્ણે હતા.

શ્રી સુપાર્શ્વનાથનો વણારસી નગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા સુપ્રતિષ્ઠ રાજા અને પૃથ્વીરાણી માતા હતા. માતાનાં બન્ને પાસાં રોગે કરી વ્યાપ્ત હતાં, તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી બન્ને પાસાં સુવર્ણવર્ણી અને ઘણાં સુકોમળ થયાં, માટે સુપાર્શ્વ નામ દીધું. (એક પ્રતમાં ભગવંતના પિતાનાં બે પાસાં કોઢ રોગવાળાં હતાં તેને ભગવંતની માતાએ હાથ ફેરવ્યાથી સુકુમાળ નિરોગી થયાં એવો પાઠ લખ્યો છે.) તેમનું બશેં ધનુષ્યપ્રમાણ શરીર અને વીશ લાખ પૂર્વ આયુષ્ય હતું. સુવર્ણ વર્ણ અને લાંછન સાથીયાનું હતું.

શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામી ચંદ્રપુરી નગરીમાં જન્મ્યા હતા, તેમના પિતા મહસેન રાજા અને લક્ષમણા રાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાને ચંદ્રમાને પાન કરવાનો ડોહોલો ઉપન્યો (જે પ્રધાને બુદ્ધિએ કરી પૂર્ણ કરાવ્યો) એ ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી ચંદ્રપ્રભ નામ દીધું. તેમનું એકસો

सुविधिं च पुष्पदन्तं शीतलश्रेयांसवासुपूज्यान् च

सुविहिं च पुप्फदंतं, सीयलसिज्जंसवासुपुज्जं च।

સુવિધિનાથને અને પુષ્પદં- શીતલનાથ, શ્રેયાંસનાથ, વાસુપૂજ્ય-
ત (અથવા) સ્વામિને અને

પચાસ ધનુષ્યપ્રમાણુ શરીર અને દશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. શ્વેત વર્ણ અને લાંછન ચંદ્રનું હતું.

શ્રી સુવિધિનાથ (એનું બીજું નામ પુષ્પદંત છે) તેમનો કાકંદી નગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સુગ્રીવરાજા અને શામા રાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતા તથા પિતા ભલી વિધિએ કરી ધર્મ કરવા લાગ્યા એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી સુવિધિનાથ નામ દીધું; અને મચકુંદનાં ફૂલની કલી સરખા પ્રભુના ઉજ્વળ દાંત હતા માટે બીજું પુષ્પદંત નામ દીધું. તેમનું એકસો ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, શ્વેત વર્ણ અને મગરમચ્છનું લાંછન હતું.

શ્રી શીતળનાથનો ભદ્દિલપુર નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા દઢરથ રાજા અને નંદા રાણી માતા હતાં. પિતાના શરીરે દાહજ્વર થયો હતો તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી રાજાના શરીરની ઉપર રાણીએ હાથ ફેરવ્યાથી શીતલતા થઇ, એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી શીતળનાથ નામ દીધું. તેમનું નેવું ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર અને એક લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. સુવર્ણ વર્ણ અને શ્રીવચ્છનું લાંછન હતું.

શ્રી શ્રેયાંસજિનનો સિંહપુરનગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા વિષ્ણુરાજા અને વિષ્ણુરાણીમાતા હતાં. કોઇ દેરાસરમાં પરંપરાગત દેવતા અધિષ્ટિત સજ્જાની પૂજા થતી હતી તે સજ્જાએ જે બેસે અથવા સુવે તેને ઉપદ્રવ ઉપજે. તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાના મનમાં આવ્યું જે દેવ ગુરૂની પ્રતિમાની પૂજા થાય તે તો ખરૂં છે, પણ સજ્જાની પૂજા તો ક્યાંયે સાં-

विपलमनंतं च जिनं धर्म्मं शान्तिं च वंदे

विमलमणंतं च जिणं, धम्मं संतिं च वंदामि । ३ ।

વિમલનાથને, અનંતનાથને અને જિન ધર્મનાથને અને શાંતિ-નાથને વાંદું છું.

ભળી નથી; એમ ચિંતવી સજ્જાના રક્ષા કરનાર પુરૂષે મનાઇ કર્યા છતાં પણ પ્રભુની માતા તે સજ્જા ઉપર બેઠાં તથા સુતાં; તે છતાં ગર્ભના પ્રભાવથી અધિષ્ઠિત દેવતા ઉપદ્રવ ન કરી શકયો અને સજ્જા મૂકી જતો રહ્યો. ત્યાર પછી રાજા પ્રમુખે તે સજ્જા વપરાશમાં લીધી. એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી શ્રેયાંસ નામ દીધું. તેમનું એંશી ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર ને ચોરાશી લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. સુવર્ણ વર્ણ હતો અને લાંછન ગેંડીનું હતું.

શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનો ચંપાનગરીમાં જન્મ હતો. તેમનો પિતા વસુપૂજ્યરાજા અને જયારાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી ઇંદ્ર-મહારાજ વારંવાર આવી વસુ એટલે રત્નની વૃષ્ટિ કરી માતા પિતાની પૂજા કરતા તેથી વાસુપૂજ્ય નામ દીધું. તેમનું સિત્તેર ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, અને બહોંતેર લાખ વર્ષનું આયુષ્ય હતું. રક્ત વર્ણ અને લાંછન પાડાનું હતું.

શ્રી વિમળનાથનો કંપિલપુર નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા કૃતવર્મરાજા અને શ્યામારાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી તેમના નગરમાં કોઇ સ્ત્રીભર્તાર દેહરે આવી ઉતર્યા, ત્યાં કોઇ વ્યંતરી દેવી રહેતી હતી. તેણે તે પુરૂષનું સુંદર રૂપ દીઠું, તેથી તેને કામક્રીડા કરવાની અભિલાષા થઇ. પછી તેની સ્ત્રીના જેવું પોતાનું રૂપ વિકૂર્વિ વ્યંતરી તેની પાસે સુતી. પ્રભાતે બન્ને સ્ત્રી સમાન દેખી પુરૂષે કહ્યું જે 'આમાં મ્હારી સ્ત્રી કોણ છે ?' ત્યારે પહેલી બોલી કે એ મ્હારો ભર્ત્તાર છે અને બીજી બોલી કે એ મ્હારો ભર્ત્તાર છે. એમ વઢતાં વઢતાં સર્વ રાજાપાસે આવ્યાં. રાજા તથા પ્રધાન બેહુ સ્ત્રીને સમાન દેખી કોઇ રીતે નિવેડો કરી શકયા નહિ, પણ રાણીએ પુરૂષને

અર્થ--(શ્રી) સુવિધિનાથ (બીજું નામ) પુષ્પદંતને, શીતલનાથને, શ્રેયાંસનાથને અને વાસુપૂજ્યસ્વામીને; વિમલનાથને, અનંતનાથને અને રાગદ્વેષના જિતનારા ધર્મનાથને તથા શાંતિનાથને હું વંદના કરૂં છું. ૩

દૂર ઉભો રાખ્યો અને બન્ને સ્ત્રીઓને પણ દૂર ઉભી રાખીને કહ્યું કે "જે પોતાના સત્યના પ્રભાવથી ભર્ત્તારને સ્પર્શ કરે, તેનો એ ભર્ત્તાર જાણવો." તે સાંભળી વ્યંતરીએ દેવશક્તિના પ્રભાવે પોતાનો હાથ લાંબો કરી ભર્ત્તારને સ્પર્શ કર્યો. તેવોજ રાણીએ તેનો હાથ પકડી લઇને કહ્યું કે તું તો વ્યંતરી છે, માટે તારે સ્થાનકે જતી રહે." એવી રીતે ચુકાદો થવાથી વિમળમતિવાળી રાણી કહેવાણી. તે ગર્ભનોજ પ્રભાવ જાણી વિમળનાથ નામ દીધું. તેમનું સાઠ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને સાઠલાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ અને શૂકર (ભુંડ) નું લાંછન જાણવું.

શ્રી અનંતનાથનો અયોધ્યાનગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સિંહસેન રાજા અને સુયશા રાણી માતા હતા. વળી સ્વપ્નમાં જેનો અંત ન આવે એવું એક મ્હોટું ચક્ર ભમતું રાણીએ આકાશને વિષે દીઠું અને અનંત રત્નની માલા દીઠી તથા અનંત ગાંઠના દોરા કરી બાંધ્યા, તેથી લોકોના તાવ ગયા; એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી અનંતનાથ નામ દીધું. તેમનું પચાસ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને ત્રીશલાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન સિંચાણાનું જાણવું.

શ્રીધર્મનાથ સ્વામી રત્નપુર નગરમાં જન્મ્યા હતા. તેમના પિતા ભાનુરાજા અને સુવ્રતા રાણી માતા હતા. વળી રાજા રાણીને પૂર્વે ધર્મ ઉપર અલ્પ રાગ હતો તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી બન્નેને ધર્મ ઉપર અત્યંત રાગ થયો. એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી ધર્મનાથ નામ દીધું. તેમનું ૪૫ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને દશ લાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન વજ્રનું જાણવું.

कुन्थुं अरं च मल्लिं, वंदे मुनिसुव्रतं नमिजिनं च

कुंथुं अरं च मल्लिं, वंदे मुणिसुव्वयं नमिजिणं च ।

કુંથુનાથને, અરનાથ- વાંદું છું. મુનિસુવ્રત સ્વામિને, નમિનાથ
ને અને મલ્લિનાથને જિનને અને

શ્રી શાંતિનાથનો ગજપુર નગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા વિશ્વસેન રાજા અને અચિરા રાણી માતા હતાં. વળી તે દેશમાં મરકીનો ઉપદ્રવ ઘણો હતો તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાએ અમૃત છાંટયું તેથી મરકીની શાંતિ થઇ. એવા પ્રભાવથી શાંતિનાથ નામ દીધું. તેમનું ચાલીશ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને એક લાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન મૃગનું જાણવું.

શ્રી કુંથુનાથનો હસ્તિનાગપુર નગરમાં જન્મ હતો અને તેમના પિતા સુર રાજા અને શ્રી રાણી માતા હતાં. વળી ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાજીએ સ્વપ્નમાં રત્નનો થુભ પૃથ્વીને વિષે દીઠો તથા શત્રુ હતા તે કુંથુઆની જેવા ન્હાના થયા અથવા કુંથુઆ પ્રમુખ ન્હાના મ્હોટા જીવોની જયણા દેશમાં પ્રવર્તી, તેથી કુંથુનાથ નામ દીધું. તેમનું પાંત્રીશ ધનુષ્યનું શરીર અને પંચાણું હજાર વર્ષનું આયુષ જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન છાગ (બોકડા) નું જાણવું.

શ્રી અરનાથનો ગજપુર નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સુદર્શન રાજા અને દેવી રાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી રાણીએ સ્વપ્નમાં રત્નમય આરો તથા થુભ દીઠાં, એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી અરનાથ નામ દીધું. તેમનું ત્રીશ ધનુષ્ય શરીરનું માન અને ચોરાશી હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન નંદાવર્ત્તનું જાણવું.

શ્રી મલ્લીનાથ મિથિલાનગરીમાં જન્મ્યા હતા. તેમના પિતા કુંભરાજા અને પ્રભાવતી રાણી માતા હતાં. વળી ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી

वंदे अरिष्टनेमिं पार्श्वं तथा वर्द्धमानं च

वंदामि रिठ्ठनेमिं, पासं तह वद्धमाणं च । ४ ।

વાંદુ છું. નેમિનાથને, પાર્શ્વનાથને તેમજ વર્દ્ધમાન સ્વામિને અને

અર્થ—(શ્રી) કુંથુનાથને તથા અરનાથને, મલ્લિનાથને, મુનિસુવ્રતસ્વામીને તથા રાગદ્વેષના જિતનારા નમિનાથને વાંદુ છું. (શ્રી) અરિષ્ટનેમિને તથા પાર્શ્વનાથને અને વર્દ્ધમાન સ્વામિને હું વંદના કરૂં છું. ૪

માતાને એક રાત્રીએ, છએ રૂતુનાં ફુલની શય્યાએ સુવાનો દોહલો ઉપન્યો તે દેવતાએ પૂર્યો. એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી શ્રી **મલ્લીનાથ** નામ દીધું. તેમનું પચીશ ધનુષ્ય શરીરનું માન અને પંચાવન હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. નીલ વર્ણ તથા લાંછન કુંભનું જાણવું.

શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીનો રાજગૃહનગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સુમિત્ર રાજા અને પદ્મા રાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાપિતા મુનિરાજની પેરે ભલાં બારવ્રત શ્રાવકનાં સાચવવા લાગ્યાં, એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી મુનિસુવ્રત નામ દીધું. તેમનું વીશ ધનુષ્ય શરીરમાન અને ત્રીશહજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. કૃષ્ણ વર્ણ તથા લાંછન કાચબાનું જાણવું.

શ્રી નમિજિન મિથિલા નગરીમાં જન્મ્યા હતા, તેમના પિતા વિજય રાજા અને વપ્રા રાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી સીમાડિયા રાજા ભગવંતના પિતાના શત્રુ હતા તે ચઢી આવ્યા. ગામના કિલ્લાને ચારે બાજુ લશ્કરનો પડાવ નાખી વિંટી લીધું. રાજાને ઘણી બીક લાગી પણ રાણીએ કિલ્લાઉપર ચઢીને શત્રુઓને વાંકી નજરે જોયા. રાણીનું તેજ વૈરી રાજાઓથી ખમાયું નહિ, તેથી સર્વ આવીને ભગવંતની માતાને નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા કે અમારા ઉપર સૌમ્યદષ્ટીએ જુઓ. રાણીએ તેમના ઉપર

एवं मया अभिष्टुता विधूतरजोमलाः प्रक्षीणजरामरणाः

एवं मए अभिथुआ, विहुअरयमला पहीणजरमरणा ।

આમ મેં સ્તવ્યા, ક્ષય કર્યા છે સર્વ કર્મ જેમણે એવા, સર્વથા નાશ પામ્યા છે જરામરણ જેમનાં એવા,

---

સૌમ્ય નજરે જોઈ માથે હાથ મુક્યો. સર્વ રાજાઓ રાણીને પગે લાગી આજ્ઞા માગી પોતપોતાને નગરે ગયા. એવો પ્રભાવ જાણી નમિનાથ નામ દીધું. તેમનું પન્નર ધનુષ્ય શરીરનું માન અને દશ હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. અને સુવર્ણ વર્ણ લાંછન નીલા કમળનું જાણવું.

શ્રી અરિષ્ટનેમિ પ્રભુનો સૌરીપુરનગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા સમુદ્ર–વિજય રાજા અને શિવાદેવી રાણી માતા હતાં. પ્રભુ ગર્ભે આવ્યા પછી માતાએ સ્વપ્નમાં અરિષ્ટ એટલે કાળા રત્નની રેલ દીઠી તથા આકાશમાં ચક્ર ઉછળતું દીઠું, એવો પ્રભાવ જાણી અરિષ્ટનેમિ નામ દીધું. બીજું નામ શ્રી નેમિનાથ. તેમનું દશ ધનુષ્ય શરીરમાન અને એક હજાર વર્ષનું આયુષ્ય, શ્યામ વર્ણ અને લાંછન શંખનું હતું.

શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીનો વણારસીનગરીમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા અશ્વસેનરાજા અને વામારાણી માતા હતાં. વળી ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાએ અંધારી રાત્રે પોતાની પાસે સર્પ જતો દીઠો. તે સર્પના જવાના માર્ગની વચમાં રાજાનો હાથ દેખી રાણીએ ઊંચો કીધો, તેથી રાજા જાગી ઉઠ્યો ને બોલ્યો કે શા માટે હાથ ઊંચો કીધો? રાણીએ સર્પ દીઠાનું કહ્યું, રાજા કહે તમે જુઠું બોલો છો. પછી દીપક મંગાવી જોયું તો સર્પ દીઠો. તેવારે વિસ્મય પામી રાજાયે વિચાર્યું જે મેં ન દીઠો ને રાણીએ દીઠો એ ગર્ભનો પ્રભાવ છે, એમ જાણી શ્રી પાર્શ્વનાથ નામ દીધું. તેમનું નવહસ્ત પ્રમાણ શરીર અને એકસો વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. નીલવર્ણ તથા લાંછન સર્પનું જાણવું.

चतुर्विंशतिरपि जिनवराः तीर्थकराः मम प्रसीदंतु

चउवीसंपि जिणवरा, तिह्लयरा मे पसीयंतु । ५ ।

ચોવીશે જિનવર તીર્થંકરો મારા ઉપર પ્રસન્ન હો.

અર્થ—એ પ્રકારે મેં (નામ પૂર્વક) સ્તવ્યા, ચોવીશે તીર્થંકરો તથા બીજા પણ તીર્થંકરો જેઓએ (કર્મરૂપ) રજ તથા મલને ટાળ્યા છે (તથા જેમણે) જરા અને મરણ અતિશયે કરીને ક્ષય કર્યા છે (તથા જે) સામાન્ય કેવળીઓથી શ્રેષ્ઠ છે એવા તે તીર્થંકરો મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ! ૫

कीर्त्तितवन्दितमहिता ये एते लोकस्य उत्तमाः सिद्धाः

कित्तियवंदियमहिया, जेए लोगस्स उत्तमा सिद्धा।

સ્તવ્યા, વાંદ્યા, પૂજ્યા. જે એ લોકમાં ઉત્તમ સિદ્ધો (તે)

શ્રી વર્દ્ધમાનસ્વામીનો ક્ષત્રિયકુંડનગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા સિદ્ધાર્થ રાજા અને ત્રિશલારાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાપિતા સમસ્ત ઋદ્ધિએ વૃદ્ધિ પામ્યા, ધન ધાન્યાદિકના ભંડાર તથા દેશ નગરાદિકની વૃદ્ધિ થઇ. સર્વ રાજા આજ્ઞામાં વર્તવા લાગ્યા. એવો પ્રભાવ જાણી વર્દ્ધમાન નામ દીધું. વળી બાલ્યાવસ્થામાં મેરૂપર્વત અંગુઠે ચાંપ્યો તથા આમલકી ક્રીડા કરતાં દેવતા હાર્યો, માટે ઇંદ્ર મહારાજે શ્રી મહાવીર એવું બીજું નામ દીધું. તેમનું સાત હાથ શરીર અને બહોંતેર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ અને લાંછન સિંહનું જાણવું. મહાવીર સ્વામિ ૨૪ માં તીર્થંકર થયા ત્યાર પછી કોઇપણ તીર્થંકર ભગવાન થયા નથી, તેમજ આ અવસર્પિણી કાળમાં થવાના પણ નથી. હાલમાં જે જૈનધર્મ પ્રવર્તે છે તે વીર પ્રભુનુંજ શાસન સમજવું. તેમની પાટે સુધર્માસ્વામિ ગણધર થયા, હાલમાં જે સાધુઓ જૈન ધર્મને માનનારા છે તે સઘળા તેઓની આલાદના સમજવા.

आरोग्यबोधिलाभं समाधिवरं उत्तमं ददतु

आरुग्गबोहिलाभं, समाहिवरमुत्तमं दिंतु । ६ ।

નિરોગીપણું, બોધિનો લાભ, શ્રેષ્ઠ સમાધિ ઉત્તમ આપો!

અર્થ—(જેમને ઇંદ્રાદિએ) સ્તવ્યા છે, વાંદ્યા છે, પૂજ્યા છે અને જેઓ લોકને વિષે ઉત્તમ સિદ્ધ (ભગવાન) થયા છે, તેઓ (મને) આરોગ્યતા, સમ્યગ્ દર્શનનો લાભ અને પ્રધાન ઉત્તમ સમાધિ આપો ! ૬

चंद्रेभ्यो निर्म्मलतराः आदित्येभ्यः अधिकं प्रकाशकराः

चंदेसु निम्मलयरा, आइच्चेसु अहियं पयासयरा ।

ચંદ્રોથી અતિ નિર્મળ, સૂર્યોથી અધિક પ્રકાશ કરનારા,

सागरवरगम्भीराः सिद्धा सिद्धिं मम ददतु

सागरवरगंभीरा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु । ७ ।

શ્રેષ્ઠ સમુદ્રના જેવા ગંભીર, સિદ્ધો સિદ્ધિ મને આપો.

અર્થ—ચંદ્રસમુદાયથી વિશેષ નિર્મળ, સૂર્યસમુદાયથી વિશેષ પ્રકાશકરનાર (અને) (સ્વયંભૂરમણ) સમુદ્ર જેવા ગંભીર એવા સિદ્ધ (પરમાત્મા) મને મોક્ષ આપો ! ૭

પદ (૨૮) સંપદા (૨૮) ગુરૂ (૨૭) લઘુ (૨૨૯) સર્વવર્ણ (૨૫૬)

ઇતિ નામસ્તવ[1] સૂત્ર. ૮

---

૧. નામપૂર્વક તીર્થંકરોની સ્તવના કરેલ છે તેથી નામસ્તવ.

॥ अथ करेमि भंते सूत्र वा सामायिकनुं पच्चख्खाण.

करोमि हे भगवन्! सामायिकं। सावद्यं योगं प्रत्याख्यामि।
करेमि भंते! सामाइयं[1]। सावज्जं जोगं पच्चक्खामि।
કરૂં છું હે ભગવાન્! સામાયિક,[1] પાપ સહિત વ્યાપારનું પચ્ચ-ખાણ કરૂં છું.

यावत् नियमं पर्युपासे द्विविधं त्रिविधेन।
जाव नियमं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं।
પર્યંત નિયમ સેવું. બે કરણ ત્રણ જોગે કરી.

અર્થ—હે ભગવંત! હું (રાગદ્વેષના અભાવરૂપ) (જ્ઞાનાદિ ગુણના લાભરૂપ) સામાયિક કરૂં છું (અર્થાત્) પાપયુક્ત વ્યાપારનું પચ્ચખ્ખાણ કરૂં છું. (નિષેધ કરૂં છું) જ્યાં સુધી તે નિયમનું સેવન કરૂં ત્યાં સુધી, બે કરણ અને ત્રણ જોગથી-

मनसा वाचा कायेन। न करोमि न कारयामि।
मणेणं वायाए काएणं। न करेमि न कारवेमि।
મને વચને કાયાએ, ન કરૂં ન કરાવું.

---

૧ સમ એટલે સરખું છે મોક્ષ સાધન પ્રત્યે સામર્થ્ય જેનું એવા જ્ઞાન દર્શનનો આય એટલે લાભ છે જેમાં તે અથવા સમ એટલે મધ્ય-સ્થ ભાવ તેનો લાભ જેમાં થાય છે તે અથવા સમ એટલે સમાનભાવ—સર્વ જીવને મિત્ર તરીકે લેખવારૂપ લાભ જેમાં થાય છે તે સામાયક તેના બાંધા

तं(अतीतं)	हे	भगवन्	प्रतिक्रामामि	निन्दामि	गर्हे
तस्स		**भंते**	**पडिक्कमामि**	**निंदामि**	**गरिहामि**
તે (પૂર્વે કરેલા) ને	હે	ભગવાન!	પડિક્કમું	નિંદું	ગર્હું.

૪૯ તે આ પ્રમાણે.—

૧ મને કરવું.
૨ મને કરાવવું.
૩ મને અનુમોદવું.
૪ વચને કરવું.
૫ વચને કરાવવું.
૬ વચને અનુમોદવું.
૭ કાયાએ કરવું.
૮ કાયાએ કરાવવું.
૯ કાયાએ અનુમોદવું.
૧૦ મન વચને કરવું.
૧૧ મન વચને કરાવવું.
૧૨ મન વચને અનુમોદવું.
૧૩ મન કાયાએ કરવું.
૧૪ મન કાયાએ કરાવવું.
૧૫ મન કાયાએ અનુમોદવું.
૧૬ વચન કાયાએ કરવું.
૧૭ વચન કાયાએ કરાવવું.
૧૮ વચન કાયાએ અનુમોદવું.
૧૯ મન વચન કાયાએ કરવું.
૨૦ મન વચન કાયાએ કરાવવું.
૨૧ મન વચન કાયાએ અનુમોદવું.
૨૨ મને કરવું, કરાવવું.
૨૩ વચને કરવું, કરાવવું.
૨૪ કાયાએ કરવું, કરાવવું.
૨૫ મને કરવું, અનુમોદવું.
૨૬ વચને કરવું, અનુમોદવું.
૨૭ કાયાએ કરવું, અનુમોદવું.
૨૮ મને કરાવવું, અનુમોદવું.
૨૯ વચને કરાવવું, અનુમોદવું.
૩૦ કાયાએ કરાવવું, અનુમોદવું.
૩૧ મને કરવું કરાવવું, અનુમોદવું.
૩૨ વચને કરવું કરાવવું, અનુમોદવું.
૩૩ કાયાએ કરવું કરાવવું, અનુમોદવું.
૩૪ મન વચને કરવું, કરાવવું.
૩૫ મન કાયાએ કરવું, કરાવવું.
૩૬ વચન કાયાએ કરવું, કરાવવું.
૩૭ મન વચને કરવું, અનુમોદવું.
૩૮ મન કાયાએ કરવું, અનુમોદવું.
૩૯ વચન કાયાએ કરવું, અનુમોદવું.
૪૦ મન વચને કરાવવું, અનુમોદવું.
૪૧ મન કાયાએ કરાવવું, અનુમોદવું.
૪૨ વચન કાયાએ કરાવવું. અનુમોદવું.
૪૩ મન વચન કાયાએ કરવું.
૪૪ મન વચન કાયાએ કરાવવું.
૪૫ મન વચન કાયાએ અનુમોદવું.
૪૬ મન વચન કાયાએ કરવું, કરાવવું.
૪૭ મન વચન કાયાએ કરવું અનુમોદવું.
૪૮ મન વચન કાયાએ કરાવવું, અનુમોદવું.
૪૯ મન વચન કાયાએ કરવું, કરાવવું અનુમોદવું.

आत्मानं व्युत्सृजामि

अप्पाणं वोसिरामि ॥

(દુષ્ટ) આત્માને વોસરાવું છું.

અર્થ—મન, વચન અને કાયા (એ ત્રણ પ્રકાર) વડે ન કરૂં (તથા) ન કરાવું, હે ભગવંત ! તે સંબંધી .(પૂર્વે કરેલા) અપરાધને હું પ્રતિક્રમું છું,(આત્મસાક્ષીએ) નિંદું છું, (ગુરૂસાક્ષીએ) વિશેષે નિંદું છું (અને) આત્માને વોસરાવું છું ૧ ઈતિ. ૯

ગાથા-૧ ગુરૂ (૭) લઘુ (૬૯) સર્વવર્ણ (૭૬)

अथ सामाइयवयजुत्तो.

सामायिकव्रतयुक्तः यावत् मनसि भवति नियमसंयुक्तः

सामाइयवयजुत्तो, जाव मणे होइ नियमसंजुत्तो ।

સામાયિક વ્રત સહિત જ્યાં સુધી મનમાં હોય નિયમ સહિત.

छिद्यते अशुभं कर्म्म सामायिकं यावतो वारान्

(च करोति तावत्)

छिन्नइ असुहं कम्मं, सामाइय जत्तिआ वारा ।१।

છેદાય અશુભ કર્મ. સામાયિક જેટલો વખત (કરે તેટલો વખત).

અર્થ—સામાયકવ્રતથી યુકત, જ્યાં સુધી મનમાં તે નિયમથી સંયુકત હોય ત્યાં સુધી, જેટલીવાર સામાયિક કરે તેટલીવાર અશુભ કર્મનો નાશ કરે છે.

सामायिके तु कृते श्रमण इव श्रावकः भवति यस्मात्

[1] **सामाइयंमि उ कए, समणो इव सावओ हवइ जम्हा।**

સામાયિક વળી કરતાં સાધુની પેઠે શ્રાવક હોય જે હેતુ માટે.

एतेन कारणेन बहुशः सामायिकं कुर्यात्

एएण कारणेणं, बहुसो सामाइयं कुज्जा । २ ।

એ કારણે કરી ઘણી વખત સામાયિક કરે.

અર્થ—જે માટે, સામાયિક કરતી વખત શ્રાવક, સાધુ સમાન હોય, તે કારણથી (તત્વના જાણનાર) બહુવાર સામાયિક કરે ! ૨

---

૧ સામાયિક–બત્રીશ દોષ વર્જીને કરવાનું છે, તે દોષ આ પ્રમાણે·

મનના દશ—૧ વૈરી દેખી દ્વેષ કરે ૨ અવિવેક ચિંતવે ૩ અર્થ ન ચિંતવે ૪ મનમાં ઉદ્વેગ ધરે ૫ યશની વાંછા કરે ૬ વિનય ન કરે ૭ ભય ચિંતવે ૮ વ્યાપાર ચિંતવે ૯ ફળનો સંદેહ રાખે ૧૦ નિયાણું કરે.

વચનના દશ-૧ કુવચન બોલે ૨ હુંકારા કરે ૩ પાપ આદેશ આપે ૪ લવારો કરે ૫ કલહ કરે ૬ આવો જાઓ કહે ૭ ગાળ બોલે ૮ બાલક રમાડે ૯ વિકથા કરે ૧૦ હાસી કરે.

કાયાના બાર—૧ આસન ચપળ ૨ ચારે દિશાએ જુએ ૩ સાવદ્ય કામ કરે ૪ આળસ મરડે ૫ અવિનયે બોલે ૬ ઓઠું લઇ બેસે ૭ મેલ ઉતારે ૮ ખરજ ખણે ૯ પગ ઉપર પગ ચઢાવે ૧૦ અંગ ઉઘાડું મુકે ૧૧ અંગઢાંકે ૧૨ ઉંઘે.

એ સર્વ મળી બત્રીશ દોષ સામાયિકમાં અજતનાથી લાગે છે તે તજવા.

सामायिक विधे लीधुं, विधे पार्युं, विधि करतां, जे कोइ अविधि हुउं होय, ते सवि हुं मन, वचन, कायाए करी मिच्छामि डुक्कडं ॥

દશ મનના, દશ વચનના, બાર કાયાના એ બત્રીશ દોષમાં જે કાંઇ દોષ લાગ્યો હોય; તે સવિ હું મન, વચન, કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં.

ગાથા (૨) ગુરૂ (૭) લઘુ (૬૭) સર્વવર્ણ (૭૪)

ઇતિ સામાયિક પારવાનું સૂત્ર. ૧૦

अथ चैत्यवंदन.

इच्छाकारेण संदिसह जगवन् चैत्यवंदन करूं ? इच्छं.

અર્થ—સુગમ છે.

हे जगच्चिन्तामणयः जगन्नाथाः जगद्गुरवः

[1]जगचिंतामणि जगनाह जगगुरु ।

જગતમાં ચિંતામણિ સમાન, જગતના નાથ, જગતના ગુરૂ,

जगद्रक्षकाः जगद्बांधवाः जगत्सार्थवाहाः

जगरक्खण जगबंधव जगसत्थवाह

જગતના રક્ષક, જગતના બંધુ, જગતના સાર્થવાહ,

जगद्भावविचक्षणाः   अष्टापदसंस्थापितमूर्त्तयः

जगज्जावविअक्खण,   अठ्ठावयसंठवियरूव,

જગતના સમગ્રભાવ જાણનાર, [2]અષ્ટાપદ ઉપર જેમની મુર્ત્તિઓ છે એવા,

कर्म्माष्टकविनाशनाः

कम्मठ्ठविणासण,

આઠ કર્મનો નાશ કરનાર,

चतुर्विंशतिरपि जिनवराः जयंतु अप्रतिहतशासनाः

चउवीसंपि जिणवर जयंतु, अप्पडिहयसासण । १।

ચોવીશે તીર્થંકરો જયવંતા વર્ત્તો, અસ્ખલિત જેમની આજ્ઞા છે.

અર્થ—ભવ્ય જીવોને ચિંતામણિરત્ન સમાન, નિકટ ભવ્ય જીવોના નાથ, સમસ્ત લોકના હિતોપદેશક, છ જીવનિકાયના રક્ષક, સમાન બોધવંતના ભાઈ, મોક્ષાભિલાષીના સાર્થવાહ, ષટ્દ્રવ્ય તથા નવતત્વનું સ્વરૂપ કહેવામાં વિચક્ષણ, અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર સ્થાપન કર્યાં છે બિંબ જેના, અષ્ટકર્મના નાશ કરનારા

---

૧ ગૌતમસ્વામિ અષ્ટાપદજી યાત્રા માટે ગયા ત્યારે ત્યાં તેમણે આ ચૈત્યવંદન બનાવ્યું છે.

૨ અષ્ટાપદ ઉપર શ્રી ઋષભદેવના પુત્ર ભરત ચક્રીએ ચોવીશે તીર્થંકરની પ્રતિમા મણિમય સ્થાપન કરેલ છે. તે દરેક તીર્થંકરોની પોતપોતાની કાયાના માપે પ્રતિમા છે; સૌની નાસિકા સરખી લાઇનમાં છે, બેઠકની પાટલી નીચી ઉંચી છે.

એવા ચોવીશે તીર્થંકરો જયવંતા વર્તો, જેનું શાસન કોઇથી હણાય નહીં તેવું છે. ૧

कर्म्मभूमौ कर्म्मभूमौ प्रथमसंहनिनां उत्कृष्टतः

कम्मभूमिहिं कम्मभूमिहिं, पढमसंघयणि, उक्कोसय

કર્મભૂમિમાં કર્મભૂમિમાં, પેહેલા સંઘયણવાળા, ઉત્કૃષ્ટ

सप्ततिशतं जिनवराणां विहरतां लभ्यते नवकोट्यः

***सत्तरिसय, जिणवराण विहरंत लब्भइ, नवकोडिहिं**

એકસોસિત્તેર તીર્થંકરો વિચરતા પામીએ. નવક્રોડ

केवलिनां नवसहस्रकोट्यः साधवो गम्यंते (विहरन्तः)। संप्रति

केवलिण, कोडिसहस्सनव साहु गम्मइ, संपइ

કેવલિઓ, નવ હજારક્રોડ સાધુઓ પામીએ, હમણાં

जिनवरा विंशतिः मुनीनां द्वे कोटी वरज्ञानिनः (केवलिनः)

जिणवर वीस मुणि, बिहुंकोडिहिं वरनाण,

તીર્થંકર [2]વીશ, મુનિઓ બેક્રોડ કેવલી,

---

* ૫ ભરત ૫ ઐરવત અને ૫ મહાવિદેહની પૂર્વ પશ્ચિમની મળી ૧૬૦ વિજય એમ ૧૭૦ ઠેકાણે એકેક તીર્થંકર ઉત્કૃષ્ટ કાળે હોય. શ્રી અજીત-નાથ સ્વામીના વારે તે પ્રમાણે હતા.

૨ જઘન્યકાળે વીશ તીર્થંકરો હોય તે દરેક મહાવિદેહની ૭–૮–૨૪ –૨૫ મી વિજયમાં એકેક હોય એટલે જંબૂદ્વીપમાં ચાર, ધાતકી ખંડમાં (બે મહાવિદેહ માટે) ૮ અને પુષ્કરવરાર્દ્ધમાં ૪ મળી ૨૦ હોય. હાલ તે પ્રમાણે છે. વિજયના આંક દરેક વખતે આ પ્રમાણેજ હોય એ નક્કી નથી.

श्रमणानां कोटीसहस्रद्वयं स्तूयंते नित्यं प्रभाते

समणह कोडिसहसदुअ, थुणिज्जइ निच्च विहाणि ।२

સાધુઓ બે હજારક્રોડ સ્તવીએ. હમેશ પ્રભાતે,

અર્થ—અસિ, મષી અને કૃષિકર્મ જ્યાં વર્તે છે એવા, કર્મભૂમિના ક્ષેત્રોને વિષે, પ્રથમ સંઘયણવાળા ઉત્કૃષ્ટપણે એકસો સિતેર તીર્થંકરો વિચરતા પામિયે; કેવલજ્ઞાની નવક્રોડ (અને) નવ હજાર ક્રોડ સાધુઓ (હોય એમ સિદ્ધાંતથી) જાણીએ; વર્ત્તમાનમાં (શ્રી સીમંધરસ્વામિ પ્રમુખ) વીશ તીર્થંકર (અને) પ્રધાન કેવળજ્ઞાનના ધરનારા બે ક્રોડ મુનિ, (તથા) બે હજાર ક્રોડ સાધુઓ (હોય) તેઓની નિરંતર પ્રભાતે સ્તવના કરીએ. ૨

जयतु हे स्वामिन् । जयतु हे स्वामिन् ।

जयउ सामिय जयउ सामिय,

જયવંતા વર્ત્તો હે સ્વામિ ! જયવંતા વર્ત્તો હે સ્વામિ !

ऋषभ शत्रुंजये. हे उज्जयन्ते प्रभो नेमिजिन !

रिसह सत्तुंजि, उज्जिंति पहु नेमिजिण,

ઋષભદેવ સિદ્ધાચલમાં, ગિરિનારે રહેલા પ્રભુ નેમિનાથ !

जयतु हे वीर ! सत्यपुरीमंडन ! भृगुकच्छे

जयउ वीर सच्चउरिमंडण, भरुअच्छहिं

જયવંતા વર્ત્તો. હે મહાવીર ! સાચોરના શણગાર, ભરૂચમાં

हे मुनिसुव्रत ! मुखरिग्रामे हे पार्श्व !

मुणिसुव्वय, मुहरिपास

મુનિસુવ્રતસ્વામી, મુહરિગામમાં પાર્શ્વનાથ.[1]

दुःखदुरितखंडकाः अपरे विदेहे

दुहदुरियखंडण, अवरविदेहिं

દુઃખ અને દુરિતના નાશ કરનાર, બીજા મહાવિદેહમાં રહેલા

तीर्थंकराः चतसृषु दिक्षु विदिक्षु ये केऽपि

तित्थयरा, चिहुं दिसि विदिसि जिं केवि,

તીર્થંકરો, ચારે દિશામાં વિદિશામાં જે કોઇપણ

अतीतानागतवर्त्तमानान् (च) वन्दे जिनान् सर्वानपि ।

तीआणागयसंपइय, वंदू जिण सव्वेवि । ३ ।

અતીત અનાગત અને વર્ત્તમાન (કાળે થયેલા) વાંદું તીર્થંકર સર્વને પણ.

અર્થ—જયવંતા વર્ત્તો, શ્રી શત્રુંજય ઉપર શ્રી ઋષભદેવ. જયવંતા વર્ત્તો, શ્રી ગીરિનારજી ઉપર પ્રભુ નેમનાથ તીર્થંકર, (અને) સાચોર (સત્યપુરી) નગરના આભૂષણરૂપ શ્રી વીરસ્વામી જયવંતા વર્ત્તો; ભરૂચમાં શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી (અને) મુહરિ ગામમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ (એ પાંચે જીનવરો) દુઃખ અને પાપના નાશ કરનારા છે. બીજા (પાંચ) મહાવિદેહને વિષે જે તીર્થંકરો, (છે તથા) ચાર દિશાઓ અને ચાર વિદિશાઓમાં જે

---

૧ ટીટોઇ નામના ગામમાં **મુહરી પાર્શ્વનાથ** બીરાજે છે તે સંભવે છે.

કોઈ પણ, અતીતકાળ, અનાગતકાળ અને વર્તમાનકાળ સંબંધી તીર્થંકરો છે; તે સર્વને પણ હું વંદના કરૂં છું. ૩

सप्तनवतिः सहस्राः, लक्षाः षट्पंचाशत् अष्टकोटीः

सत्ताणवइसहस्सा, लक्खा छप्पन्न अठकोडिओ

સત્તાણુહજાર, લાખ છપ્પન, આઠક્રોડ,

द्वात्रिंशच्छतं द्व्यशीतिं लोकत्रिके चैत्यानि वन्दे ।

बत्तिसय बासियाइं, तियलोए चेइए वंदे ।४।

બત્રીશેં (ને) બ્યાસી (એટલા) ત્રણ લોકમાં ચૈત્યોને વાંદું.

અર્થ—આઠ ક્રોડ, છપ્પન લાખ, સતાણું હજાર, બત્રીશ સો ને બાસી, (૮૫૭૦૦૨૮૨) ત્રણલોકને વિષે જિનપ્રાસાદ છે તેને હું વાંદું છું. ૪

पंचदश कोटिशतानि, कोटीः द्विचत्वारिंशतं, लक्षान् अष्टपंचाशतं,

पन्नरस कोडिसयाइं, कोडी बायाल, लक्ख अडवन्ना ।

પંદરશેં ક્રોડ, બેંતાલીશક્રોડ. અઠ્ઠાવનલાખ,

षट्त्रिंशत्सहस्रान् , अशीतिं, शाश्वद्बिंबानि प्रणमामि ।

छत्तीससहस असिइं, सासयबिंबाइं पणमामि ।५।

છત્રીશહજાર, એંશી (એટલા), શાશ્વતબિંબોને પ્રણામ કરૂં.

અર્થ—પંદરસો ક્રોડ (પંદરઅબ્જ) બેંતાલીશ ક્રોડ, અઠ્ઠાવન લાખ, છત્રીશ હજાર, એંશી (પૂર્વોક્ત જિનપ્રાસાદને વિષે) શાશ્વતા જિનબિંબો છે તેઓને હું વંદના કરૂં છું. ૫ ઇતિ ૧૧.

अथ जंकिंचि.

यत् किंचित् नाम तीर्थं स्वर्गे पाताले मानुषे लोके

जं किंचि नाम[1] तित्थं, सग्गे पायालि माणुसे लोए ।

જે કંઈક સંભાવનાએ તીર્થ સ્વર્ગમાં, પાતાલમાં, મનુષ્ય લોકમાં.

यानि जिनबिम्बानि तानि सर्वाणि वन्दे

जाइं जिणबिंबाइं, ताइं सव्वाइं वंदामि । १ ।

જે જિનબિંબો તે સર્વ વાંદું.

અર્થ—સ્વર્ગનેવિષે, પાતાળનેવિષે (અને) મનુષ્યલોક નેવિષે, જે તીર્થંકરના બિંબો છે તે સર્વને (તેમજ) જે કાંઇ નામ રૂપ તીર્થો છે (તેને) હું વંદના કરૂં છું. ૧.

ગાથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) ગુરૂ (૩) લઘુ (૨૯) સર્વવર્ણ (૩૨)

---

૧ **વર્તમાન તીર્થોના નામ**—શ્રી શત્રુંજય, ગિરિનાર, અર્બુદાચળ (દેલવાડા અચળગઢ), સમ્મેત શિખર, શંખેશ્વરજી, કુંભારીયાજી, અંતરિક્ષ પાર્શ્વનાથ, મક્ષીજી, તારંગતીર્થ, અજારવા પાર્શ્વનાથ, વરકાણા, રાણકપુર, બામણવાડા, જીરાઉલા પાર્શ્વનાથ, પાવાપુરી, ચંપાપુરી, રાજગૃહી, માંડવગઢ, કાકંદી, ક્ષત્રીકુંડ, બનારસ, અયોધ્યા, અલ્હાબાદ, હસ્તિનાગપુર, ધુલેવા (કેશરીયાજી), ભોયણી, પાનસર, વગેરે.

अथ नमुथ्थुणं वा [1]शक्रस्तव.

नमोऽस्तु	अरिहंतृभ्यः	भगवद्भ्यः	
नमुत्थुणं	[2]अरिहंताणं	भगवंताणं	।१।
નમસ્કાર હો	અરિહંતને	ભગવંતને.	૧.

અર્થ—નમસ્કાર હો, (શ્રી) અરિહંતને, ભગવંતને, ૧

---

૧ શક્ર એટલે ઇંદ્ર તેની કરેલ સ્તુતિ તે શક્રસ્તવ.

૨ અરિહંત ભગવાનને ચોત્રીશ અતિશય હોય છે તે આ પ્રમાણે—

૧. શરીર અનંતરૂપમય, સુગંધમય, રોગરહિત, પરસેવા રહિત અને મલરહિત હોય.

૨. રૂધિર તથા માંસ, ગાયના દૂધસમાન ધોળાં અને દુર્ગંધ વગરનાં હોય.

૩. આહાર તથા નિહાર, ચર્મચક્ષુથી અદૃશ્ય હોય.

૪. શ્વાસોચ્છ્વાસમાં કમળ જેવી સુગંધ હોય.

આ (૧–૪) ચાર અતિશય જન્મથીજ હોય માટે સ્વાભાવિક—**સહજાતિશય** અથવા **મૂલાતિશય** કહેવાય છે.

૫. યોજન પ્રમાણ સમવસરણમાં મનુષ્ય, દેવ, અને તિર્યંચની કોડાકોડ સમાય અને તેમને બાધા થાય નહિ.

૬. પચીશ યોજન એટલે બશેં ગાઉ સુધી પુર્વોત્પન્ન રોગ ઉપશમે અને નવા રોગ થાય નહિ.

૭. વૈરભાવ જાય.

૮. મરકી થાય નહિ.

૯. અતિવૃષ્ટિ એટલે હદ ઉપરાન્ત વરસાદ થાય નહિ.

૧૦. અનાવૃષ્ટિ એટલે વરસાદનો અભાવ થાય નહિ.

૧૧. દુર્ભિક્ષ એટલે દુકાળ ન પડે.

आदिकरेभ्यः तीर्थकरेभ्यः स्वयंसंबुद्धेभ्यः
आइगराणं तित्थयराणं सयंसंबुद्धाणं । २ ।
તીર્થની આદિ કરનારને, તીર્થંકરને, પોતાની મેળે બોધ પામેલાને. ૨.

અર્થ—(ધર્મની) આદિના કરનારને, તીર્થના સ્થાપનારને, પોતાની મેળે બોધ પામનારને; ૨

---

૧૨. સ્વચક્ર અને પરચક્રનો ભય ન હોય.

૧૩. ભગવંતની ભાષા મનુષ્ય, તિર્યંચ, અને દેવતા સર્વ પોતપોતાની ભાષામાં સમજે. (વાણી પાંત્રીશ ગુણવાળી હોય છે તે ગુણ નવકારની નોટમાંથી જોવા.)

૧૪. એક યોજન સુધી સરખી રીતે ભગવંતની વાણી સંભળાય.

૧૫. સૂર્યથી બારગણું તેજવાળું ભામંડળ હોય.

આ અગીયાર (૫–૧૫) અતિશયો કેવળજ્ઞાન થાય ત્યારે થાય તેથી તે **કર્મક્ષયજાતિશય** કહેવાય છે. ૬–૧૨ માં જણાવેલા રોગાદિક સાત ઉપદ્રવો તે ભગવંત વિહાર કરે ત્યારે પણ ચારે દિશાએ ફરતા પચીશ યોજન સુધી ન હોય.

૧૬. આકાશમાં ધર્મચક્ર હોય.

૧૭. બારજોડી (ચોવીશ) ચામર અણવીંજ્યાં વીંજાય.

૧૮. પાદપીઠ સહિત સ્ફટિક રત્નનું ઉજ્વલ સિંહાસન હોય.

૧૯. ત્રણ છત્ર દરેક દિશાએ હોય.

૨૦. રત્નમય ધર્મધ્વજ હોય (તેને ઈંદ્રધ્વજ પણ કહે છે.)

૨૧. નવ સુવર્ણ કમળ ઉપર ચાલે (બે ઉપર પગ મુકે અને સાત પાછળ રહે. તેમાંથી વારા ફરતી બે બે આગળ આવે.)

૨૨. મણિ, સુવર્ણ અને રૂપાના એ રીતે ત્રણ ગઢ હોય.

૨૩. ચાર મુખે કરી ધર્મ દેશના દે, (બાકીના ત્રણ પ્રતિબિંબ દેવ કરે.)

पुरुषोत्तमेभ्यः पुरुषसिंहेभ्यः पुरुषवरपुंडरीकेभ्यः

पुरिसुत्तमाणं पुरिससीहाणं पुरिसवरपुंडरीयाणं

પુરૂષોમાં ઉત્તમને, પુરૂષોમાં સિંહ સમાનને, પુરૂષોમાં સુંદર કમલ સમાનને,

पुरुषवरगन्धहस्तिभ्यः

पुरिसवरगंधहत्थीणं । ३ ।

પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ ગંધહસ્તિ સમાનને. ૩

અર્થ—પુરૂષને વિષે ઉત્તમને, પુરૂષને વિષે સિંહ સમાનને, પુરૂષને વિષે ઉત્તમ પુંડરીક કમળ સમાનને, પુરૂષને વિષે ગંધહસ્તિ સમાનને: ૩

---

૨૪. સ્વશરીરથી બારગણું ઉંચું અશોકવૃક્ષ છત્ર, ઘંટ, પતાકા આદિથી યુક્ત હોય.

૨૫. કાંટા અધોમુખ એટલે અવળા થઇ જાય.

૨૬. ચાલતી વખતે સર્વ વૃક્ષ નમી પ્રણામ કરે.

૨૭. આકાશમાં દુંદુભિ ચાલતી વખતે વાગે.

૨૮. યોજન પ્રમાણ અનુકૂળ વાયુ હોય.

૨૯ મોર વગેરે શુભ પક્ષીઓ પ્રદક્ષિણા કરતાં ફરે.

૩૦. સુગંધ જળની વૃષ્ટિ થાય.

૩૧. જળ સ્થળમાં ઉપજેલાં પાંચ વર્ણવાળા ફુલની ઢીંચણ સુધી વૃષ્ટિ થાય.

૩૨. કેશ, દાઢી, નખ, વધે નહિ (સંયમ લીધા પછી).

૩૩. જઘન્યપણે ચાર નિકાયના ક્રોડ દેવતા પાસે રહે.

लोकोत्तमेभ्यः लोकनाथेभ्यः

लोगुत्तमाणं लोगनाहाणं

લોકમાં ઉત્તમને, લોકના નાથને,

लोकहितेभ्यः लोकप्रदीपेभ्यः लोकप्रद्योतकरेभ्यः

लोगहियाणं लोकपईवाणं लोगपज्जोअगराणं ।४।

લોકના હિતકારીને, લોકનાદીવાસમાનને, લોકના અતિશયેપ્રકાશનારને.

અર્થ—લોકને વિષે ઉત્તમને, લોકના નાથને, લોકના હિત કરનારને, લોકને વિષે દીવા સમાનને, લોકમાં પ્રકાશ કરનારને. ૪

अभयदयेभ्यः चक्षुर्दयेभ्यः मार्गदयेभ्यः

अभयदयाणं, चक्खुदयाणं मग्गदयाणं

અભય આપનારને. શ્રુતરૂપચક્ષુ આપનારને, માર્ગ બતાવનારને,

शरणदयेभ्यः बोधिदयेभ्यः

सरणदयाणं बोहिदयाणं । ५ ।

શરણુ આપનારને, બોધિ આપનારને,

અર્થ—અભયદાનના આપનારને, (શ્રુતજ્ઞાનરુપ) ચક્ષુના આપનારને, (મોક્ષ) માર્ગના આપનારને, શરણુ આપનારને, સમકિત આપનારને, ૫.

---

૩૪. સર્વ ઋતુઓ અનુકૂલ રહે.

આ છેલ્લા ૧૬–૩૪ એટલે ઓગણીશ અતિશયો દેવતા કરે. તેથી તે દેવકૃતાતિશય કહેવાય છે. આ ચોત્રીશ અતિશયનો જે ચાર અતિશયમાં સમાવેશ થાય છે તે અરિહંતના ગુણનું વર્ણન કરતાં અગાઉ જણાવી ગયા છીએ તે સમજવા.

धर्म्मदयेभ्यः धर्म्मदेशकेभ्यः धर्म्मनायकेभ्यः

धम्मदयाणं धम्मदेसयाणं धम्मनायगाणं

ધર્મ આપનારને, ધર્મના ઉપદેશકને, ધર્મના નાયકને,

धर्म्मसारथिभ्यः धर्म्मवरचातुरन्तचक्रवर्तिभ्यः

धम्मसारहीणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीणं । ६ ।

ધર્મના સારથીને, ધર્મમાં શ્રેષ્ઠ ચારે ગતિનો અંત કરનાર ચક્રવર્ત્તીને.

અર્થ—ધર્મના દાતાને, ધર્મના ઉપદેશ કરનારને, ધર્મના નાયકને, ધર્મના સારથીને, ચાર ગતિનો અંત કરનાર ઉત્તમ ધર્મચક્રવર્ત્તીને; ૬

अप्रतिहतवरज्ञानदर्शनधरेभ्यः व्यावृत्तच्छद्मभ्यः,

अप्पडिहयवरनाणदंसणधराणं. वियट्टछउमाणं ।७।

અસ્ખલિત શ્રેષ્ઠ જ્ઞાનદર્શન ધારણ કરનારને. ઘાતીકર્મ રહિતને. ૭.

અર્થ—કોઇથી હણાય નહીં એવા ઉત્તમ જ્ઞાન (કેવળજ્ઞાન) અને દર્શન (કેવળદર્શન) ના ધારણ કરનારને, નિવર્ત્યું છે છદ્મસ્થપણું તેમને; ૭

जिनेभ्यः, जापकेभ्यः, तीर्णेभ्यः, तारकेभ्यः,

जिणाणं जावयाणं तिन्नाणं तारयाणं

જિનોને, જય કરાવનારને, તરેલાને, તારકોને,

बुद्धेभ्यः, बोधकेभ्यः, मुक्तेभ्यः, मोचकेभ्यः ।

बुद्धाणं बोहयाणं मुत्ताणं मोअगाणं । ८ ।

બોધ પામેલાને, બોધ કરનારાને, મુક્તોને, મુકાવનારાઓને,

અર્થ—રાગદ્વેષના જિતનારને (તથા) જિતાડનારને, (સંસારથી) તરનારને (તથા) તારનારને, તત્ત્વના જાણનારને (તથા) જણાવનારને, (કર્મથી) મુક્તને (તથા) મુકાવનારને; ૮

सर्वज्ञेभ्यः, सर्वदर्शिभ्यः, शिवं अचलं अरुजं अनन्तं अक्षयं

सव्वन्नूणं सव्वदरिसीणं सिवमयलमरुअमणंतमक्खय-

સર્વજ્ઞને, સર્વદર્શીને, નિરૂપદ્રવ, નિશ્ચળ, રોગરહિત, અનંત, અક્ષય,

अव्याबाधं अपुनरावृत्ति सिद्धिगतिनामधेयं स्थानं

मव्वाबाह—मपुणरावित्ति सिद्धिगइनामधेयं ठाणं

અવ્યાબાધ, જ્યાંથી ફરી પાછું આવવું નથી એવા, સિદ્ધિગતિ નામના સ્થાનને

संप्राप्तेभ्यः । नमः जिनेभ्यः जितभयेभ्यः ।

संपत्ताणं । नमोजिणाणं, जियभयाणं । ९ ।

પામેલાને. નમસ્કારહો જિનોને, ભય જેમણે જીત્યા છે તેઓને.

અર્થ—સર્વજ્ઞને; સર્વદર્શીને; કલ્યાણરુપ, અચળ, રોગરહિત, અનંત, અક્ષય, અવ્યાબાધ, અપુનરાગમન એવી સિદ્ધિ ગતિ છે નામ જેનું, એવા સ્થાનને પામેલાને; રાગદ્વેષના ક્ષય કરનાર તથા સર્વ ભયના જિતનારને નમસ્કાર હો; ૯

ये च अतीताः सिद्धाः, ये च भविष्यन्ति अनागते काले,

जे य अईआ सिद्धा, जे अ भविस्संतणागए काले ।

જે વળી અતીત સિદ્ધો, જે વળી થનારા અનાગત કાળમાં

संप्रति च वर्त्तमानाः, सर्व्वान् त्रिविधेन वन्दे ।
संपइ अ वट्टमाणा, सव्वे तिविहेण वंदामि। १ ।
વર્ત્તમાનમાં વળી વર્ત્તતા, સર્વને ત્રિવિધે વાંદું છું.

અર્થ—જેઓ અતીતકાળે સિદ્ધ થયા, જેઓ અનાગત કાળે સિદ્ધ થશે (અને) વર્ત્તમાન કાળે વિદ્યમાન એવા સર્વ (દ્રવ્યજિનો) ને હું ત્રિવિધે વંદના કરૂં છું. ૧૦

પદ (૩૩) સંપદા (૯) ગાથા (૧) ગુરૂ (૩૩) લઘુ (૨૬૪) સર્વવર્ણ (૨૯૭).

ઇતિ નમુથ્થુણં સૂત્ર. ૧૩.

अथ जावंति चेइआइं.

यावन्ति चैत्यानि ऊर्ध्वे च अधश्च तिर्यग्लोके च ।
जावंति चेइआइं, उड्ढे अ अहे अ तिरियलोए य।
જેટલાં ચૈત્યો ઉર્ધ્વ, વળી અધો, વળી તીર્છા લોકમાં છે વળી
सर्वाणि तानि वन्दे इह सन् तत्र सन्ति (विद्यमानानि)
सव्वाइं ताइं वंदे, इह संतो तत्थ संताइं ।१।
સર્વ તે વાંદું; અહિં છતો ત્યાં રહેલાંને.

અર્થ—ઉર્ધ્વલોકને વિષે તથા અધોલોકને વિષે અને

તિર્છા લોકને વિષે જેટલી જિનપ્રતિમાઓ છે, તે સર્વને, હું અહીં છતો; ત્યાં છે તેને વંદના કરૂં છું. ૧ ઇતિ.

સંપદા (૪) ગાથા (૧) પદ (૪) ગુરૂ (૩) લઘુ (૩૨) સર્વવર્ણ (૩૫).

अथ जावंत केवि साहू.

यावन्तः केऽपि साधवः भरतैरावतमहाविदेहेषु च

जावंत केवि साहू, भरहेरवयमहाविदेहे य ।

જે કેટલાક સાધુઓ ભરત ઐરવત મહાવિદેહમાં અને

सर्वेभ्यः तेभ्यः प्रणतः [1]त्रिविधेन त्रिदंडविरतेभ्यः

सव्वेसिं तेसिं पणओ, तिविहेण तिदंडविरयाणं ।१।

સર્વ તેઓને નમ્યો. ત્રિવિધે. ત્રણ દંડથી વિરમેલાને.

અર્થ—(પાંચ) ભરત (પાંચ) ઐરવત અને (પાંચ) મહાવિદેહ ક્ષેત્ર ને વિષે જેટલા કોઈ સાધુઓ, મન વચન કાયાએ કરીને ત્રણ દંડથી નિવર્ત્તલા છે, તેઓ સર્વેને નમ્યો. ઇતિ.

પદ (૪) સંપદા (૪) ગાથા (૧) લઘુ (૩૭) સર્વવર્ણ (૩૮)

---

१ करणकारणानुमतिरूपेण.

अथ नमस्कार.

नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यः ।

નમસ્કાર હો અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સર્વ સાધુઓને.

अथ उवसग्गहरं.[1]

उपसर्गहर पार्श्वं (पार्श्वयक्षं) पार्श्वं वन्दे कर्म्मघनमुक्तं

उवसग्गहरं पासं, पासं वंदामि कम्मघणमुक्कं ।

ઉપસર્ગ નાશ કરનાર પાર્શ્વયક્ષ છે જેને એવા પાર્શ્વનાથને વાંદું છું.–કર્મરૂપ મેઘે મુક્ત (અથવા કર્મ સમૂહથી મુક્ત)

---

૧ વરાહમિહરને જીવ મરીને વ્યંતર થવાથી તેણે સંઘમાં મરકીનો ઉપદ્રવ કર્યો. તેની શાંતિને અર્થે સંઘની વિનંતિથી શ્રી **ભદ્રબાહુસ્વામિએ** સાત ગાથાનું આ સ્તોત્ર રચ્યું. તે ભણવા, ગણવા તથા સાંભળવાથી મરકી શાંત થઇ, આથી લોકો નિરંતર આ સ્તોત્ર ગણવા લાગ્યા તેથી ધરણેંદ્રને પ્રત્યક્ષ આવવું પડતું. માટે ધરણેંદ્રની વિનતિથી ગુરૂમહારાજે છેલ્લી બે ગાથા ભંડારી મૂકી અને હાલ છે તે પાંચ ગાથા કાયમ રાખી. આ સ્તોત્રમાં શ્રી પાર્શ્વનાથજી તથા તેમના યક્ષ પાર્શ્વ અને પદ્માવતી, ધરણેંદ્રની હી અર્થી સ્તુતિ છે. તે જાણવાની ઇચ્છાવાળાએ ટીકા જોવી. દરેક ગાથાના પહેલા પદના અર્થ એકત્ર કરતાં પંચ પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર થાય છે. તે આ પ્રમાણે– ૧ **उव**–ઉપાધ્યાય. ૨ **विस**–એ બે અક્ષરવડે સાધુઓ લેવા, સર્વ રસમય વિષને દેખાડનાર તે સાધુઓ ૩ **चिंट्ठ** પદવડે આચાર્ય લેવા. તીર્થંકર મોક્ષ ગયે છતે જ્યાં સુધી શાસન રહે ત્યાં સુધી રહે તે અથવા તત્ત્વથી એકત્ર કરેલ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયના સ્વરૂપમાં રહેનારાવાળા. ૪ **तुह** પદવડે અરિહંત લેવા, **तोहंति अर्हयन्ति** અર્થાત ઘાતી કર્મને અને સકળ સંશયને નાશ

विषधरविषनिर्णाशकं मंगलकल्याणावासम् ।

¹विसहरविसनिन्नासं, मंगलकल्लाणआवासं ।१।

વિષધરના વિષને નાશ કરનાર (અને) મંગલ કલ્યાણના નિવાસ.

અર્થ—ઉપસર્ગનો હરનાર પાર્શ્વ નામનો યક્ષ સેવક છે જેનો એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન્ જે કર્મના સમૂહથી મુક્ત છે, (તથા) જે સર્પના ઝેરને અતિશયે કરીને નાશ કરનાર છે (વળી) જે મંગળ અને કલ્યાણના ઘર છે તેમને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

विषधरस्फुलिंगमंत्रं कंठे धारयति यः सदा मनुजः

विसहरफुलिंगमंतं, कंठे धारेइ जो सया मणुउ²।

વિષધરસ્ફુલિંગનામના ગળામાં ધારેછે જે નિરંતર મનુષ્ય મંત્રને (કંઠે કરે છે)

કરે તે અરિહંત ૫ इध પદવડે સિદ્ધ—ભગવંત લેવા. इणुक् गतौ અર્થાત્ અપુનરાવૃત્તિમાં—મોક્ષમાં ગયા તે સિદ્ધો. અહીં પરમેષ્ઠીનો ક્રમ આ પ્રમાણે કર્યો તેનો હેતુ આ પ્રમાણે જાણવો. સૂત્ર ઉપાધ્યાયની પાસે ભણાય તેથી પ્રથમ ઉપાધ્યાયને નમસ્કાર કર્યો, ઉપાધ્યાય સમીપે અભ્યાસ કરતા સાધુઓને સાધુ સહાય કરે, માટે બીજો સાધુને નમસ્કાર કર્યો. ભણેલ સૂત્રનો અર્થ આચાર્યો કહે તેથી ત્રીજો આચાર્યને નમસ્કાર કર્યો, આચાર્યના ઉપદેશથી અરિહંતપણાનું જ્ઞાન થાય માટે ચોથો અરિહંતને નમસ્કાર કર્યો.

૧ विष એટલે મિથ્યાત્વ કષાયાદિ તેને ધારણ કરનાર જીવોના વિષ એટલે મિથ્યાભાવને નાશ કરનાર, અથવા विषगृह—વિષ—એટલે પાણી ઉપલક્ષણથી મણિકર્ણિકા નદીનું પાણી ત્યાં ગૃહ એટલે નિવાસ છે જેનો એવો કમઠમુનિ તેના વિષ એટલે પંચાગ્નિ પ્રમુખ ધર્મને નાશ કરનારા.

૨ मनुगो—મંત્રને જાણનાર માંત્રિક.

तस्य ग्रहरोगमारीदुष्टज्वराः यान्ति उपशमम् ।

तस्स गहरोगमारी-दुठजरा जंति उवसामं । २ ।

તેના ગ્રહ, રોગ, મરકી, દુષ્ટ જ્વરો પામે છે શાંતિને.

અર્થ—જે મનુષ્ય નિરંતર (શ્રી પાર્શ્વનાથના નામ-ગર્ભિત) વિષધરસ્ફુલિંગનામના મંત્રને કંઠને વિષે ધારણ કરે છે, તેના (દુષ્ટ) ગ્રહ, રોગ, મરકી (અને) દુષ્ટ જ્વર (તાવ) શાંતપામે છે. ૨

तिष्ठतु दूरे मंत्रः तव प्रणामोऽपि बहुफलो भवति,

चिठउ दूरे मंतो, तुझ पणामोवि बहुफलो होइ ।

રહો દૂર મંત્ર, તારો પ્રણામ પણ ઘણા ફળવાળો હોય છે.

नरतिरश्चोरपि जीवा प्राप्नुवन्ति न दुःखदौर्गत्यम् ।

नरतिरिएसुवि जीवा, पावंति न दुक्खदोगच्चं[1] । ३ ।

મનુષ્ય તિર્યંચગતિમાં પણ, જીવો પામતા નથી દુઃખદારિદ્રતાને.

અર્થ--(એ) મંત્ર દૂર રહો, તમને નમસ્કાર કરવો તે પણ ઘણું ફળ આપનાર થાયછે. (તે) જીવો મનુષ્ય અને તિર્યંચને વિષે પણ દુઃખ અને દારિદ્ર પામતા નથી. ૩

तव सम्यक्त्वे लब्धे चिन्तामणिकल्पपादपाभ्यधिके

तुह संमत्ते लद्धे, चिंतामणिकप्पपायवब्भहिए ।

તારૂં સમ્યક્ત્વ પામ્યે છતે, ચિંતામણિ અને કલ્પવૃક્ષથી અધિક મહિમાવાળું

---

१ दोहग्गं इति पाठान्तरं.

प्राप्नुवन्ति अविघ्नेन जीवा अजरामरं स्थानम् ।

पावंति अविग्घेणं, जीवा अयरामरं ठाणं. । ४ ।

પામે છે નિર્વિઘ્નપણે જીવો અજરામર સ્થાનને.

અર્થ— ચિંતામણિ રત્ન અને કલ્પવૃક્ષથી અધિક મહિમાવાળું એવું તમારૂં સમ્યગ્દર્શન (સમકિત) પામે છતે, (ભવ્ય) જીવો અજર અમર (મોક્ષ) સ્થાનને નિર્વિઘ્નપણે પામેછે. ૪

इति संस्तुतः हे ! महायशः । भक्तिभरनिर्भरेण हृदयेन

इअ संथुओ महायस, भत्तिब्भरनिब्भरेण हियएण ।

આ રીતે સ્તવેલો હે મહાયશસ્વી ! ભક્તિસમૂહે ભરપૂર હૃદયે કરી

ततः हे देव ! देहि बोधिं भवे भवे हे पार्श्वजिनचन्द्र !

ता देव दिज्ज बोहिं, भवे भवे पासजिणचंद ।५।

તે માટે હે દેવ ! આપો બોધિ. ભવોભવમાં, હે પાર્શ્વ જિનચંદ્ર !

અર્થ—હે મહાયશ ! ભક્તિના સમૂહથી પૂર્ણ ભરેલા અંતઃકરણથી આ સ્તવના કરી, તે કારણથી હે દેવ ! શ્રીપાર્શ્વજિનચંદ્ર ! (મને) જન્મોજન્મને વિષે બોધિ બીજ (સમ્યગ્દર્શન) આપો. ૫ ઇતિ.

લઘુ (૧૫૬) સર્વ વર્ણ (૧૮૫) ગાથા (૫)

अथ जय वीयराय.

जय वीतराग ! जगद्गुरो ! भवतु मम तव प्रभावतः भगवन् !

जय वीयराय जगगुरु, होउ ममं तुह पन्नावउ नयवं ।

જયવં-હે વીત-જગતના હો, મને તમારા પ્રભાવથાં હે ભગવન્!
તાવર્ત્તો રાગ ! ગુરૂ !

भवनिर्वेदः मार्गानुसारिता इष्टफलसिद्धिः

नवनिव्वेउ मग्गा-णुसारिया इठफलसिद्धी । १ ।

સંસારથી વૈરાગ્ય, માર્ગાનુસારિપણું, ઈષ્ટફલની સિદ્ધિ,

અર્થ—હે વીતરાગ ! હે જગતના ગુરૂ ! (તમે) જયવંતા વર્તો. હે ભગવંત ! મને તમારા પ્રભાવથી ભવનું ઉદાસપણું, માર્ગાનુસારીપણું (અને) ઈષ્ટ ફળ (શુદ્ધ આત્મધર્મ)ની સિદ્ધિ હોજો.

लोकविरुद्धत्यागः गुरुजनपूजा परार्थकरणं च

लोगविरुद्धच्चाउ, गुरुजणपूआ परत्थकरणं च ।

લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ, ગુરૂજનની પૂજા, પર ઉપગાર અને

शुभगुरुयोगः तद्वचनसेवना आभवम् अखंडा ।

सुहगुरुजोगो तव्वय-णसेवणा आनवमखंडा[1] । २ ।

શુભગુરૂનો યોગ, તેના વચનની સેવા, મોક્ષ પ્રાપ્તિ સુધી અખંડ

અર્થ—લોક વિરૂદ્ધનો ત્યાગ, (માતપિતાદિ) ગુરૂજ-

---

૧ આ સૂત્ર પ્રાર્થના સ્વરૂપ છે, પાછળની ગાથા ક્ષેપક છે.

નની પૂજા તથા પરોપકાર કરવાપણું, શુદ્ધ ગુરૂનો મેલાપ, તેમના વચનનું અંગીકરણ (તેસર્વ) જ્યાં સુધી મારે ભવ કરવા પડે ત્યાં સુધી (મોક્ષ પ્રાપ્તિ સુધી) અખંડ હોજો. ૨

वार्यते यद्यपि निदानबन्धनं वीतराग तव समये

वारिज्जइ जइवि निया–णबंधणं वीयराय तुह समए ।

નિવારાય છે જો કે નિયાણુ કરવું હે વીતરાગ ! તારા આગમમાં

तथापि मम भवतु सेवा भवे भवे तव चरणानाम्

तहवि मम हुज्ज सेवा, नवे भवे तुम्ह चलणाणं॥३॥

તો પણ મને હો સેવા, ભવોભવમાં તારા ચરણની.

અર્થ—હે વીતરાગ ! તમારા સિદ્ધાંતમાં જો કે નિયાણાનું બાંધવું નિષેધ્યું છે, તો પણ મને ભવોભવને વિષે તમારા ચરણોની સેવા હોજો. ૩

दुःखक्षयः कर्म्मक्षयः समाधिमरणं च बोधिलाभश्च

दुक्खखउ कम्मखउ, समाहिमरणं च बोहिलानो अ।

દુઃખનો નાશ, કર્મનો નાશ, સમાધ મરણ અને બોધિલાભ અને

संपद्यताम् मम एतत् तव (तुभ्यं) नाथ प्रणामकरणेन ।

संपज्जउ मह एअं, तुह नाह पणामकरणेणं॥४॥

પ્રાપ્તહો મને એ. તને હે નાથ ! પ્રણામ કરવાએ કરી.

અર્થ—હે નાથ ! તમને પ્રણામ કરવાથી, મને દુઃખનો ક્ષય, કર્મનો ક્ષય, સમાધિ મરણ તથા બોધિનો લાભ, એ (ચાર) સંપ્રાપ્ત થાઓ. ૪

सर्वमंगलमांगल्यं, सर्वकल्याणकारणम् ।

સર્વ મંગલમાં પેહેલું મંગલ, સર્વ કલ્યાણનું કારણ,

प्रधानं सर्वधर्म्माणां, जैनं जयति शासनम् । ५ ।

પ્રધાન સર્વ ધર્મોમાં (એવું) જિનેશ્વરનું જયવંતું વર્ત્તે છે. શાસન

અર્થ—સર્વ મંગળીકમાં મંગળીક, સર્વ કલ્યાણનું કારણ (અને) સર્વ ધર્મોમાં પ્રધાન (એવું) જૈન શાસન જયવંતુ વર્ત્તે છે. ૫ ઇતિ.

સંપદા (૨૦) ગાથા (૫) પદ (૨૦) ગુરૂ (૧૯) લઘુ (૧૭૨) સર્વવર્ણ (૧૯૧.)

अथ अरिहंतचेइयाणं वा चैत्यस्तवं.

अर्हच्चैत्यानां करोमि कायोत्सर्ग ।

अरिहंतचेइयाणं करेमि काउस्सग्गं । १ ।

અરિહંત ચૈત્ય (આરાધવા) કરૂં છું કાઉસગ્ગ

અર્થ—અરિહંતની પ્રતિમાને (વંદનાદિ અર્થે) હું કાયોત્સર્ગ કરૂં છું. ઇતિ.

वन्दनप्रत्ययं (निमित्तं), पूजनप्रत्ययं, सत्कारप्रत्ययं,

वंदणवत्तियाए पूअणवत्तियाए सक्कारवत्तियाए

વંદન નિમિત્તે, પૂજન નિમિત્તે, સત્કાર નિમિત્તે,

---

૧ આ સૂત્રવડે સ્થાપનાજિનની સ્તુતિ થાય છે.

सन्मानप्रत्ययं, बोधिलाभप्रत्ययं,
सम्माणवत्तियाए बोहिलाभवत्तियाए
સન્માન નિમિત્તે, બોધિની પ્રાપ્તિ નિમિત્તે,
निरुपसर्गप्रत्ययं;
निरुवसग्गवत्तियाए । २ ।
ઉપસર્ગ રહિતપણા નિમિત્તે.

અર્થ—વાંદવાને નિમિત્તે, પૂજા કરવાને નિમિત્તે, સત્કારને નિમિત્તે, સન્માનને નિમિત્તે, બોધિ લાભને નિમિત્તે (અને) ઉપસર્ગરહિત (મોક્ષ) સ્થાન પામવા નિમિત્તે; ૨

श्रद्धया, मेधया, धृत्या, धारणया, अनुप्रेक्षया,
सद्धाए मेहाए धिइए धारणाए अणुप्पेहाए ।
શ્રદ્ધાએ બુદ્ધિએ ધીરજે ધારણાએ વિચારણાએ
वर्द्धमानया, करोमि कायोत्सर्गम् ।
वड्ढमाणीए ठामि काउस्सग्गं ॥ ३ ॥
વર્ધમાનપણે કરૂં છું કાઉસગ્ગ

અર્થ—વૃદ્ધિ પામતી શ્રદ્ધાથી, નિર્મળ બુદ્ધિપૂર્વક, ચિત્તની સ્થિરતાએ, ધારણા પૂર્વક, અને વારંવાર વિચારણા પૂર્વક, હું કાયોત્સર્ગ કરૂં છું. ૩ (વૃદ્ધિ પામતી એ પદ શ્રદ્ધાદિ પાંચ સાથે જોડવું.)

સંપદા (૩) પદ (૧૫) ગુરૂ (૧૬) લઘુ (૭૩) સર્વવર્ણ (૮૯).

[1]कल्लाणकंदंनी स्तुतिः

कल्याणकंदं प्रथमं जिनेन्द्रं शांतिं ततः नेमिजिनं मुनींद्रं

कल्लाणकंदं पढमं जिणिंदं, संतिं तउ नेमिजिणं मुणिंदं

કલ્યાણના મૂળ શ્રી પ્રથમ જીનેંદ્રને, શ્રી શાંતિનાથને તથા નેમિ જિનને, મુનિના ઇંદ્ર

पार्श्वं प्रकाशकं सुगुणैकस्थानं भक्त्या वंदे श्रीवर्द्धमानम्

पासं पयासं सुगुणिक्कठाणं, भत्तीइ वंदे सिरि वद्धमाणं

પાર્શ્વનાથને પ્રકાશ કરનારા, સારા ગુણોનું એકસ્થાન ભક્તિવડે વાંદુ છું. શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામિને

અર્થ—કલ્યાણના મૂળ શ્રી પ્રથમ જિનેંદ્રને, શ્રી શાંતિનાથને તથા મુનિઓના ઇંદ્રિ શ્રી નેમિજિનને (ત્રણ ભુવનને) પ્રકાશ કરનારા (અને) સારા ગુણોના એક સ્થાનક શ્રીપાર્શ્વનાથને (તથા) શ્રી વર્દ્ધમાનસ્વામીને હું ભક્તિપૂર્વક વાંદુ છું. ૧

अपारसंसारसमुद्रपारं प्राप्ताः शिवं ददतु शुच्येकसारं

अपारसंसारसमुद्दपारं–पत्ता सिवं दिंतु सुइक्कसारं ।

અપાર સંસારરૂપ સમુદ્રના પારને પામેલા, મોક્ષ આપો. પવિત્ર વસ્તુને વિશે એક સારરૂપ

---

૧ દરેક થોઇ જોડામાં પહેલી સ્તુતિ અમુક તીર્થંકર અગર તીર્થંકરોની હોય, બીજી સર્વ જિનોની, ત્રીજી જ્ઞાન અગર સિદ્ધાંતની અને ચોથી શાસનના અધિષ્ઠાયક યક્ષ યક્ષણીની હોય છે.

सर्व्वे जिनेंद्राः सुरवृंदवंद्याः कल्याणवल्लीनाम् विशालकंदाः

सवे जिणिंदा सुरविंदवंदा, कल्लाणवल्लीण विसालकंदा २

બધા જિનેંદ્રો દેવતાના સમૂહથી કલ્યાણરૂપ વેલ- વિશાળ મૂળરૂપ
વંદાયેલા ડીના

અર્થ—નથી છેડો જેનો એવા સંસાર રૂપ સમુદ્રના પારને પામેલા (તથા) દેવતાઓના સમૂહથી વંદાએલા (અને) કલ્યાણ રૂપ વેલના વિશાળ મૂળ એવા સર્વ જિનેંદ્રો, સર્વ પવિત્ર વસ્તુઓને વિષે સારરૂપ એવું મોક્ષ (મને) આપો. ૨

निर्व्वाणमार्गे वरयानकल्पं प्रणाशिताशेषकुवादिदर्प्पं

निव्वाणमग्गे वरजाणकप्पं, पणासियासेसकुवाइदप्पं।

મોક્ષમાર્ગને વિષે ઉત્તમ રથસમાન, નાશ કર્યો છે સમસ્ત કુવા-
દિઓનો અહંકાર જેણે

मतं जिनानां शरणं बुधानां नमामि नित्यं त्रिजगत्प्रधानम्

मयं जिणाणं सरणं बुहाणं, नमामि निच्चं तिजगप्पहाणं

મતને જીનેશ્વરોના શરણ- તત્વવે- નમું છું. નિરંતર ત્રણ જગતને
ભૂત ત્તાઓને વિષે પ્રધાન

અર્થ—મોક્ષમાર્ગને વિષે પ્રધાન રથ સમાન (અને) સમસ્ત કુવાદિયોના અહંકારને નાશ કરનાર, તત્ત્વવેત્તાઓને આધારભૂત (અને) ત્રણ જગતને વિષે પ્રધાન એવા જિનેશ્વરોના મતને હું નિરંતર નમસ્કાર કરૂં છું. ૩

कुंदेंदुगोक्षीरतुषारवर्णा सरोजहस्ता कमले निषण्णा

कुंदिंदुगोक्खीरतुसारवन्ना, सरोजहत्था कमले निसन्ना

મચકુંદના ફુલ, ચંદ્રમા, ગાયનું- હાથમાં કમળવાળી, કમળમાં બેઠેલી,
દુધઅને હિમના સરખાંવર્ણવાળી,

वागिश्वरी पुस्तकव्यग्रहस्ता सुखाय सा नः सदा प्रशस्ता
वाएसिरि पुत्थयवग्गहत्था,सुहाय सा अम्ह सया पसत्था
શ્રુતદેવી પુસ્તકવડે વ્યગ્રહસ્ત- સુખને તે અમને નિરંતર પ્રશસ્ત
વાળી માટે

અર્થ—મચકુંદના ફુલ, ચંદ્રમા, ગાયનું દુધ (અને) હિમ એ (ચાર) ના વર્ણ જેવો રંગ છે જેનો, હાથમાં કમલ વાળી, કમલને વિષે બેઠેલી, પુસ્તકનો સમૂહ જેના હાથમાં છે અથવા પુસ્તકવડે ભરેલ (વ્યગ્ર) છે હસ્ત જેનો એવી; તથા ઉત્તમ એવી તે શ્રુતદેવી, નિરંતર અમને સુખને અર્થે થાઓ. ૪ ઇતિ સ્તુતિ.

॥ अथ संसारदावानी स्तुति॥[1]

इंद्रवज्राछंद.

संसारदावानलदाहनीरं, संमोहधूलीहरणे समीरं ॥
સંસારરૂપી દાવાનળના તાપ- અજ્ઞાનરૂપ ધૂળને હ- પવન સમાન
ને ઓલવવા પાણી સમાન, રણ કરવામાં

1 આ સ્તુતિ શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ રચી છે. તે સમ સંસ્કૃત ભાષામાં છે.

मायारसादारणसारसीरं, नमामि वीरं गिरिसारधीरम्

કપટરૂપ પૃથ્વીને ખોદવાને તીક્ષ્ણ હળ સમાન   નમુંછું. વીરપ્રભુને, મેરૂ પર્વત જેવા ધીરજવાળા,

અર્થ—સંસાર રૂપી દાવાનળના તાપને ઓલવવાને પાણી સમાન, અજ્ઞાનરૂપ ધૂળને હરણ કરવાને પવન સમાન, કપટ રૂપી પૃથ્વીને ખોદવાને તીક્ષ્ણ હળ સમાન અને મેરૂપર્વતની જેવા ધૈર્યતાવાળા એવા વીરપ્રભુને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

वसंततिलकावृत्तम्.

भावावनामसुरदानवमानवेन,-

ભાવવડે નમેલા દેવ, દાનવ અને મનુષ્યના સ્વામી-

चूलाविलोलकमलावलिमालितानि ॥

તેના મુગટ ઉપરના દેદીપ્યમાન કમળની શ્રેણીઓવડે પૂજાયેલા.

संपूरिताभिनतलोकसमीहितानि,

રૂડે પ્રકારે પૂર્યાં છે ભક્તજનોના વાંચ્છિતાર્થ જેણે

कामं नमामि जिनराजपदानि तानि ॥२॥

અત્યંત નમુંછું. જિનેશ્વરના ચરણોને તે

અર્થ—ભાવ પૂર્વક નમસ્કાર કર્યો છે જેણે એવા દેવ, દાનવ અને મનુષ્યના સ્વામી તેના મસ્તકને વિષે રહેલા મુગટ ઉપરના દેદીપ્યમાન કમલોની શ્રેણિઓવડે જે પૂજાયેલા છે તથા

સમ્યક્‌રીતે પૂર્ણ કર્યા છે નમસ્કાર કરનારા લોકોના મનોવાંછિત જેણે, એવા જિનેશ્વર ભગવાનના તે ચરણો પ્રત્યે હું સ્વેચ્છાએ નમસ્કાર કરૂં છું.

मंदाक्रांतावृत्तम्.

बोधागाधं सुपदपदवीनीरपूराभिरामं,

જ્ઞાનવડેગંભીર, સુંદરપદની રચનારૂપ પાણીના પૂરવડે મનોહર,

जीवाहिंसाविरललहरीसंगमागाहदेहम् ॥

જીવદયારૂપ આંતરા રહિત તરંગોના પરસ્પર મળવા થકી અગાધ છે દેહ જેનું,

चूलावेलं गुरुगममणीसंकुलं दूरपारं,

ચૂલિકારૂપી વેલો છે જેમાં - મોટા આલાવારૂપી રત્નોથી ભરેલો - દૂર છે કાંઠો જેનો.

सारं वीरागमजलनिधिं सादरं साधु सेवे ॥ ३ ॥

પ્રધાન, વીર ભગવાનના આગમરૂપી સમુદ્રને - આદરવડે રૂડે પ્રકારે સેવું છું.

અર્થ—ગંભીર છે જ્ઞાન જેને વિષે તથા સુંદર પદોની રચના રૂપ પાણીના સમૂહે કરી મનોહર, તથા જીવોની રક્ષારૂપ, આંતરારહિત તરંગોના પરસ્પર મળવા થકી અગાધ છે દેહસ્વરૂપ જેનું, વળી સિદ્ધાંતોની ચૂલિકારૂપી વેલો છે જેને વિષે તથા મોટા એવા સરખા પાઠરૂપ રત્નોથી ભરેલો, અત્યંત દૂર છે

કંઠો તે જેનો એવા તથા પ્રધાન એવા શ્રી વીર પરમાત્માના આગમ-
રૂપ સમુદ્રને આદરસહિત સમ્યક્ પ્રકારે હું સેવું છું. ૩

स्रग्धरावृत्तम्.

आमूलालोलधूलीबहुलपरिमलालीढलोलालिमाला,-

મૂળ સુધી ડોલતું, મકરંદના સુગંધી કણીયાની અત્યંત સુગંધને
વિષે આસક્ત ચપલ ભ્રમરની શ્રેણિના-

झंकारारावसारामलदलकमलागारभूमीनिवासे ॥

ગુંજાર શબ્દોએ શોભતું વળી નિર્મળ પાંદડાવાળું કમળ તેની
ઉપર ભુવનના મધ્ય ભાગની ભૂમિમાં નિવાસ કરનારી.

छायासंभारसारे वरकमलकरे तारहाराभिरामे

કાંતિના સમૂહવડે સુશોભિત સુંદર કમળ છે હાથને વિષે એવી દેદીપ્યમાન હારવડે મનોહર

वाणीसंदोहदेहे भवविरहवरं देहि मे देवि सारम्॥४॥

વાણીના સમુહરૂપી શરીર છે જેનું મોક્ષરૂપી વરદાન આપ મને હે દેવી! પ્રધાન

અર્થ—મૂળસુધી ડોલતું તથા મકરંદના સુગંધી કણીઆ-
ની અત્યંત સુગંધને વિષે આસક્ત એવા ચપલ ભમરાઓની
શ્રેણિના ગુંજારના શબ્દોએ કરીને શોભતું એવું, વળી નિર્મળ
પાંદડાવાળું એવું કમલ તેની ઉપર ભુવનના મધ્યભાગની
ભૂમિને વિષે નિવાસ છે જેનો એવી; તથા કાંતિના સમૂહવડે

સુશોભિત એવી; તથા સુંદર કમળ છે જેના હાથને વિષે એવી; તથા દેદીપ્યમાન હારે કરી મનોહર એવી; દ્વાદશાંગીરૂપ વાણીના સમૂહરૂપી શરીર છે જેનું એવી; હે શ્રુતદેવિ ! મને પ્રધાન મોક્ષરૂપી વરદાન આપો ! ૪

ગાથા (૪) પદ (૧૬) સંપદા (૧૬) સર્વ (લઘુ) વર્ણ (૨૫૨)

अथ पुख्खरवरदी वा श्रुतस्तव[1] सूत्रम्

आर्यागीति.

पुष्करवरद्वीपार्धे धातकीखंडे च जंबूद्वीपे च

पुक्खरवरदीवड्ढे, धायइसंडे अ जंबुदीवे अ

અર્ધ પુષ્કરવરદ્વીપમાં ધાતકીખંડમાં અને જંબુદ્વીપમાં અને

भरतैरावतविदेहेषु धर्म्मादिकरान् नमस्यामि

भरहेरवयविदेहे, धम्माइगरे नमंसामि ॥ १ ॥

ભરત ઐરવત અને ધર્મની આદિ નમસ્કાર કરૂં છું.
મહાવિદેહમાં કરનારાને

અર્થ—પુષ્કરવર નામના દ્વીપના અર્ધ ભાગમાં ધાતકી ખંડમાં તથા જંબુદ્વીપમાં–પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત અને

---

૧ આ સૂત્રવડે સિદ્ધાંતની સ્તુતિ કરી છે તેથી શ્રતસ્તવ, પહેલી ગાથાવડે ભાવ અરિહંતની સ્તુતિ કરી છે અને પાછળની ત્રણ ગાથાવડે શ્રુતની સ્તુતિ કરી છે.

પાંચ મહાવિદેહ મધ્યેના ધર્મની આદિના કરનારને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

तमस्तिमिरपटलविध्वंसनं सुरगणनरेंद्रमहितम्

तमतिमिरपडलविद्धं-सणस्स सुरगणनरिंदमहियस्स।

અજ્ઞાનરૂપ અંધકારના સમૂહને નાશ કરનાર — દેવતાના સમૂહ અને મનુષ્યના ઈંદ્રોથી પૂજીત

सीमाधरं वंदे प्रस्फोटितमोहजालम्

सीमाधरस्स वंदे, पप्फोडीअमोहजालस्स॥ २ ॥

(આત્માને) મર્યાદામાં રાખનારને — વાંદું છું. તોડી નાંખી છે મોહજાળ જેણે એવા

અર્થ—અજ્ઞાનરૂપી અંધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર તથા દેવતાના સમૂહ અને મનુષ્યના ઈંદ્રોથી પૂજીત વળી (આત્માને) મર્યાદામાં રાખનાર અને મોહરૂપી જાળને ત્રોડી નાંખનાર એવા (સિદ્ધાંતને) હું વાંદું છું, ૨

वसंततिलका.

जातिजरामरणशोकप्रणाशनस्य

जाईजरामरणसोगपणासणस्स,

જન્મ, ઘડપણ, મરણ અને શોકનો અતિશયે નાશ કરનાર

कल्याणपुष्कलविशालसुखावहस्य

कल्लाणपुक्खलविसालसुहावहस्स।

કલ્યાણ અને સંપૂર્ણ વિશાળ (મોક્ષ) સુખને આપનાર

को देवदानवनरेंद्रगणार्चितस्य

को देवदाणवनरिंदगणच्चिअस्स,

કોણ, દેવદાનવ અને મનુષ્યના ઇંદ્રોથી પૂજીત

धर्म्मस्य सार-मुपलभ्य कुर्यात् प्रमादं

धम्मस्स सारमुवलब्भ करे पमायं ॥ ३ ॥

શ્રુતધર્મના સારને પામીને કરે ? પ્રમાદ

અર્થ—જન્મ, જરા, મૃત્યુ અને શોકનો અતિશયે કરીને નાશ કરનાર, કલ્યાણ અને સંપૂર્ણ વિશાળ એવા મોક્ષના સુખને આપનાર, દેવ દાનવ અને મનુષ્યના ઇંદ્રોના સમૂહથી પૂજીત, એવો શ્રુતધર્મનો સાર પામીને કોણ પ્રમાદ કરે ? ૩

शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्

सिद्धाय भो प्रयतः नमो जिनमताय नंदिः सदा संयमे

सिद्धे भो पयओ णमो जिणमए नंदी सया संजमे,

(નય પ્રમાણથી) સિદ્ધ, હે, આદરવડે, નમસ્કાર કરૂં છું. જિનમતને, વૃદ્ધિ, નિરંતર, ચારિત્ર ધર્મને વિષે

देवनागसुवर्णकिन्नरगणसद्भूतभावार्चिताय

देवंनागसुवन्नकिन्नरगण-स्सब्भूअभावच्चिए ।

વૈમાનિક, ભવનપતિ, જ્યોતિષી અને વ્યંતર દેવોના સમૂહથી સત્ય ભાવે પૂજાયેલ

लोको यत्र प्रतिष्ठितः जगदिदं त्रैलोक्यमर्त्यासुरं

लोगो जह पइठ्ठिअं जगमिणं तेलुक्कमच्चासुरं,

ત્રણ કાળ સંબંધિજ્ઞાન જેમાં રહેલું છે આ જગત મનુષ્ય ભવનપતિ આદિ ત્રણ લોકરૂપ

धर्म्मो वर्द्धतां शाश्वतः विजयतः (विजयेन) धर्म्मोत्तरं वर्द्धतां.

धम्मो वड्ढउ सासउ विजयउ धम्मुत्तरं वड्ढउ ॥४॥

શ્રુતધર્મ વૃદ્ધિ પામો,શાશ્વતો,વિજયવંત, ચારિત્ર ધર્મની વૃદ્ધિ થાઓ (વિજયવડે)

श्रुतस्य भगवतः करोमि कायोत्सर्गं वंदनप्रत्ययं इत्यादि

सुअस्स भगवउ करेमि काउस्सग्गं वंदणवत्तियाए॰

શ્રુત ધર્મને, પવિત્ર, કરૂંછું. કાઉસ્સગ્ગ વંદન ફલ નિમિત્તે (આરાધવાને)

અર્થ—હે જ્ઞાનવંતલોકો ! (સર્વનય પ્રમાણુથી) સિદ્ધ એવા જિનમત (સિદ્ધાંત) ને હું આદરસહિત નમસ્કાર કરૂં છું. તે જિનમતના પ્રસાદથી મને ચારિત્ર ધર્મને વિષે નિરંતર વૃદ્ધિ થાઓ. તે ચારિત્રધર્મ, વૈમાનિક દેવો, ભવનપતિ દેવો, જ્યોતિષી દેવો અને વ્યંતર દેવોના સમૂહથી સત્ય ભાવે કરીને પૂજાએલો છે. વળી જે જિનમતને વિષે ત્રણુકાળનું જ્ઞાન તથા ત્રણુલોક સંબંધી અર્થાત્ મનુષ્ય, ભવનપતિ પ્રમુખ સર્વ દેવતા અને ઉપલક્ષણુથી તિર્યંચ અને નારકી એ સર્વ લોકરૂપ આ જગતનું જ્ઞાન પ્રતિષ્ઠ્યું છે, એવો સિદ્ધાંતરૂપ શ્રુતધર્મ વૃદ્ધિ પામો ! તે

શ્રુતધર્મ શાશ્વતો તથા વિજયવંત છે. તે શ્રુતધર્મ ચારિત્રધર્મનું પ્રધાનપણું થાય તેમ વૃદ્ધિ પામો. ૪ હે ભગવંત ! તે પવિત્ર શ્રુતધર્મને આરાધવા હું કાઉસ્સગ્ગ કરૂં છું. વંદન નિમિત્તે વિગેરે૦

પદ (૧૬) સંપદા (૧૬) ગાથા (૪) ગુરૂ (૩૪) લઘુ (૧૮૨)
સર્વવર્ણ (૨૧૬).

ઇતિ શ્રુતસ્તવ સૂત્ર.

[1]अथ सिद्धाणं बुद्धाणं वा सिद्धस्तव सूत्रम्

सिद्धेभ्यो	बुद्धेभ्यः	पारगतेभ्यः	परंपरागतेभ्यः
[2]सिद्धाणं	बुद्धाणं,	पारगयाणं	परंपरगयाणं ।
સિદ્ધોને	બુદ્ધોને	સંસાર સમુદ્રના પાર પામેલાને	ગુણસ્થાનના ક્રમે મોક્ષ પામેલાને

---

૧ આ સૂત્રવડે સિદ્ધ ભગવંતોની સ્તુતિ કરેલ છે તેથી સિદ્ધસ્તવ. પહેલી ગાથાવડે સકળ સિદ્ધોને, બીજી અને ત્રીજી ગાથાવડે તીર્થાધિપ શાસનનાયક વીરજિનને, ચોથી ગાથાવડે ગિરિનાર પર્વત ઉપર રહેલા નેમિનાથને અને પાંચમી ગાથાવડે અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર રહેલા ચોવિશ તીર્થંકરોને સ્તવ્યા છે. તથા એ ગાથાવડે જુદી જુદી રીતે વંદના કરેલ છે, તે જાણવાની ઇચ્છાવાળાએ ચૈત્યવંદન ભાષ્યનો અર્થ જોવો.

२ चतुर्थी स्थाने षष्ठी प्राकृतत्वात्.

लोकाग्रमुपगतेभ्यो नमः सदा सर्वसिद्धेभ्यः

लोअग्गमुवगयाणं, नमो सया सव्वसिद्धाणं ॥ १ ॥

લોકના અગ્રભાગને પામેલાને નમસ્કાર નિરંતર સર્વ સિદ્ધ ભગવંતોને હો

અર્થ—સિદ્ધને, બુદ્ધને, સંસાર સમુદ્રના પાર પામેલાને, ગુણ સ્થાનકના ક્રમે ચડી મોક્ષે પહોંચેલાને, લોકના અગ્રભાગને પામેલાને એવા સર્વ સિદ્ધોને હું નિરંતર નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

यो देवानामपि देवः यं देवाः प्रांजलयो नमस्यंति

जो देवाणवि देवो, जं देवा पंजली नमंसंति ।

જે દેવતાઓના પણ દેવ (છે. ને) જેને દેવતા- ઓ હાથજોડીને નમસ્કાર કરે છે

तं देवदेवमहितं शिरसा वंदे महावीरम्

तं देवदेवमहिअं, सिरसा वंदे महावीरं ॥ २ ॥

તે દેવના દેવ (ઇંદ્ર) થી પૂજાયેલા, મસ્તકવડે વાંદુછું. મહાવીર સ્વામીને

અર્થ—જે દેવોના પણ દેવ છે, જેને દેવતાઓ હાથ જોડીને નમસ્કાર કરે છે, વળી દેવોના દેવ (ઇંદ્ર) થી જે પૂજાયેલા છે તે મહાવીર સ્વામીને મસ્તકે કરીને હું વાંદું છું. ૨

एकोपि नमस्कारो जिनवरवृषभाय वर्द्धमानाय (क्रियमाणः)

इक्कोवि नमुक्कारो, जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स ।

એક પણ નમસ્કાર, જિનવરમાં વૃષભતુલ્ય વર્દ્ધમાનસ્વામીને (કરેલો)

संसारसागरात् तारयति नरं वा नारीं वा
संसारसागराओ, तारेइ नरं व नारिं वा ॥ ३ ॥
સંસાર સાગર થકી, તારે છે, પુરૂષ વળી સ્ત્રી અથવા નપુંસકને

અર્થ—એકપણ નમસ્કાર, જિનવરમાં વૃષભ સમાન એવા વર્દ્ધમાન સ્વામીને (કરવામાં આવ્યો હોય તે) સંસાર સમુદ્રથી પુરૂષ, વળી સ્ત્રી વા (કૃત્રિમ) નપુંસકને પણ તારે છે. ૩

उज्जयंतशैलशिखरे दिक्षा ज्ञानं नैषेधिकी यस्य
उज्जिंतसेलसिहरे, दिक्खा नाणं निसीहिआ जस्स ।
ગિરિનાર પર્વતના શિખરઉપર, દીક્ષા, જ્ઞાન, મોક્ષ કલ્યાણક, જેના
तं धर्म्मचक्रवर्तिनम् अरिष्टनेमिं नमस्यामि
तं धम्मचक्कवट्टीं, अरिट्ठनेमिं नमंसामि ॥ ४ ॥
તે ધર્મ ચક્રવર્તી શ્રીઅરિષ્ટનેમિને નમસ્કાર કરૂં છું.

અર્થ—ગિરિનાર પર્વતના શિખર ઉપર જેના દીક્ષા, જ્ઞાન અને મોક્ષ કલ્યાણક થયાં છે, તે ધર્મ ચક્રવર્ત્તી શ્રી અરિષ્ટનેમિને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૪

चत्वारः अष्ट दश द्वौ च वंदिता जिनवराः चतुर्विंशतिः
चत्तारि अट्ठ दस दो, अ वंदिआ जिणवरा चउव्वीसं ।
ચાર આઠ દશ બે અને વંદાયેલા છે જિનેશ્વરો ચોવિશ
परमार्थनिष्ठितार्थाः सिद्धाः सिद्धिं मम ददतु
परमट्ठनिट्ठिअट्ठा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥५॥
પરમાર્થથી કૃતકૃત્યથયેલા સિદ્ધભગ- મોક્ષ મને આપો.

અર્થ—ચાર, આઠ, દશ અને બે એવા ચોવીશ જિનવરો જે (ઇંદ્રાદિથી) વંદાયેલા છે, વળી પરમાર્થથી જેઓ કૃતકૃત્ય થયા છે, જેઓ સિદ્ધ થયા છે, તે મને મોક્ષ આપો. ૫. ૫૬ (૨૦) સંપદા (૨૦) ગાથા (૫) ગુરૂ (૨૫) લઘુ (૧૫૧) સર્વ વર્ણ (૧૭૬)

ઇતિ સિદ્ધસ્તવ સૂત્ર.

॥ अथ वेआवच्चगराणं सूत्रम् ॥

वैयावृत्यकरेषु शांतिकरेषु सम्यग्दृष्टिसमाधिकरेषु

वेआवच्चगराणं संतिगराणं सम्मद्दिठिसमाहिगराणं

વેયાવચ્ચ કરનારા, શાંતિ કરનારા, સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ જીવોને સમાધિ (શ્રી જિનશાસનની) કરનારા, દેવો આશ્રીને

करोमि कायोत्सर्गम्

करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ०

કરૂંછું. કાઉસગ્ગ

અર્થ—શ્રી જિનશાસનની વૈયાવચ્ચના કરનાર, શાંતિના કરનાર અને સમ્યગ્દ્રષ્ટિ જીવોને સમાધિના કરનાર દેવોને (સંભારવા નિમિત્તે) આશ્રીને; હું કાઉસ્સગ્ગ કરૂં છું. ઇતિ

अथ भगवानादि वंदन.

'भगवान्हं आचार्यहं उपाध्यायहं सर्वसाधुहं

ભગવાન (ધર્માચાર્ય)ને, આચાર્યને, ઉપાધ્યાયને, સર્વ મુનિરાજને (વાંદુંછું.)

---

૧ અહીં સર્વત્ર હં મૂકેલ છે તે ષષ્ઠી વિભક્તિનો નિપાત છે.

॥ अथ प्रतिक्रमणस्थापन सूत्रम् ॥

इच्छाकारेण संदिसह भगवन्! देवसिअ पडिक्कमणे ठाउं? इच्छं.

सर्वस्यापि देवसिकस्य दुश्चिंतितस्य दुर्भाषितस्य
सव्वस्सवि देवसिअ, दुच्चिंतिअ दुब्भासिअ
સર્વે પણ દિવસ સંબંધીનું દુષ્ટ ચિંતવનનું, દુષ્ટ ભાષણનું,

दुश्चेष्टितस्य मिथ्या (मिथ्या करोमि) मम दुष्कृतं
दुच्चिट्ठिअ मिच्छामि दुक्कडं
દુષ્ટ ચેષ્ટાનું ફોગટ કરૂં છું. મારા દુષ્કૃતને

અર્થ—સર્વે પણ દિવસ સંબંધીનું દુષ્કૃત (અતિચાર) દુષ્ટ ચિંતવન કરવાથી, દુષ્ટ ભાષણ કરવાથી, દુષ્ટ ચેષ્ટા કરવાથી લાગ્યું હોય તે મારૂં પાપ મિથ્યા થાઓ!

॥ अथ इच्छामि ठामि सूत्रम् ॥

इच्छामि (कायोत्सर्गं कर्त्तुं) स्थापयामि कायोत्सर्गम्
इच्छामि ठामि काउस्सग्गं
ઈચ્છું છું. (કાઉસ્સગ્ગ કરવા) કરૂં છું. કાઉસ્સગ્ગ

અર્થ—હું કાઉસ્સગ્ગ કરવા ઈચ્છું છું, કાઉસ્સગ્ગ કરૂં છું.

यो मया दैवसिको ऽतिचारः
जो मे देवसिओ अइयारो
જે મેં દિવસ સંબંધી અતિચાર

कृतः कायिको वाचिको मानसिकः
कओ काइओ वाइओ माणसिओ
કર્યો. કાયા સંબંધી વચન સંબંધી મન સંબંધી

અર્થ—જે મેં દિવસ સંબંધી અતિચાર કર્યો હોય, જેમ કે–કાયાસંબંધી, વચન સંબંધી, મન સંબંધી,

उत्सूत्रः उन्मार्गः अकल्प्यो ऽकरणीयः
उस्सुत्तो उम्मग्गो अकप्पो अकरणिज्जो
ઉત્સૂત્ર ભાષણ, ઉન્માર્ગ સેવન, અકલ્પ્ય, અકરણીય આચરણ

दुर्ध्यातः दुर्विचिंतितो ऽनाचारो ऽनेष्टव्यः
दुज्झाओ दुव्विचिंतिओ अणायारो अणिच्छिअव्वो
દુર્ધ્યાનથી, દુષ્ટ ચિંતવનથી, અનાચારથી, નહિ ઈચ્છવા યોગ્ય ઇચ્છવાથી

अश्रावकप्रायोग्यः
असावगपाउग्गो
શ્રાવકને અનુચિત કરવાથી

અર્થ—જિનાગમથી વિરૂદ્ધ બોલવાથી, ઉન્માર્ગને સેવવાથી ઉત્પન્ન થયો જે અકલ્પ્ય અર્થાત્ ચરણ વ્યાપારથી રહિત તે અકલ્પ્યપણાથી ઉત્પન્ન થયો જે અકરણિય–નહિ કરવા યોગ્ય, તે કરવે કરીને,

(ઉપરના અતિચાર કાયા અને વચન સંબંધીના કહ્યા.

હવે મન સંબંધી અતિચારનું સ્વરૂપ કહે છે.)

દુર્ધ્યાન ધ્યાવવાથી (અને તેથીજ) દુષ્ટચિંતવન કરવાવડે કરીને અનાચાર (જેથી વ્રતાદિકનો સર્વથા ભંગ થાય,) તેથી જે કે ઈચ્છવા યોગ્ય નથી અને શ્રાવકને ઉચિત નથી તેવું અનુચિત કરવાથી થયેલા અતિચાર—

શાને વિષે લગાડ્યા હોય તે કહે છે.

ज्ञाने दर्शने चारित्राचारित्रे श्रुते सामायिके

नाणे दंसणे चरित्ताचरित्ते सूए सामाइए

જ્ઞાનને વિષે દર્શનને વિષે દેશવિરતિ શ્રાવક ધર્મને વિષે સૂત્રને વિષે સામાયિકને વિષે

(भेदेनाह) तिसृणां गुप्तीनां चतुर्णां कषायाणां पंचानामनुव्रतानां

तिण्हं गुत्तीणं चउण्हं कसायाणं पंचण्हमणुव्वयाणं

ત્રણ ગુપ્તિનાં, ચાર કષાયોનાં, પાંચ અનુવ્રતોનાં

त्रयाणां गुणव्रतानां चतुर्णां शिक्षाव्रतानां

तिण्हं गुणव्वयाणं चउण्हं सिक्खावयाणं

ત્રણ ગુણ વ્રતોનાં, ચાર શિક્ષા વ્રતોનાં

(सर्व मीलने) द्वादशविधस्य श्रावकधर्मस्य यत् खंडितं

बारसविहस्स सावगधम्मस्स जं खंडिअं

(સર્વ મળી) બાર પ્રકારના શ્રાવક ધર્મનું જે દેશથકી ખંડિત કર્યું.

यद् विराधितं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं
जं विराहिअं तस्स मिच्छामि दुक्कडं
જે સર્વથકી ભાંગ્યું તે મિથ્યા કરૂં છું. મારૂં દુષ્કૃત.

અર્થ—જ્ઞાનનેવિષે, દર્શનને વિષે, દેશવિરતિરૂપ શ્રાવક ધર્મને વિષે, શ્રુત સિદ્ધાંતને વિષે, સામાયિકને વિષે, ત્રણ ગુપ્તિને વિષે, ચાર કષાયે કરી, પાંચ અણુવ્રત મધ્યેથી, ત્રણ ગુણવ્રત મધ્યેથી અને ચાર શિક્ષાવ્રતમધ્યેથી (અર્થાત) બાર પ્રકારના વ્રત રૂપ જે શ્રાવક ધર્મ તે માંહેથી જે દેશ થકી ખંડયું હોય તથા જે સર્વથકી વિરાધ્યું હોય, તે મારૂં પાપ નિષ્ફલ થાઓ.

ગુરૂ (૨૯) લઘુ (૧૩૮) સર્વ વર્ણ (૧૬૭).

ઇતિ ઇચ્છામિ ઠામિ દેવસિઅં આલોઉ સૂત્ર.[1]

॥ अथ अतिचारगाथाः ॥

ज्ञाने दर्शने च चरणे तपसि तथा च वीर्ये
नाणंमि दंसणंमि अ,चरणंमि तवंमि तह य वीरियंमि।
જ્ઞાનને વિષે,દર્શનને વિષે અને ચારિત્રને વિષે તપને વિષે તેમજ વીર્યને વિષે

૧ આ સૂત્રવડે દિવસ સંબંધી મન વચન કાયાવડે શ્રાવક ધર્મને વિષે કરેલા પાપની આલોચના થાય છે, માટે બોલતી વખત ઉપયોગ રાખીને પોતે આખા દિવસમાં જે જે પાપાચરણ સેવ્યાં હોય તે તે યાદ લાવીને શુદ્ધ અંતઃકરણથી પશ્ચાતાપ કરવો.

आचरणं आचारः इति एषः पंचधा भणितः
आयरणं आयारो, इअ एसो पंचहा भणिओ ॥ १ ॥
આચરણ આચાર, એ પ્રકારે આ પ્ર- પાંચ પ્રકારે કહ્યો છે.
માણે

અર્થ—જ્ઞાનને વિષે, દર્શનને વિષે, ચારિત્રને વિષે, તપને વિષે તેમજ વીર્યને વિષે જે આચરણ તે આચાર કહેવાય. એ પાંચ આચાર આ પ્રમાણે કહ્યો છે. ૧

काले विनये बहुमाने उपधाने तथा अनिह्नवने
काले विणए बहुमाणे, उवहाणे तह अनिन्हवणे।
કાળને વિનયને બહુ માનને ઉપધાનમાં, તેમજ અનિન્હવપણામાં
વિષે, વિષે, વિષે,

व्यञ्जनेऽर्थे तदुभये अष्टविधो ज्ञाने आचारः
वंजणअत्थ तदुभए, अठविहो नाण[1]-मायारो ॥२॥
વ્યંજનોમ્વા- તે બંનેમાં-આઠ પ્રકારે જ્ઞાનને આચાર
રમાં, અર્થમાં, વિષે

અર્થ—જે કાળે જે ભણવાની આજ્ઞા હોય તે કાળે તે ભણવું તે કાળ આચાર; જ્ઞાનીના વિનય, વંદન પ્રમુખ સાચવવા તે વિનય આચાર; જ્ઞાની ઉપર અંતરંગ પ્રેમ તે બહુમાન; સૂત્રો ભણવા તપ વિશેષ કરવો તે ઉપધાન; તેમજ ભણાવનાર ગુરૂને ન ઓળવવો તે અનિન્હવણ; સૂત્ર અક્ષરનો શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરવો

---

१ सप्तमिस्थाने द्वीतीया.

તે વ્યંજન; સાચો અર્થ કરવો તે અર્થ; સૂત્ર તથા અર્થ બંને શુદ્ધ ભણવા તે તદુભય; એ આઠ પ્રકારે જ્ઞાનાચાર કહ્યો છે. ૨

निःशंकितः निष्कांक्षितः निर्विचिकित्सा अमूढदृष्टिश्च

निस्संकिअ, निक्कंखिअ निव्वितिगिच्छा अमूढदिट्ठी आ

શંકારહિતપણું, આકાંક્ષારહિત, નિવિતિગિચ્છા, અમુઢ દ્રષ્ટિ અને (ધર્મનાફળનો નિર્ણય) (પ્રવિણપણું)

उपबृंहः स्थिरीकरणम् वात्सल्यं प्रभावना अष्ट

उववूह थिरीकरणे, वच्छल्ल पभावणे अट्ठ ॥ ३ ॥

ગુણપ્રશંસા, સ્થિરીકરણ, વાત્સલ્યતા, પ્રભાવના આઠ (દર્શનાચાર)

અર્થ—વીતરાગના વચનમાં શંકા ન કરવી તે નિઃશંકિત; જિનમતવિના અન્યમતની ઈચ્છા ન કરવી તે નિઃકાંક્ષિત; સાધુ સાધ્વીના મલિન વસ્ત્ર, ગાત્ર દેખી દુગંછા ન કરવી તે નિવિતિગિચ્છા—વા ધર્મના ફલમાં સંદેહ ન આણવો તે નિવિતિગિચ્છા; મિથ્યાત્વીના કષ્ટ, મંત્ર, ચમત્કાર દેખી તેનાથી વ્યામોહિત ન થવું તે અમૂઢદ્રષ્ટિ; સમકિતધારીના અલ્પ ગુણની પણ શુદ્ધ મનથી પ્રશંસા કરવી તે ઉપબૃંહક; જિન ધર્મમાં જોડવા તથા તે પામેલાને સ્થિર કરવા તે સ્થિરીકરણ; સાધર્મી બંધુનું અનેક પ્રકારે હિતચિંતવન તે વાત્સલ્ય અને અન્યદર્શની પણ જૈનશાસનની અનુમોદના કરે તેવા કાર્ય કરવા તે પ્રભાવના; આ આઠ લક્ષણો દર્શનાચારના જાણવા. ૩

प्रणिधानयोगयुक्तः पंचभिः सामितिभिः तिसृभिः गुप्तिभिः

पणिहाणजोगजुत्तो, पंचहिं समिईहिं तीहिं गुत्तीहिं।

મન વચન કાયાના એકાગ્રપણાએ સહિત પાંચ સમિતિએ ત્રણ ગુપ્તિએ

एषः चारित्राचारः अष्टविधो भवति ज्ञातव्यः

एस चरित्तायारो, अठविहो होइ नायव्वो ॥ ४ ॥

એમ ચારિત્રાચાર આઠ પ્રકારે હોય છે (તે) જાણવો.

અર્થ—પ્રણિધાન યોગ અર્થાત્ એકાગ્ર-સાવધાન પણે કરી મન, વચન, કાયાના સર્વ યોગ, ચારિત્ર પાળવાને વિષે યુક્ત, એવો ચારિત્રાચાર તે પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિએ કરી આઠ પ્રકારનો છે એમ જાણવું. ૪

द्वादशविधेऽपि तपसि साभ्यंतरबाह्ये कुशलदिष्टे

बारसविहंमिवि तवे, सब्भिंतरबाहिरे कुशलदिठे ।

બાર પ્રકારના પણ તપને વિષે અભ્યંતર અને બાહ્ય તીર્થંકરોએ ઉપદેશેલ

अग्लान्या अनाजीवी ज्ञातव्यः स तपआचारो

अगिलाइ अणाजीवी, नायव्वो सो तवाचारो ॥५॥

અગ્લાનપણે અનાજીવિકાએ જાણવો. તે તપાચાર

અર્થ—બાર પ્રકારના તપને વિષે પણ તે તપાચાર (નિશ્ચયથી) જાણવો. તે તપાચાર દુગંચ્છા ભાવ રહિતપણે તથા હું તપ કરૂં તો મારી આજીવિકા ચાલે એવા દોષ રહિતપણે છ અભ્યંતર અને છ બાહ્ય એમ બાર પ્રકારથી, તીર્થંકરોએ ઉપદિશ્યો છે. ૫

अनशनमवमोदर्यं वृत्तिसंक्षेपणं रसत्यागः

अणसणमूणोअरिया, वित्तीसंखेवणं रसच्चाओ ।

અનશન, ઉણોદરી, વૃત્તિ સંક્ષેપ, રસ ત્યાગ,

कायक्लेशः संलीनता च बाह्यो तपो भवति

कायकिलेसो संली–णया य बझ्झो तवो होइ ॥ ६ ॥

કાયક્લેશ, સંલીનતા અને બાહ્ય તપ હોય છે.

અર્થ—ચારે પ્રકારના આહારનો અલ્પ વા બહુ કાળ સુધી ત્યાગ તે અનશન; વસ્ત્ર પાત્ર ઓછા રાખવા–વા–પાંચ સાત કોળીઆ ઓછા જમવા તે ઉણોદરિ; દ્રવ્યાદિનો સંક્ષેપ તે વૃત્તિ સંક્ષેપ; વિગય પ્રમુખ રસનો થોડો વા અધિક ત્યાગ અથવા લોલુપતાનો ત્યાગ તે રસત્યાગ; કાયાને કષ્ટ આપવું, લોચ કરાવવો ઇત્યાદિ તે કાય કલેશ; વિષયાદિ ઉદીરવા નહીં તેમજ અંગોપાંગ સંકોચી રાખવા તે સંલીનતા; એ છ પ્રકારે બાહ્ય તપ છે. ૬

प्रायश्चित्तं विनयो वैयावृत्यं तथैव स्वाध्यायः

प्रायछित्तं विणउ, वेयावच्चं तहेव सझ्झाउ ।

પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવચ્ચ તેમજ સ્વાધ્યાય,

ध्यानम् उत्सर्गोऽपि च अभ्यंतरं तपो भवति

झाणं उस्सग्गोऽवि अ, अभ्भिंतरउ तवो होइ ॥ ७ ॥

ધ્યાન, કાયોત્સર્ગ પણ અને અભ્યંતર તપ હોય.

અર્થ—લાગેલા દોષને ગુરૂ પાસે પ્રકાશ કરી તેના નિવારણાર્થે ગુરૂ જે આલોયણ આપે તે કરવી તે પ્રાયશ્ચિત; જ્ઞાન તથા જ્ઞાનીનો વિનય કરવો તે વિનય તપ; ગુરૂ પ્રમુખની આહારાદિકથી ભક્તિ કરવી તે વૈયાવચ્ચ; તેમજ વાંચના, પૃચ્છના પ્રમુખ પાંચ પ્રકારથી અભ્યાસ કરવો તે સ્વાધ્યાય; આર્ત્ત

તથા રૌદ્ર ધ્યાન નિવારી, ધર્મ અને શુકલધ્યાનમાં પ્રવર્તવું તે ધ્યાન, અને કર્મ ક્ષય અર્થે કાયાને વોસરાવવી તે કાયોત્સર્ગ. નિશ્ચયથી એ છ પ્રકારે અભ્યંતર તપ છે. ૭

अनिगूहितबलवीर्यः पराक्रमते यो यथोक्त-मुपयुक्तः

अणिगूहिअबलवीरिउ, परक्कमइ जो जहुत्त-माउत्तो।

પ્રગટ છે બલવીર્ય જેનું પરાક્રમ કરે જે તીર્થંકર દેવે કહ્યા છે. મુજબ ઉદ્યમ કરે

योजयति च यथाशक्ति ज्ञातव्यो वीर्याचारः

जुंजइ अ जहाथामं नायव्वो वीरिआयारो ॥ ८ ॥

વાપરે છે અને યથાશક્તિ જાણવો. વીર્યાચાર

અર્થ—પ્રગટ છે બળ વીર્ય જેનું, વળી જે જેમ શ્રી તીર્થંકર દેવે કહ્યું છે તેમજ પરાક્રમ કરે છે અર્થાત્ સર્વ પ્રકારથી ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરે છે વળી સાવધાનપણે પોતાની શક્તિને અનુસારે ધર્મકાર્યને વિષે પ્રવર્તે તે વીર્યાચાર જાણવો.

ઇતિ અતિચાર ગાથાઃ[1]

---

૧ આ સૂત્રમાં જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને વીર્યાચાર એ પાંચ આચારની આચરણાના ભેદ જણાવ્યા છે તે આચરણામાં જે સ્ખલના-પ્રમાદ તે અતિચાર જાણવા. જેટલી આચારણા તેટલાજ તેના અતિચાર હોય તેથી, આચારની ગાથાને અતિચાર ગાથા કહી છે.

अथ सुगुरुवंदन सूत्रम्.*

इच्छामि (हे) क्षमाश्रमण! वंदितुं यापनीयया नैषेधिक्या।

इच्छामि खमासमणो वंदिउं जावणिज्जाए निसीहिआए १।

ઇચ્છું છું હે ક્ષમાશ્રમણ વાંદવાને, શરીરના શ- અન્યવ્યાપારતજી
ક્તિવડે

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ! શક્તિએ સહિત (જીવ હિંસાદિક નિવૃત્તિરૂપ પ્રયોજનવાળા) મારા શરીર વડે (આપને) વાંદવાને ઇચ્છું છું. (ગુરૂ વંદાવવાને તૈયાર હોય તો **છંદેણ** કહે.)

---

* આ સૂત્રવડે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, પ્રવર્તક, સ્થવીર અને રત્નાધિક એ પાંચપદસ્થ ગુરૂમહારાજને વંદન કરાય છે તેથી સૂત્રનું નામ સુગુરૂવાંદણા. જ્યારે ગુરૂમહારાજ શાંત ચિત્તે, સન્મુખ આસને બેઠા હોય અને વંદન દેવરાવવામાં ઉજમાળ હોય ત્યારે તેઓની આજ્ઞા માગીને વંદન કરવું. પણ વ્યાક્ષિપ્ત ચિત્ત હોય, અવળા મુખે બેઠા હોય, આહાર નીહાર કરતા હોય અગર કરવાને ઇચ્છતા હોય, ત્યારે વંદન કરવું નહિ. કેમકે તેથી તેમનો અનાદર અને આશાતના થાય છે. એ વાત લક્ષ્યમાં રાખવી. પ્રતિક્રમણ કરતાં, વાચના લેતાં, કાઉસ્સગ્ગ કરતાં, અપરાધ ખમાવતાં, પ્રાહુણા સાધુજી આવે ત્યારે, આલોચના લેતાં, પચ્ચખ્ખાણ કરતાં, અને અંત સમય અનશન આદરતાં વંદન અવશ્ય કરવું જોઇએ.

મસ્તક નમાવવાવડે વંદન થાય તે **ફીટ્ટાવંદન,** બે ખમાસમણ દેવાવડે વંદન થાય તે **થોભવંદન** અને બે વાંદણાં દેવાવડે **દ્વાદશાવર્તવંદન** થાય છે. એ ત્રણ વંદનના અનુક્રમે જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એમ ત્રણ ભેદ ગણાય.

આ વાંદણાં દેતાં પચ્ચીશ આવશ્યક સાચવવાં જોઇએ તે ન સાચવે તો વંદન કરનાર પણ નિર્જરા ફળ પામે નહિ તે આવશ્યક આ પ્રમાણે—

अनुजानीत मम मितावग्रहं

अणुजाणह मे मिउग्गहं ॥ २ ॥

આજ્ઞા આપો. મુજને મિતઅવગ્રહમાં પેસવાની

અર્થ—મિતઅવગ્રહ (સાડાત્રણ હાથ પ્રમાણ ક્ષેત્ર) માં પ્રવેશ કરવાની મને રજા આપો, (ગુરૂ કહે **અણુજાણામિ**) હું આજ્ઞા આપું છું.

'ઇચ્છામિ ખમાસમણો' પ્રમુખ 'અણુજાણહ' પર્યંત બોલતાં પોતાનું અર્ધું શરીર નમાડી દેવામાં આવે તે પ્રથમ **અવનત** અને ફરી બીજીવાર પણ તેમજ કરતાં બીજું **અવનત** જાણવું. જન્મ થતી વખતે અથવા દીક્ષા યોગ આદરતી વખતે જેવી મુદ્રા હોય તેવી નમ્ર મુદ્રા (બે હાથ જોડી લલાટે લગાડવા રૂપ) વંદન કરતી વખતે ધારણ કરવી તે **યથાજાત** જાણવું. 'અહો કાયં, કાય' રૂપ ત્રણ અને 'જત્તા ભે, જવણિજ્જં ચ ભે' રૂપ બીજા ત્રણ એમ ૬, એક વખતના વંદનમાં અને તે ૬ બીજી વખતના વંદનમાં મળી ૧૨ **આવર્ત** (ગુરૂ ચરણે હાથનાં તળાં લગાડી પછી તે પોતાના લલાટે લગાડવા રૂપ) થાય છે. 'કાય સંફાસં' કહેતાં સ્વ મસ્તક ગુરૂચરણે નમાડવું તથા 'ખામેમિ ખમાસમણો' કહેતાં ફરી સ્વમસ્તક નમાડવું. એવી રીતે બીજીવાર વંદન કરતાં બે વખત મસ્તક નમાડવું એમ સર્વ મળી ચાર વખત **શિર નમન** થાય છે, મન વચન અને કાયાને અન્ય વ્યાપારથી નિવર્તાવી વંદન કરતી વખતે સારી રીતે ગોપવી રાખવા રૂપ ત્રણ **ગુપ્તિ** જાણવી. 'અણુજાણહ મે મિઉગ્ગહં' કહી બંને વખત વંદન કરતાં ગુરૂ–આજ્ઞા પામીને અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવો તે બે **પ્રવેશ** જાણવા. અને પ્રથમ વંદન કરતી વખતે 'આવસ્સિઆએ' કહીને અવગ્રહમાંથી બાહેર નીકળવું તે એક **નિષ્ક્રમણ** સમજવું એવી રીતે દ્વાદશાવર્ત વંદન કરતી વખતે પચ્ચીશ આવશ્યક સાચવવાં જોઇએ.

निषेधयामि (नैषेधिक्या प्रविश्यो-) अधः कायं, कायेन संस्पर्शं (करोमि) पविश्य च विधिना) ।

निसीहि **अहो–कायं काय–संफासं**

અન્ય વ્યાપાર નિષેધ્યો છે જેણે એવો (શિષ્ય અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરીને વિધિવડે બેસીને) } ચરણને ઉત્તમાંગવડે સ્પર્શ કરૂં છું.

क्षमणीयः भवद्भिः क्रमः अप्र(अल्प) क्रान्तानां बहुशुभेन

खमणिज्जो भे किलामो अप्पकिलंताणं बहुसुभेण

ખમજો આપ ખેદ અલ્પગ્લાનિવાળાનો ઘણાશુભાવે

भवतां दिवसो व्यातिक्रान्तः

भे दिवसो वइक्कंतो ॥ २ ॥

આપનો દિવસ વ્યતિક્રમ્યો ?

અર્થ—પછી શિષ્ય–માત્ર ગુરૂ વંદન શિવાય અન્ય ક્રિયા-રૂપ વ્યાપાર નિષેધ્યો છે જેણે એવો છતો અવગ્રહમાં પેસીને, વિધિપૂર્વક બેસી, સાધુ ડાબા ઢીંચણુ ઉપર અને શ્રાવક ચરવળા ઉપર મુહપત્તિ મુકી બે હાથ લલાટે લગાડી, ગુરૂના ચરણોને સ્પર્શ કરતો આ પ્રમાણે કહે—

" અહો, કાયં, કાય સંફાસં "

અર્થ—અધઃકાયં અર્થાત્ આપના પગોને મારા હાથ અને લલાટે કરી રૂડી રીતે સ્પર્શ કરવાને મને આજ્ઞા આપો. (ગુરૂની આજ્ઞાને પામીને ગુરૂના ચરણુ પ્રત્યે પોતાના હાથ તથા મસ્તકે કરી સ્પર્શે. પછી મસ્તકે બે હાથ લગાડી, ગુરૂની સન્મુખ દ્રષ્ટિ રાખી.)

" ખમણિજ્જો ભે " ઇત્યાદિ પદો કહે.

અર્થ—હે ભગવંત કાંઈ ખેદ ઉપજાવ્યો હોય તે ખમજો. અલ્પ ગ્લાનિવાળા એવા આપને ઘણાં સમાધિભાવે કરીને (આપનો) દિવસ વીત્યો ?

ગુરૂ કહે " તહત્તિ " તેમજ વ્યતીત થયો છે.

પછી શિષ્ય કહે.

यात्रा भवतां

जत्ता भे ॥ ४ ॥

સંજમજાત્રા આપની

અર્થ—હે કરૂણા સમુદ્ર ! આપને તપ, નિયમ, સંયમ, સ્વાધ્યાય રૂપ યાત્રા અવ્યાબાધપણે વર્તે છે ?

ગુરૂ કહે " તુજ્ઝંપિ વટ્ટએ " તમને પણ વર્તે છે. ?

પછી શિષ્ય કહે.

यापनीयं च भवतां

जवणिज्जं च भे ॥ ५ ॥

ઇંદ્રિય નોઇંદ્રિય અને આપની

અર્થ—ઇંદ્રિય અને નો ઇંદ્રિયથી પીડા નહીં પામતું એવું આપનું શરીર છે ?

ગુરૂ કહે " એવં " એમજ છે.

क्षमयामि क्षमाश्रमण ! दैवसिकं व्यतिक्रमं

खामेमि खमासमणो देवसियं वइक्कम्मं ॥ ६ ॥

ખામું છું. હે ક્ષમાશ્રમણ ! દિવસસંબંધી અપરાધને

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ ! દિવસ સંબંધી મારા અપરાધ પ્રત્યે હું ખામું છું. તે પછી શિષ્ય ઉભો થઈ નીચે પ્રમાણે કહે.

आवश्यिक्या	प्रतिक्रामामि	क्षमाश्रमणानां
आवस्सियाए	**पडिक्कमामि**	**खमासमणाणं**
આવશ્યક ક્રિયા સંબંધી અતિચારથકી	નિવર્તું છું.	ક્ષમાશ્રમણોની

दैवासिक्या	आशातनया
देवसिआए	**आसायणाए**
દિવસ સંબંધી	આશાતનાવડે

અર્થ—અવશ્ય કર્ત્તવ્ય જે ચરણ સિત્તરી અને કરણ સિત્તરી આદિ સેવતાં પાલતાં જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે થકી હું નિવર્ત્તું છું. (વળી) ક્ષમાશ્રમણ સંબંધી દિવસને વિષે થઈ એવી આશાતનાએ કરીને,

કેવી આશાતનાએ કરીને ?

त्रयस्त्रिंशदन्यतरया	यत्किंचित्
तित्तीसन्नयराए	**जं किंचि**
[1]તેત્રીશ માંહેની કોઈ પણ વડે.	જે કોઈ

---

૧ ગુરુ મહારાજ સંબંધી તેત્રીશ આશાતના અવશ્ય વર્જવી જોઈએ. તે આ પ્રમાણે—

૧—ગુરૂ મહારાજની ૧ અગાડી, ૨ પડખે (અને પાસે) તેમજ અત્યંત ૩ નજદીક અડકીને ૧ ચાલતાં, હીંડતાં ૨ ઉભા રહેતાં અને ૩ બેસતાં આશાતના

मिथ्यया मनोदुःष्कृतया वचोदुष्कृतया कायदुष्कृतया

मिच्छाए मणदुक्कडाए वयदुक्कडाए कायदुक्कडाए

મિથ્યાભાવ- મન દુષ્કૃતવાળી,-વચન દુષ્કૃતવાળી-કાય દુષ્કૃતવાળી
વાળી- -આશાતનાવડે

અર્થ—તેત્રીશ આશાતના મધ્યેથી જે કાંઇ મિથ્યાભાવ-રૂપ આશાતના થઈ હોય તેણે કરીને, મન સંબંધી પાપ તે રૂપ આશાતનાએ કરીને, વચન સંબંધી પાપ તે રૂપ આશાતનાએ કરીને, શરીર સંબંધી પાપ તે રૂપ આશાતનાએ કરીને,

---

લાગે છે. પરંતુ જો ખાસ અગત્યના કારણસર તેમ કરવું પડે, તો આશય-શુદ્ધિથી અને અધિક લાભના કારણથી આશાતના દોષ ગણાતો નથી. એમ દરેકના ત્રણ ત્રણ ભેદ કરતાં તેના ૯ ભેદ થઇ શકે છે. ૧૦ ગુરૂ મહારાજ પહેલાં ભોજન વખતે ચલુ કરી લેવાથી કે આચમન લેવાથી દોષ લાગે. ૧૧બાહેરથી ગુરૂ સાથે આવ્યા છતાં જો ગુરૂ મહારાજ થકી પહેલાં ગમણાગમણે આલોવે એટલે ' ઇરિયાવહી ' પડિક્કમે તો ગુરૂનો અનાદર-વિનયભંગ કરવાથી દોષ લાગે. ૧૨ રાત્રીસંથારો કર્યા બાદ ગુરૂ મહારાજ કંઈ પુછે કે બોલાવે ત્યારે સાંભળ્યું નહિં સાંભળ્યું કરી કશો ઉત્તર નહિં આપતાં કેવળ મૌનજ ધારી રહે તો આશાતના લાગે. ૧૩ ગુરૂ પાસે આવેલા કોઈ ગૃહસ્થાદિકને વશ કરી લેવા ગુરૂ મહારાજ તેમને બોલાવે તે પહેલાં પોતે બોલાવી લે, તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૧૪ ભિક્ષાવૃત્તિથી આણેલાં આહાર પાણી પ્રમુખ ગુરૂ મહારાજ પાસેજ પ્રથમ હાજર કરી દેવાં જોઇએ અને ગોચરી પણ ત્યાંજ આલોવવી જોઇએ, તેને બદલે તેમ નહિં કરતાં તે સંબંધી ઇચ્છા મુજબ વર્તતાં એટલે ગુરૂ પહેલાં ઉતાવળ કરી આવેલી ગોચરી કોઇ સાધુ જોઇ લે તેમજ તે બીજા સાધુ પાસે આળોવી લે, તો ગુરૂ આશાતના લાગે. ૧૫ આવેલી ગોચરી ગુરૂ પહેલાં બીજાને બતાવી દે, તો દોષ લાગે. ૧૬ આવેલાં આહાર પાણી વાપરવા બીજાને નિમંત્રણ કરીને પછી ગુરૂ મહારાજને નિમંત્રણ કરે

क्रोधया मानया मायया लोभया

कोहाए माणाए मायाए लोभाए

ક્રોધરૂપ- માનરૂપ- માયારૂપ- લોભરૂપ આશાતના વડે

અર્થ—ક્રોધરૂપ, માનરૂપ માયારૂપ, અને લોભરૂપ આશાતનાએ કરીને.

તો તેથી અનાદરદોષ લાગે. ૧૭ ખાદ્ય મધુર પદાર્થ ભિક્ષામાં આવેલો જાણી આપઇચ્છાએ ગુરૂને પૂછ્યા વગર પોતાને ગમે તેને આપી દેવાથી આશાતના લાગે. ૧૮ સરસ સ્નિગ્ધ પદાર્થ આવેલો હોય તો તે ગુર્વાદિકને નહિં આપતાં પોતેજ આરોગી જાય, તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૧૯ ગુરૂ મહારાજ સાદ કરી બોલાવે ત્યારે બહેરાની પેરે કશો પણ ઉત્તર પાછો ન આપે, શૂન્યવત્ બેસી રહે; તો દોષ લાગે. ૨૦ જ્યારે કોઇ વડીલ સાધુ સાદ કરે ત્યારે સામા થઇ જેમ આવે તેમ બોલે-આ મારીજ કેડે લાગ્યા છે, મનેજ દેખ્યો છે, આમની સાથે ક્યાંથી પાનાં પડયાં, ઇત્યાદિક કટુ ભાષણ કરતાં દોષ લાગે. ૨૧ ગુરૂ પાસે જઇ નમ્રપણે જવાબ દેવાને બદલે પોતાના આસને બેઠા બેઠા ઉત્તર આપવાથી ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૨ શું કહો છો ? શું છે ? કહોને ! ઇત્યાદિક વિનયરહિત ભાષણ ગુરૂ સાથે કરતાં આશાતના લાગે. ૨૩ કંઇ કામ કરવા ગુરૂમહારાજ શિષ્યને બોલાવે ત્યારે તોછડાઇ ભરેલી રીતે બોલે કે તમેજ કરોને ? મને શા માટે કહો છો. ? અથવા તુંકારાદિ દેતાં ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૪ વાહ ! અમનેજ દીઠા છે ને ! તમે જાતે કેમ કરતા નથી અથવા બીજા શિષ્યને કરવા કેમ કહેતા નથી ? એમ ગુરૂમહારાજની તર્જના કરતાં ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૫ ગુર્વાદિક વડીલ સાધુઓને વ્યાખ્યાન પ્રમુખ કરતાં દેખી શિષ્ય દુમણો થાય પણ પ્રમુદિત ન થાય, તો ગુરૂઆશાતના લાગે અથવા ગુર્વાદિક વડીલનો કોઇ રાગી હોય તેને દેખી દુમણો થાય તો તેથી પણ ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૬ ગુરૂમહારાજ વ્યાખ્યાનાદિક કરતા હોય ત્યારે 'એ તમે ભુલી ગયા છો, આ વાત તમને યાદ નથી, એનો અર્થ એ

सर्वकालिक्या सर्वमिथ्योपचारया सर्वधर्मातिक्रमणया

सव्वकालियाए सव्वमिच्छोवयाराए सव्वधम्माइक्कमणाए

સર્વ કાળ સંબંધી, સર્વ મિથ્યા ઉપચાર સંબંધી- સર્વ ધર્મ અતિક્રમણ સંબંધી

आशातनया यो मया अतिचारः कृतः

आसायणाए जो मे अइयारो कओ

આશાતના વડે જે મેં અતિચાર કર્યો

तं (हे) क्षमाश्रमण, प्रतिक्रामामि निंदामि

तस्स खमासमणो पडिक्कमामि निंदामि

તેને હે ક્ષમાશ્રમણ પ્રતિક્રમું છું નિંદું છું.

ન હોય ' ઇત્યાદિક અનુચિત વચન બોલતાં ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૭ અથવા એ બાબત હું તમને પછી સારી રીતે સમજાવીશ એમ આપ ડહાપણુ બતાવવા સભા સમક્ષ બોલી, ચાલતી કથાનો ભંગ કરે, તો તેથી ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૮ અથવા એવે અવસરે આવીને શિષ્ય કહે કે મહારાજ ! પોરસી વેળા કે આહાર વેળા થઇ ગઇ છે એમ કહીને પર્ષદાનો ભંગ કરે તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૨૯ અથવા પર્ષદા ઉઠી ગઇ ન હોય એટલામાં આપ ડહાપણુ બતાવવા માટે ગુરૂમહારાજે વ્યાખ્યાનમાં કહેલીજ વાત વધારે વિસ્તારી બતાવે તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૩૦ ગુરૂ સંબંધી શય્યા-સંથારા પ્રમુખને પોતાના પગ વિગેરેથી સંઘટ્ટ કરી પાછું ખમાવે નહિ તો આશાતના લાગે. ૩૧ ગુરૂની શય્યા કે સંથારાદિક ઉપર પોતે બેસે કે આળોટે કે અસભ્ય રીતે તેનો સ્પર્શ કરે તો ગુરૂઆશાતના લાગે. ૩૨ ગુરૂ થકી ઉંચા આસને બેસે, અથવા ગાદી કરી બેસે અથવા ગુરૂ જેવાં કે તેથી અધિક મુલ્યવાળાં વસ્ત્ર વાપરે તો દોષ લાગે ૩૩ ગુરૂ જેવા સમાન આસન ઉપર બેસે અથવા ગુરૂ જેવાં સમાન વસ્ત્ર લઇ વાપરે તો ગુરૂ આશાતના લાગે.

गर्हे आत्मानं व्युत्सृजामि
गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ ७ ॥
ગુરૂશાખે ગર્હું છું. પોતાનો (આત્માનો) ત્યાગ કરૂં છું

અર્થ—સર્વ કાળ સંબંધી, સર્વ મિથ્યા ઉપચાર અર્થાત્ કુડકપટરૂપ આશાતનાએ કરીને તેમજ અષ્ટ પ્રવચન માતારૂપ સર્વ ધર્મ કરણીને અતિક્રમવા રૂપ આશાતનાએ કરીને, જે મારા જીવે અતિચાર કર્યા હોય તે સંબંધી હે ક્ષમાશ્રમણ! આપની સમીપે હું પડિક્કમું છું, ગુરૂની સાક્ષીએ વિશેષ નિંદું છું, અને પાપિષ્ઠ આત્માને વોસરાવું છું અર્થાત્ છોડાવું છું.

બીજી વારના વાંદણાએ "આવસ્સિઆએ" પદ ન કહેવું અને રાઈ પડિક્કમણામાં राइ वइक्कंता, પખ્ખીએ पक्खो वइक्कंतो અને ચઉમાસીએ चउमासी वइक्कंता સંવચ્છરીએ संवच्छरो वइक्कंतो એવી રીતે પાઠ કહેવો.

પદ (૫૮) ગુરૂ (૨૫) લઘુ (૨૦૧) સર્વ વર્ણ (૨૨૬)

ઇતિ સુગુરૂવાંદણા સૂત્ર.

॥ अथ आलोचना सूत्रम् ॥

इच्छाकारेण संदिश हे भगवन् दैवसिकं आलोचयामि
इच्छाकारेण संदिसह भगवन् देवसिअं आलोउं
ઇચ્છાએ કરીને આજ્ઞા આપો! હે ભગવંત! દિવસ સંબંધી (પાપને) આલોઉં છું.

(तथेति) इच्छामि आलोचयामि यो मया इत्यादि

इच्छं आलोएमि जो मे०

(તહત્તિ) ઇચ્છું છું. આલોઉંછું. જે મેં

અર્થ—હે ભગવંત! આપની ઈચ્છાએ કરીને આજ્ઞા આપો. હું દિવસ સંબંધી પાપને આલોઉંછું (પ્રકાશુંછું). ગુરૂમહારાજ આજ્ઞા આપે એટલે 'તમારૂં વચન પ્રમાણ છે' કહી આ પ્રમાણે કહે—હું આલોઉંછું. જે મેં વગેરે. ઇચ્છામિ ઠામિ સૂત્રમાં કહ્યા મુજબ બધો પાઠ બાકીનો સમજવો.

ઇતિ દેવસિઅં આલોઉં સૂત્ર.

॥ अथ सात लाख सूत्र.[1] ॥

सात लाख पृथिवीकाय, सात लाख अपूकाय, सात लाख तेउकाय, सात लाख वाउकाय, दश ला-

---

૧ યોની એટલે જીવને ઉપજવાના સ્થાનક તે બધા જીવોનાં મળીને ૮૪ લાખ ઉત્પત્તિ સ્થાન છે. સ્થાનક તો તે કરતાં પણ વધારે છે પણ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવડે કરી જેટલાં સ્થાનક સરખાં હોય તે એક સ્થાનક ગણાય, તેની ગણતરી આ પ્રમાણે છે—પૃથ્વીકાયના મૂળભેદ ૩૫૦ તેને પાંચ વર્ણે ગુણતાં ૧૭૫૦) થયા, તેને બે ગંધે ગુણતાં ૩૫૦૦) થયા, તેને પાંચ રસે ગુણતાં ૧૭૫૦૦) થયા, તેને આઠ સ્પર્શે ગુણતાં ૧૪૦૦૦૦) થયા, તેને પાંચ સંસ્થાને ગુણતાં સાત લાખ ભેદ પૃથ્વી કાયના થાય; એમ બધાની ગણતરી કરવી. ઉપરોક્ત ૮૪ લાખ જીવયોની માંહે ઉત્પન્ન થએલ હરકોઈ જીવને હણ્યો હોય, હણાવ્યો હોય, અગર હણતાંને અનુમતિ આપી હોય તે સંબંધી મિથ્યા દુષ્કૃત આ સૂત્રવડે દેવાનું છે.

ख प्रत्येक वनस्पतिकाय, चौद लाख साधारण वनस्पतिकाय, बे लाख बेइंद्रिय, बे लाख तेइंद्रिय, बे लाख चौरिंद्रिय, चार लाख देवता, चार लाख नारकी, चार लाख तिर्यंच पंचेंद्रिय, चौद लाख मनुष्य, एवंकारे चोराशी लाख जीवयोनि मांहे, मह्यारे जीवे जे कोइ जीव हण्यो होय, हणाव्यो होय, हणतां प्रत्ये अनुमोद्यो होय, ते सर्वे, मने, वचने, कायाए करी, तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ इति.

અર્થ—સુગમ છે.

॥ अथ अढार पापस्थानक सूत्र.

पेहेले प्राणातिपात, बीजे मृषावाद, त्रीजे अदत्तादान, चोथे मैथुन, पांचमे परिग्रह, छठे क्रोध, सातमे मान, आठमे माया, नवमे लोभ, दसमे राग, अगियारमे द्वेष, बारमे कलह, तेरमे अभ्याख्यान, चौदमे पैशुन्य, पंदरमे रति अरति, सोलमे परपरिवाद, सत्तरमे मायामृषावाद, अढारमे मिथ्यात्व शल्य, ए अढार पाप स्थानक मांहे, मह्यारे

जीवे, जे कोइ पाप सेव्युं होय, सेवराव्युं होय, सेवतां प्रत्ये अनुमोद्युं होय, ते सर्वे मने, वचने, कायाए करी, तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ इति.

અર્થ—પરજીવના પ્રાણનો નાશ ચિંતવવો તે પ્રાણાતિપાત; અસત્ય બોલવાના પરિણામ તે મૃષાવાદ; પારકી વસ્તુ ધણીની સંમતિ વિના લઈ લેવાની વૃત્તિ તે અદત્તાદાન; વિષયભોગની વાંચ્છા રૂપ પરિણામ તે મૈથુન; નવપ્રકારે બાહ્ય અને ચૌદ પ્રકારે અભ્યંતર વસ્તુ આદિની વાંચ્છા અથવા મૂર્છા તે પરિગ્રહ; પરની ઉપર તીવ્ર પરિણામે મુખાદિ અવયવને તપાવવા તે ક્રોધ; પ્રાપ્ત વા અપ્રાપ્ત વસ્તુનો અહંકાર તે માન; ગુપ્તપણે સ્વાર્થવૃત્તિ સિદ્ધ કરવાની વાંચ્છા તે માયા; ધનાદિ સંપત્તિને એકઠાં કરી સંગ્રહ રાખવાની મનોવૃત્તિ તે લોભ; પૌદ્ગલિક વસ્તુ ઉપર પ્રીતિ તે રાગ; અણગમતા જીવાદિ પદાર્થો ઉપર અરૂચિ તે દ્વેષ; પરની સાથે વિષવાદ કરવાની વૃત્તિ તે કલહ; પરજીવને નહીં દીઠેલું, નહી સાંભળેલું આળ દેવું તે અભ્યાખ્યાન; પર જીવના દોષની ચાડી ખાવી તે પૈશુન્ય; સુખ દુઃખ આવે હર્ષ, શોક કરવો તે રતિ અરતિ; ગુણી વા નિર્ગુણી જીવની નિંદા કરવી તે પરપરિવાદ; કપટવૃત્તિથી અસત્ય બોલી છળ કરીને લોકોને ઠગવાના પરિણામ તે માયામૃષાવાદ; વ્યવહારથી કુદેવ કુગુરૂ અને કુધર્મ સેવવાની અભિલાષા અને નિશ્ચયથી આત્મસ્વરૂપના અનુભવને વિઘ્ન રૂપ આત્માના પરિણામ તે મિથ્યાત્વ શલ્ય. એ અઢાર પ્રકારે જીવને ચિત્તમાં જે પાપરૂપ ભાવ ઉત્પન્ન થાય તે **ભાવ પાપ** અને તે ભાવની ચિકાશથી જીવને કર્મનાં દળીયાં લાગે તે **દ્રવ્ય પાપ** કહેવાય છે; ઇતિ **અઢાર પાપ સ્થાનક સુત્ર.**

अथ सव्वस्सवि.

सव्वस्सवि देवसिअ दुच्चिंतिअ दुब्भासिअ दुच्चि-ट्ठिअ इच्छाकारेण संदिसह भगवन्! इच्छं ॥ तस्स मिच्छामि दुक्कडं इति.

આ સૂત્રનો અર્થ પ્રથમ પ્રતિક્રમણુ સ્થાપન સૂત્રમાં આવી ગયો છે ત્યાંથી જાણી લેવો.

अथ वंदिता सूत्र.*

वंदित्वा सार्वसिद्धान् धर्माचार्यान् च सर्वसाधूंश्च

वंदित्तु सव्वसिद्धे, धम्मायरिए अ सव्वसाहू अ ।

વાંદીને તીર્થંકર અને સિદ્ધોને ધર્માચાર્યને અને સર્વ સાધુઓને

इच्छामि प्रतिक्रमितुं श्रावकधर्मातिचारात्

इच्छामि पडिक्कमिउं[1], सावगधम्माइआरस्स[2] ॥१॥

ઇચ્છું છું પાછા ફરવાને શ્રાવક ધર્મને વિષે લાગેલા અતિચારથકી

---

* શ્રાવકને દિવસ સંબંધી લાગેલા અતિચારને આલોચવાને અર્થે આ સૂત્ર સાંજરે અર્ધ સૂર્ય અસ્ત પામેલો હોય તે વખતે કહેવાનું છે. શ્રાવકના બાર વ્રત વગેરેમાં લાગેલા ૧૨૪ અતિચાર આ સૂત્રવડે આલોવવામાં આવે છે.

१ स्वस्थानात् यत्परस्थानं, प्रमादस्य वशाद् गतः ।
तत्रैव क्रमणं भूयः, प्रतिक्रमणमुच्यते ॥

२ पंचमीस्थाने षष्ठी यद्वा कर्मणि षष्ठी.

અર્થ—સર્વજ્ઞ એવા તીર્થંકર તથા સિદ્ધ ભગવંતને વળી ધર્માચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુને વાંદીને, શ્રાવક ધર્મને વિષે લાગેલા અતિચાર થકી પ્રતિક્રમવાને હું ઇચ્છું છું. ૧

સામાન્યથી સર્વ વ્રતના અતિચાર.

यो मम व्रतातिचारो ज्ञाने तथा दर्शने चारित्रे च

जो मे वयाइयारो, नाणे तह दंसणे चरित्ते अ ।

જે મને વ્રતને વિષે અતિચાર જ્ઞાનમાં તથા દર્શનમાં ચારિત્રમાં અને

सूक्ष्मो वा बादरो वा तं निंदामि तं च गर्हे

सुहुमो अ बायरो वा, तं निंदे तं च गरिहामि ॥२॥

સૂક્ષ્મ અથવા બાદર અથવા તેને નિંદું છું તેને અને ગર્હું છું.

અર્થ—જ્ઞાનને વિષે તથા દર્શનને વિષે તથા ચારિત્રને વિષે અને ચ શબ્દથકી તપને વિષે તથા વીર્યને વિષે અને સંલેખનાને વિષે (વળી) જે અતિચાર મને વ્રતોને વિષે સૂક્ષ્મ વા બાદર લાગ્યો હોય, તેને નિંદું છું અને ગુરૂની સમક્ષ ગર્હું છું. ૨

પરિગ્રહના અતિચાર.

द्विविधे परिग्रहे सावद्ये बहुविधे च आरंभे

दुविहे परिग्गहंमी, सावज्जे बहुविहे अ आरंभे ।

બે પ્રકારના પરિગ્રહને વિષે-પાપવાળા બહુપ્રકારના અને આરંભને વિષે

कारणे च करणे प्रतिक्रमामि दैवसिकं[1] सर्व्वं
कारावणे अ करणे, पडिक्कमे देसिअं[2] सव्वं ॥३॥
કરાવવામાં અનુમોદવામાં } કરવામાં પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી } સર્વને

અર્થ—બે પ્રકારનો પરિગ્રહ છે. ૧ સચિત ૨ અચિત, વળી તે સાવદ્ય-પાપવાળો અને બહુ પ્રકારનો તથા આરંભ; તેને કરાવવાથી પોતે કરવા થકી અને બીજા કરનારાઓને અનુમોદવા થકી, જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચાર પ્રત્યે પ્રતિક્રમું છું. ૩

જ્ઞાનના અતિચાર.

यद् बद्धमिंद्रियैः चतुर्भिः कषायैः अप्रशस्तैः
जं बद्धमिंदिएहिं, चउहिं कसाएहिं अप्पसत्थेहिं ।
જે બાંધ્યું ઇંદ્રિયોવડે ચાર અપ્રશસ્ત કષાયોવડે
रागेण वा द्वेषेण वा तत् निंदामि त—च गर्हे
रागेण व दोसेण व, तं निंदे तं च गरिहामि॥४॥
રાગવડે અથવા દ્વેષવડે અથવા તેને નિંદું છું. તેને અને ગર્હું છું.

અર્થ—ઇંદ્રિયોવડે કરી તથા ચાર કષાયે કરી, અપ્રશસ્ત ભાવે કરી, રાગે કરી વા દ્વેષ વડે કરી જે અતિચારરૂપ અશુભ કર્મ બાંધ્યું હોય તેને આત્માની સાખે નિંદું છું અને ગુરૂની સાખે ગર્હું છું. ૪

---

१ रात्रिकं, पाक्षिकं, चातुर्मासिकं, सांवत्सरिकं, वा यथायोग्यं
२ आर्षत्वाद् वकार लोपः

સમ્યગ્‌દર્શન, અને ચક્ષુદર્શનના અતિચાર.

आगमने निर्गमने स्थाने चंक्रमणे अनाभोगे

आगमणे निग्गमणे, ठाणे चंकमणे अणाभोगे ।

આવતાં જતા તે ઠેકાણે ફરતાં અણજાણપણે

अभियोगे च नियोगे प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्व्वं

अभिओगे अ निओगे, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥५॥

રાજાદિના આગ્રહે અને અધિકારી-પણે પ્રતિક્રમું છું. દિવસ-સંબંધી સર્વને

અર્થ—ઉપયોગરહિતપણે રાજાના વા ઘણા લોકના આગ્રહ થકી તથા પરાધીનતાના કારણથી (મિથ્યાત્વીના મંદિરાદિકને વિષે) જતાં આવતાં, તેમના સ્થાનકે ઉભા રહેતાં, ત્યાંજ આમ તેમ ફરતાં, જે અતિચારરૂપ પાપકર્મ બાંધ્યું હોય, તે દિવસ સંબંધી સર્વને પડિક્કમું છું.

સમ્યક્ત્વના અતિચાર.

शंका कांक्षा विचिकित्सा प्रशंसा तथा संस्तवः कुलिंगिषु

संका कंख विगिछा, पसंस तह संथवो कुलिंगीसु।

વીતરાગ-ભાષિત-મેં શંકા, પરમત વાંછા, ફળ સંદેહ, પ્રશંસા, તેમજ પરિચય કુલિંગીયાને વિષે

सम्यक्त्वस्य अतिचारान् (आश्रित्य यद्बद्धं) प्रतिक्रामामि

सम्मत्तस्सइआरे, पडिक्कमे

સમ્યકત્વના અતિચાર સંબંધી (જે બાંધ્યું હોય તેને) પ્રતિક્રમું છું.

दैवासिकं सर्वं

देसिअं सव्वं ॥ ६ ॥

દિવસ સંબંધી સર્વને

અર્થ—જિન વચનમાં શંકા, અન્યમતની વાંચ્છા, ધર્મના ફળનો સંદેહ વા સાધુ સાધ્વીના મલિન ગાત્ર તથા વસ્ત્ર દેખી દુગંચ્છા કરવી, મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા તથા તેમનો પરિચય, એ સમ્યક્ત્વના અતિચાર મધ્યે દિવસસંબંધી જે પાપ બાંધ્યું હોય તે સર્વને પડિક્કમું છું. ૬

સામાન્યથી આરંભ દોષ.

षट्कायसमारंभे पचने च पाचने च ये दोषाः

छक्कायसमारंभे, पयणे अ पयावणे अ जे दोसा ।

છકાય જીવોના આરંભ સમારંભમાં, રાંધતાં અને રંધાવતાં અનુમોદતાં, જે દોષો

आत्मार्थं च परार्थं उभयार्थं चैव तान् निंदामि

अत्तट्ठा य परट्ठा, उभयट्ठा चेव तं निंदे ॥७॥

પોતાને અર્થે અને પરને માટે, બંનેને માટે, નિશ્ચે, તેને નિંદું છું.

અર્થ—પોતાને અર્થે તથા પરને અર્થે વળી પોતાને તથા પરને એ બન્નેને અર્થે (અશનાદિ આહારને) પોતે રાંધતાં, બીજા પાસે રંધાવતાં, અને બીજા રાંધતા હોય તેને અનુમોદન દેતાં, છકાયના સમારંભને વિષે પ્રવર્તવા થકી જે (કર્મબંધરૂપ) દોષ લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૭

સામાન્યથી બાર વ્રતના અતિચાર.

पञ्चानामनुव्रतानां[1] गुणव्रतानां[2] च त्रयाणाम् अतिचारान्

पंचण्हमणुवयाणं, गुणव्वयाणं च तिण्हमइयारे ।

પાંચ અનુવ્રતોનાં અને ત્રણ ગુણવ્રતોનાં અતિચારોને

शिक्षाव्रतानां[3] च चतुर्णां प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्व्वं

सिक्खाणं च चउण्हं, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥८॥

અને ચાર શિક્ષા વ્રતોનાં પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી સર્વને

અર્થ—પાંચ અણુવ્રતને વિષે, ત્રણ ગુણવ્રતને વિષે, ચાર શિક્ષાવ્રતને વિષે, અને તપ સંલેષણાદિને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસસંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૮

---

૧ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થયા પછી પ્રાપ્ત થાય માટે અનુવ્રત અને મહાવ્રતની અપેક્ષાએ ન્હાના માટે અણુવ્રત તે પાંચ છે. તે પાંચ મૂળ ગુણ છે.

૨ મૂળ ગુણોને વિશેષ ગુણ કરવાવાળા તેથી ગુણવ્રત તે ત્રણ છે.

૩ શિષ્યને વિદ્યા ગ્રહણની પેઠે વારંવાર સેવન કરવા યોગ્ય હોવાથી શિક્ષાવ્રત, તે ચાર છે. બાર વ્રત માંહેલા પહેલા આઠ વ્રતો યાવત્કથિત (કાયમના) અને આ ચાર વ્રત ઇત્વરકાલિક (થોડાકાળ માટેના) સમજવા.

પહેલા વ્રતના અતિચાર.

प्रथमे अणुव्रते स्थूलकप्राणातिपातविरतितः (विरतिमाश्रित्य)

पढमे अणुव्वयंमि, थूलगपाणाइवायविरईओ ।

પહેલા અણુવ્રતને વિષે, સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ સંબંધી

(आचरितं) अतिचरितं अप्रशस्तेन अत्र प्रमादप्रसंगेन

आयरिअ–मप्पसत्थे, इत्थ पमायप्पसंगेणं॥ ९ ॥

(આચરણ) અતિક્રમણ } માઠા } અહિં પ્રમાદના પ્રસંગવડે
કર્યું હોય } ભાવે, }

અર્થ—અહીં::પહેલા અણુવ્રતને વિષે, પ્રમાદના પ્રસંગથકી અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં, સ્થૂલ પ્રાણાતિપાતની નિવૃત્તિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ સેવ્યાં હોય તે જેમ કે–૯

वधः बंधः छविच्छेदः अतिभारः भक्तपानव्यवच्छेदः

[1]वह बंध छविच्छेए, अइभारे भत्तपाणवुच्छेए ।

વધ, બંધન, છવીછેદ, અતિ ભારારોપણ, ભાત પાણિનો વિછોહ

---

૧ અહિં કોઇ શંકા કરે કે પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રતવાળાને વધાદિ અતિચાર લાગે નહિ કારણ કે પ્રાણાતિપાત શબ્દે વધાદિનું ગ્રહણ થઇ શકે નહિ તેથી અતિચાર ન લાગે। તેને માટે ઉત્તર આપે છે કે–મુખ્યતાએ પ્રાણાતિપાતનુંજ પચ્ચખ્ખાણ થાય છે તો પણ વધાદિક પ્રાણાતિપાતના હેતુ હોવાથી તેનું પણ પચ્ચખ્ખાણ આવી ગયું માટે વધાદિક કરવાથી અતિચાર લાગે.

प्रथमव्रतस्य अतिचारान् प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्व्वं

पढमवयस्सइआरे, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥ १० ॥

પહેલા વ્રતના અતિચારોને પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી સર્વને

અર્થ—(દ્વિપદાદિ જીવને) મારવો, દોરડાવડે બાંધવો તેના અવયવને છેદવા, તેના ઉપર ઘણો ભાર ભરવો, તેને ભાતપાણી, ચારાનો અંતરાય કરવો; આ પહેલા વ્રતના અતિચાર મધ્યે જે અતિચાર દિવસસંબંધી લાગ્યા હોય તે સર્વને હું પડિક્કમું છું. ૧૦

બીજા વ્રતના અતિચાર.

द्वितीये अणुव्रते परिस्थूलकअलीकवचनविरतितः

बीए अणुवयंमी, परिथूलगअलियवयणविरईओ ।

બીજા અણુવ્રતને વિષે સ્થૂલ મૃષાવાદ વિરમણ સંબંધી

---

૧ મોટાં જૂઠાણાં પાંચ છે તે આ પ્રમાણે–૧ દ્વેષાદિવડે અવિષ કન્યાને વિષકન્યા કહેવી વગેરે કન્યા સંબંધી ફેરફાર બોલવું તે **કન્યાલીક** ૨ થોડા દુધવાળી ગાય (ઉપલક્ષણથી દુઝણાં જનાવર) ને ઘણા દુધવાળી અને ઘણા દુધવાળી ને થોડા દુધવાળી કહેવી ઇત્યાદિ કહેવું તે **ગવાલીક** ૩ પારકી ભૂમિને પોતાની ભૂમિ કહેવી વિગેરે **ભૂમ્યલીક** ૪ ધન ધાન્યાદિ પારકી થાપણ રાખી હોય છતાં નથી રાખી એમ જૂઠું બોલી ઓળવવી તે **ન્યાસાપહાર** (અદત્ત વસ્તુને રાખવાથી અદત્તાદાન લાગે છે છતાં વચનની મુખ્યતા હોવાથી અહીં મૃષાવાદપણું પણ ગણ્યું છે) અને ૫ લાંચ લઇને અગર મત્સરવડે ખોટી સાક્ષી પૂરવી તે **કૂટ સાક્ષિત્વ**. આ પાંચ પૈકી પહેલામાં દ્વિપદ સર્વ સંબંધી અને બીજામાં ચતુષ્પદ સર્વ સંબંધી અલીકનો સમાવેશ છે. ન્યાસાપહાર તથા કૂટસાક્ષિત્વ એ બે દ્વિપદાદિના જૂઠાણામાં અંતર્ભાવ થાય છે છતાં પણ લોકમાં અત્યંત નિંદિત હોવાથી જુદાં ગણ્યાં છે.

अतिचरितं अप्रशस्तेन अत्र प्रमादप्रसंगेन

आयरिअमप्पसत्थे, इत्थ पमायप्पसंगेणं ॥ ११ ॥

અતિક્રમણ કર્યું, અપ્રશસ્ત ભાવે, અહીં, પ્રમાદના પ્રસંગવડે

અર્થ—અહીં બીજા અણુવ્રતને વિષે, પ્રમાદના પ્રસંગ થકી અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં, અતિશયે કરીને મોટા જૂઠાંની વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ કરેલું હોય તે જેમકે—૧૧

सहसाभ्याख्याने, रहस्याभ्याख्याने, (स्व) दारमन्त्रभेदे, मृषोपदेशे च कूटलेखे च

सहसा रहस्स दारे, मोसुवएसे अ कूडलेहे अ।

અણુવિચાર્યે આળ દેતાં, ગુપ્ત વાતનું ખોટું આળ મૂકતાં, પોતાની સ્ત્રીની છાની વાત પ્રગટ કરતાં, ખોટી સલાહ દેતાં અને કુડા લેખ લખતાં

द्वितीयव्रतस्य अतिचारान् प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्व्वं

बीयवयस्स इआरे, पडिक्कमे देसिअं सव्वं॥१२॥

બીજા વ્રતના અતિચારોને પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી સર્વને

અર્થ—અણુવિચારે કોઈના ઉપર આળ મુકતાં, એકાંતે છાની વાત કરનાર ઉપર રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુન્હો મુકતાં, સ્ત્રીએ કહેલી વાત પ્રગટ કરતાં, ખોટો ઉપદેશ આપતાં અને જુઠા દસ્તાવેજ કરતાં, બીજા વ્રતને વિષે જે કોઈ અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૧૨

ત્રીજા વ્રતના અતિચાર.

तृतीये अणुव्रते स्थूलकपरद्रव्यहरणविरतितः

तइए अणुव्वयंमी, थूलगपरदव्वहरणविरईओ ।

ત્રીજા અણુવ્રતને વિષે સ્થૂલ પરદ્રવ્ય હરણ વિરમણ સંબંધી

आतिचारितं अप्रशस्तेन अत्र प्रमादप्रसंगेन

आयरिय-मप्पसत्थे, इत्थ पमायप्पसंगेणं ॥ १३ ॥

અતિક્રમણ કર્યું, માઠા ભાવે, અહીં પ્રમાદના પ્રસંગે

અર્થ—અહીં, ત્રીજા અણુવ્રતને વિષે પ્રમાદના પ્રસંગ થકી, અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં, બાદરપણે પરદ્રવ્યના હરણની બિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ સેવ્યું હોય તે. જેમકે—૧૩

स्तेनाहृतप्रयोगे तत्प्रतिरुपे विरुद्धगमने च

तेनाहडप्पओगे, तप्पडिरूवे विरुद्धगमणे अ ।

ચોરની આણેલી વસ્તુ લેતાં, ચોરને સહાય દેતાં } ભેળ સંભેળ કરતાં, } રાજ્યવિરૂદ્ધ દેશમાં ગમન કરતાં (રાજ્ય વિરૂદ્ધ આચરણ કરતાં), અને

कूटतुलकूटमानयोः प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्वम्

कूडतुल कूडमाणे, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥ १४ ॥

ખોટા તોલ ખોટા માપ રાખતાં, } પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી } સર્વને

અર્થ—ચોરની આણેલી વસ્તુ અર્થાત્ ચોરીનો માલ લેવો, ચોરને સહાય આપવી, ખોટી વસ્તુ ખરી જેવી કરી (ઠરાવી) વેચવી, દાણચોરી પ્રમુખ રાજ્યવિરૂદ્ધ આચરવા અગર શત્રુ રાજાના દેશમાં રાજ્ય તરફથી જવાનો નિષેધ કર્યો હોય છતાં વ્યાપારાદિ પ્રસંગે જતાં, ખોટા તોલ રાખવા, ખોટા માપ રાખવા; તેથી જે પાપ લાગ્યું હોય તે દિવસસંબંધી સર્વને હું પડિક્કમું છું–૧૪

ચોથા વ્રતના અતિચાર.

चतुर्थे अणुव्रते नित्यं परदारगमनविरतितः,

चउत्थे अणुव्वयंमि, निच्चं परदारगमणविरईओ ।

ચોથા અણુવ્રતને વિષે, નિરંતર પરસ્ત્રી ગમન વિરમણ સંબંધી

अतिचरितं अप्रशस्तेन अत्र प्रमादप्रसंगेन

आयरिय–मप्पसत्थे, इत्थ पमायप्पसंगेणं ॥१५॥

અતિક્રમણ કર્યું, માઠા ભાવે, અહીંયાં પ્રમાદના પ્રસંગવડે

અર્થ—અહીં ચોથા અણુવ્રતને વિષે, પ્રમાદના પ્રસંગ થકી, અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં, નિરંતર પરદારા સાથે ગમન કરવાની વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ સેવ્યું હોય તે જેમકે—૧૫

अपरिगृहीतागमनं इत्वरपरिगृहीतागमनं अनंगक्रीडा परविवाहः

अपरिग्गहिआ इत्तर, अणंग विवाह

કોઇએ નહિ ગ્રહણ કરેલી સ્ત્રીનું સેવન } બીજાની થોડા કાળ માટે રાખેલ સ્ત્રીનું સેવન } અનંગ ક્રિડા પારકા વિવાહ કરાવવા

तीव्रानुरागः (एतानाश्रित्य) चतुर्थव्रतातिचारान्

तिव्व अणुरागे । [1]चउत्थवयस्स इआरे,

તીવ્ર વિષયાભિલાષ, ચોથા વ્રતના અતિચારોને

प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्वम्

पडिक्कमे देसियं सव्वं ॥ १६ ॥

પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી સર્વને

અર્થ— અપરિગ્રહીતા અર્થાત્ કુંવારી કન્યા કે વેશ્યાની સાથે મૈથુન કરવું, બીજાએ થોડા વખત માટે રાખેલી વેશ્યાની સાથે મૈથુન કરવું, અનંગ ક્રીડા કરવી (સૃષ્ટિ નિયમ વિરૂદ્ધ અંગથી વિષય ક્રિડા કરવી) પોતાના પુત્ર પુત્રી શિવાય બીજાના વિવાહ કરવા, કામભોગને વિષે તીવ્ર અનુરાગ કરવો (આ પાંચ) ચોથા વ્રતના અતિચાર મધ્યેથી જે કોઇ અતિચાર દિવસ સંબંધી મને લાગ્યો હોય તે સર્વને હું પડિક્કમું છું. ૧૬

પાંચમા વ્રતના અતિચાર.

इतः अणुव्रते पंचमे आचरितं अप्रशस्ते

इत्तो अणुव्वए पंचमंमि, आयरिय–मप्पसत्थंमि ।

એ પછી પાંચમા અણુવ્રતને વિષે આચરણ કર્યું અપ્રશસ્ત ભાવે

---

૧ આ ચોથું વ્રત બે પ્રકારે ગ્રહણ થઈ શકે છે, તેથી સ્વદારા સંતોષીને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર અને પહેલા બે સેવાય તો વ્રત ભંગજ થાય અને પરસ્ત્રીગમન વિરમણવાળાને પાંચ અતિચાર સમજવા. અહીં પુરૂષને સ્ત્રી આશ્રયી કહ્યું છે તે પ્રમાણે સ્ત્રીને પુરૂષ આશ્રયી અતિચાર અનાચાર વગેરે સમજી લેવું.

परिमाणपरिच्छेदे अत्र प्रमादप्रसंगेन

परिमाणपरिछेए, इत्थ पमायप्पसंगेणं ॥ १७ ॥

પરિગ્રહ પરિમાણનો ભંગ કરતાં, અહીં, પ્રમાદના પ્રસંગ વડે

અર્થ—એ પછી, અહીં પાંચમા અણુવ્રતને વિષે પ્રમાદના પ્રસંગ થકી, અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં પરિગ્રહના પ્રમાણનો પરિચ્છેદ કરવા થકી જે આચરણ સેવ્યું હોય તે જેમકે—૧૭

धनधान्ययोः क्षेत्रवास्तुनोः रूप्यसुवर्णयोः कुप्यपरिमाणे

धणधन्न खित्तवत्थू, रूप्पसुवन्ने अ कुविअपरिमाणे ।

[1]ધન ધાન્યના, ક્ષેત્ર ઘરહાટના, રૂપા સોનાનાં અને પીતળ વગેરે બીજી ધાતુના પરિમાણમાં

द्विपदचतुष्पदयोः प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्वम्

दुपए चउप्पयंमिय, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥१८॥

બેપગાં ચોપગાં જીવોનાં, પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી સર્વને

અર્થ—ધન-ધાન્ય, ખેતર-ઘરહાટ, રૂપું-સોનું અને રૂપા સોના શિવાય બીજી ધાતુની વસ્તુઓને પરિમાણ ઉપરાંત રાખવાથી તથા દાસ-દાસી વિગેરે બે પગવાળાં, ઘોડા વિગેરે ચાર

---

૧ ધન ચાર પ્રકારનું છે. તે આ પ્રમાણે. ગણી શકાય તે ગણિમ સોપારી નાળીએર વગેરે. ૨ તોળી શકાય તે ધરિમ ગોળ, ઘી. વગેરે. ૩ માપી શકાય તે મેય કાપડ જમીન તેલ દુધ વગેરે અને પરીક્ષા કરવા યોગ્ય તે પારિચ્છિદ્ય માણેક મોતી રૂપા નાણું વગેરે.

પગવાળાં પ્રાણીઓને પરિમાણ ઉપરાંત રાખવાથી લાગેલા, દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૧૮

છઠ્ઠા વ્રતના અતિચાર.

गमनस्य च परिमाणे दिक्षु ऊर्ध्वं अधश्च तिर्यक् च

गमणस्स य परिमाणे, दिसासु उड्ढं अहे अ तिरिअं च।

ગમનનું અતિક્રમણ કર્યું } પરિમાણમાં દિશામાં ઉર્ધ્વ અધો અને તિર્છી

वृद्धिः स्मृत्यंतर्द्धा प्रथमे गुणव्रते निंदामि

वुड्ढि सइअंतरद्धा, पढमंमि गुणव्वए निंदे ॥ १९ ॥

વધારતાં, વધારે જતા, } વિસ્મૃતિ થવાથી } પહેલા ગુણવ્રતને વિષે } નિંદું છું.

અર્થ—ઉર્ધ્વદિશિ, અધોદિશિ અને તિર્છીદિશિમાં જવાના પરિમાણથી અધિક જતાં, એક દિશિમાં જવાનું ઘટાડી બીજી દિશિમાં તે પરિમાણ વધારતાં અને કરેલ પ્રમાણની વિસ્મૃતિ થવાથી વધારે જતાં, પહેલાં ગુણવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને આત્માની સાખે નિંદું છું. ૧૯

સાતમા વ્રતના અતિચાર.

मद्ये च मांसे च पुष्पे च फले च गन्धमाल्ये च

मज्जंमि अ मंसंमि अ, पुप्फे अ फले अ गंधमल्ले अ।

મદિરામાં અને માંસમાં અને ફુલમાં અને ફળમાં અને સુગંધી દ્રવ્ય અને માળામાં

उपभोगपरिभोगयोः द्वितीये गुणव्रते निन्दामि

उवभोगपरीभोगे, बीयंमि गुणव्वए निंदे ॥ २० ॥

ભોગ ઉપભોગ કરતાં બીજા ગુણવ્રતનેવિષે નિંદુછું.

અર્થ—મદિરા તથા માંસ અને બીજા પણ નહીં ખાવા યોગ્ય પદાર્થ તથા પુષ્પ, ફળ બરાસપ્રમુખ ગંધ અને પુષ્પની માળાને ભોગવવાથી, ઉપભોગ પરિભોગ નામના બીજા ગુણવ્રતને વિષે લાગેલા અતિચારને હું નિંદુ છું ૨૦

सचित्तस्य सचित्तप्रतिबद्धस्य अपक्वस्य दुष्पक्वस्य च आहारात्

सच्चित्ते पडिबद्धे, अपोल दुप्पोलिअं[१] च आहारे॥

સચિત્તના, સચિતના સંબંધવાળીના } કાચી વસ્તુના, અર્ધ કાચી પાકી વસ્તુના } અને ખાવા થકા

तुच्छौषधिभक्षणात् प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्व्वम्

तुच्छोसहिभक्खणया, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥ २१ ॥

તુચ્છ ઔષધિનાભક્ષણ થકી, પ્રતિક્રમુંછું. દિવસ સંબંધી સર્વને.

અર્થ—સચિત્તનો ત્યાગ વા પરિમાણ છતાં પ્રમાદના વશથી અધિક સચિત્ત વાપરવા, સચિત્ત સાથે જોડાયેલી વસ્તુ વાપરવી, નહીં પકાવેલા પદાર્થ વાપરવા, અર્ધપાકા તથા અર્ધ-કાચા પદાર્થ વાપરવા અને તુચ્છ પદાર્થ ભક્ષણ કરવા એ સચિ-ત્ત ત્યાગ સંબંધી પાંચ અતિચાર મધ્યેથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસસંબંધી સર્વને હું પડિક્કમુંછું. ૨૧

---

१ दुप्पोलिए अं (प्रत्यन्तरे)

अंगार- वन- शकट- भाटिक- स्फोट- सुवर्जयेत् -कर्म्म

इंगाली वण साडी, भाडी फोडी सुवज्जए कम्मं ।

અંગારકર્મ, વનકર્મ, શકટ ભાટિક સ્ફોટકર્મ, અત્યંતવર્જવા
કર્મ, કર્મ,

वाणिज्यं चैव दंत-लाक्षा-रस-केश-विष-विषयम्

वाणिज्जं चेव दंत—लक्खरसकेसविसविसयं ॥ २२ ॥

કુવેપારને પણ } દંત વાણિજ્ય, લાખ વાણિજ્ય, રસવાણિજ્ય, કેશ-
વર્જવા } વાણિજ્ય, વિષ વિષય વાણિજ્ય,

અર્થ—કુંભાર અને ભાડભુંજા વિગેરેના અગ્નિસંબંધી કર્મ તે અંગારકર્મ; પુષ્પ, ફળ, વનસ્પતિ, અનાજ વિગેરે ઉગાડવા તથા છેદવા તે વનકર્મ; ગાડાં, બેલ વિગેરે વેચવા, વેચાવવા તે શકટકર્મ; ઘોડા ઊંટ, બળદ વિગેરે ભાડે આપવા તે ભાટિક કર્મ; કુવા વાવ વિગેરે ખોદવા ખોદાવવા તે સ્ફોટિક કર્મ- આ પાંચ કર્મ શ્રાવકે અત્યંતપણે વર્જવા. વળી નિશ્ચયે પાંચ કુવાણિજ્ય તેમાં હાથી દાંત, મુક્તાફળ વિગેરે જ્યાં નિપજતાં હોય તે સ્થાનકે જઇ ખરીદ કરવાં તે દંત કુવાણિજ્ય; લાખ, કસુંબો, હરતાલ વિગેરેનો વ્યાપાર તે લાખ કુવાણિજ્ય; ઘી, તેલ, ગોળ, વિગેરેનો વ્યાપાર તે રસ કુવાણિજ્ય; મોર, પોપટ અને મનુષ્ય તથા પશુનો વ્યાપાર તે કેશ કુવાણિજ્ય; અફીણ, સોમલ વિગેરે તથા શસ્ત્રાદિનો વ્યાપાર તે વિષવિષય કુવાણિજ્ય; એ પાંચ કુવાણિજ્યને શ્રાવકે વર્જવા. ૨૨

एवं निश्चयेन यंत्रपीडाकर्म निर्लांछनं च दवदानम्

एवं खु जंतपिल्लण—कम्मं निल्लंछणं च दवदाणं।

એ પ્રકારે નિશ્ચે ઘંટી ચરખા પીલાવવા } નાક કાન વિંધવા અને અગ્નિ-દાહ દેવો.

सरोह्रदतडागशोषं असतीपोषं च वर्जयेत्

सरदहतलायसोसं, असईपोसं च वज्जिज्जा ॥ २३ ॥

સરોવર દ્રહ તળાવ શોષણ કરાવવાં } અસતિ પોષણને અને વર્જવાં.

અર્થ—એ પ્રમાણે નિશ્ચયથી ઘંટી ચરખા પ્રમુખ યંત્રમાં શેરડી તલ વિગેરે પીલાવવાં; નાક કાન વીંધવા, વીંધાવવા; અગ્નિદાહ દેવો; સરોવર, દ્રહ અને તળાવ વિગેરેને સુકાવી નાંખવા; હિંસક જીવો તથા વ્યભિચારી સ્ત્રી વિગેરેનું પોષણ કરવું; આ પાંચ સામાન્ય કર્મને શ્રાવકે વર્જવાં. ૨૩

આઠમા વ્રતના અતિચાર.

शस्त्राग्नि मुशल यंत्रक तृणकाष्ठ मंत्रमूल भैषज्यम्

सत्थग्गि मुसल जंतग, तणकट्ठमंतमूलभेसज्जे ।

સસ્ત્ર, અગ્નિ, સાંબેલું, યંત્ર, ઘાસ લાકડાં, મંત્ર, જડીબુટ્ટી, ગોળી ચુરણ,

दत्तं दापितं वा प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्व्वम्

दिन्ने दवाविए वा, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥२४॥

દીધાં, અપાવ્યાં, અનુમોધાં, પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી સર્વને

અર્થ—શસ્ત્ર, અગ્નિ, મુશલ, યંત્ર, તૃણ કાષ્ટ, સર્પ વિગેરેને ખીલવવાના મંત્ર, નાગદમણી પ્રમુખ જડીબુટ્ટી, અને ગોળી ચુરણ વિગેરે ઉપદ્રવકારી વસ્તુઓ બીજાને આપવાથકી, બીજાનીપાસેથી અપાવવાથકી અને આપનારને અનુમોદવાથકી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૨૪

स्नानोद्वर्त्तनवर्णकविलेपने शब्दरूपरसगंधे

न्हाणुव्वट्टणवन्नग-विलेवणे सद्दरूवरसगंधे ।

નહાવું, મેલ ઉતારવો, રંગ લગાવવો } વિલેપન કરવું તેમાં } શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધના ભોગોપભોગમા

वस्त्रासनाभरणे प्रतिक्रामामि दैवसिकं सर्व्वम्

वत्थासणआभरणे, पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥ २५ ॥

વસ્ત્ર આસન ઘરેણાના ભોગમા, } પ્રતિક્રમું છું. દિવસ સંબંધી } સર્વને

અર્થ—અણુગળ પાણી વિગેરેથી ન્હાવું, પીઠી વિગેરે ચોળી શરીરનો મેલ ઉતારવો; અબીલ ગુલાલ અલતાદિક તથા કેશર ચંદનાદિનું વિલેપન કરવું; શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, વસ્ત્ર, આસન, આભરણ ઇત્યાદિ અનેક ઉપભોગ સંબંધી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસસંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૨૫

कंदर्प्पः कौकुच्यं मौखर्यं अधिकरणता भोगातिरिक्तता

कंदप्पे कुकुइए, मोहरि अहिगरण भोगअइरित्ते ।

કામક્રીડા- મનીકથા, } કામચેષ્ટા, વાચાળપણું, શસ્ત્ર સજ્જ કરાવવા, } ખપ ઉપરાંત ભોગોપભોગની વસ્તુ રાખવી

अनर्थदंडे तृतीये गुणव्रते निंदामि
दंडंमि अणठाए, तइयंमि गुणव्वए निंदे ॥ २६ ॥
[1]અનર્થદંડ નામે ત્રીજા ગુણવ્રતને વિષે નિંદુંછું.

અર્થ—કામભોગની કથા કરવી, લોકોને હાંસી આવે એવી કાય ચેષ્ટા કરવી, વાચાળપણે અઘટિત વચન બોલવાં, શસ્ત્ર વિગેરે સજ્જ કરવાં, ઉપભોગ પરિભોગની વસ્તુ ખપ કરતાં વિશેષ રાખવી; અનર્થ દંડ વિરમણ નામના ત્રીજા ગુણવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૬

નવમા વ્રતના અતિચાર.

त्रिविधे दुष्प्रणिधाने अनवस्थाने तथा स्मृतिविहीने
तिविहे दुप्पणिहाणे, अणवट्ठाणे तहा सइविहूणे ।
ત્રણ પ્રકારના } દુઃપ્રણિધાને ઓછા વખતે પારતાં તેમજ સ્મૃતિ વિહીન થતાં

सामायिके वितथे कृते प्रथमे शिक्षाव्रते निंदामि
सामाइय वितहकए, पढमे सिक्खावए निंदे ॥२७॥
સામાયિક ખોટી રીતે કર્યે છતે } પહેલા શિક્ષાવ્રતને વિષે નિંદુંછું.

અર્થ—મન, વચન, કાયા એમ ત્રણ પ્રકારના દુઃપ્રણિધાન અર્થાત્ દુષ્ટ વ્યાપારના ત્રણ અતિચાર, અવિનયપણે બે ઘડી

---

૧ જેથી આત્મા નિરર્થક દંડાય તે અનર્થ દંડ તેના પાંચ અતિચાર આ ગાથામાં જણાવ્યા છે અને કેવા કેવા કારણે અનર્થ દંડ થાય છે તે ૨૪, ૨૫ ગાથામાં વર્ણવેલ છે.

કરતા ઓછા વખતે સામાયિક પારવું, પ્રમાદથી સામાયિક લીધું છે કે નહીં તે યાદ ન રહેવું, એવી રીતે સામાયક વિ-તથપણે અર્થાત્ ખોટી રીતે કરતાં, પ્રથમ શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૭

દશમા વ્રતના અતિચાર.

आनयनं प्रेषणं शब्दो रूपं च पुद्गलक्षेपः

आणवणे पेसवणे, सद्दे रूवे अ पुग्गलक्खेवे।

બાહેરથી મંગાવવું-મોકલવું } શબ્દ કરવા } રૂપ દેખાડવું અને પુદ્ગલ ફેંકવા

देशावकाशिके द्वितीये शिक्षाव्रते निंदामि

देसावगासिअंमी, बीए सिक्खावए निंदे ॥ २८ ॥

દેશાવગાસિક નામે બીજા શિક્ષાવ્રતને વિષે નિંદુંછું.

અર્થ—નિયમિત ભૂમિમાં બહારથી કાંઇ ચીજ મંગાવવી, પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિને વિષે પોતાના કાર્ય માટે બીજાને મોકલવા, પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિએ રહેલાને ખોંખારાદિથી જણાવવું, તેને રૂપ દેખાડવું, તેવે સ્થળે કાંઇક પદાથ નાંખી પોતાપણું જણાવવું; આ પાંચ અતિચાર માંહેથી દેશાવગાસિક નામના બીજા શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૮

અગીયારમા વ્રતના અતિચાર.

संस्तारकउच्चारविधिप्रमादः (अप्रत्युपेक्षितदुष्प्रत्युपेक्षिताप्रमार्जित-दुष्प्रमार्जिततया)

संथारुच्चारविही—पमाय

સંથારા અને મલમૂત્ર પરઠવવાની વિધિ માહે પ્રમાદ

तथा चैव भवत्यनाभोगः (भोजनाभोगः) ¹पौषधविधिवैपरीत्ये

तह चेव भो(य)अणाभोए । पोसहविहिविवरीए,

તેમજ નિશ્ચે, અનાભોગ થાય, પૌષધ વિધિનું વિપરીતપણું
(ભોજનની ચિંતા) કર્યે છતે

तृतीये शिक्षाव्रते निंदामि

तइए सिक्खावए निंदे ॥ २ए ॥

ત્રીજા શિક્ષાવ્રતને વિષે નિંદુ છું.

અર્થ—સંથારા સંબંધી બે પ્રકારના અર્થાત્ સંથારાને ન પડિલેહે તથા પડિલેહે તો કાંઇક કરે અને કાંઇક ન કરે અને લઘુનીતિ તથા વડીનીતિ સંબંધી બે પ્રકારના અર્થાત્ લઘુનીતિ અને વડીનીતિને પરઠવવાની ભૂમિને ન પડિલેહે અને પડિલેહે તો કાંઇક કરે અને કાંઇક ન કરે, એમ ચાર, તથા (ભોજન સંબંધી ચિંતા કરવી;) પોષધ લીધો છે કે નહિ તે યાદ ન રહેવું. એ રીતે પોસહનો વિધિ વિપરીત કરવાથી ત્રીજા શિક્ષા વ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદુ છું. ૨૯

બારમા વ્રતના અતિચાર.

सचित्ते निक्षेपणं (तेन)पिधानं व्यपदेशः मत्सरश्चैव

सच्चित्ते निक्खिवणे, पिहिणे ववएस मच्छरे चेव ।

સચિત વસ્તુ ઉપર મુકવી, સચિતવડે ઢાંકવી, } આલિકીનો ફેરફાર કરવો } મચ્છર નિશ્ચે કરવો

૧ ધર્મની પુષ્ટિકરે તે પૌષધ.

कालातिक्रमदानं [1]चतुर्थे शिक्षाव्रते निंदामि

कालाइक्कमदाणे, चउ(त्थे)थे सिक्खावए निंदे ॥३०॥

કાળ વિત્યા પછી દાન દેવું, ચોથા શિક્ષાવ્રતને વિષે નિંદું છું.

અર્થ—સાધુને દેવાયોગ્ય ભોજન ઉપર સચિત્તવસ્તુ મુકવી; દેવાયોગ્ય વસ્તુને સચિત્ત પદાર્થ વડે ઢાંકવી; નહીં દેવાની બુદ્ધિએ પોતાની વસ્તુને પારકી કહેવી, અને દેવાની બુદ્ધિએ પરની વસ્તુને પોતાની કહેવી; ક્રોધ, અભિમાન, ઈર્ષ્યા કરતાં દાન દેવું; ગોચરીનો કાળ વીતી જતાં મુનિને આમંત્રણ કરવું; ચોથા શિક્ષાવ્રતને વિષે પૂર્વોક્ત અતિચાર મધ્યેથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૩૦

सुहितेषु च दुःखितेषु च या मया अस्वंयतेषु अनुकंपा
(सुखितेषु) (असंयतेषु)

सुहिएसु अ दुहिएसु अ, जा मे अस्संजएसु अणुकंपा।

સુવિહિતને વિષે (સુખીને વિષે) { દુઃખીને વિષે અને જે મેં (અસંયતિને વિષે) અસ્વેચ્છાચારિને વિષે } અનુકંપા

रागेण वा द्वेषेण वा तत् निंदामि तच्च गर्हे

रागेण व दोसेण व, तं निंदे[2] तं च गरिहामि ॥३१॥

રાગવડે અથવા દ્વેષવડે, તેને નિંદું છું, તેને વળી ગર્હું છું.

---

૧ તિથિ પર્વાદિ લૌકિક વ્યવહારનો ત્યાગ કરે તે અતિથિ તેને આત્માર્થે નિર્દોષ અન્નાદિનું દાન કરવું તેને અતિથિ સંવિભાગ નામે ચોથું શિક્ષાવ્રત કહે છે. ૨ અહીં અનુકંપાને નિંદી નથી પણ રાગ દ્વેષની નિંદા કરવાની છે.

અર્થ—જ્ઞાનાદિને વિષે હિત છે જેનું એવા સુવિહિતને વિષે, તથા વ્યાધિથી પીડાયેલા, તપે કરીને દુર્બલ એવા દુઃખીને વિષે, તથા ગુરૂનિશ્રાએ વિચરનારા સુસાધુને વિષે, રાગથી વા દ્વેષથી મને જે અનુકંપા થઇ હોય તેને, હું નિંદુ છું અને ગુરૂની સાખે ગર્હુ છું. અથવા વસ્ત્રાદિકે સુખી, રોગવડે દુઃખી એવા અસંયતી પાસથ્થાદિકને વિષે રાગથી અથવા દ્વેષથી જે મને દયા થઇ હોય તેને નિંદુ છું અને ગુરૂની સાખે ગર્હુ છું. ૩૧.

साधुषु संविभागो न कृतः तपश्चरणकरणयुक्तेषु

साहूसु संविभागो, न कओ तवचरणकरणजुत्तेसु।

સાધુને વિષે આતિથ્ય ન કર્યું તપ, ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરીએ સહિત

सति प्रासुकदाने तं निन्दामि तच्च गर्हे

संते फासुयदाणे, तं निंदे तं च गरिहामि ॥३२॥

છતે પ્રાસુક દાન તેને નિંદુ છું. તેને અને ગર્હુ છું.

અર્થ—તપ તથા ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરીએ સહિત એવા સાધુઓને વિષે, નિર્દોષ અશનાદિક હોવા છતાં મારે જીવે સંવિભાગ (આતિથ્ય) ન કીધો હોય તેથી જે અતિચાર લાગ્યો હોય તેને હું નિંદુ છું અને ગુરૂની સાખે ગર્હુ છું. ૩૨

સંલેષણાના અતિચાર.

इहलोके परलोके जीविते मरणे च आशंसाप्रयोगे

इहलोए परलोए, जीविअ मरणे अ आसंसपओगे ।

આ લોકે પરલોકે જીવતરની મરણની અને વાંચ્છા કર્યે છતે

पंचविधो ऽतिचारो मा मम भूयात् मरणांते

पंचविहो अइआरो, मा मज्झं हुज्ज मरणंते ॥३३॥

પાંચ પ્રકારનો અતિચાર ન મુજને હોજો, મરણ સમયે

અર્થ—ધર્મના પ્રભાવથી આ લોકને વિષે સુખની વાંછા; તથા પરલોકમાં દેવેંદ્રાદિના સુખની વાંછા; અનશનને લીધે સન્માન દેખી જીવવાની વાંછા, તથા દુઃખ આવે મરવાની વાંછા; અને ચ શબ્દ થકી, કામભોગને વિષે તીવ્ર વાંછા; સંલેષણા (અનશન) સંબંધી આ પાંચ પ્રકારના અતિચાર મને મરણાંત સુધી ન હોજો. ૩૩

ત્રણ યોગવડે સર્વ વ્રતના અતિચાર.

कायेन कायिकस्य प्रतिक्रामामि वाचिकस्य वाचया

काएण काइयस्स, पडिक्कमे वाइअस्स वायाए ।

શરીરવડે શરીર સંબંધી પાપને { પ્રતિક્રમું છું. વચન સંબંધીને } વાચાવડે

मनसा मानसिकस्य सर्वस्य व्रतातिचारस्य

मणसा माणसिअस्स, सव्वस्स वयाइआरस्स ॥३४॥

મનવડે મન સંબંધીને (એમ) સર્વવ્રતના અતિચારને

અર્થ—કાયાથી વધાદિક કરાયેલા અતિચારને કાયોત્સર્ગાદિ જે કાયાના શુભ વ્યાપાર તેણે કરી; આળ પ્રમુખ દેવાના વચ-

નના અતિચારને જિનસ્તવનાદિ શુભ વચનના વ્યાપારે કરીને; અને દેવતત્ત્વાદિ વિષે શંકા પ્રમુખ મનના અતિચારને અનિત્યાદિ ભાવનાના શુભ ચિંતવને કરીને; એમ સર્વ વ્રતના અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૩૪

वंदन[1]-व्रत[2]-शिक्षा[3]-गौरवेषु[4] संज्ञा[5]-कषाय[6]-दंडेषु[7] ·

वंदण-वय-सिक्खा-गा-रवेसु सन्नाकसायदंडेसु ।

બે પ્રકારના વંદન, બાર પ્રકારના વ્રત, બે પ્રકારની શિક્ષા, અને ત્રણ ગારવને વિષે; } ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય અને ત્રણ દંડને વિષે;

---

૧ ચૈત્યવંદન અને ગુરૂવંદન ૨ સ્થૂલપ્રાણાતિપાત વિરમણ આદિ શ્રાવકનાં બાર વ્રત ૩ ગ્રહણ અને આસેવનરૂપ બે પ્રકારની શિક્ષા તેમાં શ્રાવક સામાયિક આદિ સૂત્રાર્થ શીખે તે ૧ **ગ્રહણશિક્ષા** અર્થાત્ જઘન્યથી અષ્ટ પ્રવચન માતા અને ઉત્કૃષ્ટથી **દશ વૈકાળિકના** છજ્જીવણીઆ અધ્યયનસુધી અર્થસાથે શીખે. ૨ **આસેવનશિક્ષા** તે નવકારથી માંડી શ્રાવકના દિવસ સંબંધી સર્વ ધર્માનુષ્ઠાન સેવે પાળે તે. અર્થાત્ ઉઠતી વખત નવકાર ગણીને જાગે, પછી પોતાનું સ્વરૂપ વિચારે ઇત્યાદિ શ્રાદ્ધદિનકૃત્ય આદિ ગ્રંથોમાં કહેલાં શ્રાવકના અનુષ્ઠાનો પાળે, ૪. રસ ગારવ, ઋદ્ધિ ગારવ અને શાતા ગારવ. ૫ ચાર, દશ અથવા પંદર સંજ્ઞા. ૬ કષ એટલે સંસાર તેનો આય એટલે લાભ જેનાથી થાય તે કષાય ચાર છે, ક્રોધ માન, માયા અને લોભ. ૭ જેનાવડે ધર્મધનથી આત્મા દંડાય તે દંડ ત્રણ છે. મન, વચન અને કાયા અથવા મિથ્યાત્વ શલ્ય, માયા શલ્ય અને નિયાણુ શલ્યરૂપ.

गुप्तिषु च समितिषु च यो ऽतिचारस्तकं निंदामि

गुत्तीसु अ समिईसु अ, जो अइआरो ²तयं निंदे ॥३५॥

ગુપ્તિને विषे { અને સમિતિને विषे } અને જે અતિચાર તેને નિંદુંછું.

અર્થ—બે પ્રકારના વંદન, બાર પ્રકારના વ્રત, બે પ્રકારની શિક્ષા, (ગ્રહણ અને આસેવન રૂપ) ત્રણ ગારવ, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, ત્રણ દંડ, ત્રણ ગુપ્તિ, પાંચ સમિતિ અને ચ શબ્દથી શ્રાવકની અગિયાર પડિમા તેને વિષે જે અતિચાર લાગ્યો હોય તેને હું નિંદું છું.

सम्यग्दृष्टिर्जीवो यद्यपि निश्चयेन पापं समाचराति किंचित्

सम्मद्दिट्ठी जीवो, जयवि हु पावं समायरइ किंचि।

સમ્યગ્ દ્રષ્ટી જીવ જો કે નિશ્ચે પાપને આચરે થોડું

अल्पः ²तस्य भवति बंधो येन न निर्दयं कुरुते

अप्पो सि होइ बंधो, जेण न निद्धंधसं कुणइ ॥३६॥

અલ્પ તેને હોય બંધ જે કારણથી ન નિર્દયપણે કરે

અર્થ—સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ જો કદી થોડું પણ પાપ કરે, તો તેને અલ્પ બંધ હોય, કારણ કે તે નિર્દયપણે, હિંસાદિ વ્યાપાર કરતો નથી. ૩૬

---

१ अतं इति पाठान्तरे. २ श्रावकस्य.

तदपि च सप्रतिक्रमणं सपरितापं सोत्तरगुणं च

तंपि हु सपडिक्कमणं, सप्परिआवं सउत्तरगुणं च ।

તેને પણ } પ્રતિક્રમણ કરવે, પશ્ચાતાપ કરવે, પ્રાયશ્ચિત કરવે, અને
નિશ્ચે }

क्षिप्रं उपशमयति व्याधिमिव सुशिक्षितो वैद्यः

खिप्पं उवसामेई, वाहिव्व सुसिक्खिओ विज्जो ॥३७॥

શીઘ્ર શાંત કરે વ્યાધિ જેમ સુશિક્ષિત વૈદ્ય

અર્થ—પ્રતિક્રમણ કરવે કરી, વળી પશ્ચાતાપ કરવે કરી, તેમજ ગુરૂએ દીધેલા પ્રાયશ્ચિત્તને કરવે કરી યુક્ત શ્રાવક જેમ રૂડી રીતે શિખેલો વૈદ્ય વ્યાધિને ઉપશમાવે છે તેમ નિશ્ચયથી તે અલ્પ કર્મના બંધને પણ શિઘ્રપણે ઉપશમાવે છે. ૩૭

यथा विषं कोष्ठगतं मंत्रमूलविशारदाः

जहा विसं कुट्ठगयं, मंतमूलविसारया ।

જેમ વિષને શરીરમાં ગયેલ, મંત્રબુટ્ટીના જાણનારા

वैद्याः घ्नंति मंत्रैः ततः तत् भवति निर्विषम्

विज्जा हणंति मंतेहिं, तो तं हवइ निव्विसं ॥३८॥

વૈદ્યો નાશ કરેછે. મંત્રોવડે, ત્યારે તે હોય છે. નિર્વિષ

અર્થ—જેમ શરીરમાં વ્યાપેલા સર્પાદિકના વિષને મંત્ર મૂળના જાણનારા વૈદ્યો, મંત્રોએ કરીને નાશ કરે છે, ત્યારે તે શરીર વિષરહિત થાય છે. ૩૮

एवं अष्टविधं कर्म रागद्वेषसमार्जितं

एवं अठविहं कम्मं, रागदोससमज्जिअं ।

એ પ્રકારે આઠ પ્રકારના કર્મને રાગ દ્વેષવડે ઉપાર્જન કરેલાં

आलोचयन् च निन्दन् क्षिप्रं हन्ति सुश्रावकः

आलोअंतो अ निंदंतो, खिप्पं हणइ सुसावओ ॥३९॥

આલોચતો અને નિંદતો શીઘ્ર હણે છે. ભલો શ્રાવક

અર્થ—એજ પ્રમાણે ગુરૂની સમીપે પોતાના પાપ પ્રકાશતો વળી આત્મસાખે નિંદતો એવો ભલો શ્રાવક, રાગ દ્વેષથી બાંધેલા એવા આઠે પ્રકારના કર્મને શિઘ્ર હણે છે. ૩૯

कृतपापोऽपि मनुष्यः आलोचितनिंदितपापः गुरुसकाशे (पार्श्वे)

कयपावोवि मणुस्सो,आलोइअ निंदिअ गुरुसगासे ।

કર્યું છે પાપ જેણે એવો પણ મનુષ્ય, આલોચતો નિંદતો ગુરૂ સન્મુખ

भवति अतिरेकलघुकः अपहृतभर इव भारवाहकः

होइ अइरेगलहुओ, ओहरिअभरुव्व भारवहो ॥४०॥

હોય છે અત્યંત હળવો ભાર ઉતારેલ હોય તેમ મજુર

અર્થ—જેમ ભારનો વહન કરનાર ભારને ઉતારીને હળવો થાય છે તેમ કરેલાં પાપ છે જેણે એવો મનુષ્ય પણ ગુરૂની

સમીપમાંજ પાપને પ્રકાશ કરતો થકો તથા આત્મ સાખે કરતો થકો પાપથી અત્યંત હળવો થાય છે. ૪૦

आवश्यकेन एतेन श्रावको यद्यपि बहुरजाः भवति

आवस्सएण एएण, सावओ जइवि बहुरओ होइ ।

આવશ્યક વડે એ શ્રાવક જો કે બહુ પાપવાળો હોય

दुःखानामंतक्रियां कारिष्यति॰अचिरेण कालेन

दुक्खाणमंतकिरिअं, काही अचिरेण कालेण ॥४१॥

દુઃખોનો નાશ કરશે થોડા કાળમાં

અર્થ—જો કે આરંભ તથા પરિગ્રહે કરી ઘણાં પાપવાળો શ્રાવક હોય તોપણ આ પડિક્કમણાદિ આવશ્યક કરવાથી થોડા કાળમાંજ તે પાપ રૂપ દુઃખોનો વિનાશ કરશે. ૪૧

વિસ્મૃત થયેલ અતિચાર.

आलोचना बहुविधा न च स्मृता प्रतिक्रमणकाले

आलोयणा बहुविहा, न य संभरिआ पडिक्कमणकाले।

આલોયણ બહુપ્રકારે ન વળી સાંભરી; પ્રતિક્રમણ વખતે

मूलगुणउत्तरगुणे तां निंदामि तां च गर्हे

मूलगुणउत्तरगुणे, तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥

મૂળ ગુણ ઉત્તર ગુણને વિષે, તેને, નિંદું છું. તેને અને ગર્હું છું.

અર્થ—ગુરૂ પાસે પાપ આલોવવાની રીતિ ઘણા પ્રકારની છે. પ્રતિક્રમણ કરવાના અવસરે જે ન સાંભર્યા હોય તેવા મૂળગુણને વિષે તથા ઉત્તર ગુણને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને આત્મ સાખે નિંદું છું અને ગુરૂની સાખે ગર્હું છું. ૪૨

तस्य धर्मस्य केवलि—प्रज्ञप्तस्य अभ्युत्थितोऽस्मि

तस्स धम्मस्स केवलि—पन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि

તે ધર્મની કેવળીએ ભાખેલ ઉઠયો છું.

आराधनाय विरतोऽस्मि विराधनायाः

आराहणाए। विरओमि विराहणाए,

આરાધના માટે નિવર્ત્યો છું. વિરાધના થકી

त्रिविधेन प्रतिक्रांतो वंदे जिनान् चतुर्विंशतिं

तिविहेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउव्वीसं ॥४३॥

ત્રિવિધે પ્રતિક્રમતો વાંદું છું. જિનોને ચોવીશ

અર્થ—તે કેવળીભાષિત શ્રાવક ધર્મની આરાધનાને માટે હું ઉઠયો છું વળી તે ધર્મની વિરાધના થકી હું નિવર્ત્યો છું; ત્રિવિધે કરી પાપ થકી નિવર્ત્યો થકો ચોવીશ જિનને હું વાંદું છું. ૪૩

સર્વ ચૈત્યવંદન.

जावंति चेइआइं, उड्ढे अ अहे अ तिरि अ लोए अ॥

सव्वाइं ताइं वंदे, इह संतो तथ्य संताइं ॥ ४४ ॥

અર્થ—પૂર્વે લખેલ છે. ૪૪

સર્વ સાધુ વંદન.

जावंत केवि साहू, भरहेरवयमहाविदेहे अ ॥
सव्वेसिं तेसिं पणओ, तिविहेण तिदंडविरयाणं॥४५॥

અર્થ—પૂર્વે લખેલ છે. ૪૫

શુભ ભાવની પ્રાર્થના.

चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमथिन्या
चिरसंचिय-पाव-पणासणीइ, भवसयसहस्समहणीए।
લાંબાકાળથી એકઠાંકરેલાં પાપનોનાશકરનારી, લાખો ભવને હણનારી

चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया व्रजंतु मम दिवसाः
चउवीसजिणविणिग्गयकहाइ, वोलंतु मे दिअहा॥४६॥
ચોવીશ જિનના મુખથકી નીકળેલી કથાઓવડે, {પસાર / થાઓ} મારા દિવસો

અર્થ—ચિરકાળથી એકઠાં કરેલાં પાપને નાશ કરનારી શત સહસ્ર અર્થાત્ લક્ષ ભવને હણનારી એવી ચોવીશ તીર્થંકરોના મુખથી નિકળેલી કથા કરવે કરીને મારા દિવસો વ્યતીત થાઓ. ૪૬

मम मंगलमर्हंतः सिद्धाः साधवः श्रुतं च धर्म्मश्च

मम मंगलमरिहंता, सिद्धा साहू सुअं च धम्मो अ।

મુજને મંગલ (હોજો) અ-રિહંતો } સિધ્ધો સાધુઓ,સિદ્ધાંત અને ધર્મ અને

[1]सम्यग्दृष्टयः देवाः ददतु समाधिं च बोधिं च

सम्मद्दिठ्ठी देवा, दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥४७॥

સમકિત દ્રષ્ટિ દેવતા આપો સમાધ અને સમકિત અને

અર્થ—શ્રી અરિહંત, સિદ્ધ ભગવાન વળી સાધુ મહારાજા, શ્રુત ધર્મ તથા ચારિત્ર ધર્મ એ મારે મંગલરૂપ છે. વળી સમ્યગ્ દૃષ્ટિ દેવતાઓ મને ધર્મને વિષે ચિત્તની સ્થિરતા તથા પરભવે સમ્યકત્વ (જિનધર્મની પ્રાપ્તિ) આપો. ૪૭

---

૧ અહિં કોઇ શંકા કરે કે દેવો સમાધિ, બોધિ આપવાને સમર્થ છે કે નહિ ? સમર્થ હોય તો સર્વને શામાટે નથી આપતા ? અને અસમર્થ હોય તો પ્રાર્થના કરવી ફોગટ છે. કદાચ યોગ્યતાવાળાને જ આપે એમ કહેશો તોપછી બકરીના ગળાના આંચળ માફક તેમની પ્રાર્થના કરવે કરીને શું ? તેનું શાસ્ત્રકાર સમાધાન કરેછે કે—સર્વત્ર યોગ્યતા એજ પ્રમાણ છે પરંતુ જેમ ઘડો બનાવવાને માટીની યોગ્યતા છે ખરી તોપણ કુંભાર, ચક્ર, ચીવર, દંડાદિક સર્વ તેનાં સહકારી કારણ છે તેમ અહીં પણ ભવ્ય જીવની યોગ્યતા છતાં કુંભાર ચક્રાદિ કારણની પેઠે બીજાની સહાયની જરૂર પડે છે. એટલે નડતાં વિઘ્નોનું નિવારણ કરી દેવતાઓ સમાધિ, બોધિ આપી શકે છે માટે પ્રાર્થના કરવી યોગ્ય છે.

કયા કારણે પ્રતિક્રમણ કરવું.

प्रतिषिद्धानां करणे कृत्यानामकरणे प्रतिक्रमणं[२]

पडिसिद्धाणं करणे, किच्चाणमकरणे पडिक्कमणं ।

નિષેધવાયોગ્યને કરવે કરવાયોગ્યને નહિ કરવે, પ્રતિક્રમણ (કરવું)

अश्रद्धाने च तथा विपरीतप्ररूपणायां च

असद्दहणे अ तहा, विवरीअपरूवणाए य ॥४८॥

અણુસદ્દહણ કરવે અને તથા વિરૂદ્ધ પ્રરૂપણા કરવે કરીને અને

અર્થ—નિષેધવા યોગ્ય (શંકા વધાદિ અશુભ કાર્યને) કરવે કરી તથા કરવા યોગ્ય (દેવપૂજા સામાયિકાદિ શુભ કાર્યને) ન કરવે કરી, વળી (નિગોદાદિ સૂક્ષ્મ વિચારને) અણુસર્દહવે કરી અને જિનાગમથી વિરૂદ્ધ પ્રરૂપણા કરવે કરી જે પાપ લાગ્યું હોય તે દૂર કરવાને પ્રતિક્રમણ (કરવાનું) છે. ૪૮

સર્વ જીવ પ્રત્યે ક્ષામણા.

क्षमयामि सर्व्वजीवान् सर्व्वे जीवाः क्षाम्यंतु मे (दुष्कृतं)

खामेमि सव्वजीवे, सव्वे जीवा खमंतु मे ।

ખામું છું. સર્વ જીવોને, સર્વે જીવો ખમો! મારા અપરાધને

---

૨ આ ગાથાથી વ્રતધારી અને અવ્રતી સર્વને અવશ્ય પ્રતિક્રમણ કરવું જોઇએ એમ સિદ્ધ થાય છે.

मैत्रि मे सर्व्वभूतेषु वैरं मम न केनचित्

मित्ती मे सव्वभूएसु, वेरं मज्झ न केणई ॥ ४९ ॥

મૈત્રી મારે સર્વ જીવોને વેરભાવ મારે નથી કોઈ સાથે
વિષે,

અર્થ—સર્વ જીવોને હું ખમાવું છું. સર્વે જીવો મારા અપરાધને ખમજો—માફ કરજો. મારે સર્વ જીવોની સાથે મૈત્રીભાવ છે. કોઈ જીવની સાથે મારે વેરભાવ નથી. ૪૯

एवमहं आलोच्य निंदित्वा गर्हित्वा जुगुप्सितं सम्यग्

एवमहं आलोइअ, निंदिअ गरहिअ दुगंछिअं सम्मं।

એ પ્રકારે હું આલોવીને નિંદીને ગર્હીને દુગંચ્છિતને રૂડેપ્રકારે

त्रिविधेन प्रतिक्रान्तो वंदे जिनान् चतुर्विंशतिम्

तिविहेण पडिक्कंतो, वंदामि जिणे चउव्वीसं ॥५०॥

ત્રિવિધે પ્રતિક્રમતો વાંદું છું. જિનોને ચોવીશને

અર્થ—આ પ્રમાણે સમ્યક્ પ્રકારે પાપ આલોચ્યું, આત્માસાખે નિંદા કરી, ગુરૂસાખે ગર્હણા કરી અને દુગંચ્છા કરી અને ત્રિવિધે પડિક્કમતો થકો ચોવીશ જિનને હું વાંદું છું. ૫૦

ઇતિ વંદિતા સૂત્ર.

॥ अथ अब्भुट्ठिओ (गुरुखामणा) सूत्र.

इच्छाकारेण संदिश भगवन् ! अभ्युत्थितोऽहं दिवसाभ्यंतरि

इच्छाकारेण संदिसह भगवन् अब्भुट्ठिओहं अब्भिंतर-

ઈચ્છાથી આજ્ઞા આપો હે ભગવાન્! તત્પર થયો છું. હું દિવસ

(अतिचारं) क्षमयितुं. इच्छामि क्षमयामि दैवसिकं

देवसिअं खामेउं। इच्छं खामेमि देवसिअं ।

દરમ્યાનના (દોષને) ખામવા; ઈચ્છું છું. ખામું છું. દિવસના દુષણને

અર્થ—હે ભગવાન્ ! ઇચ્છા પૂર્વક આપ મને આદેશ આપો, હું દિવસમાં કરેલા અપરાધને ખામવાને ઉઠયો (તત્પર થયો) છું. ગુરૂ કહે (ખામેહ) ખમાવો. શિષ્ય કહે (ઇચ્છં) હું એજ ઇચ્છું છું. (અને) દિવસ સંબંધી અપરાધ પ્રત્યે ખામું છું.

यत् किंचित् अप्रीतिकं, पराप्रीतिकं, भक्ते, पाने, विनये,

जं किंचि अपत्तिअं, परपत्तिअं भत्ते, पाणे, विणए,

જે કંઈ અપ્રીતિથી, અતિશય અપ્રીતિથી, ભોજનમાં, પાણીમાં, વિનયમાં,

वैयावृत्त्ये, आलापे, संलापे, उच्चासने, समासने,

वेयावच्चे, आलावे, संलावे, उच्चासणे, समासणे,

વૈયાવચ્ચમાં, આલાપમાં, સંલાપમાં, ઉંચે આસને બેસતાં, સમઆસને બેસતાં,

अंतर्भाषायां, उपरिभाषायां,

अंतरज्ञासाए, उवरिभासाए,

વચ્ચે બોલતાં, અધિક બોલતાં,

અર્થ—જે કાંઇ અપ્રીતિભાવ કે વિશેષ અપ્રીતિભાવ ઉપજાવ્યો હોય-(શેને વિષે) ભોજનને વિષે, પાણીને વિષે વિનયને વિષે, વેયાવચ્ચને વિષે, એક વાર બોલવાને વિષે, વારંવાર બોલવાને વિષે, ગુરૂથી ઉંચા આસને બેસવાને વિષે, ગુરૂની બરાબર આસને બેસવાને વિષે, ગુરૂ બોલતા હોય તેની વચ્ચે બોલવામાં, ગુરૂએ કહેલી વાત વિશેષપણે કહેવામાં,

यत् किंचित् मम विनयपरिहीनं सूक्ष्मं

जं किंचि मझ विणयपरिहीणं, सुहुमं

જે કંઇ મને વિનયરહિતપણે સૂક્ષ્મ

वा बादरं वा यूयं जानीथ अहं न जाने

वा, बायरं वा, तुब्ने जाणह, अहं न याणामि,

કે બાદર કે, તમે જાણો છો, હું નથી જાણતો

तस्य मिथ्या मे दुष्कृतम् ।

तस्स मिह्रामि डुक्कमं॥

તેનો મિચ્છામિદુક્કડ હો.

અર્થ—જે કાંઈ મારે (જીવે) સૂક્ષ્મ વા સ્થૂલ વિનય રહિતપણું કર્યું હોય તે તમે જાણો છો, હું જાણતો નથી, તે પાપ મારૂં મિથ્યા થાઓ. ॥ ૧ ॥ ઇતિ ॥

ગુરૂ (૧૫) લઘુ (૧૧૧) સર્વ વર્ણ (૧૨૬)

अथ आयरिय उवज्झाए सूत्र.*

आचार्य उपाध्यायः शिष्यः साधर्मिकः कुलं गणश्च

आयरिय उवज्झाए, सीसे साहम्मिए कुल गणे अ।

આચાર્ય ઉપાધ્યાય શિષ્ય સાધર્મિક કુળ ગણ અને

ये मया केऽपि कषायिताः (तान्) सर्व्वान् त्रिविधेन क्षमयामि

जे मे केइ कसाया, सव्वे तिविहेण खामेमि ॥ १ ॥

જે મેં કોઇ પણ પ્રકારે { કષાય કર્યો હોય } તે સર્વને ત્રિવિધે ખામું છું.

અર્થ—આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, તેમના શિષ્ય, સાધર્મી, એક આચાર્યના પરિવાર તથા ઘણા આચાર્યના પરિવાર તે સર્વેના ઉપર જે કોઈ પણ પ્રકારનો કષાય મારે જીવે કર્યો હોય તે સર્વેને ત્રિવિધે કરી ખામું છું. ॥ ૧ ॥

सर्व्वस्य श्रमणसंघस्य भगवतः अंजलीं कृत्वा शिरसि

सव्वस्स समणसंघस्स, भगवओ अंजलिं करिअ सीसे।

સર્વ શ્રમણ સંઘરૂપ ભગવંતના અંજલી કરીને મસ્તકે (કરેલ અપરાધને)

---

* આ સૂત્રવડે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, શિષ્ય, સાધુસમુદાય, સંઘ અને સર્વ જીવોની સાથે ક્ષામણા થાય છે, માટે સૂત્ર બોલતી વખત બરાબર ઉપયોગ રાખવામાં આવે તો કર્મ નિર્જરા થાય.

सर्व्वं क्षमयित्वा क्षाम्यामि सर्व्वस्य अहमपि (अपराधं)

सव्वं खमावइत्ता, खमामि सव्वस्स अहयंपि ॥ २ ॥

સર્વને ખમાવીને ખમુંછું. સર્વના હું પણ (અપરાધને)

અર્થ—સર્વ શ્રમણસંઘરૂપ ભગવંતના સંબંધમાં કરેલ જે અપરાધ તે સર્વ અપરાધને, મસ્તકની ઉપર બે હાથ જોડીને ખમાવીને તે સર્વના કરેલા અપરાધને હું પણ ખમું છું.

सर्व्वस्य जीवराशेः (अपराधं) भावतः धर्मनिहितनिजचित्तः

सव्वस्स जीवरासिस्स, भावओ धम्मनिहिअनियचित्तो।

સર્વ જીવરાશિના અપરાધને ભાવથકી ધર્મને વિષેસ્થાપ્યું છે પોતાનું ચિત્ત જેણે એવો

सर्व्वं क्षमयित्वा क्षाम्यामि सर्व्वस्य अहमपि

सव्वं खमावइत्ता, खमामि सव्वस्स अहयंपि ॥ ३ ॥

સર્વને ખમાવીને ખમુંછું. સર્વને હું પણ

અર્થ—ભાવથી ધર્મને વિષે સ્થાપ્યું છે પોતાનું ચિત્ત જેણે એવો હું સર્વ જીવોના સમૂહના સંબંધમાં કરેલા અપરાધ પ્રત્યે, સર્વને ખમાવીને, હું પણ સર્વ પ્રત્યે ખમું છું. ॥ ૩ ॥ ગાથા (૩) પદ (૧૨) ગુરૂ (૧૯) લઘુ (૯૧) સર્વવર્ણ (૧૧૦)

ઇતિ ખામણા સૂત્ર.

॥ अथ नमोस्तु वर्द्धमानाय* ॥

इच्छामः अनुशास्तिं नमः क्षमाश्रमणेभ्यः

इच्छामो अणुसट्ठिं नमो खमासमणाणं। नमोऽर्हत्; ॥

ઈચ્છીએછીએ. ગુરૂઆજ્ઞાને. નમસ્કાર થાઓ ! ક્ષમાશ્રમણોને,

અર્થ—અમે ગુરૂ આજ્ઞાને ઇચ્છીએ છીએ; ક્ષમાશ્રમણોને નમસ્કાર થાઓ.

नमोऽस्तु वर्द्धमानाय, स्पर्द्धमानाय कर्म्मणा ॥

નમસ્કાર થાઓ, વર્ધમાનસ્વામીને, સ્પર્ધા કરનાર, કર્મની સાથે

तज्जयावाप्तमोक्षाय, परोक्षाय कुतीर्थिनाम् ॥ १ ॥

તે (કર્મ) નો જય કરીને પ્રાપ્ત કર્યું છે મોક્ષ જેમણે, પરોક્ષ કુલિંગીઓને

અર્થ—કર્મની સાથે સ્પર્દ્ધાના કરનાર, તે કર્મનો જય કરીને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરનાર અને કુતીર્થિયોથી પરોક્ષ એવા વર્દ્ધમાન સ્વામીને નમસ્કાર થાઓ. ॥ ૧ ॥

येषां विकचारविंदराज्या, ज्यायः क्रमकमलावलिं

જેઓની, વિકસ્વર કમળશ્રેણી, પ્રશંસનીય ચરણકમલની શ્રેણીને

---

* સંધ્યા પ્રતિક્રમણ કરતી વખત છ આવશ્યક પુરા થયા પછી તેના હર્ષ નિમિત્તે આ શ્રી **વીર** પરમાત્માની સ્તુતિ બોલાય છે. તે સંસ્કૃત ભાષામાં હોવાથી અવચૂરિ લખી નથી.

दधत्या ॥ सदृशैरिति संगतं प्रशस्यं,

ધારણ કરતી સરખા સાથે, એમ, મેળાપ, પ્રશંસનીય,

कथितं संतु शिवाय ते जिनेंद्राः ॥ २ ॥

કહેલું છે; થાઓ! મોક્ષનેઅર્થે તે જિનેશ્વરો.

અર્થ—જે જિનેંદ્રોની પ્રશંસનીય ચરણ કમળની શ્રેણીને (પોતાની ઉપર) ધારણ કરતી એવી વિકસ્વર કમળોની શ્રેણી, (તેનું) સરખાની સાથે મળવું એ પ્રકારે અતિ પ્રશંસનીય કહેલું છે, તે જિનેંદ્રો મોક્ષને અર્થે થાઓ. ॥ ૨ ॥

कषायतापार्दितजंतुनिर्वृतिं, करोति यो

કષાયરૂપ તાપવડે પિડિત પ્રાણીઓને શાંતિને, કરે છે. જે

जैनमुखांबुदोद्गतः ॥ स शुक्रमासोद्भववृष्टिसन्निभो,

ગણધરના મુખરૂપ મેઘથકી ઉત્પન્ન થયેલ છે, } તે, જ્યેષ્ઠ માસમાં થયેલ વર્ષાદ સરખોછે;

दधातु तुष्टिं मयि विस्तरो गिराम् ॥ ३ ॥

કરો! સંતોષ, મારે વિષે, વિસ્તાર, વાણીનો

અર્થ—જે ગણધર મહારાજના મુખરૂપી મેઘથકી નીકળેલો વાણીનો વિસ્તાર, કષાય રૂપ તાપથી પિડિત એવા પ્રાણીઓને શાંતિ કરે છે, વળી જે જ્યેષ્ઠ માસમાં ઉત્પન્ન થયેલા વર્ષાદ સરખો છે તે (સિદ્ધાંત રૂપ વાણીનો વિસ્તાર) મારે વિષે તુષ્ટિ કરો. ૩ ઇતિ.

अथ विशाललोचन वा प्राभातिकवीरस्तुतिः*

विशाललोचनदलं, प्रोद्यद्दंतांशुकेसरम् ।
વિશાળ નેત્રરૂપ પત્રવાળું, ઝળહળતા દાંતના કિરણરૂપ કેસરવાળું
प्रातर्वीरजिनेन्द्रस्य, मुखपद्मं पुनातु वः ॥ १ ॥
પ્રભાતે વીરજિનેશ્વરનું મુખકમળ પવિત્ર કરો. તમોને

અર્થ—જે મુખ કમળને વિષે વિશાળ નેત્રોરૂપ પત્ર છે. તથા અત્યંત ઝળહળતા એવા દાંતના કિરણરૂપ કેસર—સુગંધના કણીયા છે, એવું વીર જિનેંદ્રનું મુખકમળ પ્રભાત સમયે તમને પવિત્ર કરો. ૧

येषामभिषेककर्म कृत्वा, मत्ता हर्षभरात् सुखं सुरेन्द्राः ।
જેઓની સ્નાત્રક્રિયા કરીને, મગ્ન,હર્ષના સમૂહથી,સુખરૂપ, દેવેંદ્રો
तृणमपि गणयंति नैव नाकं, प्रातः संतु शिवाय
તૃણમાત્ર ગણતા નથીજ દેવલોકને,પ્રભાતે થાઓ.મોક્ષને અર્થે
ते जिनेन्द्राः ॥ २ ॥
તે જિનેશ્વરો,

અર્થ—જે જિનેંદ્રોના અભિષેક કાર્યને કરીને, હર્ષના સમૂહ થકી મગ્ન થયેલા એવા દેવેંદ્રો, દેવલોક સંબંધી સુખને

---

* પ્રભાત સમયે રાઇ પ્રતિક્રમણના છ આવશ્યક પછી આ સ્તુતિ બોલાય છે માટે પ્રાભાતિક વીર સ્તુતિઃ.

તૃણ તુલ્ય પણ ગણુતા નથીજ, તે જિનેંદ્રો પ્રભાત સમયે મોક્ષને અર્થે થાઓ ! ૨

कलंकनिर्मुक्तममुक्तपूर्णतं, कुतर्कराहुग्रसनं सदोदयम्।

કલંકરહિત, નથી મૂકાણી પૂર્ણતા જેની એવું } કુતર્કરૂપ રાહુને ગ્રસનાર, સદા ઉદય પામેલ

अपूर्वचंद्रं जिनचंद्रभाषितं, दिनागमे नौमि

અપૂર્વચંદ્ર તુલ્ય જિનેશ્વરના આગમને પ્રભાતે સ્તુતિ કરૂં છું.

बुधैर्नमस्कृतम् ॥ ३ ॥

પંડિતોવડે નમસ્કાર કરાયેલ

અર્થ—જે જિનચંદ્રનું આગમ કલંક રહિત છે; નથી મુકાણી પૂર્ણતા જેની એવું છે, કુતર્ક કરનારા પરદર્શની રૂપ રાહુને ભક્ષણ કરનાર છે, નિરંતર ઉદય પામેલા અપૂર્વ ચંદ્ર સમાન છે અને જેને પંડિતોએ નમસ્કાર કરેલો છે તે જિનચંદ્રના આગમને હું પ્રભાત સમયે નમસ્કાર કરૂં છું. ઇતિ. ૩

अथ श्रुतदेवतानी स्तुति.

श्रुतदेवतायै करोमि कायोत्सर्गं

सुअदेवयाए करेमि काउस्सग्गं । अन्नत्थ०[1]

શ્રુત દેવતાને સંભારવા માટે, કરૂં છું. કાઉસ્સગ્ગને

---

૧ અહીં વંદણવત્તિયાએ ન કહેતાં અન્નત્થ ઊસસિએણં કહેવું તેનું કારણ એ છે કે દેવતાઓ અવિરતિ હોવાથી તેમને વંદન પૂજન થાય નહિ. સ્મરણ પ્રાર્થના તો થાય તે વાત વંદિત્તાની ફુટનોટમાં જણાવેલ છે.

श्रुतदेवता भगवती ज्ञानावरणीयकर्म्मसंघातम्
सुअदेवया भगवई, नाणावरणीयकम्मसंघायं ।
શ્રુત દેવી ભગવતી જ્ઞાનાવરણીય કર્મના સમૂહને
तेषाम् क्षपयतु सततं येषाम् श्रुतसागरे भक्तिः
तेसिं खवेउ सययं, जेसिं सुअसायरे भत्ती ॥ १ ॥
તેઓના ખપાવો, નિરંતર જેઓની શ્રુત સમુદ્રને વિષે ભક્તિ (છે)

અર્થ—શ્રુત દેવતાને અર્થે કાઉસ્સગ્ગ કરૂં છું. ભગવતી શ્રુત દેવતા (સરસ્વતી), જેઓની શ્રુતસાગરને વિષે નિરંતર ભકિત છે તેઓના જ્ઞાનાવરણીય કર્મના સમૂહને ક્ષય કરો ! ૧ ઇતિ. ગાથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) ગુરૂ (૨) લઘુ (૩૫) સર્વવર્ણ (૩૭)

अथ क्षेत्रदेवतानी स्तुतिः

यस्याः क्षेत्रे साधवः दर्शनज्ञानाभ्यां चरणसहिताभ्याम्
जीसे खित्ते साहू, दंसणनाणेहिं चरणसहिएहिं ।
જેના ક્ષેત્રનેવિષે સાધુઓ દર્શન જ્ઞાનવડે ચારિત્ર સહિત.
साधयंति मोक्षमार्गं सा देवी हरतु दुरितानि
साहंति मुक्खमग्गं, सा देवी हरउ दुरिआइं ॥ १ ॥
સાધે છે; મોક્ષ માર્ગને તે દેવી હરણ કરો. પાપોને

અર્થ—જેના ક્ષેત્રને વિષે સાધુ-મુનિરાજ દર્શન, જ્ઞાન

અને ચારિત્ર સહિત મોક્ષ માર્ગને સાધે છે તે દેવી દુરિત (પાપ) નું હરણ કરો ! ૨

ગાથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) લઘુ (૩૩) ગુરૂ (૩) સર્વ વર્ણ (૩૬)

अथ कमलदल स्तुतिः*

कमलदलविपुलनयना, कमलमुखी कमलगर्भसमगौरी।

કમળપત્ર સમાન વિસ્તીર્ણ નેત્રવાળી | કમળ જેવા મુખવાળી | કમળના મધ્યભાગ સમાન ગૌરવર્ણવાળી

कमले स्थिता भगवती, ददातु श्रुतदेवता सिद्धिम् ।१।

કમળમાં બેઠેલી ભગવતી આપો ! શ્રુતદેવી સિદ્ધિ

અર્થ—કમળના પત્ર સરખા વિસ્તીર્ણ નેત્રોવાળી, કમળના જેવા મુખવાળી, કમળના ગર્ભની જેવા ગૌરવર્ણવાળી, અને કમળને વિષે રહેલી એવી ભગવતી શ્રુતદેવતા સિદ્ધિ આપો ! ૧

ગાથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) લઘુ (૪૦) ગુરૂ (૪) સર્વવર્ણ (૪૪)

---

* આ થોય સાધ્વીઓએ સુઅદેવયાની સ્તુતિના બદલે કહેવાની છે. તે પ્રાકૃતસમ સંસ્કૃત ભાષામાં છે.

अथ अड्ढाइज्जेसु (मुनि वंदन*) सूत्रम्.

अर्धतृतीयेषु द्वीपेषु द्वयोः समुद्रयोः पंचदशसु कर्मभूमिषु

अड्ढाइज्जेसु दीवसमुद्देसु, पनरससु कम्मभूमीसु ।

અઢી દ્વીપ અને બે સમુદ્ર સંબંધી, પન્નર કર્મ ભૂમિને વિષે

यावंतः केचन साधवो रजोहरणगुच्छकपतद्ग्रहधारिणः

जावंत केवि साहू, रयहरणगुच्छपडिग्गहधारा ।

જેટલા કોઈ સાધુઓ રજોહરણ, ગુચ્છા અને પાત્રને ધારણ કરનારા

અર્થ—અઢીદ્વીપ તથા બે સમુદ્ર સંબંધી પંદર કર્મભૂમિને વિષે જેટલા કોઈ સાધુ રજોહરણ (ઓઘો) પાત્રાની ઝોળી અને પાત્રા વિગેરે ધર્મોપકરણના ધારણ કરનારા, વળી,

पंचमहाव्रतधारिणः अष्टादशसहस्रशीलांगधारिणः

पंचमहव्वयधारा, अट्ठारससहस्ससीलंगधारा ।

પંચમહાવ્રતને ધારણ કરનારા, અઢારહજાર શીલાંગને ધારણકરનારા

अक्षताचारचारित्राः तान् सर्वान् शिरसा मनसा

अक्खुयायारचरित्ता, ते सव्वे सिरसा मणसा

સંપૂર્ણઆચારરૂપ ચારિત્રવાળા તે સર્વને મસ્તકે અને કરીને

---

* આ સૂત્રવડે અઢી દ્વીપ અને બે સમુદ્રમાં રહેલા સર્વ પ્રકારના મુનિ મહારાજને વંદન થાય છે, માટે **મુનિવંદન સૂત્ર.**

मस्तकेन वंदे (अवंडोवन्दनार्थः)

मत्थएण वंदामि

वांदुंछुं.

અર્થ–પાંચ મહાવ્રતને ધારણ કરનારા, અઢાર હજાર શીલ–ચારિત્રના અંગના ધરનારા, સંપૂર્ણ આચાર રૂપ ચારિત્રના પાળનારા, તે સર્વને મસ્તકે કરીને, મને કરીને, હું વાંદુંછું.૨ ઇતિ.

લઘુ (૭૨) ગુરૂ (૧૩) સર્વ વર્ણ (૮૫)

॥ अथ वरकनक (एकसो सित्तेर जिन स्तुति) सूत्र* ॥

वरकनकशंखविद्रुम–मरकतघनसन्निभं विगतमोहम्।

ઉત્તમ સુવર્ણ શંખ પરવાળા લીલમ અને વર્ષાદ સરખા વર્ણવાળા } મોહ વિનાના

सप्ततिशतं जिनानां, सर्वामरपूजितं वंदे ॥ १ ॥

એકસોસિત્તેર જિનોને સર્વ દેવતાઓથી પૂજિત, વાંદું છું.

અર્થ––ઉત્તમ સુવર્ણ, શંખ, પરવાળા, લીલમ અને સજળ મેઘના જેવા વર્ણવાળા અને મોહવિનાના તેમજ સર્વ દેવતાઓથી પૂજિત એવા એકસો સિત્તેર તીર્થંકરોને હું વંદના કરૂં છું. ૧ ઇતિ.

---

૧ આ સૂત્રવડે જગચિંતામણિની ફુટનોટમાં વર્ણવ્યા મૂજબ ઉત્કૃષ્ટ કાળે વિચરતા ૧૭૦ જિનોને તેમના વર્ણવડે સ્તવેલા છે.

॥ अथ *लघुशांतिस्तवः ॥

शांतिं शांतिनिशांतं, शांतं शांताशिवं नमस्कृत्य ॥

શાંતિનાથને શાંતિના સ્થાન,	રાગદ્વેષ રહિત	શાંત થયા છે ઉપદ્રવ જેના	નમસ્કાર કરીને

---

* વૃહદ્ગચ્છીય પ્રસિદ્ધ પ્રભાવી **શ્રી માનદેવસૂરિ** શ્રી **નાડૂલ** નગર મધ્યે ચોમાસુ હતા તે વખતે શ્રી **શાકંભરી** નગર મધ્યે શ્રી સંઘ, શાકિનીએ કરેલ મરકીના ઉપદ્રવથી પીડાવાથી, તે શ્રીસંઘે માણસો મોકલી શ્રી માનદેવસૂરિને હકીકત જાહેર કરીને ઉપદ્રવ નિવારવા માટે વિનંતિ કરી. તેથી પદ્મા, જયા, વિજયા અને અપરાજીતા એ ચાર દેવીઓનું સાન્નિધ્ય છે જેને એવા અને અત્યંત કરૂણા ભાવે કરીને સહિત એવા તે **સૂરિએ** ઉપદ્રવ નિવારવા અર્થે આ **લઘુશાંતિસ્તવ**ની રચના કરીને શાકંભરીના સંઘને મોકલ્યું. તેથી: આ સ્તવને પોતે ભણવાથી અગર અન્ય પાસે સાંભળવા થકી અને સ્તવવડે મંત્રિત જળના છાંટવાથી ઉપદ્રવ નાશ પામ્યો અને શાંતિ થઇ. આ પ્રમાણે આ સ્તોત્રની રચના શ્રી **નાડૂલ** મધ્યે શ્રી **માનદેવસૂરિ**એ કરી. શાકંભરીના સંઘનો ઉપદ્રવ શાંત થયો તેથી સર્વત્ર શાંતિને અર્થે આ સ્તોત્ર ગણાય છે. હાલમાં દૈવસિક પ્રતિક્રમણના અંતે પણ બોલાય છે. આ **શાંત** પ્રતિક્રમણમાં ક્યારે દાખલ થઇ તે વિષે વૃદ્ધવાદ એવો છે કે શ્રીમાનદેવસૂરિએ બનાવ્યા પછી મંગલિક અર્થે સર્વત્ર ગણાતી. પાછળથી એટલે આજથી લગભગ ૫૦૦) વર્ષ અગાઉ એક યતિજી શ્રી **ઉદેપુર**માં હતા તેમની પાસે શ્રાવકો હર વખત મંગલિક અર્થે શાંતિ સાંભળવા આવતા. લોકો વારંવાર કંટાળો દેવા લાગ્યા તેથી તેમણે ' પ્રતિક્રમણમાં દુક્ખક્ખય કમ્મક્ખયના કાઉસ્સગ્ગને અંતે શાંતિ કહેવી જેથી સૌના સાંભળવામાં આવે ' એવો ઠરાવ કર્યો. ત્યારથી તે રીવાજ પ્રચલિત થયો.

स्तोतुः शांतिनिमित्तं, मंत्रपदैः शांतये स्तौमि ॥१॥

સ્તુતિકરનારની શાંતિ હેતુ મંત્રપદોવડે શાંતિનેમાટે સ્તુતિકરૂંછું.

અર્થ--શાંતિના સ્થાન રૂપ, રાગ દ્વેષ વિનાના અને શાંત થયા છે અકલ્યાણકારી ઉપદ્રવો જેનાથી એવા શ્રી શાંતિનાથને નમસ્કાર કરીને, સ્તુતિ કરનારની શાંતિના હેતુ રૂપ છે; તેથી શાંતિને અર્થે, મંત્રોના પદોવડે હું સ્તુતિ કરૂં છું. ૧

ॐमिति निश्चितवचसे, नमो नमो भगवतेऽर्हते पूजा॥

ૐ એ પ્રકારે નિશ્ચય કરેલું છે વચન જેનું એવા } નમસ્કાર હો, નમસ્કાર હો, ભગવન્તને, પૂજાને યોગ્ય

शांतिजिनाय जयवते,यशस्विने स्वामिने दमिना॥२॥

શાંતિજિનને જયવંત યશવાળા સ્વામિ સાધુઓના

અર્થ—ૐ એવું નિશ્ચયાત્મક વાચક પદ છે જેમનું એવા, સમગ્ર ઐશ્વર્યવાળા, પૂજાને યોગ્ય, રાગાદિને જીતનારા, યશવાળા, અને ઇંદ્રિયોને દમન કરનારા (મુનિરાજ) ના સ્વામી એવા શાંતિનાથને નમસ્કાર વારંવાર થાઓ. ૨

सकलातिशेषकमहा,-संपत्तिसमन्विताय शस्याय ॥

સઘળા અતિશયરૂપ મહા ઋદ્ધિએ સહિત, પ્રશંસવા લાયક

त्रैलोक्यपूजिताय च, नमो नमः शांतिदेवाय ॥३॥

ત્રણલોકવડે પૂજાયેલા, અને નમસ્કારહો, નમસ્કારહો, શાંતિદેવને

અર્થ—સમસ્ત ચોત્રીશ અતિશય રૂપ મહાન સંપત્તિ વાળા, પ્રશંસા યોગ્ય, અને ત્રણ લોકના જીવોથી પૂજીત એવા શ્રી શાંતિનાથને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ. ! ૩

सर्वामरसुसमूह–स्वामिकसंपूजिताय न जिताय ॥

સર્વદેવતાના રૂડાસમૂહના સ્વામિવડે રૂડેપ્રકારે પૂજાયેલા; કોઈથી નહિ જીતાયેલા

भुवनजनपालनोद्यत–तमाय सततं नमस्तस्मै ॥४॥

ત્રણ ભુવનના મનુષ્યને પાળવાને વિશેષ ઉદ્યમવંત, } નિરંતર નમસ્કાર હો. તેને

અર્થ—સમસ્ત દેવતાઓના સુંદર સમૂહ સહિત તેમના સ્વામિ જે ચોસઠ ઇંદ્રો તેમનાથી પૂજાયેલા, દેવતાઓથી પણ નહીં જીતાયેલા, ત્રણ ભુવનના લોકોનું પાલન કરવામાં સાવધાન એવા તે (શાંતિનાથ) ને નિરંતર નમસ્કાર થાઓ ! ૪

सर्वदुरितौघनाशन–कराय सर्वाशिवप्रशमनाय ॥

સર્વ પાપ સમુહના નાશ કરનારા, સર્વ ઉપદ્રવને શાંત કરનારા

दुष्टग्रहभूतपिशाच–शाकिनीनां प्रमथनाय ॥ ५ ॥

દુષ્ટ ગ્રહ ભૂત પિશાચ શાકિનીને, અત્યંત નાશ કરનારા

અર્થ—સર્વ પાપના સમૂહનો નાશ કરનારા, સર્વ ઉપદ્રવને પ્રકર્ષે કરી શાંત કરનારા, દુષ્ટ ગ્રહ, ભૂત, પિશાચ અને શાકિનીના ઉપદ્રવોને નાશ કરનારા એવા શાંતિનાથને નમસ્કાર થાઓ ! ૫

यस्येतिनाममंत्र–प्रधानवाक्योपयोगकृततोषा ॥

જેના એ પ્રકારે નામ મંત્રરૂપ શ્રેષ્ઠ વચનના ઉપયોગમાં કર્યો છે સંતોષ જેણે એવી

विजया कुरुते जनहित-मिति च नुता नमत तं शांतिं॥६

વિજયાદેવી, કરે છે, જનહિતને, એ રીતે, વળી, સ્તવેલી, તમે નમો ! તે શાંતિનાથને

અર્થ—જે શાંતિ જિનનો પૂર્વોક્ત નામ રૂપ મંત્ર તેણે કરી સર્વોત્તમ પવિત્ર એવું જે વચન તેના ઉપયોગે કરી કર્યો છે ચિત્તને વિષે સંતોષ જેણે એવી જે વિજયા દેવી, જે મનુષ્યનું હિત કરેછે તથા આગળ કહેશે એ પ્રકારે સ્તુતિ કરાયેલી છે તે શાંતિનાથને હે ભવ્યજનો ! તમે નમસ્કાર કરો. ૬

भवतु नमस्ते भगवति, विजये सुजये परापरैरजिते ॥

હો, નમસ્કાર તને પવિત્ર વિજયા, સુજયા, બીજા દેવોથી નહિ જીતાયેલી અજીતા

अपराजिते जगत्यां, जयतीति जयावहे भवति ॥७॥

અન્યથી નહિ પરાભવ પામેલી અપરાજીતા, જગતમાં, જયવંતી વર્તો એમ સ્તુતિકરનારને જયનેઆપનારી,એવી હે દેવીઓ તમો

અર્થ—હે ભગવતિ વિજયા, સુજયા બીજા દેવોથી નથી જીતાયેલી એવી હે અજીતા, કોઈ ઠેકાણે પરાભવ ન પામેલી એવી હે અપરાજીતા, તમો પૃથ્વીને વિષે જયવંતા વર્તો એમ સ્તુતિ કરતે છતે સ્તુતિ કરનાર ભક્તજનને જયની આપનારી થાય છે; એવી હે તમે દરેક દેવીઓ ! તમોને નમસ્કાર થાઓ. ૭

सर्वस्यापि च संघस्य, भद्रकल्याणमंगलप्रददे ॥

સર્વ પણ અને સંઘને, સુખ કલ્યાણ મંગલ વિશેષે આપનાર

साधूनां च सदा शिव—सुतुष्टिपुष्टिप्रदे जीयाः ॥ ८ ॥

મુનિઓના વળી સદા, નિરૂપદ્રવ રૂડી તુષ્ટિ પુષ્ટિ દેવાવાળી હે દેવી ! } જયવંતી હો.

અર્થ—ચતુર્વિધ સર્વ સંઘને સૌખ્ય, નિરૂપદ્રવપણું અને મંગળને પ્રકર્ષે કરી આપનારી હે દેવી! વળી મોક્ષને સાધનાર મુનિઓને નિરંતર નિરૂપદ્રવપણું, ચિત્તની શાંતિ અને ધર્મની વૃદ્ધિ આપનારી હે દેવી! તમે જયવંતી હો. ૮

भव्यानां कृतसिद्धे, निर्वृतिनिर्वाणजननि सत्त्वानाम् ॥

ભવ્યોને કરી છે સિદ્ધ જેણે એવી } સમાધિ અને મોક્ષ ઉત્પન્ન કરનારી, પ્રાણીઓને

अभयप्रदाननिरते, नमोऽस्तु स्वस्तिप्रदे तुभ्यं ॥ ९ ॥

નિર્ભયપણું દેવાને તત્પર, નમસ્કાર હો, કલ્યાણ આપનારી તને

અર્થ—ભવ્ય જીવોને કરી છે સિદ્ધિ જેણે એવી તથા પ્રાણીઓને ચિત્તની સમાધિ તથા મોક્ષ ઉત્પન્ન કરનારી એવી તથા ઉત્કૃષ્ટ રીતે નિર્ભયપણું દેવાને તત્પર એવી તથા પ્રકર્ષે કરી કલ્યાણને આપનારી એવી હે દેવી! તને નમસ્કાર હો. ૯

भक्तानां जंतूनां, शुभावहे नित्यमुद्यते देवि ॥

ભક્ત પ્રાણીઓને, કલ્યાણ પમાડવામાં નિરંતર તત્પર હે દેવી !

सम्यग्दृष्टीनां धृंति-रतिमतिबुद्धिप्रदानाय ॥ १० ॥

સમ્યગ્ દ્રષ્ટિઓને ધીરજ, પ્રીતિ મતિ બુદ્ધિ પ્રકર્ષે આપવાને

અર્થ—ભક્તજીવોને નિરંતર કલ્યાણ પમાડવામાં તત્પર તથા સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ જીવોને ધૈર્યતા, પ્રીતિ, મતિ તથા બુદ્ધિ પ્રકર્ષે કરી આપનાર, હે દેવી તમે છો. ૧૦

जिनशासननिरतानां,शांतिनताना च जगति जनतानां॥

જિનશાસનને વિષે રક્ત, શાંતિનાથને નમસ્કાર કરનારા } અને જગતમધ્યેના જનસમુદાયને

श्रीसंपत्कीर्तियशो-वर्द्धनि जयदेवि विजयस्व ॥११॥

લક્ષ્મી સંપત્તિ કીર્તિ અને યશ વધારનારી, જયાદેવી, વિજય પામો.

અર્થ—જિનશાસનને વિષે રક્ત અને શ્રી શાંતિનાથને નમસ્કાર કરનારા જગત મધ્યેના જનસમુદાયને લક્ષ્મી સંપત્તિ, કીર્તિ અને યશને વધારનારી એવી હે જયા દેવી ! તમે જય પામો. ૧૧

सलिलानलविषविषधर-दुष्टग्रहराजरोगरणभयतः॥

પાણી અગ્નિ ઝેર સર્પ દુષ્ટ ગ્રહ રાજા રોગ અને લડાઈના ભયથકી

राक्षसरिपुगणमारी-चौरेतिश्वापदादिभ्यः ॥ १२ ॥

રાક્ષસ શત્રુસમૂહ મરકી ચોર ઇતિ અને શિકારી પશુઓ વગેરેથકી

---

૧ ધૃતિ એટલે સંતોષ, મતિ એટલે દીર્ઘ દ્રષ્ટિ ૨ એક દેશ વ્યાપી ખ્યાતી તે કીર્તિ અને સર્વ દિગ્વ્યાપી ખ્યાતી તે યશ.

અર્થ—પાણી, અગ્નિ, સર્પ, ઝેર, માઠાગ્રહ, રાજા, રોગ, લડાઇના ભય, થકી (અને) રાક્ષસ, શત્રુઓનો સમૂહ, મરકી, ચોર, સાત [1]ઇતિ અને મદોન્મત ફાડી ખાનારા પ્રાણીઓના ભયથી–૧૨

अथ रक्ष रक्ष सुशिवं, कुरु कुरु शांतिं च कुरु कुरु सदेति ।

હવે રક્ષણકર, રક્ષણકર, અતિશય નિરૂપદ્રવપણું કર, કર, શાંતિને પણ કર કર હમેશા કર એમ

तुष्टिं कुरु कुरु पुष्टिं, कुरु कुरु स्वस्तिं च कुरु कुरु त्वं ॥१३॥

તુષ્ટિ કર કર પુષ્ટિ કર કર કલ્યાણ અને કર, કર, તું

અર્થ—હવે રક્ષણ કર, રક્ષણ કર; અતિશય નિરૂપદ્રવપણું કર, કર; વળી શાંતિ કર કર અને નિરંતર એજ પ્રમાણે કર; તુષ્ટિ કર કર; પુષ્ટિ કર કર અને કલ્યાણ કર; એટલા વાનાં તું કર કર. ૧૩

भगवति गुणवति शिवशांति, तुष्टि पुष्टि स्वस्तीह

હે ભગવતિ, હે ગુણવાળી, હે શિવશાંતિરૂપ, તુષ્ટિ, પુષ્ટિ, કલ્યાણ, અહિં

कुरु कुरु जनानां ॥ ॐमिति नमो नमो

કર, કર, મનુષ્યોને જ્યોતિઃ સ્વરૂપિણી દેવી, નમસ્કાર થાઓ,

ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ ह्रः यः क्षः ह्रीँ फुट् फुट् स्वाहा ॥१४॥

મંત્રાક્ષર છે

---

૧ અતિવૃષ્ટિ (ઘણો વરસાદ,), અનાવૃષ્ટિ (વરસાદ ન થાય તે), ઉંદર, તીડ, પોપટ, સ્વચક્ર (પોતાના રાજાના સૈન્યનો) ભય તથા પરચક્ર ભય એ સાત પ્રકારે ઇતિ જાણવી.

અર્થ--હે ભગવતિ ! હે ગુણવતિ ! હે શિવશાંતિ રૂપ ! આ પૃથ્વીને વિષે તું મનુષ્યોને તુષ્ટિ, પુષ્ટિ અને કલ્યાણ કર કર. જ્યોતિસ્વરૂપિણી એવી હે દેવી ! તને નમસ્કાર થાઓ, નમસ્કાર થાઓ ! હ્રાં-હ્રીં હ્રૂં-હ્રઃ-યઃ-ક્ષઃ-હ્રીં-ફુટ્-ફુટ્-સ્વાહા આ સર્વે મંત્રાક્ષર છે તેમાં પ્રથમના સાત શાંતિ મંત્રના બીજ છે. અને બાકીના ત્રણ વિઘ્નના વિનાશ કરનારા મંત્ર બીજ છે. ૧૪

एवं यन्नामाक्षर-पुरस्सरं संस्तुता जयादेवी ॥

એ પ્રમાણે જેના નામાક્ષર પૂર્વક, સ્તુતિ કરાયેલી જયાદેવી

कुरुते शांतिं नमता, नमो नमः शांतये तस्मै ॥१५॥

કરે છે.શાંતિનાથને નમસ્કાર કરનારને } નમસ્કાર હો નમસ્કાર હો, } શાંતિનાથને તે

અર્થ--એ પ્રમાણે જેના નામાક્ષર મંત્રપૂર્વક સ્તુતિ કરાયેલી એવી જયા નામની દેવી શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુને નમસ્કાર કરનારાઓને શાંતિ કરે છે (પાઠાંતરે શાંતિની હેતુરૂપ થાય છે) તે શાંતિનાથને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ. ૧૫

इतिपूर्वसूरिदर्शित-मंत्रपदविदर्भितः स्तवः शांतेः ॥

એ પ્રકારે પૂર્વાચાર્યે બતાવેલ મંત્રપદ ગર્ભિત, સ્તોત્ર, શાંતિનાથનું

सलिलादिभयविनाशी, शांत्यादिकरश्च भक्तिमता१६

પાણી વગેરેના ભય નાશ કરનાર અને શાંતિ આદિ કરનાર } ભક્તજનોને થાઓ.

અર્થ—એ પ્રમાણે પૂર્વાચાર્યે બતાવેલા એવા મંત્રના પદથી ગર્ભિત એવું શાંતિનાથનું સ્તવ તે ભક્તિ કરનારા મનુષ્યોને જલ પ્રમુખના ભયનું નાશ કરનાર થાઓ. અને શાંતિ આદિ સુખનું કરનાર થાઓ. ૧૬

यश्चैनं पठति सदा, शृणोति भावयति वा यथायोगम् ॥

જે એને ભણે છે સદા સાંભળે છે ભાવે છે અથવા સાવધાનપણે

स हि शांतिपदं यायात्, सूरिः श्रीमानदेवश्च ॥१७॥

તે નિશ્ચે શાંતિપદને પામે છે. સૂરિ શ્રીમાનદેવ પણ

અર્થ—જે માણસ આ સ્તવને નિરંતર ભણે છે, સાવધાન યોગ રાખી જે સાંભલે છે, વા મનમાં સ્મરણ કરે છે તે માણસ અવશ્ય શાંતિપદ પામે છે [પાઠાંતરે કલ્યાણ અને શાંતિનું સ્થાન પામે) શ્રીમાનદેવસૂરિ પણ તે પદ પામે. ૧૭

उपसर्गाः क्षयं यांति, छिद्यंते विघ्नवल्लयः ॥

ઉપસર્ગો ક્ષયને પામે છે, છેદાય છે વિઘ્નની વેલડીઓ

मनः प्रसन्नतामेति, पूज्यमाने जिनेश्वरे ॥ १८ ॥

મન પ્રસન્નતા પામે છે પૂજ્યે છતે જિનેશ્વરને

અર્થ—શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનને પૂજતાં થકાં, ઉપસર્ગો નાશ પામે છે, વિઘ્નરૂપી વેલો છેદાય છે, મન પ્રસન્નતા પામે છે. ૧૮

सर्वमंगलमांगल्यं, सर्वकल्याणकारणं ॥

સર્વ મંગળમાં મંગળભૂત સર્વ કલ્યાણનું કારણ

प्रधानं सर्वधर्माणां, जैनं जयति शासनं ॥ १९ ॥

શ્રેષ્ઠ, સર્વ ધર્મોમાં, જિનનું જયવંત વર્તે છે શાસન

અર્થ—સર્વ મંગલોમાં મંગલિક, સર્વ કલ્યાણનું કારણ, સર્વ ધર્મમાં મુખ્ય જૈનશાસન જયવંતુ વર્ત્તે છે.

ઇતિ શ્રી લઘુશાંતિ સ્તવઃ

अथ चउक्कसाय सूत्र.*

चतुष्कषायप्रतिमल्लोल्लूरणः (उच्छेदकः)

चउक्कसायपडिमल्लुल्लूरणु,

ચાર કષાયના નાશ કરનારા

दुर्जयमदनबाणभञ्जनः (छेदकः)

दुज्जयमयणबाणमुसुमूरणु।

દુર્જય કામબાણને છેદી નાંખનારા

* રાત્રીએ સંથારા પોરિસીમાં આ સુત્ર ચૈત્યવંદન તરિકે બોલવામાં આવે છે. દરેક શ્રાવક સંથારા પોરિસી ભણાવી શકતા નથી તેથી દેવસિ પ્રતિક્રમણના અંતે સામાયક પાળતી વખત લોગસ્સ કહ્યા પછી કહેવાનો વિધિ શ્રાવકોને માટે છે.

सरसप्रियंगुवर्णः गजगामी

सरसपियंगुवन्नु गयगामिउ,

નીલી રાયણના જેવા વર્ણવાળા હસ્તિની જેવી ગતિવાળા

जयतु पार्श्वः भुवनत्रयस्वामी

जयउ पासु भुवणत्तयसामिउ ॥ १ ॥

જયવંત વર્તો પાર્શ્વનાથ ભુવન ત્રણના સ્વામી.

અર્થ—ચાર કષાય રૂપ વેરીના ઉચ્છેદનાર, દુઃખે જિતાય એવા કામદેવના બાણુને ત્રોડનાર; સ્નિગ્ધ, નીલા એવા રાયણુના (જેવા શરીરના) વર્ણવાળા, અને હસ્તિની જેવી ગતિવાળા, ત્રણુ ભુવનના સ્વામી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ જયવંતા વર્તો! ૧

यस्य तनुकांतिकलापः स्निग्धः

जसु तणुकंतिकफप्प सिणिद्धउ,

જેની શરીરની કાંતિનો સમૂહ, સ્નિગ્ધ

शोभते फणिमणिकिरणालीढः

सोहइ फणिमणिकिरणालिद्धउ ।

શોભે છે. સર્પની મણિના કિરણોએ વ્યાપ્ત

ननु नव जलधरतडिल्लतालांछितः

नं नव जलहरतडिल्लयलंछिउ,

નિશ્ચે વીજળીની લતાએ સહિત નવીન મેઘ જેવા

स जिनः पार्श्वः प्रयच्छतु वांछितम्

सो जिणु पासु पयच्छउ वंछिउ ॥ २ ॥

તે જિન પાર્શ્વ આપો વાંછિતને.

અર્થ—જેના શરીરની કાન્તિનો સમૂહ સ્નિગ્ધ છે, વળી જે નાગેંદ્રની ફણના ઉપર રહેલી મણિના કિરણોથી વ્યાપ્ત છે વળી જે વીજલીની લતાએ કરી સહિત એવા નવા મેઘની જેમ શોભે છે તે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ મારા વાંછિત પૂર્ણ કરો. ૨. ઇતિ. ॥

*अथ भरहेसरनी सज्झाय.

भरतेश्वरः बाहुबली अभयकुमारश्च ढण्ढणकुमारः

भरहेसर बाहुबली, अभयकुमारो अ ढंढणकुमारो ।

ભરતેશ્વર બાહુબલી અભયકુમાર અને ઢંઢણકુમાર

श्रीयकः अर्णिकापुत्रः अतिमुक्तकः नागदत्तश्च

सिरिओ अणिआउत्तो, अइमुत्तो नागदत्तो अ ॥१॥

શ્રીયક અર્ણિકાપુત્ર અતિમુક્ત નાગદત્ત અને

અર્થ—શ્રી ભરતેશ્વર, બાહુબલજી, અભયકુમાર તથા

* આ સજ્ઝાયમાં શીયલ વ્રતને દ્રઢતાથી પાળનાર ઉત્તમ સત્વશાલી પુરૂષો અને સતીઓનું નામોચ્ચાર પૂર્વક સ્મરણ થાય છે.

ઢંઢણકુમાર, શ્રી સ્થૂલિભદ્રજીના નાનાભાઇ શ્રીયક, અન્નિકાપુત્ર આચાર્ય, અતિમુક્તકુમાર, તથા નાગદત્ત; ૧

मेतार्यः स्थूलभद्रः वज्रर्षिः नंदिषेणः सिंहगिरिः

मेअज्ज थूलिभद्दो, वयररिसी नंदिसेण सिंहगिरी ।

મેતાર્ય સ્થૂલભદ્ર વયરસ્વામિ નંદિષેણ સિંહગિરિ

कृतपुण्यश्च सुकोशलः पुंडरीकः केशी करकंडूः

कयवन्नो अ सुकोसल, पुंडरिअ केसि करकंडू ॥२॥

કયવન્નો અને સુકોશલ પુંડરીક કેશી કરકંડુ

અર્થ—મેતાર્યમુનિ, સ્થૂલિભદ્રજી, વજ્રઋષિ, નંદિષેણજી, સીંહગિરિ મહારાજ (શ્રી વજ્રસ્વામીના ગુરૂ), કૃતપુણ્ય કુમાર, સુકોશલમુનિ, પુંડરિક સ્વામી, કેશીકુમાર, કરકંડુ પ્રત્યેકબુદ્ધ,૨

हल्लः विहल्लः सुदर्शनः शालः महाशालः शालिभद्रश्च

हल्ल विहल्ल सुदंसण, साल महासाल सालिभद्दो अ ।

હલ્લ વિહલ્લ સુદર્શન શાલ મહાશાલ શાલિભદ્ર અને

भद्रबाहुः दशार्णभद्रः प्रसन्नचंद्रश्च यशोभद्रः

भद्दो दसण्णभद्दो, पसण्णचंदो अ जसभद्दो ॥ ३ ॥

ભદ્રબાહુ દશાર્ણભદ્ર પ્રસન્નચંદ્ર અને યશોભદ્ર

અર્થ—હલ્લ અને વિહલ્લ બંને શ્રેણિકના પુત્ર, સુદર્શન શેઠ, શાલમુનિ, મહાશાલમુનિ, શાલિભદ્ર (પ્રસિદ્ધ ભોગી),ભદ્રબાહુ-

સ્વામિ, દશાર્ણભદ્ર, પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ તથા શ્રી યશોભદ્રસૂરિ, ૩

जंबूप्रभुः वंकचूलो गजसुकुमालः अवंतीसुकुमालः

जंबुपहु वंकचूलो, गयसुकुमालो अवंतिसुकुमालो।

જંબૂપ્રભુ વંકચૂલ ગજસુકુમાલ અવંતિ સુકુમાલ

धन्यः इलाचीपुत्रः चिलातीपुत्रश्च युगबाहुमुनिः

धन्नो इलाइपुत्तो, चिलाइपुत्तो अ बाहुमुणी ॥ ४ ॥

ધન્નો ઇલાચીપુત્ર ચિલાતીપુત્ર અને યુગબાહુ મુનિ

અર્થ—જંબૂસ્વામિ, વંકચૂલ રાજકુમાર, ગજસુકુમાલ, અવન્તિસુકુમાલ, ધન્નાશેઠ, એલાચીપુત્ર, ચિલાતિપુત્ર અને યુગબાહુ મુનિ, ૪

आर्यमहागिरिः आर्यरक्षितः आर्यसुहस्ती उदायनः मनकः

अज्जगिरि अज्जरक्खिय, अज्जसुहत्थी उदायगो मणगो।

આર્યમહાગિરિ આર્યરક્ષિત આર્યસુહસ્તિ ઉદાયન મનક

कालिकसूरिः शांबः प्रद्युम्नः मूलदेवश्च

कालयसूरी संबो, पज्जुणो मूलदेवो अ ॥ ५ ॥

કાલિકસૂરિ શાંબ પ્રદ્યુમ્ન મૂળદેવ અને

અર્થ—આર્યમહાગિરિજી, આર્યરક્ષિતસૂરિ, આર્યસુહસ્તિ-સૂરિ, ઉદાયી રાજા, મનક પુત્ર, કાલિકાચાર્ય, સાંબકુમાર, પ્રદ્યુમ્ન-કુમાર અને મૂલદેવ રાજા, ૫

प्रभवा विष्णुकुमारः आर्द्रकुमारः द्रढप्रहारी च

पन्नवो विन्हुकुमारो, अद्दकुमारो दढप्पहारी अ ।

પ્રભવ વિષ્ણુકુમાર આર્દ્રકુમાર દ્રઢપ્રહારી અને

श्रेयांसः कूरघटश्च शय्यंभवः मेघकुमारश्च

सिज्जंस कूरगड्डू अ, सिज्जंभव मेहकुमारो अ ॥६॥

શ્રેયાંસ અને કુરઘટઋષિ શય્યંભવ અને મેઘકુમાર

અર્થ—પ્રભવસ્વામિ, વિસ્તુકુમાર, આર્દ્રકુમાર, તથા દ્દઢપ્રહારી ચોર, શ્રેયાંસકુમાર, કુરગડુસાધુ, સિજઝંભવ સ્વામિ અને મેઘકુમાર, ૬

एवमादयः महासत्त्वाः ददतु सुखं गुणगणैः संयुक्ताः

एमाइ महासत्ता, दिंतु सुहं गुणगणेहिं संजुत्ता ।

એ વગેરે મહાસત્ત્વવંત પુરૂષો, આપો, સુખને, ગુણસમૂહે સહિત

येषां नामग्रहणेन पापप्रबंधाः विलयं यान्ति

जेसिं नामग्गहणे, पावपबंधा विलय जंति ॥ ७ ॥

જેઓનાં નામ ગ્રહણકરવાવડે પાપનાબંધ નાશ પામે છે

અર્થ—ઇત્યાદિ બીજા પણ મહા પરાક્રમી પુરૂષો, જ્ઞાનાદિ ગુણોના સમૂહે કરી સહિત એવા, અમને સુખ આપો; જેમના નામસ્મરણથી પાપના બંધ વિનાશ પામે છે. ૭

सुलसा चंदनबाला मनोरमा मदनरेखा दमयन्ती

सुलसा चंदनबाला, मणोरमा मयणरेहा दमयंती ।

સુલસા ચંદનબાલા મનોરમા મદનરેખા દમયન્તી

नर्मदासुंदरी सीता नंदा भद्रा सुभद्रा च
नमयासुंदरि सीया, नंदा जद्दा सुजद्दा य ॥ ८ ॥
નર્મદાસુંદરી સીતા નંદા ભદ્રા સુભદ્રા અને

અર્થ—સુલસા, ચંદનબાલા, મનોરમા, મદનરેખા, દમયન્તી, નર્મદાસુંદરી, સીતા, નંદા, ભદ્રા શેઠાણી, સુભદ્રા, ૮

राजीमती ऋषिदत्ता पद्मावती अंजना श्रीदेवी
राइ(य)मई रिसिदत्ता, पउमावइ अंजणा सिरीदेवी ।
રાજીમતી ઋષિદત્તા પદ્માવતી અંજના શ્રીદેવી

ज्येष्ठा सुज्येष्ठा मृगावती प्रभावती चेल्लणादेवी
जिठ सुजिठ मिगावइ, पभावई चिल्लणादेवी ॥९॥
જ્યેષ્ઠા સુજ્યેષ્ઠા મૃગાવતી પ્રભાવતી ચેલણા દેવી

અર્થ—રાજીમતી, ઋષિદત્તા, પદ્માવતી, અંજનાસુંદરી, શ્રીદેવી, જ્યેષ્ટા, સુજ્યેષ્ટા, મૃગાવતી, પ્રભાવતી, ચેલણા રાણી, ૯

ब्राह्मी सुंदरी रुक्मिणी रेवती कुन्ती शिवा जयंती च
बंभि सुंदरि रुप्पिणी, रेवइ कुंती सिवा जयंती य ।
બ્રાહ્મી સુંદરી રૂક્મિણી રેવતી કુંતી શીવાદેવિ જયંતી અને

देवकी द्रौपदी धारिणी कलावती पुष्पचूला च
देवइ दोवइ धारणी, कलावइ पुप्फचूला य ॥१०॥
દેવકી દ્રૌપદી ધારિણી કલાવતી પુષ્પચૂલા અને

અર્થ—બ્રાહ્મી, સુંદરી, રૂક્મણી, રેવતી, કુન્તી, શિવા અને જયન્તી, દેવકી, દ્રૌપદી, ધારણી, કલાવતી તથા પુષ્પચૂલા. ૧૦

पद्मावती च गौरी गांधारी लक्ष्मणा सुसीमा च

पउमावई य गोरी, गंधारी लक्कमणा सुसीमा य।

પદ્માવતી અને ગૌરી ગંધારી લક્ષ્મણા સુસીમા અને

जांबूवती सत्यभामा रुक्मिणी कृष्णस्याष्ट महिष्यः

जंबुवइ सच्चभामा, रुप्पिणि कण्हट्ठ महिसीउ ॥११॥

જાંબુવતી સત્યભામા રૂક્મિણી કૃષ્ણની આઠ પટ્ટરાણીઓ

અર્થ—પદ્માવતી, તથા ગૌરી, ગાંધારી, લક્ષ્મણા તથા સુસીમા, જંબુવતી, સત્યભામા, રૂક્મણી, આ આઠ શ્રી કૃષ્ણની પટરાણીઓ છે. ૧૧

यक्षा च यक्षदत्ता भूता तथा चैव भूतदत्ता च

जक्का य जक्कदिन्ना, भूआ तह चेव भूअदिन्ना य।

યક્ષા અને યક્ષદત્તા ભૂતા તેમજ નિશ્ચે ભૂતદત્તા અને

सेणा वेणा रेणा भगिन्यः स्थूलभद्रस्य

सेणा वेणा रेणा, भयणीउ थूलिभद्दस्स ॥ १२ ॥

સેણા વેણા રેણા બહેનો સ્થૂલભદ્રની

અર્થ—જક્ષા, યક્ષદત્તા, ભૂતા, તથા વળી નિશ્ચયથી ભૂતદત્તા, સેણા, વેણા, રેણા, આ સાત સ્થૂલિભદ્રજીની બહેનો છે. ૧૨

इत्याद्याः महासत्यः जयंति अकलंकशीलकलिताः

इच्चाइ महासइउ, जयंति अकलंकसीलकलिआउ ।

ઈત્યાદિ મહાસતીઓ જયવંત વર્તે છે. નિષ્કલંક શીલગુણે સહિત

अद्यापि वाद्यते यासां यशःपटहः त्रिभुवने सकले

अज्जवि वज्जइ जासिं, जसपडहो तिहुअणे सयले१३॥

આજ પણ વાગે છે. જેઓનો યશ ડંકો ત્રિભુવનમાં સકળ

અર્થ—ઈત્યાદિ મોટી સતીઓ નિર્મલ શિયળગુણે કરી સહિત જયવંતી વર્ત્તે છે. વળી જેનો આજ પણ સકલ ત્રિભુ-વનને વિષે યશનો ડંકો વાગે છે. ૧૩

ઇતિ સતા સતીઓની સજઝાય.

॥ अथ तीर्थ वंदना.* ॥

सकलतीर्थ वंदुं करजोड, जिनवर नामे मंगल कोड ॥ पहेले स्वर्गे लाख बत्रीश, जिनवर चैत्य नमुं निशदिश ॥ १ ॥ बीजे लाख अठावीश कह्या, त्री-

* આ તીર્થવંદના ગુજરાતી ભાષામાં હોવાથી સુગમ છે માટે અર્થ લખ્યો નથી. આ સૂત્રવડે ત્રણ લોકમાં રહેલા શાસ્વતા અને અશાસ્વતા જિનચૈત્ય તથા જિનબિંબોને વંદના કરાય છે.

जे बार लाख सद्दह्यां॥ चोथे स्वर्गे अड लाख धार, पांचमे वंदुं लाखज चार ॥ २ ॥ छठे स्वर्गे सहस पच्चास, सातमे चालीस सहस प्रासाद ॥ आठमे स्वर्गे छ हजार, नव दशमे वंदुं शतचार ॥ ३ ॥ अग्यार बारमे त्रणशें सार, नव ग्रैवेयके त्रणशें अढार ॥ पांच अनुत्तर सर्वे मली, लाख चोराशी अधिकां वली ॥ ४ ॥ सहस सत्ताणुं त्रेवीश सार, जिनवर भुवन तणो अधिकार॥ लांबां सो जोजन विस्तार, पच्चास उंचां बहोंतेर धार ॥ ५ ॥ एकसो एंशी बिंब प्रमाण, [1]सभासहित एक चैत्ये जाण ॥

---

[1] બાર દેવલોક સુધીના ઇંદ્રોને દરેક વિમાને ૧ મજ્જન સભા ૨ અલંકાર સભા ૩ જ્ઞાન સભા ૪ સિદ્ધાયતન સભા અને ૫ વ્યવસાય સભા એમ પાંચ પાંચ સભા હોય છે. દરેક સભા ત્રણ ત્રણ દ્વારવાળી હોય છે અને દરેક દ્વારે એકેક ચોમુખજી એટલે ચાર ચાર પ્રતિમાજી હોય એટલે એક સભાના બાર અને ૫ સભાના ૬૦ પ્રતિમાજી મહારાજ થયા. મૂલ ચૈત્ય ત્રણ દ્વારવાળાં હોય છે તેના ગભારામાં ૧૦૮ પ્રતિમાજી અને ત્રણ દ્વારના ત્રણ ચોમુખજીના ૧૨ મળી ૧૨૦) પ્રતિમાજી તેમાં હોય. તેમાં પાંચ સભાના ૬૦ મેળવતાં ૧૮૦) પ્રતિમાજી સભા સહિત એક ચૈત્યમાં સમજવા. નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તરમાં ઇંદ્રો નથી તેથી સભાએ નથી માટે ત્યાંના ૩૨૩ ચૈત્યોમાં ૧૨૦) પ્રતિમાજી દરેકના ગણવા અને ૮૪૯૬૭૦૦ ચૈત્યમાં ૧૮૦ પ્રતિમાજી દરેકમાં ગણવા. જેથી અહીં બતાવેલ સંખ્યા મળી રહેશે.

सो कोड बावन कोड संभाल, लाख चोराणुं सहस चौंआल ॥ ६ ॥ सातशें उपर साठ विशाल, सवि बिंब प्रणमुं त्रण काल ॥ सात कोडने बहोंतेर लाख, भुवनपतिमां देवल भाख ॥ ७ ॥ एकसो एंशी बिंब प्रमाण, एक एक चैत्ये संख्या जाण ॥ तेरशें कोड नेव्यासी कोड, साठ लाख वंदुं करजोड ॥ ८ ॥ बत्रीशें ने ओगणसाठ, तीर्च्छा[1] लोकमां चैत्यनो पाठ ॥ त्रणलाख एकाणुं हजार, त्रणशें वीश ते बिंब जुहार ॥ ए ॥ व्यंतर ज्योतिषीमां वली जेह, शाश्वता जिन वंदुं तेह ॥ रुषभ चंद्रानन वारिषेण, वर्द्धमान नामे गुणसेण ॥ १० ॥ समेतशिखर वंदुं जिन वीश, अष्टापद वंदुं चोवीश ॥ विमलाचल ने गढ गीरनार, आबु उपर जिनवर जुहार ॥ ११ ॥ शंखेश्वर केसरियो सार, तारंगे श्री अजित जुहार

૧ તીર્ચ્છા લોકમાં નંદીશ્વર દ્વીપના ૫૨ ચૈત્ય, રૂચક દ્વીપના ૪ ચૈત્ય, અને કુંડલ દ્વીપના ૪ ચૈત્ય મળી ૬૦ ચૈત્ય ચાર દ્વારવાળાં છે અને બાકીનાં ૩૧૯૯ ચૈત્ય ત્રણ દ્વારવાળાં છે તેથી ચાર દ્વારવાળાંમાં ૧૨૪) અને ત્રણ દ્વાર વાળામાં ૧૨૦) પ્રતિમાજી છે.

॥ अंतरिक वरकाणो पास, जीरावलो ने थंभण पास ॥ १२ ॥ गाम नगर पुर पाटण जेह, जिनवर चैत्य नमुं गुण गेह ॥ विहरमान वंदुं जिन वीश, सिद्ध अनंत नमुं निशदिश ॥ १३ ॥ अढी द्वीपमां जे अणगार, अढार सहस सीलांगना धार ॥ पंच महाव्रत समिति सार, पाले पलावे पंचाचार ॥ १४ ॥ बाह्य अभ्यंतर तप उजमाल, ते मुनि वंदुं गुणमणिमाल ॥ नित नित उठी कीर्त्ति करुं, जीव कहे भवसायर तरूं ॥ १५ ॥

---

*मन्नह जिणाणंनी सज्झाय.

मन्यस्व जिनानां आज्ञां मिथ्यात्वं परिहर धारय सम्यक्त्वम्
मण्ह[1] जिणाणं आणं, मिच्छं परिहरह धरह सम्मत्तं।
માનવીજિનેશ્વરોનીઆજ્ઞાને, મિથ્યાત્વનેપરિહરવું, ધારણ કરવું } સમ્યકત્વને

---

* આ સજ્ઝાયમાં શ્રાવકને યોગ્ય સદાચારના છત્રીશ પ્રકારના કૃત્યોનું વર્ણન છે. દરેક શ્રાવકે તે કરવામાં યથાશક્તિ ઉદ્યમવંત થવા જરૂર છે.

१ मन्नह जिणाणमाणं.

षड्विधावश्यके, उद्युक्तः भवति प्रातिदिवसम्

छव्विहआवस्सयंमि, उज्जुत्तो होइ पइदिवसं ॥ १ ॥

છ પ્રકારના આવશ્યકને વિષે ઉધમવંત હોય હમેશા

અર્થ—જિનેશ્વર ભગવાનની આજ્ઞા માનવી, મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કરવો, સમ્યક્ત્વ ધારણ કરવું, છ પ્રકારના આવશ્યકમાં પ્રતિ દિવસ ઉધમવંત થવું. ૧

पर्वसु पौषधव्रतं दानं शीलं तपश्च भावश्च

पव्वेसु पोसहवयं, दाणं सीलं तवो अ भावो अ।

પર્વ દિવસોમાં પોષધવ્રત દાન શીયલ તપ અને ભાવના અને

स्वाध्यायः नमस्कारः परोपकारश्च यतना च

सज्झाय नमुक्कारो, परोवयारो अ जयणा अ ॥२॥

સ્વાધ્યાય નમસ્કાર પરોપકાર અને જયણા અને

અર્થ—પર્વ દિવસને વિષે પોસહ વ્રત કરવું, દાન, શિયળ, તપ અને ભાવના, સ્વાધ્યાય, નમસ્કાર અને પરોપકાર તથા જયણા રાખવી. ૨

जिनपूजा जिनस्तवनं गुरुस्तवः साधार्मिकाणां वात्सल्यम्

जिणपूआ जिणथुणणं,गुरुथुअ साहम्मिआण वच्छल्लं।

જિનપૂજા જિનનું સ્તવન ગુરૂસ્તુતિ સાધર્મિકોની વાત્સલ્યતા

व्यवहारस्य च शुद्धिः रथयात्रा तीर्थयात्रा च

ववहारस्स य सुद्धी, रहजत्ता तित्थजत्ता य ॥३॥

વ્યવહારની વળી શુદ્ધિ રથયાત્રા તીર્થયાત્રા અને

અર્થ—જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા, જિનેશ્વર ભગવાનની સ્તુતિ, ગુરૂની સ્તુતિ, અને સાધર્મીને વિષે વાત્સલ્ય, વ્યવહારની શુદ્ધિ, રથયાત્રા અને તીર્થયાત્રા, ૩

उपशमो विवेकः संवरः भाषासमितिः षट्जीवकरुणा च

उवसम विवेग संवर, भासासमिई छजीवकरुणा य ।

ઉપશમ વિવેક સંવર ભાષાસમિતિ છકાયજીવાની દયા અને

धार्मिकजनसंसर्गः करणदमः चरणपरिणामः

धम्मिअजणसंसग्गो, करणदमो चरणपरिणामो ॥४॥

ધાર્મિક પુરૂષોનો સમાગમ ઇંદ્રિયદમન ચારિત્રના પરિણામ

અર્થ--ઉપશમ, વિવેક, સંવર, ભાષા સમિતિ અને છકાય જીવોની દયા, ધાર્મિક માણસનો સંસર્ગ, ઇંદ્રિયોનું દમન અને ચારિત્રનાં પરિણામ, ૪

संघोपरि बहुमानः पुस्तकलिखनं प्रभावना तीर्थस्य

संघोवरि बहुमाणो, पुत्थयलिहणं पभावणा तित्थे

સંઘઉપર બહુમાન પુસ્તક લખાવવાં પ્રભાવના તીર્થની

श्राद्धानां कृत्यमेतद् नित्यं सुगुरूपदेशेन (ज्ञातव्यम्)

सड्ढाण किच्चमेअं, निच्चं सुगुरूवएसेणं ॥ ५ ॥

શ્રાવકોનું કામ એ પ્રકારે નિરંતર સદ્‌ગુરૂના ઉપદેશવડે (જાણવું)

અર્થ—શ્રી સંઘ ઉપર બહુમાન, પુસ્તક લખાવવા, તીર્થની પ્રભાવના કરવી, શ્રાવકનાં આ કૃત્ય છે, તે નિરંતર સદ્‌ગુરૂના ઉપદેશથી જાણવાં. ૫. ઇતિ.

ઇતિ શ્રાવક દિનકૃત્ય સજ્ઝાય.

---

१ क २ य जीव.

अथ पोसहनुं पच्चख्खाणं.

करोमि हे भयान्त ! पौषधं आहारपौषधं देशतः सर्व्वतः

करेमि ×भंते ! पोसहं, आहारपोसहं देसउ सव्वउ,*

કરૂં છું હે ભયનો નાશ (પોષધ, આહાર પોષધ-દેશથકી, સર્વ થકી
કરનાર (ભગવંત) (

---

* આ સુત્રવડે પોસહનું પચ્ચખ્ખાણ લેવાય છે. પ્રત્યાખ્યાન શબ્દનો અર્થ ત્યાગ કરવું અને પાલવું—સેવન કરવું, એમ બંને પ્રકારે થાય છે તેથી **આહાર પોસહં** એટલે આહારનો ત્યાગ કરવા રૂપ પોસહ કરૂં છું એમ અર્થ થાય છે તેવાજ રીતે **સરીર સક્કાર પોસહં** એટલે શરીરની શોભા ન કરવા રૂપ પોસહ કરૂં છું, એ બને બાબત ત્યાગ કરવાની છે. **બંભચેર પોસહં** અને **અવ્વાવાર પોસહં** એટલે બ્રહ્મચર્યને પાળવા રૂપ અને અ-વ્યાપાર (મન વચન અને કાયાના સાવદ્ય યોગના ત્યાગકરણરૂપ) ને પાળવા રૂપ પોસહ કરૂં છું. એમ બંને પદનો અર્થ પાલન કરવાનો થાય છે. સામાયિક અને પોસહમાં ત્રણ કાળ સંબંધી પચ્ચખ્ખાણ થાય છે તે આ પ્રમાણે —**કરેમિ** પદ વડે વર્તમાન કાળે સાવદ્ય યોગનો ત્યાગ કરવા રૂપ પચ્ચખ્ખાણ થાય છે. **તસ્સ** પદ વડે અતીત કાળે (ભુતકાળે) કરેલાં સાવદ્ય યોગનું પ્રતિક્રમણ થાય છે અને સામાયિકમાં **પચ્ચખ્ખામિ** પદ વડે અનાગત કાળે (નિયમ પર્યંતના ભવિષ્ય કાળે) સાવદ્ય યોગ નહિ કરીશ એમ પચ્ચ-ખ્ખાણ થાય છે અને પોસહમાં **ઠામિ** પદ વડે અનાગત કાળે બે બાબતનો ત્યાગ અને બે બાબતનું પાલન કરીશ એ પ્રકારનો (ધર્મની પુષ્ટી આપે તે) પોસહ કરીશ એમ પચ્ચખ્ખાણ કરાય છે.

× **ભંતે** એ પદના ભદંત (કલ્યાણકારી), ભયાન્ત (ભયનો અંત કર-નાર) અને ભવાન્ત (ભવનો અંત કરનાર) એવા ત્રણ અર્થ થાય છે. **ભંતે** એ પ્રકારે ભગવંતને આમન્ત્રણ કરવા વડે કરીને ગુરૂકુલવાસનું સુચન થાય છે અર્થાત્ સાધુઓએ ગુરૂનિશ્રાએ રહેવું અને ગૃહસ્થે ગુરૂ મહારાજ પાસે સામાયિક ઉચ્ચરવું.

शरीरसत्कारपौषधं सर्वतः ब्रह्मचर्यपौषधं सर्वतः
सरीरसक्कारपोसहं सव्वओ,[2] बंभचेरपोसहं सव्वओ,[3]
શરીર સત્કાર પૌષધ સર્વ થકી, બ્રહ્મચર્ય પૌષધ સર્વ થકી,

अव्यापारपौषधं सर्वतः चतुर्विधं पौषधं करोमि
अव्वावारपोसहं सव्वओ,[4] चउव्विहं पोसहं ठामि,
અવ્યાપાર પૌષધ સર્વ થકી,(એ) ચાર પ્રકારના પૌષધને કરૂં છું.

यावद्दिवसं अहोरात्रं पर्युपासे
जाव दिवसं अहोरत्तं पज्जुवासामि
દિવસ પર્યંત દિનરાત પાળું છું.

અર્થ—હે ભગવંત ! હું પોસહ કરૂં છું, આહારનો પોસહ–દેશથી વા સર્વથી, શરીરસત્કાર ન કરવાનો પોસહ સર્વથી, બ્રહ્મચર્યનો પોસહ સર્વથી, અવ્યાપારનો પોસહ સર્વથી, આ ચાર પ્રકારના પોસહને હું કરૂં છું, તે આખો દિવસ અથવા રાત અને દિવસ પાળું છું (પાળીશ.)

द्विविधं त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन न करोमि न
दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न
બે કરણ ત્રણ યોગવડે મને વચને કાયાએ ન કરૂં ન

कारयामि तस्मात्(तं) भवान्त ! प्रतिक्रामामि निंदामि
कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि
કરાવું તે કારણ માટે તેને હે ભ- વનો નાશ કરનાર (ભગવંત) } પ્રતિક્રમું છું નિંદું છું

गर्हे आत्मानं व्युत्सृजामि
गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥
ગર્હું છું. પોતાની કાયને ત્યાગ કરૂં છું

અર્થ—બે પ્રકારે અને ત્રણ પ્રકારે; મન, વચન અને કાયાવડે એમ ત્રણ પ્રકારે, ન કરૂં તથા ન કરાવું એમ બે પ્રકારે, હે ભગવંત તે (અતીતકાળના પાપને) હું પ્રતિક્રમું છું, આત્માની સાખે નિંદું છું, ગુરૂની સાખે ગર્હું છું અને આત્માને પાપથી વોસરાવું છું. ૧ ઇતિ.

अथ पोसह पारवानुं सूत्र.

सागरचंद्रः कामः चंद्रावतंसः सुदर्शनो धन्यः
सागरचंदो कामो, चंदवडिंसो सुदंसणो धन्नो ।
સાગરચંદ્ર કામદેવ ચંદ્રાવતંસક સુદર્શન ધન્ય
यैः पौषधप्रतिमा न खंडिता जीवितांतेऽपि
जेसिं पोसहपडिमा, अखंडिआ जीवियंतेवि ॥ १ ॥
જેઓએ પોષધ પ્રતિમા નખંડન કરી. મરણાન્ત કષ્ટ પ્રાપ્ત થતાં પણ

અર્થ—સાગરચંદ્ર કુમાર, કામદેવજી, ચંદ્રાવતંસ રાજા, સુદર્શન શેઠ, તેઓને ધન્ય છે કે જેઓની પોષધ પ્રતિમા, જી-

वितना અંત સુધી (મરણાંત કષ્ટ પ્રાપ્ત થતાં) પણ અખંડિત રહી. ૧

धन्याः श्लाघनीयाः सुलसा आनंदकामदेवाश्च

धन्ना सलाहणिज्जा, सुलसा आणंदकामदेवा य ।

ધન્ય છે પ્રશંસાપાત્ર સુલસા આણંદ કામદેવ અને

येषाम् प्रशंसति भगवान् दृढव्रतत्वं महावीरः

जास पसंसइ भयवं, दढवयत्तं महावीरो ॥ २ ॥

જેઓના વખાણે છે. ભગવંત દ્રઢવ્રતપણાને મહાવીરપ્રભુ

અર્થ—ધન્ય છે તે મનુષ્યોને અને તેઓ જ પ્રશંસાપાત્ર છે; સુલસા શ્રાવિકા, આણંદ અને કામદેવ શ્રાવક જેમના દ્રઢ વ્રતપણાને ભગવંત શ્રી મહાવીર સ્વામિ વખાણે છે. ૨

पोसह विधे लीधो, विधे पार्यो, विधि करतां जे कांइ अविधि हुओ होय, ते सवि हुं मन, वचन, कायाए करी मिच्छामि दुक्कडं॥पोसहना अढार दोष मांहे जे कोइ दोष लाग्यो होय ते सवि हुं मन, वचन कायाए करी मिच्छामि दुक्कडं ॥ इति ॥

અથ સામાયિક લેવાનો વિધિ.

પ્રથમ સ્થાપનાચાર્યજી ન હોય તો ઉંચે આસને પુસ્તક-આદિ જ્ઞાનાદિનું ઉપકરણ મુકીને શ્રાવક તથા શ્રાવિકાએ કટાસણું મુહપત્તિ અને ચરવળો લઈ, શુદ્ધ વસ્ત્ર સહિત થઈ, જગ્યા પુંજી કટાસણું પાથરી, તે ઉપર બેસી, મુહપત્તિ ડાબા હાથમાં મુખ પાસે રાખી, તે વડે મુખ ઢાંકી, જમણો હાથ ઉંધો સ્થાપનાજી સન્મુખ રાખીને એક નવકાર તથા પંચિંદિય કહેવા. પછી ખમાસમણ દઈ ઇરિયાવહિ તસ્સ ઉત્તરી અન્નત્થ ઊસસિએણં કહી એક લોગસ્સનો ચંદેસુનિમ્મલયરા સુધી (લોગસ્સ ન આવડે તો ચાર નવકારનો) કાઉસ્સગ્ગ કરવો. નમો અરિહંતાણં પદ બોલી કાઉસ્સગ્ગ પારી લોગસ્સ કહેવો. પછી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્, સામાયિક મુહપત્તિ પડિલેહું ?" કહી કાંઈક વિરામ લઈ 'ઇચ્છં' કહી પચાસ બોલ ચિંતવવા સાથે મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક સંદિસાવું ?" 'ઇચ્છં' કહી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક ઠાઉં ?" 'ઇચ્છં' કહી બે હાથ જોડી એક નવકાર ગણી "ઇચ્છકારિ ભગવન્ પસાય કરી સામાયિક દંડક ઉચ્ચરાવોજી" કહી ગુરૂ અથવા વડિલ હોય તો તેઓની પાસે કરેમિભંતે ઉચરવું. નહિતર પોતાની મેળે કરેમિભંતેનો પાઠ બોલવો. પછી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ બેસણે સંદિસાવું ?" 'ઇચ્છં' કહી, પછી ખમાસમણ દઈ; "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ બેસણે ઠાઉં ?" 'ઇચ્છં' કહેવું. પછી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ સજ્ઝાય સંદિસાવું ?" 'ઇચ્છં' કહી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ સજ્ઝાય કરૂં?"

'ઈચ્છં' કહી ત્રણ નવકાર ગણવા. પછી બે ઘડી વાંચવા ભણવા આદિએ કરી ધર્મ ધ્યાન કરવું અથવા નવકારવાળી ગણવી. વિકથાદિ પ્રમાદમાં પડવું નહિ.

અથ સામાયિક પારવાનો વિધિ.

પ્રથમ ચરવળો લઇ ઉભા થઈ ખમાસમણ દઇ ઇરિયાવહિ પડિક્કમી યાવત્ કાઉસ્સગ્ગ કરી લોગસ્સ કહી ખમાસમણ દઇ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ મુહપત્તિ પડિલેહું ? ઈચ્છં કહી મુહપત્તિ પડિલેહી ખમાસમણ દઇ, 'ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક પારૂં[1] ?' 'યથાશક્તિ' કહી ખમાસમણ દઈ, "ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ સામાયિક[2] પાર્યું" કહી કંઈક વિસામા પછી 'તહત્તિ' કહી, પછી જમણો હાથ ચરવળા ઉપર અથવા કટાસણા ઉપર થાપી, એક નવકાર ગણી 'સામાઇયવયજુત્તો' કહેવો. પછી જમણો હાથ સ્થાપના સામે સવળો રાખીને એક નવકાર ગણવો. અહીં ઉપરા ઉપર ત્રણ સામાયિક કે બે સામાયિક કરવાં હોયતો દરેક સામાયિક લેતાં લેવાની વિધિ કરવી પણ વખતો વખત પારવું નહીં. બે સામાયિક કરવા હોય તો બે પૂરા થયે ને ત્રણ સામાયિક કરવા હોય તો ત્રણ પૂરા થયે એક વાર પારવું. એવી પ્રવૃત્તિ છે. એક સામટા આઠ દશ સામાયિક કરવાં હોય તો ત્રણ ત્રણ સામાયિક સુધી આ વિધિ જાણવો.[3]

---

૧ અહીં ગુરૂ 'પુણોવિ કાયવ્વો' કહે. ૨ અહીં ગુરૂ 'આયારો ન મોત્તવ્વો કહે.

૩ લગોલગ સામાયિક લેવું હોય ત્યારે બીજું ત્રીજું સામાયિક લેતાં 'સજ્ઝાય કરૂં' ના બદલે 'સજ્ઝાયમાં છું' એમ કહી ત્રણ નવકાર બદલે એક નવકાર ગણવો.

॥ અથ ચૈત્યવંદન કરવાનો વિધિ ॥

પ્રથમ ત્રણ ખમાસમણ દઇને પછી "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ ચૈત્યવંદન કરૂ?" કહી, 'ઇચ્છં' કહી, ચૈત્યવંદન, જંકિંચિ કહી, પછી બે કુણી પેટ ઉપર રાખી બે હાથ જોડી અંજલી કરી 'નમુથ્થુણં' કહેવું. પછી મુક્તાસુક્તિ મુદ્રાએ (બે હાથ પોલા જોડી, માથા સુધી ઉંચા રાખી) 'જાવંતિ ચેઇઆઇં' કહી, ખમાસમણ દઈ તેજ મુદ્રાએ 'જાવંત કેવિ સાહુ' કહી, પછી અંજલી કરી 'નમોऽર્હત્ સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ' કહી ઉવસગ્ગહર અથવા ગમે તે સુવિહિતનું કરેલું સ્તવન કહેવું. પછી મુક્તાસુક્તિ મુદ્રાએ જય વીયરાય પુરા કહેવા; પછી ઉભા થઇ બે પગ વચ્ચે ચાર આંગળ અંતર રાખી બે હાથે અંજલી કરી "અરિહંત ચેઇઆણં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં, અન્નથ્થ ઊસસિએણં" કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. પછી નમો અરિહંતાણં કહી, નમોऽર્હત્ સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ કહી, થોય જોડા માંહેની પહેલી થોય કહેવી.

અથ ગુરુ વંદન કરવાનો વિધિ.

પ્રથમ બે ખમાસમણ દઈ નીચે મુજબ સુખશાતા પૂછવી. 'ઇચ્છકાર સુહરાઇ[1], સુહદેવસિ[2], સુખ તપ, શરીર નિરાબાધ, સુખ સંજમ જાત્રા નિર્વહો છોજી? સ્વામિ શાતા છેજી? ભાત પાણીનો લાભ દેજોજી.'

પછી ખમાસમણ દઇ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ અભ્ભુઠ્ઠિઓમિ અભ્ભિંતર રાઇયં[3] ખામેઉં? કહી અભ્ભુઠ્ઠિઓ કહેવો.

---

૧ બપોર પહેલાના વખતમાં કહેવું. ૨ બપોર પછીના વખતમાં કહેવું.
૩ બપોર પછીના વખતમાં દેવસિયં કહેવું.

॥ અથ દેવસિ પ્રતિક્રમણ વિધિ ॥

પ્રથમ પૂર્વની રીતિએ સામાયિક લેવું. પછી પાણી વાપર્યું હોય તો ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ મુહપત્તિ પડિલેહું? ઇચ્છં" એમ કહી બેસીને ફક્ત મુહપત્તિ પડિલેહવી અને જો આહાર વાપર્યો હોય તો બે વાંદણાં દેવાં; ત્યાં બીજા વાંદણામાં "આવસ્સિયાએ" એ પદ ન કહેતાં અવગ્રહમાં જ ઉભા રહીને "ઇચ્છકારી ભગ૦ પસાય કરી પચ્ચખ્ખાણનો આદેશ દેશોજી" એમ કહેવું. પછી વડીલ પચ્ચખ્ખાણ કરાવે યા પોતે યથાશક્તિ પચ્ચખ્ખાણ કરે. પછી ખમાસમણ દઈ ઉભા થઇ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ ચૈત્યવંદન કરૂં?" એમ કહેવું; પછી બેસીને વડીલ ચૈત્યવંદન કરે. વડીલ ન હોય તો પંચાંગ પ્રણિપાતથી (બંને ઢીંચણ જમીન ઉપર સ્થાપી) પોતે કરે. પછી "જંકિંચિ" કહેવું. પછી નમુથ્થુણં કહિ ઉભા થઈ અરિહંત ચેઇઆણં કહી અન્નથ્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમોઽર્હત્૦ કહી, પહેલી થોય કહેવી. પછી લોગસ્સ, સવ્વલોએ અરિહંત ચેઇઆણં, અન્નથ્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, બીજી થોય કહેવી. પુખ્ખરવરદી, સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં વંદણવત્તિઆએ૦ કહી અન્નથ્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસગ્ગ કરી, પારી, ત્રીજી થોય કહેવી. પછી સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં કહી, વેયાવચ્ચગરાણં, અન્નથ્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમોઽર્હત્૦ કહી ચોથી થોય કહેવી. પછી બેસીને નમુથ્થુણં કહેવું. પછી ઉભા થઈ ચાર ખમાસમણ દેવાં પૂર્વક "ભગવાનહં, આચાર્યહં, ઉપાધ્યાયહં, સર્વ સાધુહં" એમ કહેવું. પછી 'ઇચ્છાકાર સમસ્ત શ્રાવકને વાંદું' એમ કહેવું. પછી "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ દેવસિઅ પડિક્કમણે ઠાઉં? ઇચ્છં" એ આદેશ માગીને બેસી

જમણો હાથ ચરવલા ઉપર યા ભૂમિ ઉપર સ્થાપી "સવ્વસ્સવિ દેવસિઅ દુચ્ચિતિઅ, દુબ્ભાસિઅ, દુચ્ચિટ્ઠિઅ, મિચ્છામિ દુક્કડં" એ પાઠ કહેવો. (પ્રતિક્રમણમાં દરેક આદેશ વડીલજ માગે, તે ન હોય તો શ્રાવક પોતે માગે. આ વાત પિઠીકા રૂપે સર્વત્ર યોજવી.) પછી ઉભા થઇ કરેમિભંતે૦ ઇચ્છામિઠામિ કાઉસ્સગ્ગં જો મે દેવસિઓ અઇયારો૦ કહી તસ્સઉત્તરી૦ અન્નત્થ૦ કહી, અતિચારની આઠ ગાથાનો, અને તે ન આવડે તો આઠ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, પ્રગટ લોગસ્સ કહેવો. પછી બેસીને ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ઉભા થઇને બે વાંદણાં દેવાં તેમાં બીજા વાંદણા વખતે અવગ્રહ બહાર નીકળવું નહિ. બીજું વાંદણું પૂરૂં થયે "ઇચ્છા૦ સં૦ ભ૦ દેવસિયં આલોઉં? ઇચ્છં" કહી જો મે દેવસિઓ અઇઆરોનો પાઠ કહેવો. પછી 'સાત લાખ' અને 'અઢાર પાપસ્થાનક' કહેવા. પછી 'સવ્વસ્સવિ દેવસિઅ દુચ્ચિંતિય દુબ્ભાસિય દુચ્ચિટ્ઠિય ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ ઇચ્છં તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં' એમ કહી વીરાસને અથવા ન આવડે તો જમણો ઢીંચણ ઉંચો રાખી એક નવકાર કરેમિં૦ કહી, ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં, જો મે દેવસિઓ અઇઆરો કહી, સંપૂર્ણ વંદિત્તુ કહેવું૦ પણ તેમાં "તસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલીપન્નત્તસ્સ અબ્ભુટ્ઠિઓમિ" એ પદ બોલતાં ઉભા થવું ને અવગ્રહની બહાર જઇને વંદિત્તુ પૂરૂં કરવું. પછી બે વાંદણાં દેવાં. બીજા વાંદણામાં અવગ્રહમાં ઉભા હોઇએ ત્યાં "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ અબ્ભુટ્ઠિઓમિ અબ્ભિંતરં દેવસિઅં ખામેઉં? ઇચ્છં ખામેમિ દેવસિઅં" કહીને જમણો હાથ ચરવલા ઉપર સ્થાપી જંકિંચિ અપત્તિઅં ઇત્યાદિ પાઠ બોલતાં અબ્ભુટ્ઠિઓ ખામવો. પછી અવગ્રહ બહાર નીકળીને બે વાંદણાં દેવાં. બીજું વાંદણું પૂરૂં થાય ત્યારે અવગ્રહની બહાર નીકળી આયરિય

ઉવજ્ઝાએ કહેવું. પછી કરેમિભંતે, ઈચ્છામિઠામિ, તસ્સ ઉત્તરી, અન્નત્થ૦ કહી, બે લોગસ્સ અથવા ન આવડે તો આઠ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. (શાંતિ કે ખરાબ સ્વપ્નના કાઉસ્સગ્ગ શિવાય બીજી બધી જગોએ લોગસ્સનાં જ્યાં જ્યાં કાઉસ્સગ્ગ આવે ત્યાં ત્યાં ચંદેસુ નિમ્મલયરા સુધીજ ગણવાનું ધ્યાનમાં રાખવું) પછી પારીને લોગસ્સ, સવ્વલોએ અરિહંત ચેઈ૦. અન્નત્થ૦. કહી, એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, પુક્ખરવરદી, સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ૦ વંદણ૦ અનત્થ૦ કહી એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં કહેવું. પછી " સુઅદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં અન્નત્થ૦" કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમોઽર્હત૦ કહી પુરૂષે સુઅદેવયાની થોય (અહીં સ્ત્રી હોય તો તે કમલદલની સ્તુતિ કહે) કહેવી, પછી 'ખિત્તદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં અન્નત્થ૦" કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમોઽર્હત૦ કહી જીસે ખિત્તે સાહૂ૦ ની થોય કહેવી. (અહીં પણ સ્ત્રી હોય તો તે યસ્યાઃ ક્ષેત્રં૦ ની થોય કહે) પછી એક નવકાર ગણી બેસીને મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી બે વાંદણાં દેવાં. પછી અવગ્રહમાં જ ઉભા ઉભા " સામાયિક, ચઉવ્વિસત્થો, વાંદણાં, પાડક્કમણું, કાઉસ્સગ્ગ, પચ્ચક્ખાણ કર્યું છેજી. ઈચ્છામો અણુસટ્ઠિં " એમ કહી બેસીને " નમો ખમાસમણાણં, નમોઽર્હત૦ ઈત્યાદિ " પાઠ કહી, નમોસ્તુ વર્દ્ધમાનાય૦ કહેવું. (અહીં સ્ત્રી હોય તો તે સંસારદાવા૦ની ત્રણ થોય કહે) પછી નમુત્થુણં કહી " ઈચ્છાકારેણ સંદિ૦ ભગ૦ સ્તવન ભણું ? ઇચ્છં " એમ કહી સ્તવન કહેવું. (સ્તવન પૂર્વાચાર્યનું બનાવેલું ઓછામાં ઓછું પાંચ ગાથાનું હોવું જોઇએ) પછી વરકનક૦ કહી પૂર્વની પેઠે ભગવાનાદિ ચારને ભગવાનહં વિગેરે કહી ચાર ખમાસમણવડે થોભ વંદન કરવું. પછી જમણો હાથ ચરવલા યા ભૂમિપર સ્થાપી

અઠ્ઠાઈજ્જેસુ કહેવું. પછી ઉભા થઈ " ઈચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ દેવસિઅ પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં કાઉસ્સગ્ગ કરૂં ? ઇચ્છં દેવસિઅ પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં અન્નત્થ૦ કહી ચાર લોગસ્સ યા સોલ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, પ્રગટ લોગસ્સ કહેવો. પછી બે ખમાસમણ દેવાં પૂર્વક "સજ્ઝાય સંદિસાવું ? ઈચ્છં" તથા " સજ્ઝાય કરૂ ? ઈચ્છં " એવી રીતે બે આદેશ માગી બેસી એક નવકાર ગણીને વડિલ અગર તેનો આદેશ માગી પોતે સજ્ઝાય કહે. પછી એક નવકાર ગણી ઉભા થઇ ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ દુક્ખક્ખય કમ્મક્ખય નિમિત્તં કાઉસ્સગ્ગ કરૂં ? ઇચ્છં દુક્ખક્ખય કમ્મક્ખય નિમિત્તં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ" એમ કહી અન્નત્થ૦ કહી સંપૂર્ણ ચાર લોગસ્સ યા સોલ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમોઽર્હત્ કહી, એક જણ 'લઘુશાંતિ' કહે; અને બીજા કાઉસ્સગ્ગમાં સાંભળે. પછી કાઉસ્સગ્ગ પારી, લોગસ્સ કહી ખમાસણ દઈ ઇરિયાવહિ, તસ્સઉત્તારી, અન્નત્થ૦ કહી, એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, લોગસ્સ કહેવો. પછી બેસી ચઉક્કસાય, નમુત્થુણં, જાવંતિ ચેઈયાઇં કહી ખમાસણ દઈ જાવંત કેવિ સાહૂ, નમોઽર્હત્, ઉવસગ્ગહરં, કહી બે હાથ લલાટે લગાડી જયવીયરાય કહી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ મુહપત્તિ પડિલેહું ? ઈચ્છં" કહી મુહપત્તિ પડીલેહવી. પછી ઉભા થઇ બે ખમાસમણ દેવા પૂર્વક "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ સામાયિક પારૂં ?" "યથાશક્તિ" તથા "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ સામાયિક પાર્યું" "તહત્તિ" કહી, સામાયિક પારવાની વિધિ પ્રમાણે સામાઇય વયજુત્તો કહેવા પર્યંત સર્વ કહેવું. પછી સ્થાપના સ્થાપી હોય તો જમણો હાથ સવળો સ્થાપનાજી સન્મુખ રાખી એક નવકાર ગણવો. ઇતિ.

અથ રાઇ પ્રતિક્રમણ વિધિ.

પ્રથમ પૂર્વ રીતિએ સામાયિક લેવું, પછી ખમાસમણ દઈ " ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન કુસુમિણ દુસુમિણ [1]ઉહ્ડાવણી રાઈ-પાયચ્છિત્ત વિસોહણથ્થ કાઉસ્સગ્ગ કરૂં ? ઇચ્છં, કુસુમિણ દુસુ-મિણ ઉહ્ડાવણી રાઈપાયચ્છિત્ત વિસોહણથ્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં " એમ કહી અન્નથ્થ૦ કહી કામભોગાદિના તે રાત્રીએ દુઃસ્વપ્ન આવ્યાં હોય તો સાગરવરગંભીરા[2] સુધી અને બીજાં દુઃસ્વપ્ન [3]આવ્યાં હોય તો ચંદેસુ નિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સ યા સોલ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, પ્રગટ લોગસ્સ કહેવો. પછી ખમાસમણ દઇ "ઇચ્છાકારેણ સંદિ૦ ભગ૦ ચૈત્યવંદન કરૂં ? ઇચ્છં " એમ કહી બેસીને પંચાંગ પ્રાણુપાતે જગચિંતામણિનું ચૈત્યવંદન જય વીયરાય પર્યંત કરવું. પછી ભગવાનાદિ ચારને થોભવંદન કરવું. પછી ઉભા થઈ બે ખમાસમણ દેવા પૂર્વક સજઝાયનો આદેશ માગી બેસીને એક નવકાર ગણી, ભરહેસરની સજઝાય કહેવી. પછી નવકાર કહી, ઇચ્છકાર સુહરાઈ સુખ તપનો પાઠ કહેવો,પછી "ઇચ્છાકારેણ સંદિ૦ ભગ૦ રાઇપડિક્કમણે ઠાઉં ? ઇચ્છં" એમ કહી જમણો હાથ ઉપધિ ઉપર સ્થાપી સવ્વસ્સવિ રાઇય દુચ્ચિંતિઅ૦ નો પાઠ કહેવો. પછી નમુત્થુણં કહી ઉભા થઈ કરેમિભંતે, ઇચ્છામિઠામિ, તસ્સ ઉત્તારી૦ અન્નથ્થ૦ એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. પછી લોગસ્સ૦ સવ્વલોએ અરિ૦ અન્નત્થ૦ કહી એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. પછી પુખ્ખરવરદી૦ સુઅસ્સ ભગવઓ૦ વંદણ૦ અન્નથ્થ૦ કહી આઠ ગાથાનો યા આઠ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો.

---

૧ ઓહડાવણી અગર ઉડ્ડાવણી. ૨ કામ ભોગાદિ કુસ્વપ્ન આવ્યાં હોય તો ચંદેસુનિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સ અને એક નવકારનો કાઉ-સ્સગ્ગ કરવાનો પણ વિધિ છે. ૩ ન આવ્યાં હોય તો પણ.

પછી સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું કહી બેસીને ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ઉભા થઈ વાંદણાં બે દેવાં. પછી " ઇચ્છાકારેણ સંદિ૦ ભગ૦ રાઇયં આલોઉં? ઇચ્છં, આલોએમિ જો મે રાઇયો૦ " નો પાઠ કહેવો; પછી સાતલાખ, અઢાર પાપસ્થાનક, " સવ્વસ્સવિ રાઇય૦ " દેવસિ પ્રતિક્રમણની પેઠ કહેવું. પછી બેસીને વિરાસન ન આવડે તો જમણો ઢીંચણ ઉભો રાખી નવકાર, કરેમિભંતે, ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં જો મે રાઈઓ૦ કહી વંદિત્તુ કહેવું. ૪૩ મી ગાથામાં "અબ્ભુટ્ઠિઓમિ" પદ કહેતાં ઉભા થઈ વંદિત્તુ પુરૂ કહી વાંદણાં બે દેવાં. પછી અવગ્રહમાંજ રહી આદેશ માગી અબ્ભુટ્ઠિઓમિ૦ ખામીને અવગ્રહ બહાર નીકળી વાંદણાં બે દેવાં, પછી આયરિય ઉવજ્ઝાયે૦ કહેવું. પછી કરેમિ ભંતે ઇચ્છામિ ઠામિ૦ તસ્સ૦ અન્નત્થ૦ કહી સોલ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, (અત્ર તપચિંતવણીનો કાઉસ્સગ્ગ કરવાનો છે) પારી, પ્રગટ લોગસ્સ કહી બેસીને છઠ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહી ઉભા થઇને વાંદણા બે દેવાં. પછી અવગ્રહની અંદર રહીને સકલ તીર્થ કહેવું. પછી આદેશ માગી યથાશક્તિ પચ્ચખ્ખાણ કરવું. પછી છ આવશ્યક દેવસિઅની પેઠ સંભારવાં, પછી " ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં " કહી બેસીને નમો ખમાસમણાણં નમોઽર્હત્૦ કહી વિશાલ લોચનદલં૦ કહેવું, (અહીં સ્ત્રીએ સંસાર દાવાની ત્રણ થોય કહેવી) પછી નમુત્થુણં કહી ઉભા થઈ અરિં૦ અન્નત્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, નમોઽર્હંત૦ કહી કલ્લાણકંદંની પ્રથમ થોય કહેવી. પછી લોગસ્સ૦ પુખ્ખરવરદી૦ સિદ્ધાણ બુદ્ધાણં૦ કહેવા પૂર્વક દેવવંદન કરીએ છીએ તે વિધિએ દેવસિ પ્રતિક્રમણની પેરે કલ્લાણ કંદંની ચોથી થોય કહેવા પર્યંત સર્વ વિધિ કરવી. પછી બેસીને નમુત્થુણં કહી ભગવાનાદિ ચારને થોભવંદન કરવું. પછી જમણો હાથ ઉપધિ ઉપર સ્થાપી, અડ્ઢાઇજ્જેસુ કહેવું. પછી બને ઢીંચણ ભૂમિપર સ્થાપી ઇશાનકોણ સન્મુખ

બેસી યા તે દિશા મનમાં ચિંતવીને ખમાસમણ દઈ શ્રી સીમંધર સ્વામિનું ચૈત્યવંદન, સ્તવન, જયવીયરાય, થોય પર્યંત વિધિ પૂર્વક કરવું; તેમાં અરિહંત ચેઈ૦ થી ઉભા થઇને વિધિ કરવી. તેજ પ્રમાણે ખમાસમણ દઇ શ્રી સિદ્ધાચલજીનું ચૈત્યવંદન, સ્તવન, જયવીયરાય, થોય પર્યંત વિધિ પૂર્વક કરવું. પછી સામાયિક પારવાની વિધિની રીતિએ સામાયિક પારવું. ઇતિ.

તા. ક. ગુરૂમહારાજ હોય ત્યારે તેઓ જેમ આદેશ માગે છે, તેઓ કાઉસ્સગ્ગ પારે ત્યારે આપણે પારીયે છીએ, કંઈ સૂત્ર કહેવું હોય ત્યારે તેઓની પાસે કહેવાનો આદેશ માગીએ છીએ; તેજ પ્રકારે તેમને વિરહે કરેમિભંતે ઉચ્ચરાવનાર જ્ઞાનવૃદ્ધ પ્રત્યે પણ પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે વિનયથી વર્તવું યોગ્ય છે.

અથ પચ્ચખ્ખાણ પારવાનો વિધિ.

૧ પ્રથમ "ઇરિયાવહિ" પડિક્કમી, યાવત્ "જગચિંતામણિ" નું ચૈત્યવંદન "જયવીયરાય" સુધી કરવું. પછી "મન્હજિણાણં" ની સજઝાય કહી મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ પચ્ચખ્ખાણ પારૂં ? યથાશક્તિ." "ઇચ્છામિ૦ ઇચ્છા૦ પચ્ચખ્ખાણ૦ પાર્યું. તહત્તિ" એમ કહી જમણો હાથ કટાસણા અથવા ચરવલા ઉપર થાપી એક નવકાર ગણી, પચ્ચખ્ખાણ કર્યું હોય, તેનું નામ કહીને પારવું. તે લખીએ છીએ-"ઉગ્ગએ સૂરે નમુક્કારસહિઅં, પોરિસિં, સાઢપોરિસં, ગંઠસહિઅં, મુટ્ઠિસહિઅં પચ્ચખ્ખાણ કર્યું, ચઉવ્વિહાર. આયબિલ, નિવિ, એકાસણું, બેઆસણું કર્યું, તિવિહાર; પચ્ચખ્ખાણ ફાસિઅં, પાલિઅં, સોહિઅં, તીરિઅં, કિટ્ટિઅં, આરાહિઅં, જં ચ ન આરાહિઅં, તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં." એમ કહી એક નવકાર ગણવો. ॥ ઇતિ ॥

अथ पंचमीनी स्तुति.

(शार्दूलविक्रीडित वृत्त.)

॥ पंचानंतकसुप्रपंचपरमा–नंदप्रदानक्षमं ॥ पंचानुत्तरसीमदिव्यपदवी–वश्याय मंत्रोपमं ॥ येन प्रोज्ज्वलपंचमीवरतपो व्याहारि तत्कारणं ॥ श्रीपंचाननलाञ्छनः स तनुतां श्री वर्द्धमानः श्रियं ॥१॥ ये पंचाश्रवरोधसाधनपराः पंचप्रमादाहराः ॥ पंचाणुव्रतपंचसुव्रतविधि–प्रज्ञापनासादराः ॥ कृत्वा पंचहृषीकनिर्ज्जयमथो प्राप्ता गतिं पंचमीं ॥ तेऽमी संयमपंचमीव्रतभृतां तीर्थंकराः शंकराः ॥ २ ॥ पंचाचारधुरीणपंचमगणा–धीशेनसंसूत्रितं ॥ पंचज्ञानविचारसारकलितं पंचेषुपंचत्वदं ॥ दीपाभं गुरुपंचमारतिमिरे एकादशीरोहिणी—पंचम्यादिकुलप्रकाशनपटुं ध्यायामि जैनागमं ॥ ३ ॥ पंचानां परमेष्ठिनां स्थिरतया श्रीपंचमेरुश्रियं ॥ भक्तानां भविनां गृहेषु बहुशो यः पंचदिव्यं व्यधात् ॥ प्रह्वे पंच जगन्मनो मतिकृतौ स्वारत्नपांचालिका ॥ पंचम्यादितपोवतां भवतु सा सिद्धायिका त्रायिका ॥४॥ इति ॥

॥ અથ પ્રભાતનાં પચ્ચખ્ખાણ ॥

॥ નમુક્કારસહિઅં મુટ્ઠિસહિઅંનું ॥

" ઉગ્ગએ સૂરે, નમુક્કારસહિઅં, મુટ્ઠિસહિઅં, પચ્ચખ્ખાઇ, ચઉવ્વિહંપિ આહારં, અસણં, પાણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નથ્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિઆગારેણં, વોસિરે." ઇતિ ॥

॥ અથ પોરિસિ સાઢપોરિસિનું ॥

" ઉગ્ગએ સૂરે, નમુક્કારસહિઅં, પોરિસિં, સાઢ પોરિસિં, મુટ્ઠિસહિયં, પચ્ચખ્ખાઇ; ઉગ્ગએ સૂરે, ચઉવ્વિહંપિ આહારં, અસણં, પાણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નથ્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, પચ્છન્નકાલેણં, દિસામોહેણં, સાહુવયણેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં, વોસિરે." ઇતિ ॥

॥ અથ સાંઝનાં પચ્ચખ્ખાણ ॥

॥ ચઉવિહારનું ॥

"દિવસ ચરિમં પચ્ચખ્ખાઇ ચઉવ્વિહંપિ, આહારં, અસણં, પાણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નથ્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં, વોસિરે." ઇતિ ॥

॥ અથ તિવિહારનું ॥

"દિવસ ચરિમં પચ્ચખ્ખાઇ તિવિહંપિ આહારં, અસણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નથ્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં, વોસિરે." ઇતિ॥

॥ અથ દુવિહારનું ॥

"દિવસ ચરિમં પચ્ચખ્ખાઇ દુવિહંપિ આહારં, અસણં, ખાઇમં, અન્નથ્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં, વોસિરે." ॥ ઇતિ ॥

।। અથ સીમંધરજિન ચૈત્યવંદન ।।

।। શ્રી સીમંધર વીતરાગ, ત્રિભુવન તુમે ઉપગારી, શ્રી શ્રેયાંસ પિતા કુલે, બહુ શોભા તુમારી ।। ૧ ।। ધન્ય ધન્ય માતા સત્યકી, જેણે જાયો જયકારી, વૃષભ લંછને વિરાજમાન, વંદે નરનારી ।। ૨ ।। ધનુષ પાંચશેં દેહડીએ, સોહીયે સોવનવાન, શ્રીરતિવિજય ઉવજ્ઝાયનો, વિનય ધરે તુમ ધ્યાન ।। ૩ ।। ઇતિ. ।।

।। સીમંધર પરમાત્મા, શિવ સુખના દાતા ।। પુખ્ખલવઇ વિજયે જયો, સર્વ જીવના ત્રાતા ।। ૧ ।। પૂર્વ વિદેહ પુંડરીગિણી, નયરીએ સોહે ।। શ્રી શ્રેયાંસ રાજા તિહાં, ભવિયણના મન મોહે ।। ૨ ।। ચઉદ સુપન નિર્મલ લહી, સત્યકી રાણી માત ।। કુંથુ અર જિન અંતરે, શ્રી સીમંધર જાત ।। ૩ ।। અનુક્રમે પ્રભુ જનમીયા, વલી યૌવન પાવે ।। માતપિતા હરખે કરી, રૂકમિણી પરણાવે ।। ૪ ।। ભોગવી સુખ સંસારનાં, સંજમ મન લાવે ।। મુનિસુવ્રત નમિ અંતરે, દીક્ષા પ્રભુ પાવે ।। ૫ ।। ઘાતીકર્મનો ક્ષય કરી, પામ્યા કેવલ નાણ ।। ઋષભ લંછને શોભતા, સર્વ ભાવના જાણ ।। ૬ ।। ચોરાસી જસ ગણધરા, મુનિવર એકસો કોડ ।। ત્રણ ભુવનમાં જોઅતાં, નહિ કોઇ એહની જોડ ।। ૭ ।। દશ લાખ કહ્યા કેવલી, પ્રભુજીનો પરિવાર ।। એક સમય ત્રણ કાલના, જાણે સર્વ વિચાર ।। ૮ ।। ઉદય પેઢાલ જિનાંતરે એ, થાશે

જિનવર સિદ્ધ ॥ જસ વિજય ગુરૂ પ્રણમતાં, શુભ વંછિત ફલ લીધ ॥ ૯ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ શ્રી સિદ્ધાચલજીનું ચૈત્યવંદન ॥

વિમલ કેવલ જ્ઞાન કમલા કલિત ત્રિભુવન હિતકરં ॥ સુરરાજ સંસ્તુત ચરણ પંકજ, નમો આદિ જિનેશ્વરમ્ ॥ ૧ ॥ વિમલ ગિરિવર શૃંગ મંડણ, પ્રવર ગુણ ગણ ભૂધરં ॥ સુર અસુર કિન્નર કોડિ સેવિત ॥ નમો૦ ॥ ૨ ॥ કરતી નાટક કિન્નરી ગણ, ગાય જિન ગુણ મનહરં ॥ નિર્જરાવલિ નમે અહનિશ ॥ નમો૦ ॥ ૩ ॥ પુંડરીક ગણપતિ સિદ્ધિ સાધી, કોડી પણ મુનિ મનહરં ॥ શ્રી વિમલ ગિરિવર શૃંગ સિધ્ધા, નમો૦ ॥ ૪ ॥ નિજ સાધ્ય સાધન સુર મુનિવર, કોડિનંત એ ગિરિવરં ॥ મુક્તિ રમણી વર્યા રંગે ॥ નમો૦ ॥ ૫ ॥ પાતાલ નર સુર લોક માંહી, વિમલ ગિરિવરતોપરં ॥ નહિ અધિક તીરથ તીર્થપતિ કહે ॥ નમો૦ ॥ ૬ ॥ એમ વિમલ ગિરિવર શિખર મંડણ, દુઃખ વિહંડણ ધ્યાઇયે ॥ નિજ શુદ્ધ સત્તા સાધનાર્થં, પરમ જ્યોતિ નિપાઇયે ॥ ૭ ॥ જિત મોહ કોહ વિછોહ નિદ્રા, પરમ પદસ્થિત જયકરં ॥ ગિરિરાજસેવા કરણ તત્પર, પદ્મવિજય સુહિતકરં ॥ ૮ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ સિદ્ધાચલનું દ્વિતીય ચૈત્યવંદન ॥

શ્રી શત્રુંજય સિદ્ધ ક્ષેત્ર, દીઠે દુર્ગતિ વારે ॥ ભાવ ધરીને જે ચડે, તેને ભવ પાર ઉતારે ॥ ૧ ॥ અનંત સિદ્ધનો એહ ઠામ, સકલ તીરથનો રાય ॥ પુર્વ નવાણુ ઋષભદેવ, જ્યાં ઠવીઆ પ્રભુ પાય ॥ ૨ ॥ સુરજ કુંડ સોહામણો, કવડજક્ષ અભિરામ ॥ નાભિરાયા કુલમંડણો, જિનવર કરૂં પ્રણામ ॥ ૩ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ સીમંધર જિન સ્તવન ॥

॥ સુણો ચંદાજી, સીમંધર પરમાતમ પાસે જાજો ॥ મુજ વિનતડી, પ્રેમ ધરીને એણીપરે તુમે સંભળાવજો ॥ એ આંકણી ॥ જે ત્રણ ભુવનનો નાયક છે, જસ ચોસઠ ઇંદ્ર પાયક છે, નાણ દરિસણ જેહને ખાયક છે ॥ સુણો० ॥ ૧ ॥ જેની કંચનવરણી કાયા છે, જસ ધોરી લંછન પાયા છે, પુંડરીગિણી નગરીનો રાયા છે ॥ સુણો० ॥ ૨ ॥ બાર પર્ષદા માંહિ બિરાજે છે ॥ જસ ચોત્રીશ અતિશય છાજેછે, ગુણપાંત્રીશ વાણીએ ગાજેછે ॥ સુણો० ॥૩॥ ભવિ જનને જે પડિબોહે છે, જસ અધિક શિતલ ગુણ સોહે છે, રૂપ દેખી ભવિજન મોહે છે ॥ સુણો० ॥ ૪ ॥ તુમ સેવા

કરવા રસીઓ છું, પણ ભરતમાં દૂરે વસીઓ છું, મહા મોહરાય કર ફસીઓ છું, સુણો૦ ॥ ૫ ॥ પણ સાહિબ ચિત્તમાં ધરિયો છે, તુમ આણા ખડ્ગ કર ગ્રહીયો છે, પણ કાંઇક મુજથી ડરીયો છે, સુણો૦ ॥ ૬ ॥ જિન ઉત્તમ પુંઠ હવે પુરો, કહે પદ્મવિજય થાઉં શૂરો, તો વાધે મુજ મન અતિ નૂરો ॥ સુણો૦ ॥ ૭ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ સીમંધર જિન સ્તવન ॥

પુખ્ખલવઇ વિજયે જયો રે ॥ નયરી પુંડરિગિણી સાર ॥ શ્રી સીમંધર સાહિબારે ॥ રાય શ્રેયાંસ કુમાર ॥ ૧ ॥ જિણંદ રાય, ધરજો ધર્મસ્નેહ ॥ એ આંકણી ॥ મોટા નાહાના અંતરો રે, ગિરૂઆ નવિ દાખંત ॥ શશિ દરિસણ સાયર વધેરે, કૈરવવન વિકસંત ॥ ૨ ॥ જિ૦ ॥ ઠામ કુઠામ ન લેખવેરે, જગ વરસંત જલધાર ॥ કર દોય કુસુમે વાસીયેરે, છાયા સવિ આધાર ॥ ૩ ॥ જિ૦ ॥ રાય ને રંક સરિખા ગણેરે, ઉદ્યોતે શશિ સૂર ॥ ગંગાજલ તે બિહું તણારે, તાપ કરે સવિ દૂર ॥ ૪ ॥ જિ૦ ॥ સરિખા સહુને તારવારે, તિમ તુમે છો મહારાજ ॥ મુજશું અંતર કિમ કરોરે, બાંહ્ય ગ્રહ્યાની લાજ ॥ ૫ ॥ જિ૦ ॥ મુહ દેખી ટીલું કરે રે, તે નવિ હોય પ્રમાણ ॥ મુજરો માને સવિ તણોરે,

સાહિબ તેહ સુજાણ ॥ ૬ ॥ જિ૦ ॥ વૃષભ લંછન માતા સત્યકી રે, નંદન રૂકમણિ કંત ॥ વાચક જસ ઇમ વીનવેરે, ભય ભંજન ભગવંત ॥ ૭ ॥ જિ૦ ઇતિ ॥

॥ અથ શ્રી સિદ્ધાચળજીનું સ્તવન ॥

॥ આંખલડીએરે મેં આજ, શેત્રુંજો દીઠોરે ॥ સવા લાખ ટકાનો દાહાડોરે, લાગે મુને મીઠોરે ॥ એ આંકણી ॥ સફલ થયો મારા મનનો ઉમાહો, વાલા મારા ભવનો સંશય ભાંગ્યોરે ॥ નરક તિર્યંચ ગતિ દુર નિવારી, ચરણે પ્રભુજીને લાગ્યોરે ॥ શેત્રું૦ ॥ ૧ ॥ માનવ ભવનો લાહો લીજે, ॥ વા૦ ॥ દેહડી પાવન કીજે રે ॥ સોના રૂપાને ફુલડે વધાવી, પ્રેમે પ્રદક્ષિણા દીજેરે ॥ શેત્રું૦ ॥ ૨ ॥ દુધડે પખાળીને કેસર ઘોળી ॥ વા૦ ॥ શ્રી આદીશ્વર પૂજ્યારે ॥ શ્રી સિદ્ધાચલ નયણે જોતાં, પાપ મેવાસી ધ્રૂજ્યારે ॥ શેત્રું૦ ॥ ૩ ॥ શ્રી મુખ સુધર્મા સુરપતિ આગે ॥ વા૦ ॥ વીર જિણંદ ઇમ બોલેરે ॥ ત્રણ ભુવનમાં તીરથ મોટું, નહિ કોઇ શેત્રુંજા તોલેરે ॥ શેત્રું૦ ॥ ૪ ॥ ઇંદ્રિ સરિખા એ તીરથની ॥ વા૦ ॥ ચાકરી ચિત્તમાં ચાહેરે ॥ કાયાની તો કાયર ટાલે, સુરજ કુંડમાં નાહેરે ॥ શેત્રું૦ ॥ ૫ ॥ કાંકરે કાંકરે શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રે ॥ વા૦ ॥ સાધુ અનંતા સીધ્યારે ॥ તે માટે એ તીરથ મોટું,

ઉદ્ધાર અનંતા કીધારે ॥ શેત્રું૦ ॥ ૬ ॥ નાભિરાયા સુત ન-
યણે જોતાં ॥ વા૦ ॥ મેહ અમીરસ વૂઠયારે ॥ ઉદયરતન કહે
આજ મારે પોતે, શ્રી આદીશ્વર ત્રુઠયારે ॥ શેત્રું૦ ॥ ૭ ॥
॥ ઇતિ ॥

॥ અથ શ્રી સિદ્ધાચળનું સ્તવન ॥

॥ જશોદા માવડી ॥ એ દેશી ॥ યાત્રા નવાણુ કરી-
એ, વિમલગિરિ ॥ યાત્રા નવાણુ કરીએ ॥ એ આંકણી
॥ પૂરવ નવાણુ વાર શેત્રુંજાગિરિ ॥ રિખભજિણંદ સમો-
સરીએ ॥ વિ૦ ॥ ૧ ॥ કોડિ સહસ ભવ પાતક ત્રુટે ॥ શેત્રુંજા
સાહામો ડગ ભરીએ ॥ વિ૦ ॥ ૨ ॥ સાત છઠ્ઠ દોય અઠ્ઠમ
તપસ્યા, કરી ચઢીએ ગિરિવરિએ ॥ વિ૦ ॥ ૩ ॥ પુંડરીક
પદ જપીએ હરખે, અધ્યવસાય શુભ ધરીએ ॥ વિ૦ ॥
પાપી અભવ્ય ન નજરે દેખે, હિંસક પણ ઉદ્ધરીયે ॥
વિ૦ ॥ ૫ ॥ ભોંય સંથારો ને નારી તણો સંગ, દૂર થકી
પરિહરીએ ॥ વિ૦ ॥ ૬ ॥ સચિત્ત પરિહારીને એકલ આ-
હારી, ગુરૂ સાથે પદચરિયે ॥ વિ૦ ॥ ૭ ॥ પડિક્કમણા
દોય વિધિશું કરીએ, પાપ પડલ વિખરીએ ॥ વિ૦ ॥ ૮ ॥
કલિકાલે એ તીરથ મોહોટું, પ્રવહણ જિમ ભરદરિએ ॥
વિ૦ ॥ ૯ ॥ ઉત્તમ એ ગિરિવર સેવંતાં, પદ્મ કહે ભવ
તરીએ ॥ વિમલ ॥ ૧૦ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ સીમંધરજિનથોય. ॥

॥ શ્રીસીમંધર જિનવર, સુખકર સાહેબ દેવ ॥ અરિહંત સકલની, ભાવ ધરી કરૂં સેવ ॥ સકળઆગમ પારગ, ગણુધર ભાષિત વાણી ॥ જયવંતી આણા જ્ઞાનવિમળ ગુણુ ખાણી ॥ ૧ ॥ એ થોય ચાર વખત પણ કહેવાય છે ॥ ઇતિ ॥ ૯૪ ॥

॥ અથ શ્રી સીમંધર જિનની થોય ॥

॥ શ્રી સીમંધર દેવ સુહંકર, મુનિ મન પંકજ હંસાજી ॥ કુંથુ અર જિન અંતર જનમ્યા, તિહુઅણ જસ પરશંસાજી ॥ સુવ્રત નમિ અંતર વરિ દીક્ષા, શિક્ષા જગત નિરાસજી ॥ ઉદય પેઢાલ જિનાંતરમાં પ્રભુ, જાશે શિવ વહૂ પાસજી ॥ ૧ ॥ બત્રીશ ચઉસટ્ઠિ ચઉસટ્ઠિ મલિયા, ઇગ સય સટ્ઠિ ઉક્કિઠાજી ॥ ચઉ અડ અડ મલી મધ્યમ કાલે, વીશ જિનેશ્વર દિઠાજી ॥ દો ચઉ ચાર જઘન્ય દશ જંબુ, ધાયઇ પુખર મોઝારેજી ॥ પૂજો પ્રણમો આચારાંગે, પ્રવચન સાર ઉદ્ધારેજી ॥ ૨ ॥ સીમંધર વર કેવલ પામી જિનપદ ખવણુ નિમિત્તેજી ॥ અર્થ નિદેશન વસ્તુ નિવેશન, દેતાં સુણુત વિનિતેજી ॥ દ્વાદશ અંગ પૂરવયુત રચિયાં, ગણુ-

ધર લબ્ધિ વિકસિયાંજી ॥ અપજ્જવસિય જિનાગમ વંદો, અક્ષર પદના રસિયાંજી ॥ ૩ ॥ આણા રંગી સમકિત સંગી, વિવિધ ભંગ વ્રતધારીજી ॥ ચઉવ્વિહ સંઘ તીરથ રખવાલી, સહુ ઉપદ્રવ હરનારીજી ॥ પંચાંગુલી સૂરિ શાસન દેવી, દેતી તસ જશ ઋદ્ધિજી ॥ શ્રીશુભવીર કહે શિવ સાધન, કાર્ય સકલમાં સિદ્ધિજી ॥ ૪ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ શ્રી સિદ્ધાચળજીની થોય ॥

॥ પુંડરગિરિ મહિમા, આગમમાં પ્રસિદ્ધ ॥ વિમલાચળ ભેટી, લહીયે અવિચલ રિદ્ધ॥ પંચમી ગતિ પહોંચ્યા, મુનિવર કોડાકોડ ॥ એણે તીરથ આવી, કર્મવિપાક વિછોડ ॥ ૧ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ શ્રી શત્રુંજય સ્તુતિ. ॥

॥ શ્રી શત્રુંજય તીરથ સાર, ગિરિવરમાં જેમ મેરૂ ઉદાર, ઠાકુર રામ અપાર ॥ મંત્રમાંહે નવકારજ જાણું, તારામાં જેમ ચંદ્ર વખાણું, જલધર જલમાંજાણું ॥ પંખી માં જેમ ઉત્તમ હંસ, કુલમાંહે જેમ ઋષભનો વંશ, નાભિતણો એ અંશ ॥ ક્ષમાવંતમાં શ્રી અરિહંત, તપશૂરા

મુનિવર મહંત, શત્રુંજય ગિરિ ગુણવંત ॥ ૧ ॥ ઋષભ
અજિત સંભવ અભિનંદા, સુમતિનાથ મુખ પુનમચંદા,
પદ્મપ્રભ સુખકંદા ॥ શ્રી સુપાર્શ્વ ચંદ્રપ્રભ સુવિધિ, શીતલ
શ્રેયાંસ સેવો બહુ બુદ્ધિ, વાસુપૂજ્ય મતિ શુદ્ધિ ॥ વિમલ
અનંત ધર્મ જિન શાંતિ, કુંથુ અર મલ્લિ નમું એકાંતિ,
મુનિસુવ્રત શુદ્ધ પંથી ॥ નમી નેમ પાસ વીર જગદીશા,
નેમ વિના એ જિન ત્રેવીશા, સિદ્ધ ગિરિ આવ્યા ઈશા ॥૨॥
ભરતરાય જિન સાથે બોલે, સ્વામી શત્રુંજય ગિરિ કુણ
તોલે, જિનનું વચન અમોલે ॥ ઋષભ કહે સુણો ભરતજી
રાય, છરી પાલંતાં જે નર જાય, પાતક ભૂકો થાય ॥ પશુ
પંખી જે ઇણ ગિરિ આવે, ભવ ત્રીજે તે સિદ્ધજ થાવે,
અજરામર પદ પાવે ॥ જિન મતમેં શેત્રુંજો વખાણ્યો, તે
મેં આગમ દિલમાંહે આણ્યો, સુણતાં સુખ ઉર આણ્યો
॥ ૩ ॥ સંઘપતિ ભરત નરેસર આવે, સોવન તણાં પ્રાસાદ
કરાવે, મણિમય મુરતિ ઠાવે ॥ નાભિરાયા મરૂદેવી માતા,
બ્રાહ્મી સુંદરી બેહેન વિખ્યાતા, મૂર્તિ નવાણુ ભ્રાતા ॥
ગોમુખને ચક્કેસરી દેવી, શત્રુંજય સાર કરે નિત્ય મેવી,
તપગચ્છ ઉપર હેવી ॥ શ્રી વિજયસેન સૂરીશ્વર રાયા શ્રી
વિજયદેવ સૂરિ પ્રણમી પાયા, ઋષભદાસ ગુણ ગાયા ॥૪॥

॥ અથ ક્રોધની સજ્ઝાય ॥

॥ કડવાં ફળ છે ક્રોધનાં, જ્ઞાની એમ બોલે ॥ રીસ તણો રસ જાણીએ, હલાહલ તોલે, ॥ ક૦ ॥ ૧ ॥ ક્રોધે ક્રોડ પૂરવતણું, સંજમ ફળ જાય ॥ ક્રોધ સહિત તપ જે કરે, તે તો લેખે ન થાય ॥ ક૦ ॥ ૨ ॥ સાધુ ઘણો તપીયો હતો, ધરતો મન વૈરાગ ॥ શિષ્યના ક્રોધ થકી થયો, ચંડ-કોશીયો નાગ ॥ ક૦ ॥ ૩ ॥ આગ ઉઠે જે ઘર થકી, તે પહેલું ઘર બાળે ॥ જળનો જોગ જો નવી મળે, તો પાસેનું પરજાળે ॥ ક૦ ॥ ૪ ॥ ક્રોધતણી ગતિ એહવી, કહે કેવળ નાણી ॥ હાણુ કરે જે હેતની, જાળવજો એમ જાણી ॥ ક૦ ॥ ૫ ॥ ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઢજો ગળે સાહી ॥ કાયા કરજો નિર્મળી, ઉપશમ રસ નાહી ॥ ક૦ ॥૬॥ ઇતિ ॥

॥ અથ માનની સજ્ઝાય ॥

॥ રે જીવ માન ન કીજીયે, માને વિનય ન આવે રે ॥ વિનય વિના વિદ્યા નહીં, તો કિમ સમકિત પાવેરે રે૦ ॥ ૧ ॥ સમકિત વિણ ચારિત્ર નહીં, ચારિત્ર વિણુ નહીં મુક્તિ-રે ॥ મુક્તિનાં સુખ છે શાશ્વતાં, તે કેમ લહીએ જુકિત રે ॥ રે૦ ॥ ૧ ॥ વિનય વડો સંસારમાં, ગુણમાંહે અધિકારીરે ॥ માને ગુણ જાયે ગળી, પ્રાણી જો જો વિચારીરે રે૦ ॥૩॥

માન કર્યું જો રાવણે, તે તો રામે માર્યોરે ॥ દુર્યોધન ગરવે કરી, અંતે સવિ હાર્યો રે ॥ રે૦ ॥ ૪ ॥ સૂકાં લાકડા સારિખો દુઃખદાયી એ ખોટોરે ॥ ઉદયરત્ન કહે માનને, દેજો દેશવટો રે ॥ રે૦ ॥ ૫ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ માયાની સજઝાય. ॥

સમકિતનું મૂલ જાણીયે જી, સત્ય વચન સાક્ષાત્ ॥ સાચામાં સમકિત વસેજી, માયામાં મિથ્યાત્વરે ॥ પ્રાણી મ કરીશ માયા લગાર ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ મુખ મીઠો જૂઠો મનેજી, કૂડ કપટનો રે કોટ ॥ જીભે તો જીજી કરે જી, ચિત્તમાંહે તાકે ચોટ રે ॥ પ્રા૦ ॥ ૨ ॥ આપ ગરજે આઘો પડે જી, પણ ન ધરે વિશ્વાસ ॥ મન શું રાખે આંતરો જી, એ માયાનો પાસરે ॥ પ્રા૦ ॥ ૩ ॥ જેહશું બાંધે પ્રીતડી જી, તેહશું રહે પ્રતિકૂળ ॥ મેલ ન છંડે મનતણો જી, એ માયાનું મૂળ રે ॥ પ્રા૦ ॥ ૪ ॥ તપ કીધો માયા કરી જી, મિત્રશું રાખ્યો ભેદ ॥ મલ્લિ જિનેશ્વર જાણજો જી, તો પામ્યા સ્ત્રી વેદરે ॥ પ્રા૦ ॥ ૫ ॥ ઉદયરત્ન કહે સાંભલોજી, મેલો માયાની બુદ્ધ, મુક્તિપુરી જાવાતણો જી, એ મારગ છે શુદ્ધ રે ॥ પ્રા૦ ॥ ૬ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ લોભની સજઝાય ॥

॥ તુમે લક્ષણ જો જો લોભનારે, લોભે મુનિ જન પામે ક્ષોભનારે ॥ લોભે ડાહ્યા મન ડોલ્યા કરે રે, લોભે દુર્ધર પંથે સંચરેરે ॥ તુ૦ ॥૧॥ તજે લોભ તેહનાં લિઓ ભામણાં રે, વલી પાયે નમીને કરૂં ખામણાં રે ॥ લોભે મરજાદા ન રહે કેહની રે, તુમે સંગત મેલો તેહની રે ॥ તુ૦ ॥ ૨ ॥ લોભે ઘર મેહેલી રણમાં મરેરે, લોભે ઉંચ તે નીચું આચરે રે ॥ લોભે પાપ ભણી પગલાં ભરે રે, લોભે અકારજ કરતાં ન ઓસરે રે ॥ તુ૦ ॥૩॥ લોભે મનડું ન રહે નિર્મળું રે, લોભે સગપણ નાસે વેગળું રે ॥ લોભે ન રહે પ્રીતિને પાવઠું રે, લોભે ધન મેળે બહુ એકઠું રે ॥ તુ૦ ॥ ૪ ॥ લોભે પુત્ર પ્રત્યે પિતા હણે રે, લોભે હત્યા નિત નવી ગણે રે ॥ તેતો દામ તણે લોભે કરી રે, ઉપર મણિધર થાએ તે મરી રે ॥ તુ૦ ॥ ૫ ॥ જોતાં લોભનો થોભ દીસે નહીંરે, એવું સૂત્ર સિદ્ધાંતે કહ્યું સહી રે ॥ લોભે ચક્રી સુભુમનામે જુવો રે, તે તો સમુદ્રમાંહે ડુબી મુવો રે ॥ તુ૦ ॥ ૬ ॥ એમ જાણીને લોભને છંડજો રે, એક ધર્મ શું મમતા મંડજો રે ॥ કવિ ઉદયરત્ન ભાંખે મુદા રે, વંદુ લોભ તજે તેહને સદા રે ॥ તુ૦ ॥ ૭ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ સહજાનંદીની સજઝાય. ॥

બીજી અશરણ ભાવના ॥ એ દેશી ॥ સહજાનંદી રે આતમા, સુતો કાંઇ નિશ્ચિંતરે ॥ મોહ તણા રણીઆ ભમે, જાગ જાગ મતિવંતરે, લુંટે જગતના જંતરે, નાંખી વાંક અત્યંતરે, નરકાવાસ ઠવંતરે, કોઇ વિરલા ઉગરંતરે ॥સ૦॥ ॥૧॥ રાગ દ્વેષ પરિણતિ ભજી, માયા કપટ કરાયરે ॥કાશ કુસુમ પરે જીવડો, ફોગટ જનમ ગમાયરે. માથે ભય જમરાયરે, શ્યો મન ગર્વ ધરાયરે, સહુ એક મારગ જાય રે, કોણ જગ અમર કહાય રે ॥ સ૦ ॥ ૨ ॥ રાવણ સરિખા રે રાજવી, નાગા ચાલ્યા વિણ ધાગરે, દશ માથા રણ રડવડયાં, ચાંચ દીએ શિર કાગરે, દેવ ગયા સવિ ભાગરે, ન રહ્યો માનનો છાગરે, હરિ હાથે હણ્યો નાગરે, જો જો ભાઇઓના રાગરે ॥સ૦॥ ૩ ॥ કેઈ ચાલ્યા કેઇ ચાલશે, કેતા ચાલણહારરે ॥ મારગ વહેતો રે નિત્ય પ્રત્યે, જોતા લક્ષ હજારરે, દેશ વિદેશ સધાયરે, તે નર એણે સંસારરે, જાતાં જમ દરબાર રે, ન જુવે વાર કુવારરે ॥ સ૦ ॥ ૪ ॥ નારાયણપુરી દ્વારિકા, બળતી મેલી નિરાશરે, રોતાં રણમાં તે એકલા, નાઠા દેવ આકાશરે ॥ કિહાં તરૂ છાયા આવાસરે, જલ જલ કરી ગયો સાસરે ॥ બલભદ્ર સરોવર પાસરે, સુણ્યો પાંડવ શિવ વાસ રે॥ સ૦ ॥ ૫ ॥ રાજી ગાજીને બોલતા, કરતા હુકમ

હેરાનરે ॥ પોઢયા અગ્નિમાં એકલા, કાયા રાખ સમાનરે, બ્રહ્મદત્ત નરક પ્રયાણુરે, એ ઋદ્ધિ અથિર નિદાનરે, જેવું પીંપલ પાનરે, મ ધરો જૂઠ ગુમાનરે ॥ સ૦ ॥ ૬ ॥ વાલે-સર વિના એક ઘડી, નવિ સોહાતું લગારરે ॥ તે વિના જન્મારો વહી ગયો, નહીં કાગળ સમાચારરે ॥ નહીં કોઇ કોઇનો સંસારરે, સ્વારથીઓ પરિવારરે, માતા મરૂદેવી સારરે, પોહોતાં મોક્ષ મોઝારરે ॥ સ૦ ॥ ૭ ॥ માત પિતા સુત બાન્ધવા, અધિકો રાગ વિસારરે ॥ નારી અસારીરે ચિત્તમાં, વંછે વિષય ગમારરે, જુવો સુરિકંતા જે નારરે, વિષ દેતી ભરતારરે ॥ નૃપ જિન ધર્મ આધારરે, સજ્જન નેહ નિવારરે ॥ સ૦ ॥ ૮ ॥ હસી હસી દેતારે તાલીઓ, શય્યા કુસુમની સારરે ॥ તે નર અંતે માટી થયા, લોક ચણે ઘરબારરે, ઘડતા પાત્ર કુંભારરે, એહવું જાણી અસા-રરે, ધન્ય તેહનો અવતારરે ॥ સ૦ ॥ ૯ ॥ થાવચ્ચાસુત શિવ વર્યા, વલી એલાચી કુમારરે ॥ ધિક્ ધિક્ વિષયારે જીવને, લઇ વૈરાગ્ય રસાળરે, મેહેલી મોહ જંજાળરે, ઘર રમે કેવલ બાળરે, ધન્યકરકંડુ ભૂપાળરે ॥ સ૦ ॥ ૧ ॥ શ્રી શુભવિજય સુગુરૂ લહી, ધર્મ રયણ ધરો છેકરે ॥ વીર વચન રસ શેલડી, ચાખે ચતુર વિવેકરે, ન ગમે તે નર ભેકરે, ધરતા ધર્મની ટેકરે, ભવજલ તરિયા અનેકરે ॥ સ૦ ॥ ૧૧ ॥ ઇતિ ॥

॥ અથ જિન નવઅંગ પૂજાના દોહા. ॥

॥ જલભરી સંપુટપત્રમાં, યુગલિક નર પૂજંત॥ ઋષભ-ચરણ અંગુઠડો, દાયક ભવજલ અંત ॥ ૧ ॥ જાનુબળે કાઉસ્સગ રહ્યા, વિચર્યા દેશવિદેશ; ખડાં ખડાં કેવળ લહ્યું, પૂજો જાનુ નરેશ ॥ ૨ ॥ લોકાંતિક વચને કરી, વરશ્યા વરશીદાન ॥ કરકાંડે પ્રભુ પૂજના, પૂજો ભવિ બહુ માન ॥ ૩ ॥ માન ગયું દોય અંસથી, દેખી વીર્ય અનંત ॥ ભૂજ બલે ભવજળ તર્યા, પૂજો ખંધમહંત ॥ ૪ ॥ સિદ્ધ શિલ્લા ગુણ ઉજ્જલી, લોકાંતે ભગવંત ॥ વસીયા તિણ કારણ ભવિ, શિર શીખા પૂજંત ॥ ૫ ॥ તીર્થંકર પદ પુણ્યથી, તિહુઅણ જન સેવંત ॥ ત્રિભુવન તિલક સમા પ્રભુ, ભાલ તિલક જયવંત ॥ ૬ ॥ સોળ પહોર પ્રભુ દેશના, કંઠવિવર વરતુલ ॥ મધુર ધ્વનિ સુરનર સુણે,તિણે ગળે તિલક અમુલ ॥૭॥ હૃદય કમળ ઉપશમબળે, બાળ્યા રાગને રોષ ॥ હીમ દહે વન ખંડને, હૃદય તિલક સંતોષ ॥ ૮ ॥ રત્ન ત્રયી ગુણ ઉજલી, સકલ સુગુણ વિશ્રામ ॥ નાભિ કમળની પૂજના, કરતાં અવિચળ ધામ. ॥ ૯ ॥ ઉપદેશક નવતત્ત્વના, તેણે નવ અંગ જિણંદ ॥ પૂજો બહુવિધ રાગથી, કહે શુભવીર મુણિંદ ॥ ૧૦ ॥

પ્રતિક્રમણ સંબંધી ઉપયોગી વિષયો.

(૧) **મુદ્રા**—મુદ્રાના ત્રણભેદ છે. "યોગમુદ્રા, જિનમુદ્રા, અને મુક્તાશુક્તિ મુદ્રા." બેહાથની દશ આંગુલી માંહો માંહે અંતરિત કરીને કમળના ડોડાને આકારે હાથ જોડી પેટની ઉપર કોણી સ્થાપવી તેને "યોગમુદ્રા" કહીયે. આ મુદ્રાવડે ચૈત્ય-વંદન, શક્રસ્તવ-નમુથ્થુણં, સ્તવન આદિ કહેવામાં આવે છે. ચાર આંગળ પગના આગળના ભાગમાં અંતર રાખવું તથા પાછળના ભાગમાં તેથી કંઇક ઓછું અંતર રાખવું, એ રીતે રાખીને ઉભા રહેવું. તેને "જિનમુદ્રા" કહેવામાં આવે છે. આ મુદ્રાએ ઉભા ઉભા કરવાની કાઉસ્સગ્ગ, વંદન વગેરે સવ ક્રિયા કરવામાં આવે છે, તેમાં યથાસંભવ યોગમુદ્રાનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તથા બે હાથ કમળના દોડાની પેરે પોલા રાખી, જોડીને લલાટે લગાડવા, તેને "મુક્તા શુક્તિ" મુદ્રા કહીયે. આ મુદ્રાએ 'જાવંતિ ચેઇઆઇં, જાવંત કેવિસાહૂ અને જયવીયરાય' કહેવા, તેમાં લલાટે હાથ રાખીને તો ફક્ત "આભવમખંડા" પર્યંત "જયવીયરાય" કહેવાના છે.

(૨) **સ્થાપના**—આચાર્ય મહારાજના ૩૬ ગુણે કરીને સહિત એવા ગુરૂ મહારાજની સમીપે ક્રિયા કરવી. તેમને અભાવે અક્ષાદિકની સ્થાપના કરીયે, તે ન હોય તો જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રના ઉપકરણોની સ્થાપના કરવી, અક્ષ (ગુરૂ મહારાજ સ્થાપનામાં રાખે છે તે), વરાટક (કોડા), કાષ્ટ ડાંડા, પાટી વિગેરે કાષ્ટના ઉપકરણો; પુસ્તક, ચિત્રકર્મ (ચિત્રેલી ગુરૂની મૂર્તિ વા જિનમૂર્તિ અથવા ગુરૂની પ્રતિમા, કે જિન પ્રતિમા) એટલા પ્રકારે સ્થાપના કરવી. જ્ઞાનનાં ઉપકરણો પુસ્તક નવકારવાળી વિગેરે,

દર્શનનાં ઉપકરણો જિનપ્રતિમા આદિ તથા ચારિત્રનાં ઉપકરણો પાત્ર, કંબળ, રજોહરણ મુહપત્તિ આદિ જાણવાં. વળી સદ્ભાવ સ્થાપના (ગુરૂની મૂર્તિ તથા પ્રતિમાદિકની) તથા અસદ્ભાવસ્થાપના (આકાર રહિત અક્ષાદિક) એમ બે ભેદે સ્થાપના જાણવી. વળી ઇત્વરિક (થોડો કાળ રહે તે પુસ્તક તથા નવકારવાળીની) અને યાવિત્કથિક (ઘણા કાળ પર્યંત રહે તે પ્રતિમા તથા અક્ષાદિકની) એમ પણ બે ભેદે સ્થાપના જાણવી.

(૩) **મુહપત્તિના** (૫૦) બોલ—પ્રથમ મુહપત્તિ ઉકેલી તેને બે પાસે જોતાં "સૂત્ર અર્થ તત્ત્વ કરી સદ્દહું (શ્રદ્ધા પૂર્વક હૃદયમાં ધારણ કરૂં)" એમ ચિંતવવું. ઉર્ધ્વપપ્ફોડા કરતાં ડાબે હાથે મુહપત્તિ ખંખેરતા "સમ્યકત્વ મોહનીય, મિશ્રમોહનીય, મિથ્યાત્વ મોહનીય પરીહરૂં (ત્યાગકરૂં)" અને જમણે હાથે ખંખેરતાં "કામરાગ, સ્નેહરાગ, દ્રષ્ટિ રાગ પરિહરૂં" એમ ચિંતવવું. પછી જમણા હાથની અંગુલીના આંતરા વચ્ચે મુહપત્તિ ભરાવી ડાબા હાથનું સવળું તલ અણુસ્પર્શતા અંદર લેતાં "સુદેવ, સુગુરૂ, સુધર્મ, આદરૂં" અને તેજ તળને હસ્તની તરફ મુહપત્તિવડે યત્નાપૂર્વક ઘસી કાઢતાં "કુદેવ, કુગુરૂ, કુધર્મ, પરિહરૂં" એમ ચિંતવવું. બીજી વખત એજ મુજબ "જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર " આદરૂં અને "જ્ઞાનવિરાધના, દર્શન વિરાધના, ચારિત્ર વિરાધના" પરિહરૂં એમ ચિંતવવું; તેજ પ્રકારે ત્રીજી વખત "મનગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, કાયગુપ્તિ" આદરૂં, "મનદંડ, વચનદંડ, કાયદંડ, પરિહરૂ " એમ ચિંતવવું. પછી ડાબો હાથ ઉંધો પ્રમાર્જતાં "હાસ્ય, રતિ, અરતિ" પરિહરૂં, એમ ચિંતવવું. જમણા હાથ પ્રમાણે ડાબા હાથમાં મુહપત્તિ પકડી તે વડે જમણો હાથ ઉંધો પ્રમાર્જતાં 'ભય, શોક, દુગંચ્છા" પરિહરૂં, એમ

ચિંતવવું. મસ્તકની પ્રમાર્જના કરતાં કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા" પરિહરૂં. મુખની ત્રણ પ્રતિલેખના કરતાં "રસગારવ, ઋદ્ધિગારવ, શાતાગારવ" પરીહરૂં અને હૃદયની ત્રણ પ્રતિલેખના કરતાં "માયાશલ્ય, નિયાણશલ્ય, મિથ્યાત્વશલ્ય," પરિહરૂં, એમ ચિંતવવું. ડાબા ખભા અને જમણા ખભાની ઉપર નીચે બે પડખે પ્રતિલેખના કરતાં એક તરફ "ક્રોધ, માન" પરિહરૂં અને બીજી તરફ "માયા, લોભ" પરિહરૂં એમ ચિંતવવું. પછી મુહપતિ નાભિથી નીચે ન લઇ જવાય તેથી ચરવળા વડે પ્રતિલેખના કરવી, તેમાં ડાબે ઢીંચણે પ્રતિલેખતાં "પૃથ્વીકાય, અપૂકાય, તેઉકાયની જયણા કરૂં અને જમણા ઢીંચણે પ્રતિલેખતાં, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રસકાયની જયણા કરૂં" એમ ચિતવવું. એ પ્રકારે સાધુ તથા શ્રાવકે મુહપત્તિ પડિલેહતાં ૫૦ બોલ કહેવા અને લેશ્યા ૩, શલ્ય ૩, કષાય ૪ એ દશ શિવાય ૪૦ બોલ સાધ્વી તથા શ્રાવિકાએ કહેવા.

(૪) **સત્તર પ્રમાર્જના**—ખમાસમણ તથા વાંદણા દેતાં સત્તર સ્થાનકે પ્રમાર્જવાની જરૂર છે, તે આ પ્રમાણે–જમણા પગનો કેડથી નીચેનો પગ પર્યંત પાછલો સર્વ ભાગ, પાછળનો કેડ નીચેનો મધ્ય ભાગ, ડાબા પગનો કેડ નીચેનો પાછલો પગ પર્યંત સર્વ ભાગ, એ ત્રણને ચરવલાથી પ્રમાર્જવા, તેવીજ રીતે જમણો પગ, મધ્ય ભાગ અને ડાબો પગ આ ત્રણના આગલ ભાગો પણ પગ પર્યંત પ્રમાર્જવા એમ છ નીચે બેસતી વખતે ત્રણવાર ભૂમિ પુંજવી એમ નવ, પછી જમણા હાથમાં મુહપત્તિ લઇ તે વડે લલાટની જમણી બાજુથી પ્રમાર્જતાં જત આખું લલાટ, આખો ડાબો હસ્ત તથા નીચે કોણી પર્યંત; તેવીજ રીતે ડાબા હાથમાં મુહપત્તિ લઇને ડાબી બાજુથી પુંજત

આખું લલાટ, આખો જમણો હાથ નીચે કોણી પર્યંત, ત્યાંથી ચરવલાની ડાંડીને મુહપત્તિ વડે પુંજવી એમ ૧૧. પછી ત્રણ-વાર ચરવલાના ગુચ્છા ઉપર, એમ ૧૪, અને ઉઠતી વખતે ત્રણ વાર અવગ્રહ બહાર નિકળતાં કટાસણા ઉપર પુંજવું, એમ સત્તર; આ પ્રમાર્જના વાંદણા દેતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવી.

(૫) વાંદણાના ૨૫ **આવશ્યક**—'ઇચ્છામિ ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ નિસીહિઆએ અણુજાણહ' એ પદથી અવગ્રહમાં પેસવા માટે આજ્ઞા માગી ત્યાં મસ્તક નમાવવું એ પહેલું આવશ્યક. બીજી વારને વાંદણે ગણતાં બે આવશ્યક. "ખમણિજ્જો ભે" ઇત્યાદિ કહેતો, કરસંપૂટ રચી મસ્તકે લગાડે તે ત્રીજું આવશ્યક 'અહો, કાયં, કાય' એ ત્રણ પદ બોલતાં ત્રણ આવશ્યક અને બીજા વાંદણાના પણ ત્રણ એટલે સર્વ મળી નવ, દશ અંગુળી ભેગી કરીને ગુરૂને સ્થાને સ્થાપેલી મુહુપત્તિને જેમ થાપો મારતાં દશે આંગળી અડે છે, તેમ હળવેથી સ્પર્શવી. તેમ કરતાં "અ" અક્ષર બોલવો, પછી દશ આંગુલી સહિત ઉત્તાન હાથને લલાટે લગાડતાં "હો" અક્ષર ઉચ્ચારવો; તેવીજ રીતે "કા" અને "યં" તથા "કા" અને "ય" ઉચ્ચારવા. પછી "જત્તા ભે" જવણિજ્જં ચ ભે" એ ત્રણ પદ ઉચ્ચારતાં ત્રણ આવશ્યક, બીજે વાંદણે ગણતાં છ, સર્વમળી ૧૫ આવશ્યક થયાં. આમાં પણ "જ," અક્ષર બોલતાં મુહપત્તિને પૂર્વલી રીતે સ્પર્શવી "ત્તા" અક્ષર બોલતાં ઉત્તાન હાથ વચ્ચે અધર રહે અને 'ભે' અક્ષર બોલતાં તે હાથને લલાટે લગાડવો, એમ "જ" "વ" "ણિ" તથા "જ્જં" "ચ" "ભે" અક્ષરો ઉચ્ચારવા. "સંફાસં" પદ બોલીને ઉત્તાન હાથ મુહુપત્તિપર સ્થાપી

તેમાં માથું અડે તેમ મૂકવું. તે એક, તથા "ખામેમિ ખમાસમણો" ઇત્યાદિ બોલતાં પણ મસ્તક અડાડવું એમ બે, બીજી વારનાં વાંદણાનાં ગણતાં ચાર, સર્વ મળી ૧૯. "નિસીહિ" કહેતો અવગ્રહમાં પેસે તે એક અને બીજી વારનું ગણતાં બે કુલ ૨૧. "આવસ્સિયાએ" એ પદ કહેતાં અવગ્રહથી પાછા નિકળવું એ એકજ, કારણ કે બીજીવારને વાંદણે પાછા નિકળવું નથી માટે; એમ ૨૨ તથા વાંદણા દેતાં "મન, વચન, કાય" ના યોગો સ્થિર રાખવા, એ પ્રમાણે ૨૫ આવશ્યક થયાં, તે વાંદણાં દેતાં ધ્યાનમાં રાખવાં. અહીં બએ અક્ષરના આવર્ત્તમાં પહેલો અક્ષર અનુદાત્ત અને બીજો અક્ષર ઉદાત્ત બોલવાનો છે અને ત્રણ અક્ષરના આવર્ત્તમાં પહેલો અનુદાત્ત, બીજો સ્વરિત અને ત્રીજો ઉદાત્ત બોલવાનો છે.

(૬) ઇરિયાવહિ પડિક્કમતાં મિચ્છામિ દુક્કડંના અઢારલાખ ચોવીશ હજાર એકસોને વીશ ભાંગા થાય છે, તે આ પ્રમાણે—

જીવના ભેદ ૫૬૩ છે તેને અભિહયાથી માંડીને દશ પદ (આ દશ પ્રકારે જીવને પીડા ઉપજાવાય છે માટે) વડે ગુણીએ ત્યારે પાંચહજાર છસોને ત્રીસ થયા, તેને રાગ અને દ્વેષવડે ગુણીએ ત્યારે અગ્યારહજાર બસોને સાઠ થયા, તેને મન, વચન અને કાયાએ કરી ત્રણગુણા કરીએ ત્યારે તેત્રીશહજાર સાતશેં એશી થાય. તેને કરવું, કરાવવું, અને અનુમોદવું એમ ત્રણગુણા કરતાં એક લાખ એકહજાર ત્રણશેંને ચાલીશ થયા. તેને અતીત, અનાગત અને વર્તમાન એ ત્રણ કાળે ગુણતાં ત્રણલાખ ચારહજારને વીશ થયા. તેને અરિહંતની, સિદ્ધની, સાધુની, દેવની, ગુરૂની અને આત્માની સાક્ષીએ કરીને છ પ્રકારે ગુણતા અઢારલાખ ચોવીશ હજાર એકસોને વીશ ભાંગા થયા. એવી રીતે ઉક્ત પ્રકારે સર્વ જીવ સાથે મિચ્છામિ દુક્કડં દેવા વડે ખમતખામણા થાય છે.

(૭) પ્રતિક્રમણનો કાળ—દૈવસિક પ્રતિક્રમણનો આરંભ અર્ધ સૂર્ય બહાર રહે ત્યારે વંદિત્તુ કહેવાય તેમ કરવો અને રાત્રિક પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી દશ પડિલેહણા થાય ત્યારે સૂર્ય ઉગે તેવી રીતે તેનો આરંભ કરવો. અપવાદે (કારણે) દૈવસિક પ્રતિક્રમણ દિવસના બાર વાગ્યાથી રાત્રિના બાર વાગ્યા સુધી થાય, તેમજ રાત્રિક પ્રતિક્રમણ રાત્રિના બારથી દિવસના બાર સુધી થાય પણ કાળે ખેતી કરે તે સફળ થાય એમ જાણી કાળનોજ ખપ કરવો.

(૮) કયા આવશ્યકથી કયા આચારની શુદ્ધિ થાય તે કહેછે.

“ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, ને કાયોત્સર્ગ ” એ ત્રણ આવશ્યકથી “ચારિત્રાચાર” ની વિશુદ્ધિ થાય છે. “ચતુર્વિંશતિસ્તવ (ચઉવિસથ્થો-લોગસ્સ) ” આવશ્યકથી દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ થાય છે. ‘વંદન’ આવશ્યકથી જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર અને ચારિત્રાચારની શુદ્ધિ થાય છે અને “પ્રત્યાખ્યાન” આવશ્યકથી “તપાચાર ” ની વિશુદ્ધિ થાય છે અને એ છ આવશ્યકમાં વીર્ય ફોરવવાથી “ વીર્યાચાર ” ની વિશુદ્ધિ થાય છે.

(૯) પ્રતિક્રમણને વિષે ક્રિયા, કર્ત્તાને કર્મનું વર્ણન—

કર્ત્તા—પ્રતિક્રમણ કરનાર.

ક્રિયા—પાપ શુદ્ધિને અનુકુળ મન વચન અને કાયાને પ્રવર્તાવવારૂપ.

કર્મ—મિથ્યાત્વ, કષાયાદિક અથવા પાપ રજરૂપ.

(૧૦) રાઈ પ્રતિક્રમણ મંદસ્વરે કરવું-કારણ કે ઉચ્ચ સ્વરે બોલવાથી ગીરોળી આદિ હિંસક જીવો હિંસા કરવા માંડે છે, મિથ્યાત્વી પાડોશી હોય, તો કોઇ માંછલાંની જાળ લઇને નદીએ જાય, કોઇ દળવા માંડે, કોઈ ખાંડવા, ભરડવા, તથા લીંપવા

માંડે, કોઈ ચૂલો સળગાવે, ઈત્યાદિ ઘણા અનર્થ થાય છે. માટે મંદ સ્વરે કરવાનો ઉપયોગ રાખવો.

(૧૧) પ્રતિક્રમણ એકજણ ભણાવે અને બીજા પ્રતિક્રમણના સૂત્રો લક્ષ રાખી સાંભળે અથવા મનમાં ભણે જેથી અર્થની ચિંતના બરાબર થાય છે અને ઉપયોગ એકાગ્ર રહે છે.

(૧૨) કાયોત્સર્ગ કરતી વખતે દૃષ્ટિ નાસિકાના અગ્રભાગ ઉપર સ્થાપવી, તેવું ન બને તો સ્થાપનાચાર્ય ઉપર સ્થાપવી.

(૧૩) પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે પણ દૃષ્ટિ સ્થાપનાપર સ્થાપવી. દૃષ્ટિ બીજે ફેરવતાં યા શુન્યચિત્તે પ્રતિક્રમણ કરતાં અવિધિ દોષ લાગે છે અને ક્રિયા નિષ્ફળપ્રાય થાય છે, માટે ઉપયોગ રાખવો.

(૧૪) પ્રતિક્રમણ સંબંધી સકળ ક્રિયા પ્રમાદ રહિત કરવાની છે માટે તેમાં જરૂર શિવાય કટાસણા ઉપર બેસી જવું નહિં, બનતાં સુધી કાઉસ્સગ્ગ વંદનાદિક સર્વ આવશ્યક યતના પૂર્વક ઉભા ઉભા સાચવવાં. શરીરે બેચેની હોય ત્યારની વાત ન્યારી છે. પ્રતિક્રમણ ઠાયા પછી છ આવશ્યક સૂધી ઉભા ઉભા ક્રિયા કરવાની હોય છે માટે કટાસણું કાઢી નાંખવું. ફક્ત વંદિત્તુ તથા છ આવશ્યક પહેલાની અને પછીની ક્રિયાઓ કટાસણાપર રહીને કરવી.

(૧૫) ગુરૂથી શિષ્ય અને શ્રાવક ૩॥ હાથ દૂર રહી ક્રિયા કરે તે ગુરૂના બહુમાનાર્થે સમજવું અને સાધ્વી કે શ્રાવિકા તેર હાથ દૂર રહે તે મોહ પ્રસંગ દૂર રાખવા અર્થે જાણવું, તેજ પ્રમાણે સાધ્વીથી અન્ય સાધ્વી શ્રાવિકાઓમાં બહુમાનાર્થે ૩॥ હાથનું અને સાધ્વીથી સાધુ શ્રાવકને મોહ પ્રસંગ નિવારવાર્થે તેર હાથ દૂર રહેવાનું સમજવું. આ ઉત્કૃષ્ટ અવગ્રહ જાણવો.

(૧૬) મુહપત્તિ એક વેંત અને ચાર અંગુલ લાંબી પહોળી તેમજ ચરવળો બત્રીશ અંગુળ લાંબો, ૨૪ અંગુલ ડાંડી લાંબી તથા આઠ અંગુલ ગુચ્છો લાંબો હોવો જોઇયે.

(૧૭) પ્રતિક્રમણ કેમ કરવું?—કોઇપણ સાધુ અથવા સાધ્વી અને શ્રાવક અથવા શ્રાવિકા એ તદ્રુપ ચિત્તવાળા થઈને, તન્મય થઇને, તદ્રુપ તીવ્ર અધ્યવસાયવંત થઇને, તદર્થઉપયુક્ત થઇને, તેનેજ પ્રિયમાનીને, તદ્‌ભાવના ભાવિત થઇને, અન્યત્ર કોઈપણ સ્થાનકે મનને નહિ ફેરવતાં સતા એક મનવાળા થઇને, વિમનપણા રહિત થઇને, જિન વચન અને ધર્મ માર્ગને વિષે રક્ત મનવાળા થઇ ઉભયકાળ આવશ્યક કરવું, આ પ્રમાણે આવશ્યક કરતાં છતાં ભવ્યપ્રાણી સંસાર સમુદ્રના પાર પ્રત્યે પામે એ નિઃસંદેહ જાણવું.

(૧૮) તમસ્કાયઃ—પૌષધ કે પ્રતિક્રમણમાં લઘુ શંકા કે વડીશંકા નિવારવા જનારાનો ઘણો ખરો ભાગ આજ કાલ કટાસણું માથે નાંખી બહાર નિકળે છે. આ માથે નાંખવાનું કારણ ઉપરથી અપકાયના જીવો વરસે છે, તેની રક્ષા અર્થે છે. આપણા અંગના સ્પર્શથી તે જીવો હણાય છે પણ અંગ ઉપર ઉનનું ઘટ વસ્ત્ર હોય તેથી તેનો બચાવ થાય છે. માટે કટાસણું માથે નાંખવાથી બાકીનું બધું અંગ ખુલ્લું રહે તેથી તેમાં બચાવ થતો નથી, એટલુંજ નહિ પણ કટાસણા ઉપર જે જીવો પડે છે તેમાંના બચ્યા હોય તે જીવો પણ માત્રુ કરીને સ્વસ્થાને જનાર જ્યારે કટાસણું પાથરીને બેસે છે ત્યારે વિનાશ પામે છે. માટે આવે કારણે ઉનની કામળ આખે શરીરે ઓઢીને બહાર નિકળવું જરૂરનું છે. આ અગત્યની બાબત ઉપર ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને પાછા આવીને તે કામળ ઉપરના જીવો ને કિલામણા ન થાય તેમ તેને ઉપયોગ પૂર્વક એક બાજુ મુકવી.

દ્રવ્ય આવશ્યક.

આવશ્યકાદિક સૂત્રો સ્પષ્ટ અન્યૂનાધિક અક્ષર બોલવા બદલ, તેમાં ન્યૂનાધિક અક્ષર બોલતાં થતા અનર્થનું ભાન કરાવવા માટે થોડાંક શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાંતો.

લેખક. સન્મિત્ર મુનિ કર્પૂરવિજયજી.

(વિશેષાવશ્યક પૃ. ૪૭૯-૧૨).

૧ પાટલીપુર નગરમાં મૌર્યવંશનો અશોકશ્રી નામે ભૂપાળ હતો. તેને એક રાણી થકી કુણાલ નામનો પુત્ર થયો. તેના ભોગવટા માટે રાજાએ ઉજ્જયની નગરી આપી. જ્યારે તે કંઇક અધિક આઠેક વર્ષનો થયો, ત્યારે લેખવાહકે (દૂતે) આવી અશોકશ્રી રાજાને નિવેદન કર્યું કે આપનો પુત્ર હવે આઠેક વર્ષનો થયો છે. એ વાત સાંભળીને અંતેઉરમાં બેઠેલા રાજાએ સ્વહસ્તથી પુત્ર પ્રત્યે એક લેખ લખી જણાવ્યું કે ' ઇદાનીમધીયતાં કુમારઃ ' એટલે હવે યોગ્ય ઉમર થવાથી કુમારે અભ્યાસ કરવો, તે લેખને બીડયા વગર શરીર ચિંતા ટાળવા માટે રાજા ગયો, ત્યારે એક રાણીએ તે લેખ લઇને વાંચી લીધો અને મનમાં ચિંતવ્યું કે મારે પણ પુત્ર છે પરંતુ તે હજુ કેવળ ન્હાનો છે ત્યારે કુણાલ મ્હોટો છે. જો કુણાલ રાજ્ય યોગ્ય થઇ જાશે, તો મારા પુત્રને રાજ્ય પ્રાપ્તિ થઈ શકશે નહિં. તેથી એમ કરૂં કે જેથી કુણાલ રાજ્યને અયોગ્ય થાય. વળી આ વખત પણ અનુકૂળ આવ્યો છે. એમ વિચારી હાથમાં રહેલી અંજનની સળીને થુંકવડે ભીંની કરી અકારની ઉપર બિંદુ કરી દીધું એટલે ' અંધીયતાં કુમારઃ ' એમ થયું. એવી રીતે કરીને તે લેખ રાણીએ જ્યાં હતો ત્યાં રાખી દીધો. રાજાએ પણ એ લેખ ફરીને

વાંચ્યા વગરજ બીડી દીધો. એટલે એ લેખ કુમાર પાસે આવ્યો. કોઈ એક અધિકારીએ તે લેખ વાંચી જોયો. અપ્રગટ અને વિરૂદ્ધ જાણીને તે કુમારને વંચાવ્યો નહીં. કુમારના અતિ આગ્રહથી તે લેખ વંચાવવામાં આવ્યો. તે લેખમાંની હકીકતથી બરાબર વાકેફ થઇ કુમારે કહ્યુ, કે મૌર્યવંશના રાજાઓની આજ્ઞા કયાંય કોઇ પણ ખંડન કરતા નથી, તો હું જાતેજ પિતાશ્રીની આજ્ઞાને કેમ ખંડિત કરૂં ? એમ બનેજ નહિં. એમ કહીને તત્કાળ અગ્નિ-તપ્ત લોહ શલાકા (લોઢાનો સળીઓ) લહીને હાહારવ કરતા સહુ જનોએ વાર્યા છતાં તેણે પોતાની બંને ચક્ષુઓને ડામી દીધી અને પોતે અંધ થયો. એ બધી હકીકત સાંભળીને રાજા બહુ ખેદ પામ્યો. પછી તો ઉજ્જયની નગરીને બદલે તેને અન્ય ગામ માત્ર ગરાસ આપવામાં આવ્યો. હવે તે ગામમાં રહી કુણાલ સરસ ગીત કળા શિખ્યો. તેને અન્યદા એક પુત્ર થયો. તે પુત્રને રાજ્ય મેળવી આપવા માટે કુણાલ પોતે પાટલીપુરમાં આવ્યો. ગીત કળાવડે તેણે સહુ કોઈને વશ કરી લીધા. તેની ભારે પ્રસિદ્ધિ થઇ. પછી તેને રાજા પાસે લઇ જવામાં આવ્યો. ત્યાં તેણે યવનિકાના આંતરે (પડદા પાછળ) રહી એવું તો સરસ ગાયન કર્યું કે તેથી રાજાએ અત્યંત પ્રસન્ન થઇ તેને કહ્યું કે ભાઇ ! તારી ઇચ્છા હોય તે માગી લે તને તે આપું. ત્યારે અવસર પામીને તેણે સ્વવૃત્તાંત જણાવી રાજ્યની માગણી કરી. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે તું અંધ હોવાથી રાજ્યને શું કરીશ ? ત્યારે કુણાલે કહ્યું કે રાજન્ ! મારે રાજ્ય લાયક પુત્ર પ્રાપ્ત થયો છે, રાજાએ પૂછયું કયારે ? ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે ' **સંપ્રતિ** ' એટલે હવણાંજ તેથી તે પુત્રનું નામ '**સંપ્રતિ**' જ રાખવામાં આવ્યું. અને રાજ્ય તેનેજ આપવામાં આવ્યું. એ સર્વ પ્રસંગવશાત્ કહ્યું. પરંતુ જેમ અકારની ઉપર એક બિંદુ માત્ર અધિક કરી દેવાથી કુમારનાં નેત્ર ગયાં તેમ પ્રસ્તુત સૂત્રમાં પણ બિંદુ અક્ષર માત્રાદિક

અધિક કરવાથી મૂળગો અર્થ ફરી જાય અને તેથી ઉલટો અનર્થ પેદા થાય, એમ સુજ્ઞજનોએ સમજી લેવું. ઉક્ત વાતના સમર્થનમાં એક બીજું પણ લૌકિક ઉદાહરણ છે.

૨. કોઇ એક અટવીમાં એક સરોવર હતું. તેને લોકો ‘ કામિક તીર્થ ’ કહે છે. તે સરોવરના તીરે એક વંજુલ નામે વૃક્ષ હતું. તેની શાખા ઉપર ચઢી કોઇ તિર્યંચ એ સરોવરના જળમાં પડે તો તે તીર્થના મહિમાથી માનવ થઇ જાય અને જો મનુષ્ય પડે તો તે દેવરૂપ થઈ જાય. પરંતુ જો અધિક લોભથી તેમાં કોઈ બીજીવાર પડે તો તે પોતાના મૂળગા રૂપને પાછું પામે એમ હતું. એકદા એક વાનર-વાનરીને જોતાં જોતાં એક મનુષ્ય અને મનુષ્યણી તે વૃક્ષની શાખા ઉપર ચઢી ત્યાંથી તે સરોવરના જળમાં પડયાં અને તે દેદીપ્યમાન કાન્તિવાળા દેવદેવી થયાં. તે જોઇ, તે વાનર-વાનરી પણ તેવીજ રીતે તે જળમાં પડયાં તો તે શ્રેષ્ઠ રૂપવાળા નર-નારી થયાં. પછી પેલા વાનરે કહ્યું કે આપણે ફરી પડીને દેવરૂપ થઇયે. તે વખતે સ્ત્રીએ તેને બહુએ સમજાવ્યો છતાં તે તો પડયોજ અને પોતાના મૂળરૂપે વાનર થયો. હવે ત્યાં આવી ચઢેલા કોઇક રાજાએ તે શ્રેષ્ઠ રૂપવાળી નારીને પોતાની સાથે લઇ લીધી, તે તેની માનિતી રાણી થઈ. તે વાનરને કોઈ મદારી લોકોએ લીધો અને તેને નાચતાં શિખવ્યું. પછી તેને અંતેઉર સહિત બેઠેલા રાજા પાસે લઇ જવામાં આવ્યો. તે વાનરે રાણીને ઓળખી લીધી તેમજ રાણીએ પણ વાનરાને ઓળખ્યો. વારંવાર વાર્યા છતાં પણ તે વાનરો રાણીની સન્મુખ તેને લેવા જાય છે ત્યારે રાણીએ તેને કહ્યું કે હે વાનર ! જેવો અવસર તેવું ચાલવું જોઈયે. તારી જ ભૂલ તને નડી છે. તે તું યાદ કર. જેમ અધિક લોભનો વિચાર વાનરને અનર્થને માટે થયો, તેમ અક્ષર માત્રાદિક અધિક

ઉમેરીને બોલવાથી સૂત્ર પણ નુકશાન માટે થાય, એમ બુદ્ધિવંત જનોએ જાતે વિચારી લેવું જોઇએ.

હવે અક્ષર માત્રાદિક ન્યૂન સૂત્ર પાઠ બોલતાં હાનિ થાય તે બતાવવા માટે ઉદાહરણ આપે છે.

૩ રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ મહાવીર સમવસર્યા હતા. તેમની પાસે ધર્મ દેશના સાંભળી સભા વિસર્જન થયા બાદ સ્વગૃહ પ્રતિ જતા શ્રેણિક રાજાએ પાંખ વગરના થઈ પડેલા પંખીની પેરે આકાશમાં ઉંચા ચઢતા અને નીચે પડતા એક વિદ્યાધરને દૂર જોયો. તેનું કારણ જાણવાની ઇચ્છાથી રાજા ત્યાંથી પાછા ફરી સમવસરણમાં આવી પ્રભુને તે વ્યાતકર પૂછવા લાગ્યા. ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે એ વિદ્યાધર આકાશગામિની વિદ્યાનો એક અક્ષર ભૂલી ગયો છે તેથી તે વિદ્યા તેને બરાબર સ્ફુરતી નથી. અને એથીજ એ ચઢે પડે છે. એ વાત અભય કુમારે સાંભળી અને તે વિદ્યાધર પાસે આવી કહેવા લાગ્યો કે તમે એક અક્ષર ભૂલી ગયા છો. જો તમે મને એ વિદ્યા આપવા કબુલ કરો તો હું તમને તે અક્ષર શોધી બતાવું. વિદ્યાધરે તેમ કરવા કબુલાત આપી એટલે અભયકુમારે **પદાનુસારી** લબ્ધિવડે તે અક્ષર તેને શોધી બતાવ્યો, પછી વિદ્યાધરે તેને તે વિદ્યા આપી અને પોતે ક્ષેમ કુશળ ઇષ્ટસ્થાને જઇ પહોંચ્યો. ઉપર જણાવવામાં આવ્યું તેવી રીતે જેમ અક્ષર માત્રા હીન વિદ્યા સ્ફુરતી નથી અને વળી અનર્થ ફળરૂપે થાય છે તેમ, સૂત્ર પણ જો ન્યૂનાક્ષર ભણવા ભણાવવામાં આવે તો તે આશ્રયી પણ તેમજ જાણવું. હવે હીન તેમજ અધિક અક્ષર ઉભય આશ્રયી ઉદાહરણ આપે છે.

૪-૫. **રોગી** માણસને તેના પિતા માતા કે વૈદ્ય પ્રમુખ જો તેની દયા ચિંતવીને તીખા, કડવા, કષાયલા ઔષધ ઓછા પ્રમાણમાં આપે, તો તે જલદી સાજો થઇ શકે નહિ અને જો

સ્વેચ્છાથી તેને અધિક પ્રમાણુમાં આપવા માંડે, તો તે મરી જાય એટલે જેમ રોગી માણુસને અન્યૂનાધિક ઔષધ સેવનવડે ફાયદો થઇ શકે છે અને બાળકને પણુ અન્યૂનાધિક આહારવડે સુખ શાન્તિ રહે છે, તેમ સૂત્ર આશ્રયી પણુ સમજવું. તેમાં હીનાધિક અક્ષર માત્રાદિક કરતાં તેવીજ રીતે દોષ સમજી લેવા. તે કયા કયા દોષ છે તે શાસ્ત્રકાર પોતેજ સમજાવે છે. " અક્ષર માત્રાદિક હીનાધિક કરતાં સૂત્રનો ભેદ થાય છે, સૂત્રના ભેદથી અર્થનો ફેરફાર થાય છે, (અર્થમાં વિરોધ આવે છે.) અર્થ ભેદથી ક્રિયા રૂપ ચારિત્રનો ભેદ-વિપર્યય થાય છે, ચારિત્રનો ભેદ થવાથી મોક્ષનો અભાવ (ગેરલાભ) થાય છે અને મોક્ષનો અભાવ થવાથી દીક્ષાનું નિષ્ફળ પણું સિદ્ધ થાય છે," એ સર્વ આગમથી દ્રવ્યાવશ્યકના પ્રસંગે કહ્યું. તે લક્ષમાં લેઇ ભવ્ય જનોએ ગુરૂગમ્ય શુદ્ધ સૂત્રપાઠ કરવા કરાવવા અધિક પ્રયત્ન સેવવો ઉચિત છે.

ભાવ આવશ્યક.

લેખક–સન્મિત્ર મુનિ કર્પૂરવિજયજી.

(વિશેષાવશ્યક પૃષ્ઠ ૪૧૪—૪૧૬)

દ્રવ્ય આવશ્યક કહ્યા પછી અનુક્રમે ભાવ આવશ્યકનો અધિકાર આવે છે. ૧ **આગમથી** અને ૨ **નોઆગમથી** એમ બે ભાવ આવશ્યક બે પ્રકારનું છે.

આવશ્યક સંબંધી અર્થમાં ઉપયોગ એ આગમથી ભાવ આવશ્યક જાણવું. અને જ્ઞાન અને ક્રિયા ઉભય પરિણામ એ **નોઆગમથી** ભાવ આવશ્યક જાણવું. અહિં **નો** શબ્દનો અર્થ નકારવાચી નહિં પણુ મિશ્રવાચી કરવાનો છે. ૧ લૌકિક, ૨ લોકોત્તર અને ૩ કુપ્રાવચનિક એમ ત્રણુ પ્રકારે નોઆગમથી

ભાવ આવશ્યક કહેલું છે તેમાં મધ્યાહ્ન પહેલાં **ભારત** અને મધ્યાહ્ન પછી **રામાયણ** વાંચવું એ **લૌકિક**, મંત્રાદિક પાઠ પૂર્વક યજ્ઞ, હોમાદિક કરવાં તે **કુપ્રાવચનિક** અને ઉપયોગ સહિત મુખવસ્ત્રિકાની પડિલેહણા કરવી, અને આવર્ત સાચવવા પ્રમુખ ક્રિયા મિશ્ર ઉભયકાળ સાધુ શ્રાવક યોગ્ય આવશ્યક સૂત્રને ઉચ્ચરવાં એ **લોકોત્તર** ભાવ આવશ્યક જાણવું. આ ત્રણે પ્રકારનાં **નોઆગમથી** ભાવ આવશ્યક મધ્યે કેવળ સાચા, અનુપમ, શાશ્વત સુખ આપવા સમર્થ હોવાથી **લોકોત્તર** આવશ્યક જ શ્રેષ્ઠ છે અને તેનોજ આ શાસ્ત્રમાં અધિકાર દર્શાવવામાં આવે છે.

હવે આવશ્યકના પર્યાય (સમાન અર્થસૂચક ૧૦ નામ) જણાવે છે,–૧ આવશ્ય , ૨ અવશ્ય કરણીય, ૩ ધ્રુવ, ૪ નિગ્રહ, ૫ વિશોધિ ૬ અધ્યયન ષટ્ક, ૭ વર્ગ, ૮ ન્યાય, ૯ આરાધના અને ૧૦ માર્ગ. એ તેના સમાન અર્થસૂચક દશ પર્યાય નામ છે. હવે તે દરેક નામની વ્યુત્પત્તિ વિગેરેથી સાર્થકતા બતાવે છે.

૧ સાધુ જનોએ તેમજ શ્રાવક જનોએ અહોરાત્ર મધ્યે અવશ્ય કરવું જોઇએ તેથી તે આવસ્સય **આવશ્યક** કહેવાય છે. અથવા **આઙ્**મર્યાદા–અભિવિધિ વાચક હોવાથી આ–મર્યાદા—અભિવિધિવડે ગુણોનો અપાશ્રય એટલે આધાર એવો તેનો અર્થ થઇ શકે છે, તેથી તે આવસ્સય–**આપાશ્રય** એટલે ગુણાધાર કહેવાય છે. અથવા જ્ઞાનાદિક ગુણો પ્રત્યે **આ** સમન્તાત્ આત્માને **વશ્ય** કરે છે તેથી તે આવસ્સય–**આવશ્યક** કહેવાય છે. અથવા ગુણશૂન્ય (ગુણરહિત) આત્માને ગુણોવડે **આ** સમન્તાત્ વાસે છે–વાસિત કરે છે તેથી તે **આવસ્સય-આવાસક** કહેવાય છે. અથવા વાસ–ધૂપાદિક જેમ વસ્ત્રને સુવાસ આપે છે તેમ સદ્‌ગુણોવડે આત્માને વાસે-ભાવે-રંજે તેથી પણ આવા-

સક કહેવાય છે. તેમજ વસ્-આચ્છાદને એ અર્થથી જેમ વસ્ત્ર વડે શરીરને આચ્છાદે છે તેમ અનેક સદ્ગુણોવડે **આ**-સમન્તાત્ આત્માને આચ્છાદે-વીંટી લે તેથી પણ આવસ્સય-**આવાસક** કહેવાય છે. એ બધી **આવસ્સય** રૂપ પર્યાય નામની વ્યાખ્યા કહી; એવી રીતે ' અવસ્ય કરણીય ' વિગેરે બાકીનાં પર્યાય નામોની પણ સિધ્ધાન્ત-લક્ષણાનુસારે વિદ્વાન્ જનોએ વ્યાખ્યા કરી લેવી. તે એ રીતે કે મુમુક્ષુ જનોએ અવશ્ય કરવા યોગ્ય હોવાથી તે **અવશ્ય કરણીય** કહેવાય. તથા અર્થથી ધ્રુવ-શાશ્વત હોવાથી તે **ધ્રુવ** કહેવાય. એ વડે ઇન્દ્રિય કષાયાદિ ભાવ શત્રુઓનો નિગ્રહ કરી શકાય છે માટે તે **નિગ્રહ** કહેવાય અન્ય આચાર્યો એમ કહે છે કે પ્રવાહથી અનાદિ કાળના હોવાથી કર્મને ધ્રુવ કહિયે. તે ધ્રુવ કર્મનો આ વડે નિગ્રહ કરી શકાય છે માટે તે ધ્રુવ **નિગ્રહ** પણ કહેવાય. કર્મવડે મલીન થયેલા આત્માની વિશુદ્ધિ હેતુક હોવાથી તે **વિશોધિ** કહેવાય. સામાયકાદિક છ અધ્યયનરૂપ હોવાથી તે **અધ્યયનષટ્ક** કહેવાય. રાગાદિક દોષો આ વડે દૂર વર્જી શકાય માટે તે **વર્ગ** કહેવાય. અન્ય આચાર્યો કહે છે કે છ અધ્યયનના સમૂહરૂપ હોવાથી તે **અધ્યયનષટ્કવર્ગ** પણ કહેવાય. અભીષ્ટ અર્થ સિદ્ધ કરવાનો સમ્યગ્ ઉપાય હોવાથી એ **ન્યાય** કહેવાય અથવા જીવ અને કર્મના અનાદિ કાળનો આશ્રયાશ્રયીભાવ સંબંધ તોડવાનો નિવેડો લાવે છે માટે તે **ન્યાય** કહેવાય. મોક્ષમાર્ગની આરાધના કરવા હેતુરૂપ હોવાથી તે **આરાધના** કહેવાય. અને મોક્ષનગરે પહોંચાડનાર હોવાથી તે માર્ગની પેરે **માર્ગ** કહેવાય. એ રીતે દશે પર્યાય નામની સાર્થતા સમજી ભવ્યાત્માઓએ ભાવ આવશ્યક કરવા પૂરતો પ્રયત્ન સેવવો. ઇતિ શમ્.